

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**Φορολογική συμμόρφωση επιχειρήσεων:
Εμπειρική έρευνα στην Ελλάδα**

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Κ. ΡΟΥΜΕΛΗΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ, 2019

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κουμανάκος Ευάγγελος

Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, (Επιβλέπων)

Μυλωνίδης Νικόλαος

Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, (Μέλος)

Συριόπουλος Κωνσταντίνος

Καθηγητής, Zayed University, United Arab Emirates, (Μέλος)

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κουμανάκος Ευάγγελος

Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Μυλωνίδης Νικόλαος

Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Συριόπουλος Κωνσταντίνος

Καθηγητής, Zayed University, United Arab Emirates

Συμεωνίδης Σπυρίδων

Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Σίμος Θεόδωρος

Αναπληρωτής Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Τσαγκανός Αθανάσιος

Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Πατρών

Λαδάς Ανέστης

Επίκουρος Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία αρχικά πραγματεύεται με την φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων στην Ελλάδα κατά την περίοδο από το 2003 έως 2013 με σκοπό τον εντοπισμό θεμελιωδών μεταβολών στην φορολογική νομοθεσία που επηρεάζουν είτε θετικά είτε αρνητικά τα φορολογητέα αποτέλεσμα των επιχειρήσεων. Σ' αυτό το πλαίσιο αναλύεται διαχρονικά ο τρόπος φορολόγησης των ελληνικών επιχειρήσεων, τα λογιστικά πρότυπα που δύναται να τηρούν καθώς και τα φορολογικά έντυπα που υποχρεούνται να υποβάλουν στις φορολογικές αρχές.

Κύριος στόχος της διατριβής είναι η ανάλυση των λογιστικών και φορολογικών διαφορών των επιχειρήσεων στην Ελλάδα χρησιμοποιώντας εμπιστευτικά φορολογικά δεδομένα που παραχωρήθηκαν επίσημα από το Υπουργείο Οικονομικών. Τα αποτελέσματα παρέχουν έγκυρες πληροφορίες για τον εντοπισμό των κυριότερων πηγών της διαφοράς μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος. Σύμφωνα και με τη διεθνή βιβλιογραφία τα ευρήματά μας δείχνουν ότι το λογιστικό κέρδος (λογιστική ζημία) των ετήσιων δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης αποκλίνει σημαντικά από το φορολογητέο κέρδος (φορολογητέα ζημία) της επιχείρησης όπως αυτό δηλώνεται στις φορολογικές αρχές μέσα από την ετήσια φορολογική δήλωση. Εντοπίζεται ότι κύρια πηγή των διαφορών μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος αποτελούν οι δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση καθώς και η μεταφερομένη φορολογική ζημιά προηγούμενων χρήσεων.

Επιπλέον η παρούσα διατριβή διερευνά δυο βασικές ερευνητικές υποθέσεις. Η πρώτη αφορά την σχέση που υφίσταται μεταξύ ποιότητας των κερδών και διαφορών λογιστικού - φορολογητέου εισοδήματος των ελληνικών επιχειρήσεων, ενώ η δεύτερη το μέγεθος της φοροδιαφυγής/φοροαποφυγής των επιχειρήσεων και των μακροοικονομικών διακυμάνσεων της ελληνικής οικονομίας. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι όσο το επίπεδο συμμόρφωσης είναι υψηλότερο (ή αλλιώς το επίπεδο των λογιστικών-φορολογικών διαφορών είναι χαμηλότερο) η ποιότητα των λογιστικών κερδών των επιχειρήσεων είναι υψηλότερη. Ταυτόχρονα η ανάλυση των δεδομένων αποδεικνύει ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ των οικονομικών συνθηκών, όπως μετριέται από το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, και της φοροαποφυγής των επιχειρήσεων. Απεναντίας η σχέση μεταξύ της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων και των οικονομικών συνθηκών είναι θετική. Με άλλα λόγια, *ceteris paribus*, κατά τη φάση της ύφεσης (επέκτασης), οι επιχειρήσεις τείνουν να φοροαποφεύγουν αλλά όχι να φοροδιαφεύγουν (δεν φοροαποφεύγουν, αλλά φοροδιαφεύγουν).

Τα ευρήματά μας είναι βέβαιο ότι συμβάλουν στην ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με την συμμόρφωση λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος. Ταυτόχρονα

αποτελούν σημαντική πηγή πληροφοριών κυρίως για τις φορολογικές αρχές, τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, τους ορκωτούς ελεγκτές εταιριών καθώς και τους ασκούντες το επάγγελμα του λογιστή. Τέλος κύριο στοιχείο μεταγενέστερης έρευνας μπορεί να αποτελέσουν οι επιπτώσεις της εφαρμογής από 1.1.2015 του Ν. 4308/2014 σχετικά με τα νέα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (Ε.Λ.Π.) αλλά και εφαρμογή του νέου Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε.) με τον Ν. 4172/2013 που ισχύει για εισοδήματα από 1.1.2014.

Θεματική περιοχή: Λογιστική (M41), Φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή (H26), Φόροι επιχειρήσεων και επιχορηγήσεις (H25)

Λέξεις κλειδιά: Φορολογική συμμόρφωση, Φοροαποφυγή, Λογιστικές - φορολογικές διαφορές, Φοροδιαφυγή, Χρηματοοικονομική πληροφόρηση, Οικονομικοί κύκλοι.

ABSTRACT

This thesis initially deals with corporate income tax in Greece during the period from 2003 to 2013, in order to identify fundamental changes in tax legislation that affect, either positive or negative, taxable income of Greek enterprises. In this context, way of taxation, accounting standards that can implement by companies and tax forms required to submit to tax authorities, are analyzed over time.

Main objective is to analyze book-tax differences that occur on Greek enterprises using confidential tax data from the Greek Ministry of Finance. The results provide valid information about the exact amount of taxable income (the size of taxable profits or tax losses) as well as the identification of the main sources that create the difference between accounting and taxable income in Greek firms. As well according to the international literature, the results show that accounting profits (accounting losses) as published in the annual financial statements of a company are deviated significantly from the taxable profits (tax losses) that the firm declare to tax authorities through the annual tax return form. It is identified that the main source of book-tax differences is non-deductible expenses and tax losses carryforward.

In addition, this thesis focuses on two econometric models. The first examine the relation between the quality of profits and book-tax differences in Greek companies, while the second investigates the magnitude of tax avoidance / tax evasion (also in Greek firms) and the macroeconomic fluctuations of Greek economy. The results show that as long as the conformity level is higher (or the level of book-tax differences is lower), the quality of the company's accounting profits is higher. Moreover, the analysis based on quantitative results combining firm-level and macroeconomic data, demonstrate that (all other things being equal) during recession phases (expansion phases) firms tend to avoid but not evade taxes (not avoid but instead evade taxes).

The findings not only contribute to Greek and international literature regarding book-tax conformity but also are important source of information, especially for tax authorities, policymakers, auditors and accountants. Finally, a future research can be the impact of Law 4308/2014 (a law that modify significantly Greek Accounting Standards from 1.1.2015 and after) and the implementation of the new Income Tax Code (Law 4172/2013), which applies to corporate income from 1.1.2014 and after.

Subject area: Accounting (M41), Tax Evasion and Avoidance (H26), Business Taxes and Subsidies (H25)

Keywords: Book-tax conformity, Tax avoidance, Book-tax differences, Tax evasion, Corporate financial reporting, Economic cycles.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής διατριβής με τίτλο «Φορολογική συμμόρφωση επιχειρήσεων: Εμπειρική έρευνα στην Ελλάδα» δεν θα ήταν εφικτή χωρίς την υποστήριξη, παρότρυνση και καθοδήγηση του επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Ευάγγελου Κουμανάκου. Θα ήθελα έτσι να εκφράσω την βαθιά ευγνωμοσύνη μου για την συνεχή εμπιστοσύνη και υπομονή που επέδειξε προς το πρόσωπό μου, σε όλη την διάρκεια της πολυετής συνεργασίας μας.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τα μέλη της επιτροπής κ. Κωνσταντίνο Συριόπουλο και κ. Νικόλαο Μυλωνίδη για τα εποικοδομητικά τους σχόλια, καθώς και την ακαδημαϊκή κοινότητα του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Τέλος, το πιο μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	19
---------------	----

ΜΕΡΟΣ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ.....	23
-------------------------------	-----------

ΦΟΡΟΣ – ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ – ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ	23
--	-----------

1.1 Εισαγωγή	23
--------------------	----

1.2 Η έννοια του φόρου.....	23
-----------------------------	----

1.3 Διάκριση των φόρων και δημόσια έσοδα.....	24
---	----

1.4 Ληξιπρόθεσμες οφειλές.....	26
--------------------------------	----

1.5 Βασικές έννοιες	28
---------------------------	----

1.5.1 Παραοικονομία	28
---------------------------	----

1.5.2 Φοροδιαφυγή.....	29
------------------------	----

1.5.3 Φοροαποφυγή.....	33
------------------------	----

1.5.4 Φοροκλοπή.....	33
----------------------	----

1.5.5 Εισφοροδιαφυγή.....	33
---------------------------	----

1.5.6 Φορολογικός σχεδιασμός.....	34
-----------------------------------	----

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	36
----------------------------------	-----------

ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ	36
---	-----------

2.1 Εισαγωγή	36
--------------------	----

2.2 Φορολογία επί των κερδών των επιχειρήσεων στην Ελλάδα.....	36
--	----

2.2.1 Συντελεστές Φορολογίας Νομικών Προσώπων.....	39
--	----

2.2.2 Φορολογία Ακίνητων Νομικών Προσώπων	41
---	----

2.2.3 Φορολογία Μερισμάτων Νομικών Προσώπων	41
---	----

2.3 Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων.....	43
---	----

2.3.1 Απαλλαγές από τον φόρο	45
------------------------------------	----

2.3.2 Μεταφερόμενη φορολογική ζημιά.....	46
--	----

2.3.3	Αφορολόγητα αποθεματικά	46
2.3.4	Παράδειγμα υπολογισμού φορολογίας νομικού προσώπου	48
2.4	Πληρωτέος φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων.....	50
2.5	Φορολογία επιχειρήσεων με διεθνή δραστηριότητα	52
2.5.1	Συμβάσεις αποφυγής της διπλής φορολογίας	54
2.6	Λογιστικά Πρότυπα.....	56
2.6.1	Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα του Νόμου 4308/2014	56
2.6.2	Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.).....	58
2.7	Φορολογικά έντυπα	64
2.8	Ελεγκτικές εταιρείες.....	71
2.8.1	Προϋποθέσεις ελέγχου επιχειρήσεων από ελεγκτές του Σ.Ο.Ε.Λ.	72

ΜΕΡΟΣ Β: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ.....75

ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ.....75

3.1	Εισαγωγή.....	75
3.2	Ποσοτική έρευνα.....	76
3.3	Δείγμα έρευνας.....	80
3.4	Περιγραφικά στατιστικά του δείγματος.....	85
3.5	Έλεγχος συμμόρφωσης λογιστικού-φορολογικού αποτελέσματος στην Ελλάδα.....	90
3.6	Λογιστικές και φορολογικές διαφορές.....	101
3.6.1	Λογιστικές και φορολογικές διαφορές σε εταιρείες με Ε.Λ.Π.	101
3.6.2	Λογιστικές και φορολογικές διαφορές σε εταιρείες με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.....	126
3.6.3	Φόρος εισοδήματος και πληρωτέος φόρος	144
3.7	Συμπεράσματα.....	148

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ.....150

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ.....150

4.1	Το διεθνές ενδιαφέρον.....	150
-----	----------------------------	-----

4.2	Επισκόπηση ακαδημαϊκής έρευνας	151
5.	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	159
	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ	159
5.1	Εισαγωγή	159
5.2	Φορολογική νομοθεσία	161
5.3	Προγενέστερη έρευνα	163
5.4	Υποθέσεις έρευνας	164
5.5	Διαφορές λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος στην Ελλάδα	164
5.6	Μοντέλο παλινδρόμησης.....	167
5.7	Το δείγμα της έρευνας	170
5.8	Περιγραφικά στατιστικά.....	173
5.9	Ανάλυση συσχέτισης	176
5.10	Πολυπαραγοντική ανάλυση	178
5.11	Έλεγχος αποτελεσμάτων	180
5.12	Πρόσθετες δοκιμές.....	183
5.13	Συμπεράσματα	185
6.	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ	186
	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ	186
6.1	Εισαγωγή	186
6.2	Θεωρητικό πλαίσιο	188
6.3	Προγενέστερη έρευνα	190
6.4	Εμπειρικό μοντέλο	192
6.5	Δείγμα έρευνας.....	198
6.6	Περιγραφικά στατιστικά δείγματος.....	202
6.7	Ανάλυση συσχέτισης.....	208
6.8	Πολυπαραγοντική ανάλυση.....	210
6.9	Έλεγχος αποτελεσμάτων	213

6.10	Πρόσθετες δοκιμές.....	216
6.11	Συμπεράσματα	219
7.	ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ	221
	ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	221
7.1	Συμπεράσματα και μελλοντικές ερευνητικές προεκτάσεις.....	221
8.	ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ	227
9.	ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ - ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ - ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ	229
10.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α - ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΦΠΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	230
11.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β - ΕΚΠΗΤΟΜΕΝΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ Ν. 2238/1994	230
12.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ - ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ Ν. 2238/1994.....	232
13.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ.....	236
14.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε - ΕΝΤΥΠΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ	240
15.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ - ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΕΝΤΥΠΟΥ Φ.01.010.....	241
16.	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ζ – ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	244
17.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	249

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1: Σχετιζόμενοι με τους φόρους.....	24
Σχήμα 2: Η Διάκριση των Φόρων Νο1	25
Σχήμα 3: Η Διάκριση των Φόρων Νο2	25
Σχήμα 4: Παλαιότητα ληξιπρόθεσμου χρέους.....	27
Σχήμα 5: Ληξιπρόθεσμο χρέος και κατηγορία φόρου	27
Σχήμα 6: Συνολικό ληξιπρόθεσμο χρέος και πραγματικό κατά είδος φόρου (σε εκ. €).....	27
Σχήμα 7: Αναλογία πραγματικού ληξιπρόθεσμου χρέους κατά είδος φόρου.....	28
Σχήμα 8: Απεικόνιση της Συνολικής Οικονομικής Δραστηριότητας	29
Σχήμα 9: Συνέπειες της φοροδιαφυγής.....	32
Σχήμα 10: Παράγοντες φοροδιαφυγής.....	32
Σχήμα 11: Διαχρονική εξέλιξη συντελεστών Φορολογίας Νομικών Προσώπων.....	40
Σχήμα 12: Καθεστώς φορολογίας μερισμάτων νομικών προσώπων.....	41
Σχήμα 13: Διαχρονική εξέλιξη συντελεστών φορολογίας μερισμάτων νομικών προσώπων.....	42
Σχήμα 14: Διαχρονική εξέλιξη συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης επιχειρήσεων	50
Σχήμα 15: Διαχρονική εξέλιξη συντελεστών προκαταβολής φόρου εισοδήματος.....	52
Σχήμα 16: Υπολογισμός προκαταβολής τρέχουσας χρήσης.....	52
Σχήμα 17: Υπολογισμός φόρου παγκόσμιου εισοδήματος.....	54
Σχήμα 18: Προσωρινές διαφορές.....	60
Σχήμα 19: Υπολογισμός Φόρου εισοδήματος	61
Σχήμα 20: Δημιουργία αναβαλλόμενης φορολογικής υποχρέωσης	61
Σχήμα 21: Δημιουργία αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης	62
Σχήμα 22: Φόρος εισοδήματος (τρέχων φόρος)	62
Σχήμα 23: Φόρος εισοδήματος (έξοδο χρήσεως)	63
Σχήμα 24: Συνολική δαπάνη φόρου.....	63
Σχήμα 25: Έντυπο Φ.01.010	65
Σχήμα 26: Έντυπο Φ.01.013	70

Σχήμα 27: Η σημασία της ύπαρξης ξεχωριστών καταστάσεων.....	77
Σχήμα 28: Λογιστικό και φορολογητέο αποτέλεσμα.....	77
Σχήμα 29: Η φορολογική βάση και τα Νέα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα	78
Σχήμα 30: Λογιστικές διαφορές.....	103
Σχήμα 31: Μέγεθος λογιστικών διαφορών κατ' έτος	104
Σχήμα 32: Ποσοστό επιχειρήσεων με μη εκπιπόμενα έξοδα καθ' έτος.....	106
Σχήμα 33: Ποσοστό επιχειρήσεων με αφορολόγητα έσοδα καθ' έτος.....	107
Σχήμα 34: Ποσοστό επιχειρήσεων με λογιστικές διαφορές	107
Σχήμα 35: Κατ' έτος διάρθρωση δαπάνης «Μη εκπιπόμενα έξοδα».....	111
Σχήμα 36: Διάρθρωση δαπάνης «Μη εκπιπόμενα έξοδα» συνολικής περιόδου.....	112
Σχήμα 37: Κατ' έτος διάρθρωση δαπάνης «Αφορολόγητα έσοδα»	113
Σχήμα 38: Διάρθρωση δαπάνης «Αφορολόγητα έσοδα» συνολικής περιόδου	113
Σχήμα 39: Κατ' έτος διάρθρωση δαπάνης αφορολόγητων αποθεματικών.....	114
Σχήμα 40: Πλήθος επιχειρήσεων με χρήση αφορολόγητων αποθεματικών.....	114
Σχήμα 41: Αναμόρφωση λογιστικού σε φορολογητέο αποτελέσματος κατ' έτος.....	115
Σχήμα 42: Αναμόρφωση λογιστικού σε φορολογητέο αποτελέσματος περιόδου	116
Σχήμα 43: Αναμόρφωση λογιστικού αποτελέσματος κύριων κλάδων δραστηριότητας	117
Σχήμα 44: Μέγεθος λογιστικών διαφορών κύριων κλάδων δραστηριότητας	121
Σχήμα 45: Λογιστικές διαφορές ανά κλάδο δραστηριότητας.....	123
Σχήμα 46: Πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. ανά κλάδο δραστηριότητας ..	124
Σχήμα 47: Πλήθος επιχειρήσεων με πρόσθετους φόρους - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. ανά κλάδο δραστηριότητας	125
Σχήμα 48: Προσωρινές διαφορές Δ.Λ.Π/Δ.Π.Χ.Π. - Φ.Β.	127
Σχήμα 49: Λογιστικές διαφορές εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.....	128
Σχήμα 50: Κατ' έτος μέγεθος προσωρινών διαφορών Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. - Φ.Β.	128
Σχήμα 51: Κατ' έτος ποσοστό επιχειρήσεων με προσωρινές διαφορές Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.-Φ.Β.	129
Σχήμα 52: Κατ' έτος μέγεθος λογιστικών διαφορών εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.....	129

Σχήμα 53: Ποσοστό επιχειρήσεων με μη εκπιπτόμενα έξοδα (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.).....	130
Σχήμα 54: Ποσοστό επιχειρήσεων με αφορολόγητα έσοδα (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.).....	130
Σχήμα 55: Ποσοστό επιχειρήσεων με λογιστικές διαφορές (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.).....	131
Σχήμα 56: Διάρθρωση δαπάνης «Μη εκπιπτόμενα έξοδα» εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.....	135
Σχήμα 57: Μη εκπιπτόμενα έξοδα συνολικής περιόδου εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.	135
Σχήμα 58: Διάρθρωση δαπάνης «Αφορολόγητα έσοδα» εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.	136
Σχήμα 59: Αφορολόγητα έσοδα συνολικής περιόδου εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.	137
Σχήμα 60: Διαχρονική εξέλιξη αφορολόγητων αποθεματικών εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.	137
Σχήμα 61: Διαχρονική εξέλιξη αφορολόγητων αποθεματικών (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π).....	138
Σχήμα 62: Κατ' έτος αναμόρφωση λογιστικού αποτελέσματος (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π)	139
Σχήμα 63: Αναμόρφωση λογιστικού αποτελέσματος εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.....	139
Σχήμα 64: Προσωρινές διαφορές ανά κλάδο δραστηριότητας εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. .	140
Σχήμα 65: Λογιστικές διαφορές ανά κλάδο δραστηριότητας εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. ...	141
Σχήμα 66: Πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. ανά κλάδο δραστηριότητας εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.....	142
Σχήμα 67: Πλήθος επιχειρήσεων με πρόσθετους φόρους - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. ανά κλάδο δραστηριότητας.....	143
Σχήμα 68: Διαχρονική εξέλιξη μεταβλητών φόρου.....	146
Σχήμα 69: Φόρος εισοδήματος και πληρωτέος φόρος ανά κλάδο δραστηριότητας.....	147
Σχήμα 70: Γραφική παρουσίαση λογιστικών και φορολογικών διαφορών (BTD)	176
Σχήμα 71: Γραφική απεικόνιση των δεικτών φοροαποφυγής (ETR & adjETR) και του φορολογικού συντελεστή στην Ελλάδα.....	203
Σχήμα 72: Γραφική απεικόνιση του δείκτη φοροδιαφυγής TAXDIF.....	203
Σχήμα 73: Γραφική απεικόνιση του δείκτη φοροαποφυγής BTD.	204

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Εξέλιξη και σύνθεση των εσόδων του Τ.Π. 2008-2018.....	26
Πίνακας 2: Κύριες τροποποιήσεις Ν. 2238/1994.....	38
Πίνακας 3: Συντελεστές Φορολογίας Νομικών Προσώπων.....	39
Πίνακας 4: Συντελεστές Φορολογίας Μερισμάτων Νομικών Προσώπων.....	42
Πίνακας 5: Προσδιορισμός Φόρου Εισοδήματος Νομικών Προσώπων που έχουν κέρδη.....	43
Πίνακας 6: Προσδιορισμός Φόρου Εισοδήματος Νομικών Προσώπων που έχουν ζημία.....	44
Πίνακας 7: Τροποποιήσεις διατάξεων αφορολογήτων αποθεματικών.....	47
Πίνακας 8: Συνολική φορολογική επιβάρυνση επιχειρήσεων.....	49
Πίνακας 9: Συντελεστές προκαταβολής φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων.....	51
Πίνακας 10: Ανάλυση κωδικών εντύπου Φ.01.010 – Μέρος Α.....	66
Πίνακας 11: Ανάλυση κωδικών εντύπου Φ.01.010 – Μέρος Β.....	68
Πίνακας 12: Η επιλογή του δείγματος.....	82
Πίνακας 13: Οι μεταβλητές του δείγματος.....	82
Πίνακας 14: Ταξινόμηση ανά κλάδο δραστηριότητας (Ε.Λ.Π.).....	83
Πίνακας 15: Ταξινόμηση ανά κλάδο δραστηριότητας (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.).....	84
Πίνακας 16: Νομική Μορφή επιχειρήσεων δείγματος με Ε.Λ.Π.	85
Πίνακας 17: Νομική Μορφή επιχειρήσεων δείγματος με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.....	85
Πίνακας 18: Περιγραφικά στατιστικά δείγματος.....	86
Πίνακας 19: Μέσος μεταβλητών δείγματος με Ε.Λ.Π. (Φ.01.010) ανά έτος.....	87
Πίνακας 20: Μέσος μεταβλητών δείγματος με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (Φ.01.013) ανά έτος.....	87
Πίνακας 21: Κερδοφόρες Επιχειρήσεις.....	88
Πίνακας 22: Ζημιογόνες Επιχειρήσεις.....	88
Πίνακας 23: Επιχειρήσεις που παρεκκλίνουν.....	89
Πίνακας 24: Μεταβλητές ελέγχου.....	92
Πίνακας 25: Συντελεστές συσχέτισης των μεταβλητών.....	93
Πίνακας 26: Έλεγχος ισότητας μέσου μεταβλητών.....	93

Πίνακας 27: Έλεγχος ισότητας τυπικών αποκλίσεων μεταβλητών	94
Πίνακας 28: Έλεγχος κανονικότητας μεταβλητών	95
Πίνακας 29: Νέες μεταβλητές δείγματος	95
Πίνακας 30: Περιγραφικά στατιστικά νέων μεταβλητών	96
Πίνακας 31: Έλεγχος κανονικότητας νέων μεταβλητών	96
Πίνακας 32: Συντελεστές συσχέτισης νέων μεταβλητών	96
Πίνακας 33: Έλεγχος ισότητας μέσων νέων μεταβλητών	97
Πίνακας 34: Έλεγχος ισότητας τυπικών αποκλίσεων νέων μεταβλητών	98
Πίνακας 35: Έλεγχος κατανομής μεταβλητών	99
Πίνακας 36: Συγκεντρωτικά αποτελέσματα	100
Πίνακας 37: Επεξήγηση μεταβλητών δείγματος με Ε.Λ.Π.	101
Πίνακας 38: Περιγραφικά στατιστικά.....	102
Πίνακας 39: Περιγραφικά στατιστικά κατ' έτος «Μη εκπιπτόμενων εξόδων».....	103
Πίνακας 40: Περιγραφικά στατιστικά κατ' έτος «Αφορολόγητων εσόδων»	104
Πίνακας 41: Πλήθος επιχειρήσεων με λογιστικές διαφορές.....	106
Πίνακας 42: Φορολογική αναμόρφωση λογαριασμού «αποτελέσματα χρήσεως».....	108
Πίνακας 43: Κατ' έτος φορολογική αναμόρφωση λογαριασμού «αποτελέσματα χρήσεως»	110
Πίνακας 44: Επεξήγηση μεταβλητών δείγματος με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.	126
Πίνακας 45: Περιγραφικά στατιστικά εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.	127
Πίνακας 46: Προσδιορισμός φορολογητέου αποτελέσματος εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.	131
Πίνακας 47: Κατ' έτος προσδιορισμός φορολογητέου αποτελέσματος (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.).....	133
Πίνακας 48: Επεξήγηση μεταβλητών φόρου	144
Πίνακας 49: Περιγραφικά στατιστικά μεταβλητών φόρου.....	144
Πίνακας 50: Περιγραφικά στατιστικά κατ' έτος μεταβλητών φόρου.....	145
Πίνακας 51: Φορολογικός και λοιποί συντελεστές στην Ελλάδα.....	162
Πίνακας 52: Υπολογισμός φόρου που αναλογεί.....	165
Πίνακας 53: Επεξήγηση μεταβλητών	169

Πίνακας 54: Η Επιλογή του δείγματος	172
Πίνακας 55: Κατανομή του δείγματος ανά κλάδο δραστηριότητας	172
Πίνακας 56: Περιγραφικά στατιστικά ανά έτος (σε ευρώ).....	174
Πίνακας 57: Περιγραφικά στατιστικά δείγματος.....	175
Πίνακας 58: Πίνακας συσχέτισης μεταβλητών δείγματος.....	177
Πίνακας 59: Αποτελέσματα παλινδρόμησης βασικών μοντέλων	179
Πίνακας 60: Αποτελέσματα παλινδρόμησης βασικών μοντέλων με επιπλέον ανάλυση	182
Πίνακας 61: Αποτελέσματα παλινδρόμησης συμπληρωματικής ανάλυσης.....	184
Πίνακας 62: Φορολογία εταιρειών και φορολογικά έσοδα στην Ελλάδα	188
Πίνακας 63: Οι μεταβλητές του δείγματος	192
Πίνακας 64: Η επιλογή του δείγματος	198
Πίνακας 65: Κλάδοι δραστηριότητας επιχειρήσεων δείγματος.....	200
Πίνακας 66: Γεωγραφική κατανομή επιχειρήσεων δείγματος.....	201
Πίνακας 67: Νομική μορφή των εταιρειών του δείγματος	202
Πίνακας 68: Περιγραφικά στατιστικά ανά περίοδο	206
Πίνακας 69: Έλεγχος διαφορών μέσου και διάμεσου.....	207
Πίνακας 70: Συντελεστές συσχέτισης Pearson και Spearman.....	209
Πίνακας 71: Αποτελέσματα παλινδρόμησης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTD και TAXDIF) και διακύμανσης της αγοράς (GDP).....	211
Πίνακας 72: Αποτελέσματα παλινδρόμησης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTD και TAXDIF) και διακύμανσης της αγοράς (GDP.PI).....	212
Πίνακας 73: Αποτελέσματα παλινδρόμησης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTD και TAXDIF) και διακύμανσης της αγοράς (G.GDP).....	215
Πίνακας 74: Αποτελέσματα παλινδρόμησης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTD και TAXDIF) και διακύμανσης της αγοράς (G.GDP.PI)	216
Πίνακας 75: Πρόσθετες δοκιμές ανάλυσης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTD και TAXDIF) και διακύμανσης της αγοράς (GDP).....	218

Πίνακας 76: Πρόσθετες δοκιμές ανάλυσης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTD και TAXDIF) και διακύμανσης της αγοράς (GDP.PI).....	219
Πίνακας 77: Ορολογία με τις αντιστοιχίσεις των ελληνικών και ξενόγλωσσων όρων	227
Πίνακας 78: Ακρωνύμια και ανάπτυξή τους.....	229
Πίνακας 79: Συντελεστές ΦΠΑ στην Ελλάδα	230
Πίνακας 80: Κύριες τροποποιήσεις Ν. 2238/1994.....	236
Πίνακας 81: Έντυπα Φορολογίας Εισοδήματος	240
Πίνακας 82: Η επιλογή του δείγματος	244
Πίνακας 83: Ταξινόμηση ανά κλάδο δραστηριότητας (Ε.Λ.Π.).....	245
Πίνακας 84: Ταξινόμηση ανά κλάδο δραστηριότητας (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.)	246
Πίνακας 85: Πλήθος επιχειρήσεων με λογιστικές διαφορές.....	248

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η ανάλυση και μέτρηση της συμμόρφωσης λογιστικού - φορολογητέου αποτελέσματος των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Πραγματοποιείται λεπτομερής ανάλυση εταιρικών φορολογικών δεδομένων με σκοπό τον εντοπισμό των βασικότερων αιτιών της διαφοράς μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος. Επιπλέον στόχος της παρούσας διατριβής είναι η διερεύνηση της σχέσης που υφίσταται μεταξύ α) της φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων στην Ελλάδα και της ποιότητας των λογιστικών κερδών και β) της φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων και των μακροοικονομικών διακυμάνσεων της ελληνικής οικονομίας.

Η έρευνα στηρίζεται στην αξιοποίηση πρωτογενών δεδομένων των εταιρικών φορολογικών δηλώσεων αντλούμενα από την βάση δεδομένων της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.) του Υπουργείου Οικονομικών. Τα φορολογικά δεδομένα προέρχονται από τα έντυπα α) Φ.01.010 - «Έντυπο δήλωσης φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων κερδοσκοπικού χαρακτήρα» και β) Φ.01.013 – «Έντυπο δήλωσης φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π.» που υποχρεούνται οι ελληνικές επιχειρήσεις να συντάσσουν και να υποβάλουν ετήσια στην Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (Γ.Γ.Π.Σ.). Τα δεδομένα αφορούν τα φορολογικά έτη από το 2004 ως το 2007 και από το 2011 έως το 2013.

Η συμβολή της παρούσας διπλωματικής διατριβής στην έρευνα είναι πολλαπλή. Ειδικότερά για πρώτη φορά στην Ελλάδα:

- α. αναλύεται ο τρόπος υπολογισμού, ανά βήμα όπως αποτυπώνεται στα φορολογικά έντυπα Φ.01.010 ή Φ.01.013, του φορολογητέου αποτελέσματος (φορολογητέο κέρδος ή φορολογητέα ζημία).
- β. προσδιορίζεται ανά κατηγορία βάσει του ποσού που δηλώνεται ανά κωδικό στο φορολογικό έντυπο Φ.01.010 ή Φ.01.013 το μέγεθος των λογιστικών - φορολογικών διαφορών.
- γ. εξετάζεται η επίδρασή των λογιστικών - φορολογικών διαφορών (π.χ. των μη εκπιπτόμενων δαπανών, των αφορολόγητων εσόδων κ.α.).
- δ. υπολογίζεται το ακριβές χάσμα (διαφορά) μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος στις επιχειρήσεις.
- ε. ερευνάται η σχέση μεταξύ φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων στην Ελλάδα και ποιότητας των λογιστικών κερδών.
- στ. εξετάζεται η σχέση μεταξύ φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής των επιχειρήσεων και των συνθηκών της ελληνικής οικονομίας (φάση ύφεσης ή φάση επέκτασης).

Επιπλέον ενισχύει την πολύ περιορισμένη διεθνή ακαδημαϊκή έρευνα που έχει διεξαχθεί στο αντικείμενο της φορολογικής συμμόρφωσης, της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής των επιχειρήσεων και η οποία έκανε χρήση πραγματικών φορολογικών δεδομένων. Η διατριβή χωρίζεται σε δυο μέρη (Μέρος Α και Β), με το πρώτο να περιλαμβάνει το θεωρητικό πλαίσιο και το δεύτερο την εμπειρική έρευνα. Το περιεχόμενο των επτά κεφαλαίων, με δύο κεφαλαία να απαρτίζουν το πρώτο μέρος και πέντε το δεύτερο, παρουσιάζεται συνοπτικά στη συνέχεια.

Στο πρώτο (1^ο) κεφάλαιο παρουσιάζονται όλοι οι βασικοί ορισμοί εννοιών ευρέως χρησιμοποιούμενων στην μετέπειτα εμπειρική ανάλυση όπως ο φόρος, η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή, η φοροκλοπή, η παραοικονομία, ο φορολογικός σχεδιασμός κ.α.

Κατόπιν στο δεύτερο (2^ο) κεφάλαιο αναλύεται διεξοδικά ο τρόπος φορολογίας των επιχειρήσεων στην Ελλάδα διαχρονικά από το 2003 έως το 2013. Αναλύονται οι διαχρονικές μεταβολές στην φορολογία των κερδών, των μερισμάτων, των ακινήτων, η προκαταβολή φόρου, καθώς και οι μη εκπιπτόμενες δαπάνες, τα αφορολόγητα έσοδα, οι μεταφερόμενες φορολογικές ζημίες και τα λογιστικά πρότυπα (Ε.Λ.Π. ή Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.) που δύναται να τηρούν οι επιχειρήσεις. Επιπλέον παρουσιάζονται ανά φορολογική χρήση οι αλλαγές (οι οποίες ενσωματώνουν τις δαιδαλώδεις μεταβολές στην νομοθεσία) στα φορολογικά έντυπα Φ.01.010 και Φ.01.013 που υποχρεούνται να υποβάλουν στις Ελληνικές φορολογικές αρχές. Σημαντική βαρύτητα δίνεται στην παρουσίαση της φορολογικής νομοθεσίας στην Ελλάδα από το 2003 έως και το 2013 τονίζοντας τις σημαντικότερες αλλαγές που θεσπίστηκαν κατά την περίοδο αυτή και οι οποίες είχαν είτε θετικό είτε αρνητικό αντίκτυπο στο φορολογητέο εισόδημα των επιχειρήσεων.

Στο τρίτο (3^ο) κεφάλαιο παρουσιάζονται και αναλύονται λεπτομερώς το μέγεθος των λογιστικών και φορολογικών διαφορών των επιχειρήσεων στην Ελλάδα χρησιμοποιώντας πραγματικά φορολογικά δεδομένα. Η ανάλυση πραγματοποιείται για λόγους συγκρισιμότητας χωριστά ανάλογα με το λογιστικό πρότυπο που εφαρμόζει η εκάστοτε εταιρεία (Ε.Λ.Π. ή Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.). Σύμφωνα με τα όσα γνωρίζουμε ως τώρα είναι η πρώτη φορά που πραγματοποιείται η συγκεκριμένη ανάλυση η οποία αναδεικνύει το πραγματικό μέγεθος της λογιστικής και φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων καθώς και τις πηγές δημιουργίας της (το μέγεθος των μη εκπιπτόμενων δαπανών, αφορολόγητων εσόδων κ.α.). Επιπλέον αναλύεται η απόκλιση μεταξύ φόρου εισοδήματος όπως αυτός παρουσιάζεται στις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις και του πληρωτέου φόρου των επιχειρήσεων στην Ελλάδα όπως αυτός βεβαιώνεται από τις φορολογικές αρχές κατά την υποβολή των φορολογικών εντύπων Φ.01.010 ή Φ.01.013.

Ακολούθως στο τέταρτο (4^ο) κεφάλαιο παρουσιάζεται συνοπτικά η διεθνή βιβλιογραφία, κατά την πρόσφατη δεκαετία, που σχετίζεται με την φορολογική συμπεριφορά των επιχειρήσεων,

εστιάζοντας κυρίως στην φορολογική συμμόρφωση αλλά και τους μεθόδους μέτρησης της φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων.

Στην συνέχεια στο πέμπτο (5^ο) κεφάλαιο εξετάζεται η σχέση που υφίσταται μεταξύ ποιότητας των κερδών και φορολογικής συμμόρφωσης (ή αλλιώς των διαφορών λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος) των ελληνικών επιχειρήσεων. Στη διεθνή βιβλιογραφία εμφανίζονται δύο αντιμαχόμενες σχολές σχετικά με την σχέση που υπάρχει μεταξύ της ποιότητας των εταιρικών κερδών και της συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος καθώς ο Antwood και άλλοι (2010) υποδηλώνουν ότι η αύξηση της συμμόρφωσης θα μειώσει την ποιότητα των κερδών των επιχειρήσεων ερχόμενοι σε αντίθεση με τα ευρημάτων των Desai (2003, 2005), Graetz (2005), Whitaker (2005) και Chan και άλλοι (2010). Η συγκεκριμένη εμπειρική ερευνά δεν έχει εφαρμοστεί προηγουμένως στην Ελλάδα και αποτελεί από τις ελάχιστες διεθνώς που χρησιμοποιούν πραγματικά φορολογικά δεδομένα. Συγκεκριμένα, αναπτύσσονται δύο ξεχωριστά μοντέλα εκτίμησης με το πρώτο να διερευνά την συσχέτιση ανάμεσα στα λογιστικά κέρδη του επόμενου έτους (μελλοντικά) με τα τρέχοντα κέρδη, όταν οι λογιστικές και φορολογικές διαφορές μεταβάλλονται και το δεύτερο να εξετάζει την σχέση ανάμεσα στις λειτουργικές ταμειακές ροές του επομένου έτους (μελλοντικές) με τα τρέχοντα κέρδη, όταν οι λογιστικές και φορολογικές διαφορές μεταβάλλονται. Η επικύρωση των αποτελεσμάτων πραγματοποιείται με την εφαρμογή τους σε ένα νέο δείγμα επιχειρήσεων καθώς και με την τροποποίηση των μεταβλητών ενδιαφέροντος. Συμπερασματικά τα αποτελέσματά μας έρχονται σε αντίθεση με την έρευνα του Antwood και άλλων (2010) και γενικά τις μελέτες που υποδηλώνουν ότι η αύξηση της συμμόρφωσης θα μειώσει την ποιότητα των κερδών.

Κατόπιν στο έκτο (6^ο) κεφάλαιο ερευνάται το μέγεθος της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής των επιχειρήσεων, χρησιμοποιώντας ένα μεγάλο εύρος διαφορετικών δεικτών μέτρησης, και των συνθηκών της ελληνικής οικονομίας (φάση ύφεσης ή φάση επέκτασης). Συγκεκριμένα, αναπτύσσονται ξεχωριστά μοντέλα παλινδρόμησης ώστε να εκτιμηθεί η επίδραση των παραγόντων αυτών. Σκοπός αποτελεί να ελέγξουμε εάν υπάρχει διαφορά στη συμμόρφωση λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος των επιχειρήσεων μεταξύ της φάσης της ύφεσης και επέκτασης της οικονομίας αλλά και εάν η βελτίωση των μακροοικονομικών συνθηκών μειώνει την φοροαποφυγή ή φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων. Η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων, επανεξετάζεται στην συνέχεια με την τροποποίηση των μεταβλητών ενδιαφέροντος καθώς και του μεγέθους του δείγματος.

Τέλος στο έβδομο (7^ο) κεφάλαιο συνοψίζονται και παρουσιάζονται τα κυριότερα συμπεράσματα που ανέδειξε η παρούσα εμπειρική έρευνα και προτείνονται κατευθύνσεις για μελλοντική έρευνα.

ΜΕΡΟΣ Α: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Το πρώτο μέρος της παρούσας διδακτορικής διατριβής περιλαμβάνει δύο κεφάλαια στα οποία παρατίθεται το θεωρητικό υπόβαθρο. Στο 1^ο κεφάλαιο παρουσιάζονται βασικοί ορισμοί εννοιών ευρέως χρησιμοποιούμενων στην μετέπειτα εμπειρική ανάλυση όπως ο φόρος, η φοροδιαφυγή, η φοροαποφυγή, ο φορολογικός σχεδιασμός κ.α. Κατόπιν στο 2^ο κεφάλαιο αναλύεται διεξοδικά ο τρόπος φορολόγησης των επιχειρήσεων στην Ελλάδα διαχρονικά (όπως η φορολογία κερδών, μερισμάτων, η προκαταβολή φόρου, οι μη εκπιπτόμενες δαπάνες κ.α.), τα λογιστικά πρότυπα που επιτρέπεται να τηρούν (Ε.Λ.Π. ή Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.) καθώς και τα φορολογικά έντυπα (Φ.01.010 ή Φ.01.013) που υποχρεούνται να υποβάλουν στις φορολογικές αρχές. Σημαντική βαρύτητα δίνεται στην παρουσίαση της φορολογικής νομοθεσίας στην Ελλάδα από το 2003 έως το και το 2013 τονίζοντας τις σημαντικότερες αλλαγές που θεσπίστηκαν κατά την περίοδο αυτή και οι οποίες είχαν είτε θετικό είτε αρνητικό αντίκτυπο στο φορολογητέο εισόδημα των επιχειρήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΦΟΡΟΣ – ΦΟΡΟΑΠΟΦΥΓΗ – ΦΟΡΟΔΙΑΦΥΓΗ

1.1 Εισαγωγή

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η παρουσίαση εννοιών ευρέως χρησιμοποιούμενες στην παρούσα διατριβή. Κρίνεται σκόπιμη η σύντομη ανάλυση τους καθώς πολλές φορές συγχέονται μεταξύ τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ταύτιση από το ευρύ κοινό εννοιών όπως η φοροδιαφυγή με την φοροαποφυγή.

1.2 Η έννοια του φόρου

Κύριο σημείο αναφοράς της ερευνάς μας αποτελεί η έννοια του φόρου. Μια έννοια που είχε απασχολήσει διαχρονικά την ανθρωπότητα. Ο Βενιαμίν Φραγκλίνος αναφέρει ότι *«Τίποτα στη ζωή δεν είναι σίγουρο, εκτός από το θάνατο και τους φόρους»* ενώ ο Jeze G. διατυπώνει ότι *«ο φόρος είναι αναγκαστική χρηματική παροχή των ιδιωτών προς το κράτος υπό μορφή οριστική και χωρίς ειδικό αντάλλαγμα με σκοπό την κάλυψη των δημοσίων βαρών»*. Έναν παρόμοιο ορισμό δίνει και ο Νομπελίστας οικονομίας Maurice Allais, ο οποίος αναφέρει ότι *«ο φόρος είναι το αντάλλαγμα που πληρώνει ο πολίτης για τις υπηρεσίες που το κράτος προσφέρει σε όλους τους πολίτες, υπηρεσίες που συνήθως είναι τα δημόσια αγαθά»*. Προς κάλυψη λοιπόν των εξόδων παροχής τέτοιων αγαθών, το κράτος υποχρεώνει όλους τους πολίτες, ανάλογα με την οικονομική τους δυνατότητα να καταβάλουν μέρος των εξόδων αυτών. Σημειώνεται ότι το κράτος έχει ανάγκη τους φόρους για να υπάρξει. Έτσι ο φόρος επιβάλλεται από την ανάγκη αυτή και αποτελεί αναπόφευκτη θυσία των πολιτών. Η θυσία αυτή έχει την έννοια του καθήκοντος και με βάση αυτήν την σκέψη αναπτύχθηκε και η θεωρία περί καθήκοντος. Η αρχή αυτή υπάρχει και σε όλα τα νεότερα συντάγματα του Ελληνικού Κράτους και συγκεκριμένα και στο τρέχον το οποίο στο άρθρο 4 παράγραφος 5 αναφέρει ότι *«οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους»*.

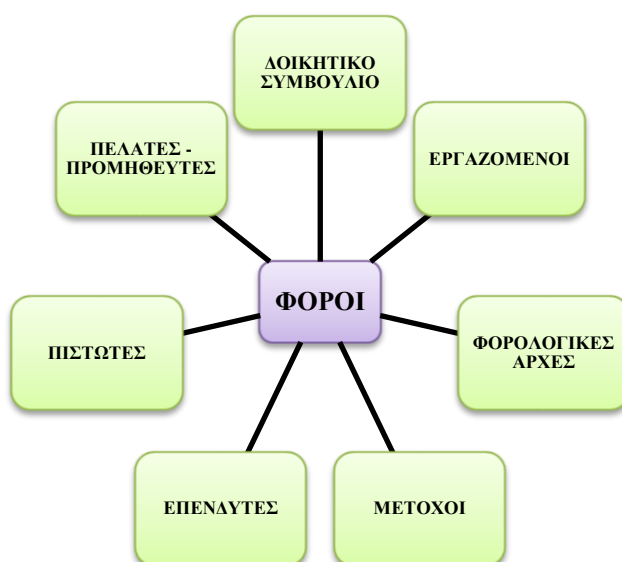
Τα κρατικά έσοδα μέσω των φόρων των φυσικών προσώπων (πολιτών) και νομικών προσώπων (επιχειρήσεων) αποτελούν την σημαντικότερη πηγή των δημοσίων εσόδων. Έτσι η επιβολή υποχρεωτικών φόρων υπέρ του κράτους αποτελεί την φορολογία. Επειδή γενικά οι φόροι αποτελούν μονομερείς παροχές των ιδιωτικών φορέων στους δημόσιους και δεν υπάρχει αντίστοιχη ειδική αντιπαροχή των δημοσίων φορέων, αλλά γενική αντιπαροχή, η επιβολή τους προκαλεί διαφορές αντιδράσεις από την πλευρά αυτών (φορολογουμένων) που καταβάλουν τους φόρους οι οποίες αντιδράσεις έχουν σκοπό να περιορίσουν ή και αρκετές φορές να μηδενίσουν

τη φορολογική τους υποχρέωση. Οι κυριότερες από τις αντιδράσεις των φορολογούμενων που παρατηρούνται είναι η:

- φοροδιαφυγή,
- φοροαποφυγή,
- φοροκλοπή και
- μετακύλιση των φόρων.

Έννοιες οι οποίες θα αναλυθούν εκτενέστερα στην συνέχεια. Στο σχήμα 1 παρουσιάζονται οι κύριες κατηγορίες ενδιαφερόμενων που σχετίζονται με τους φόρους των νομικών προσώπων (εταιριών). Όπως παρατηρείται και από το σχήμα οι ενδιαφερόμενοι είναι πολλοί τονίζοντας έτσι την σπουδαιότητα των φόρων ενώ σχετίζονται είτε άμεσα (π.χ. το Διοικητικό Συμβούλιο) είτε έμμεσα με την επιχείρηση (π.χ. οι φορολογικές αρχές).

Σχήμα 1: Σχετιζόμενοι με τους φόρους

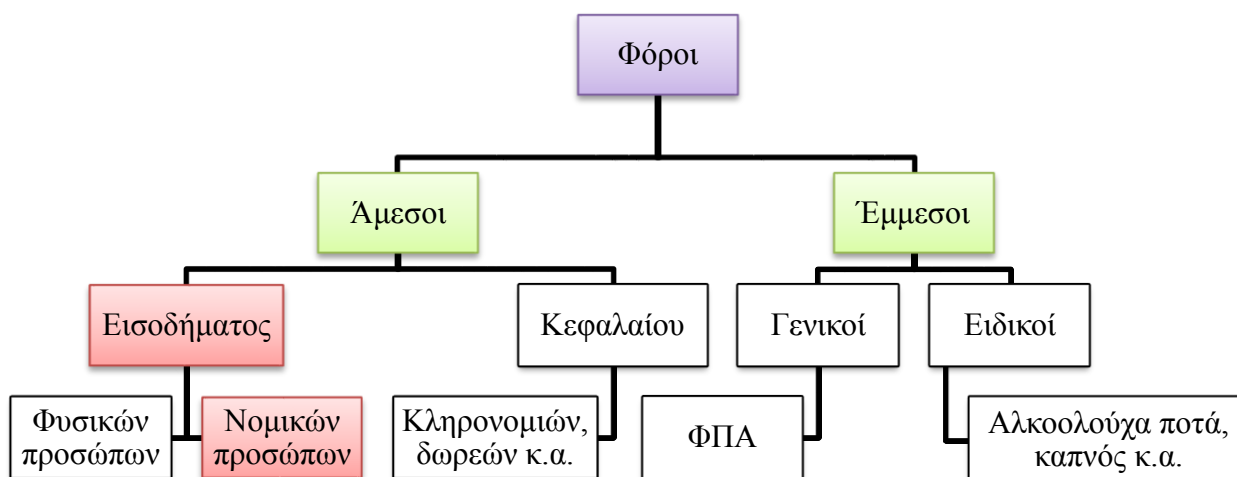
1.3 Διάκριση των φόρων και δημόσια έσοδα

Σύμφωνα με τον Καρομηλά (2010) οι φόροι μπορεί να διακριθούν σε δύο βασικές κατηγορίες, τους άμεσους και τους έμμεσους. Άμεσοι φόροι είναι οι φόροι που επιβάλλονται στο εισόδημα που παράγεται ή στην περιουσία. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων φόρων είναι ο φόρος εισοδήματος, ο φόρος μεταβίβασης ακινήτων, ο φόρος κληρονομιάς κ.α. Οι έμμεσοι φόροι είναι οι φόροι που επιβάλλονται στο εισόδημα που δαπανάται (Φόρος Προστιθέμενης Αξίας¹, χαρτόσημο κ.α.). Οι φόροι της κατηγορίας αυτής, στηρίζονται όχι στην ίδια τη φοροδοτική

¹ Ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.) υιοθετήθηκε στην Ελλάδα το 1987 και ήταν η βασική φορολογική μεταβολή ως συνέπεια της ένταξης της χώρας μας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Ο Φ.Π.Α. είναι έμμεσος φόρος και επιβαρύνει την εγχώρια τελική κατανάλωση. Επιβάλλεται σε όλα τα στάδια παραγωγικής διαδικασίας και επιβαρύνει

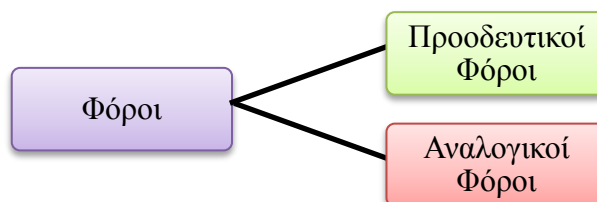
ικανότητα των φορολογούμενων, αλλά σε πράξεις που αποτελούν εξωτερική της ικανότητας αυτής. Στο σχήμα 2 παρουσιάζεται αναλυτικά η διάκριση των φόρων. Σημειώνεται ότι οι άμεσοι φόροι διακρίνονται περαιτέρω σε φόρους εισοδήματος και φόρους κεφαλαίου ενώ οι φόροι εισοδήματος διαιρούνται σε φόρους εισοδήματος των φυσικών προσώπων και φόρους εισοδήματος των νομικών προσώπων. Την παρούσα διατριβή θα την απασχολήσει αποκλειστικά και μόνο οι φόροι εισοδήματος νομικών προσώπων.

Σχήμα 2: Η Διάκριση των Φόρων Νο1

Μια επιπλέον κατηγοριοποίηση των άμεσων και έμμεσων φόρων είναι με βάση το φορολογικό συντελεστή. Διακρίνονται έτσι σε αναλογικούς και προοδευτικούς με αναλογικούς να είναι οι φόροι που προκύπτουν με την εφαρμογή ενός σταθερού συντελεστή (π.χ. ο Φ.Π.Α.) ενώ προοδευτικοί είναι αυτοί που αυξάνουν προοδευτικά καθώς αυξάνει η φορολογική βάση (π.χ. ο φόρος εισοδήματος φυσικών προσώπων που εφαρμόζεται κλίμακα στους συντελεστές φορολογίας ανάλογα με το δηλωθέν φορολογητέο εισόδημα).

Σχήμα 3: Η Διάκριση των Φόρων Νο2

Στον πίνακα 1 που ακολουθεί παρουσιάζεται η σύνθεση των εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού της Ελλάδος για τα έτη 2008-2018. Παρατηρείται ότι βασική πηγή εσόδων για

κάθε φορά την προστιθέμενη αξία κάθε σταδίου και κατά τον ίδιο τρόπο αγαθά και υπηρεσίες. Στο Παράρτημα Α της παρούσας διατριβής παρουσιάζονται οι διαχρονικές μεταβολές στους συντελεστές Φ.Π.Α. στην Ελλάδα.

το κράτος αποτελούν οι άμεσοι και έμμεσοι φόροι, με τους εμμέσους σε κάθε έτος να είναι υψηλότεροι από τους άμεσους.

Πίνακας 1: Εξέλιξη και σύνθεση των εσόδων του Τ.Π. 2008-2018²

Έτος	Άμεσοι φόροι	Έμμεσοι φόροι	Σύνολο φορολογικών εσόδων	Σύνολο μη φορολογικών εσόδων	Σύνολο εσόδων Τ.Π.
2008	20.863	30.222	51.085	4.249	55.334
2009	21.432	28.293	49.725	3.718	53.443
2010	20.224	31.042	51.266	4.912	56.178
2011	20.318	28.632	48.951	6.491	55.441
2012	21.096	26.083	47.179	4.318	51.497
2013	20.058	24.556	44.614	2.550	47.164
2014	20.664	23.784	44.448	3.569	48.017
2015	19.936	23.781	43.718	4.074	47.792
2016	21.839	25.680	47.519	4.814	52.334
2017	20.288	26.917	47.205	4.850	52.055
2018	20.766	27.390	48.156	4.273	52.429

1.4 Ληξιπρόθεσμες οφειλές

Σημαντικό μέρος των δημόσιων εσόδων που προβλέπεται να εισπραχθούν και καθορίζονται στον ετήσιο Κρατικό Προϋπολογισμό δεν εισπράττονται από την φορολογική διοίκηση οδηγώντας στην ύπαρξη ληξιπρόθεσμων οφειλών από τους φορολογουμένους. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση απολογισμού του 2017 της Α.Α.Δ.Ε. το συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο την 01/01/2018 διαμορφώθηκε σε 99.970 εκ. ευρώ. Εκ του υπολοίπου αυτού σε ρύθμιση έχει υπαχθεί μόνο το ποσό 4.296,7 εκ. ευρώ (ποσοστό 4,3%). Σημειώνεται, ότι το πραγματικό, αφαιρουμένων των χαρακτηρισμένων ως ανεπίδεκτων εισπραξής οφειλών, συνολικό ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο της 01/01/2018, ανέρχεται σε 86.480 εκ. ευρώ. Ταυτόχρονα το συνολικό «αποτελεσματικό»³ ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο την ίδια περίοδο ανέρχεται σε 9.831,6 εκ. ευρώ και αποτελεί το 9,8% του

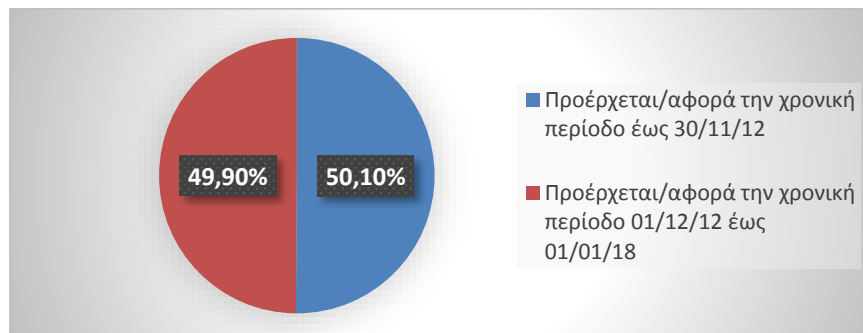
² Πηγή: Εισηγητική έκθεση κρατικού προϋπολογισμού 2018, ποσά σε εκατομμύρια ευρώ.

³ Ως «Αποτελεσματικό» ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο ορίζεται το πλέον εισπράξιμο μέρος του ληξιπρόθεσμου υπολοίπου το οποίο:

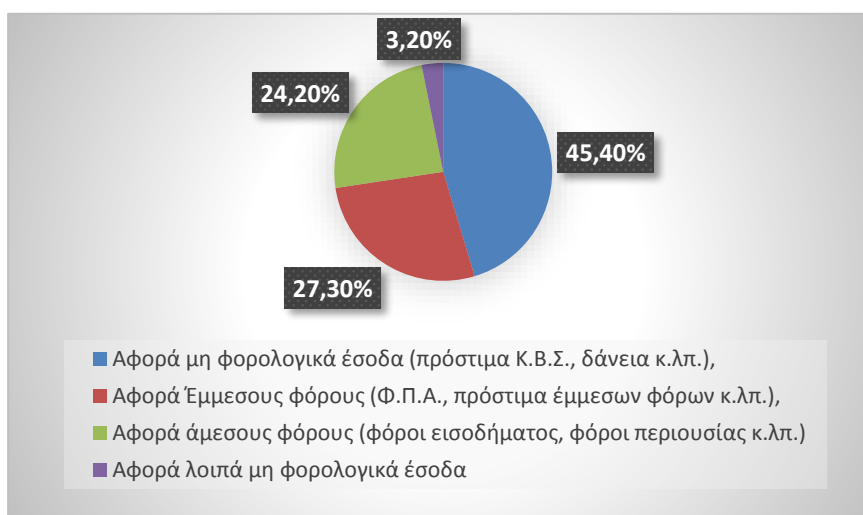
- Περιλαμβάνει οφειλές μόνο εντός προϋπολογισμού.
- Περιλαμβάνει υπόλοιπα ποσού βασικής οφειλής έως 1,5 εκ. €.
- Δεν περιλαμβάνει οφειλές προ της 30/11/13.
- Δεν περιλαμβάνει χρέη σε αναστολή εισπραξής και οφειλές χαρακτηρισμένες ως ανεπίδεκτες εισπραξής.
- Δεν περιλαμβάνει τις κατηγορίες φόρων: 25. Λοιπές εισφορές, 27. Έμμεσοι υπέρ τρίτων, 31. Μισθώματα, 32. Υπηρεσίες, 35. Πρόστιμα Κ.Β.Σ., 36. Δάνεια, 37. Υπέρ διαφορών τρίτων, 38. Λοιπά πρόστιμα μη φορολογικά, 39. Παράβολα, 41. Καταλογισμοί και 49. Λοιπά μη φορολογικά.
- Δεν περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες οφειλετών: (α) πτωχοί, (β) ΔΕΚΟ, (γ) μηδενικά - προσωρινά Α.Φ.Μ. και (δ) υπό εκκαθάριση.

συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου. Σχετικά με την παλαιότητα του συνολικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου των 99.970 εκ. ευρώ (της 01/01/2018) ποσοστό 50,1% προέρχεται/αφορά την χρονική περίοδο έως 30/11/2012 (Σχήμα 4) ενώ το μεγαλύτερο μέρος του χρέους (με ποσοστό 45,50%) σχετίζεται με μη φορολογικά έσοδα όπως τα πρόστιμα Κ.Β.Σ., δάνεια κ.λπ. (Σχήμα 5).

Σχήμα 4: Παλαιότητα ληξιπρόθεσμου χρέους

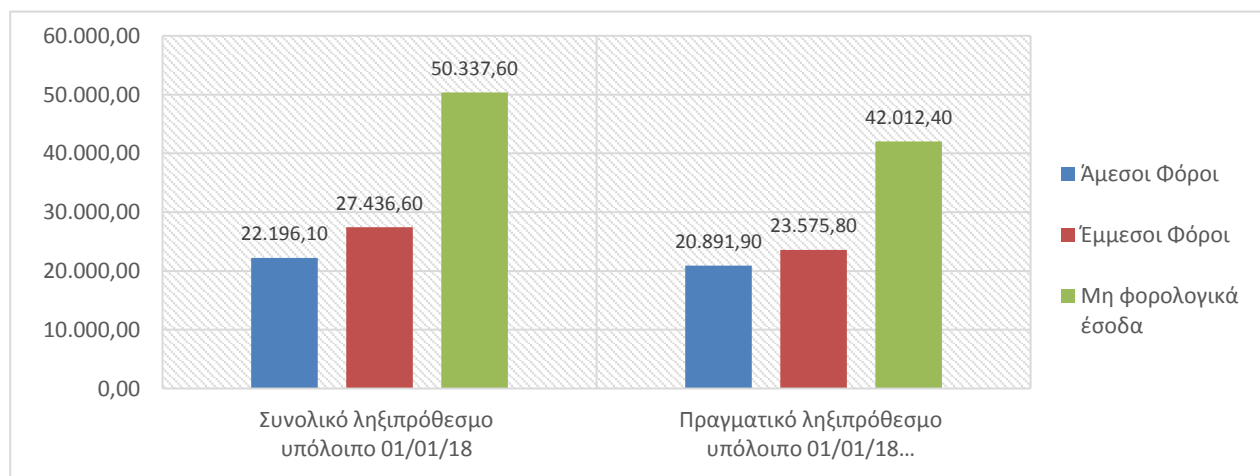

Σχήμα 5: Ληξιπρόθεσμο χρέος και κατηγορία φόρου

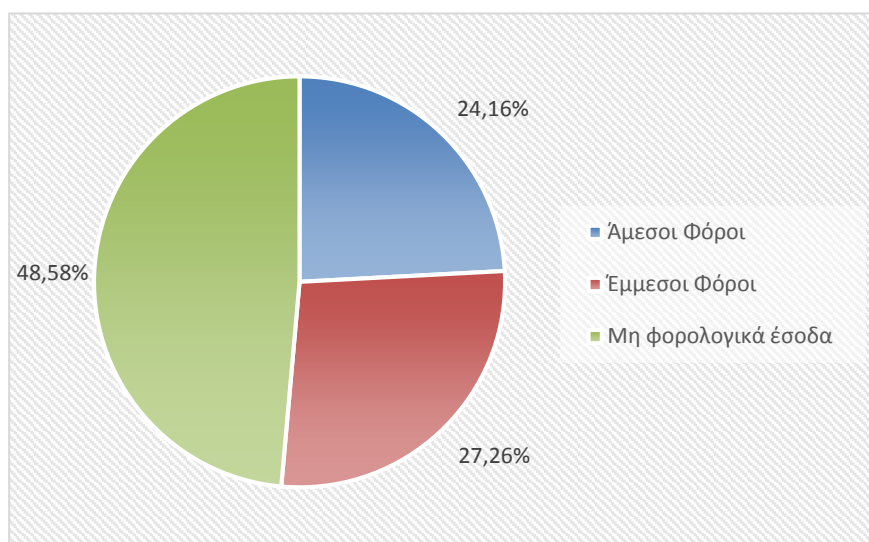

Ταυτόχρονα στα ακόλουθα σχήματα παρουσιάζεται αναλυτικά, κατά είδος φόρου, το συνολικό καθώς και το πραγματικό (αφαιρουμένων των ανεπίδεκτων είσπραξης οφειλών) ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο της 01/01/2018. (Πηγή: έκθεση απολογισμού 2017 της Α.Α.Δ.Ε)

Σχήμα 6: Συνολικό ληξιπρόθεσμο χρέος και πραγματικό κατά είδος φόρου (σε εκ. €)

Σχήμα 7: Αναλογία πραγματικού ληξιπρόθεσμου χρέους κατά είδος φόρου.

1.5 Βασικές έννοιες

1.5.1 Παραοικονομία

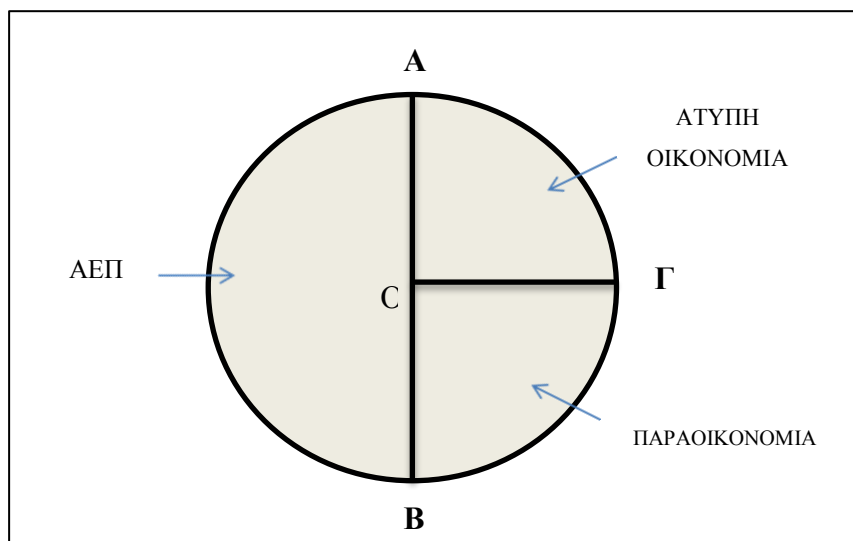
Η Παραοικονομία (Hidden Economy), είναι μια πολύπλευρη έννοια και ένας γενικά αποδεκτός ορισμός της παραοικονομίας δεν υφίσταται. Οι ορισμοί στην διεθνή βιβλιογραφία για το φαινόμενο της παραοικονομίας είναι τόσο πολλοί όσοι σχεδόν και οι ερευνητές οι οποίοι ασχολούνται με το φαινόμενο αυτού. Πολλές φορές στην βιβλιογραφία η έννοια της παραοικονομίας εμφανίζεται συνήθως και με τους όρους «σκιώδης», «υποδόρια», «κρυφή», «παράλληλη» και «ακανόνιστη». Η έννοια της παραοικονομίας προς την οποία συγκλίνουν οι απόψεις των περισσότερων ερευνητών⁴ είναι η ακόλουθη: *«Παραοικονομία είναι το τμήμα εκείνο της οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο θα έπρεπε να περιλαμβάνεται στο εθνικό προϊόν - αφού δημιουργεί προστιθέμενη αξία - βάσει της εθνικολογιστικής πρακτικής (ορισμών και συμβατικοτήτων που έχουν υιοθετηθεί), πλην όμως, για διάφορους λόγους δεν καθίσταται δυνατό να καταγραφεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες μετρήσεως»*

Συμπερασματικά και με βάση τον παραπάνω ορισμό μπορούμε να πούμε ότι ως παραοικονομία λογίζεται κάθε οικονομική δραστηριότητα την οποία για πολλούς λόγους κάποια ή όλα τα μέλη τα οποία συμμετέχουν στην πραγματοποίησή της, επιχειρούν να αποκρύψουν από τις δημόσιες αρχές του κράτους. Σχηματικά, η συνολική οικονομική δραστηριότητα, μπορεί να

⁴Macafec K., (1980) «A Glimpse of the Hidden Economy in the National Accounts»
Tanzi V., (1980) «The Underground Economy in the U.S.: Estimates and Implications»
Frey B. και Pommerehne W., (1984) «The Hidden Economy: State and Prospects of Measurement»
Carter M., (1985) «Issues in the Hidden Economy-A Survey»

παρασταθεί με το εμβάδόν ενός κύκλου, ο οποίος χωρίζεται σε τρεις βασικούς τομείς (Α.Ε.Π., Άτυπη οικονομία και Παραοικονομία) όπως παρουσιάζεται στο σχήμα 8.

Σχήμα 8: Απεικόνιση της Συνολικής Οικονομικής Δραστηριότητας

Από τη συνολική αυτή οικονομική δραστηριότητα, ένα μέρος, το τμήμα Α-Ο-Γ-Α είναι η ανεπίσημη οικονομία, και έχει για λόγους στατιστικής αδυναμίας αποκλειστεί ως αντικείμενο μετρήσεως. Το υπόλοιπο μέρος (τμήμα Α-Β-Γ-Ο-Α) θα αποτελούσε το συμβατικό μέγεθος του Α.Ε.Π. αν δεν υπήρχε η παραοικονομία, αν δηλαδή οι υπηρεσίες μετρήσεως κατόρθωναν να μετρήσουν όλη τη δραστηριότητα, που εμπίπτει στο εθνολογιστικό πλαίσιο. Εντούτοις, λόγω ατελειών στους υφιστάμενους μηχανισμούς μετρήσεως αλλά και συνειδητών προσπαθειών αποκρύψεως της οικονομικής δραστηριότητας, τμήμα του πραγματικού Α.Ε.Π. δεν καταγράφεται. Συνεπώς το τμήμα Β-Ο-Γ-Β αυτό είναι η παραοικονομία.

1.5.2 Φοροδιαφυγή

Βασική έννοια ευρέως χρησιμοποιούμενη στην παρούσα διατριβή είναι αυτή της φοροδιαφυγής. Δίνοντας ένα ποιο γενικό ορισμό για την φοροδιαφυγή (tax evasion), είναι η με οποιοδήποτε τρόπο παράνομη απόκρυψη φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου, με απώτερο στόχο τη μείωση ή εξάλειψη της φορολογικής υποχρέωσης. Γενικά αποκαλείται η καθ' οποιονδήποτε τρόπο απόκρυψη φορολογητέας ύλης ενός φορολογούμενου φυσικού ή νομικού προσώπου από τις φορολογικές αρχές και αποτελεί σοβαρό έγκλημα - απάτη σε βάρος του κράτους. Σημειώνεται ότι η φοροδιαφυγή είναι μία έντονα αντικοινωνική συμπεριφορά δεδομένου ότι το συνολικό ποσό αυτής θα κληθεί τελικά να επωμισθεί, με πρόσθετα κυβερνητικά

μέτρα, το σύνολο των φορολογουμένων.⁵ Η φοροδιαφυγή εντοπίζεται τόσο στους άμεσους όσο και στους έμμεσους φόρους. Ειδικότερα η φοροδιαφυγή βάσει μελέτης⁶ του Υπουργείου Οικονομικών που πραγματοποιήθηκε το 2011 εστιάζεται σε:

- α. **Μισθωτές υπηρεσίες:** Στις περιπτώσεις αδήλωτης κύριας εργασίας με τη μορφή πρόσθετης αμοιβής (π.χ. bonus, αμοιβή σε είδος), στη δεύτερη παράλληλη αδήλωτη δραστηριότητα (π.χ. ιδιαίτερα μαθήματα κατ' οίκον από διορισμένους εκπαιδευτικούς)
- β. **Ελεύθερους επαγγελματίες.** Στις περιπτώσεις μη έκδοσης δελτίου παροχής υπηρεσιών, ή έκδοσης με αναγραφόμενο μικρότερο ποσό αμοιβής από το πραγματικό, ή έκδοσης από τρίτα πρόσωπα.
- γ. **Γεωργικές επιχειρήσεις.** Στις περιπτώσεις πώλησης αγροτικών προϊόντων χωρίς έκδοση φορολογικού παραστατικού ή στη διόγκωση δαπανών με λήψη εικονικών τιμολογίων προκειμένου να τύχουν επιστροφής Φ.Π.Α.
- δ. **Εισόδημα από ενοίκια.** Στις περιπτώσεις μη κατάθεσης μισθωτηρίου συμβολαίου για απόκρυψη εισοδήματος ενοικίασης ακινήτου, ή δήλωσης ενοικίου μικρότερου από το πραγματικά εισπραττόμενο.
- ε. **Στις περιπτώσεις μη έκδοσης-ανακριβούς έκδοσης φορολογικών στοιχείων,** ή λήψης ανακριβών φορολογικών στοιχείων αγορών, δαπανών και υπηρεσιών, ή έκδοσης-λήψης πλαστών και εικονικών φορολογικών στοιχείων, με συνέπεια την αποφυγή καταβολής άμεσων φόρων και την αποφυγή καταβολής ή του συμψηφισμού των έμμεσων φόρων, κυρίως στο Φ.Π.Α.
- στ. **Στις περιπτώσεις άσκησης παραεμπορίου.** Εκδηλώνεται με τη διάθεση παράνομων ειδών τα οποία προέρχονται από τρίτες χώρες και εισάγονται ή διακινούνται εντός των κρατών-

⁵ Ο νομοθέτης στην Ελλάδα προσπάθησε να δώσει ένα περισσότερο δομημένο ορισμό. Συγκεκριμένα το άρθρο 66 του Ν. 4174/2013 αναφέρει ότι το έγκλημα φοροδιαφυγής διαπράττει όποιος με πρόθεση:

α) προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου εισοδήματος, ενιαίου φόρου ιδιοκτησίας ακινήτων (ΕΝΦΙΑ) ή ειδικού φόρου ακινήτων (ΕΦΑ), αποκρύπτει από τα όργανα της Φορολογικής Διοίκησης φορολογητέα εισοδήματα από οποιαδήποτε πηγή ή περιουσιακά στοιχεία, ιδίως παραλείποντας να υποβάλει δήλωση ή υποβάλλοντας ανακριβή δήλωση ή καταχωρίζοντας στα λογιστικά αρχεία εικονικές (ολικά ή μερικά) δαπάνες ή επικαλούμενος στη φορολογική δήλωση τέτοιες δαπάνες, ώστε να μην εμφανίζεται φορολογητέα ύλη ή να εμφανίζεται αυτή μειωμένη, β) προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή του φόρου προστιθέμενης αξίας, του φόρου κύκλου εργασιών, του φόρου ασφαλιστρών και των παρακρατούμενων και επιρριπτόμενων φόρων, τελών ή εισφορών, δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς, καθώς και όποιος παραπλανά τη Φορολογική Διοίκηση με την παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών ή με την αθέμιτη παρασιώπηση ή απόκρυψη αληθινών γεγονότων και δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς ή συμψηφίζει ή εκπίπτει ανακριβώς αυτούς ή λαμβάνει επιστροφή, καθώς και όποιος διακρατεί τέτοιους φόρους, τέλη ή εισφορές, γ) προκειμένου να αποφύγει την πληρωμή φόρου πλοίων δεν αποδίδει ή αποδίδει ανακριβώς στο Δημόσιο το φόρο αυτόν.

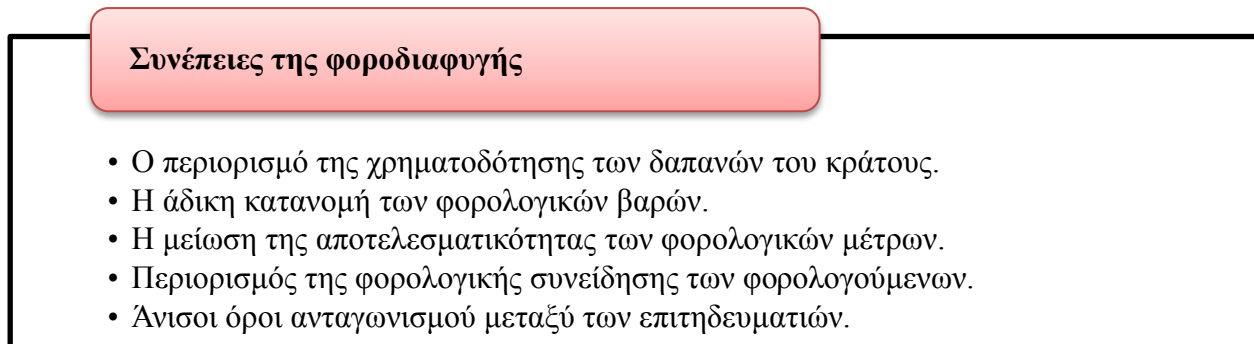
⁶ Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα καταπολέμησης της φοροδιαφυγής 2011-2013.

μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είτε προέρχονται από επιχειρήσεις που δεν έχουν εκδώσει τα προβλεπόμενα νόμιμα παραστατικά.

- ζ. **Στον κατασκευαστικό τομέα.** Επιχειρήσεις ανέγερσης και πώλησης διαμερισμάτων δεν εμφανίζουν την πραγματική αξία των ακινήτων αλλά την αντικειμενική, με συνέπεια οι οικοδομικές επιχειρήσεις να φορολογούνται με χαμηλότερα κέρδη, ενώ οι αγοραστές να αποδίδουν αντίστοιχα μικρότερο τεκμήριο αγοράς και Φόρο Μεταβίβασης Ακινήτου (ΦΜΑ). Απασχολούμενοι στην οικοδομή δηλώνουν αμοιβές μικρότερες από τις πραγματικά εισπραττόμενες.
- η. **Στις τουριστικές επιχειρήσεις** όπου παρατηρείται μέθοδος διπλών συμβολαίων με συμβόλαια μεταξύ των ξενοδοχειακών και τουριστικών επιχειρήσεων, εξωτερικού και εσωτερικού, προκειμένου να εμφανίσουν μικρότερα έσοδα από τις παρεχόμενες υπηρεσίες, και μέρος των αποκρυβέντων εσόδων να παραμένει σε λογαριασμούς στο εξωτερικό. Επίσης μη έκδοση ή ανακριβής έκδοση φορολογικών στοιχείων από την παροχή υπηρεσιών και τις παρεπόμενες ξενοδοχειακές υπηρεσίες (χρήση θαλάσσιων μέσων ψυχαγωγίας, ομπρελών, γηπέδων αθλοπαιδιών, σάουνας, κομμωτηρίων κ.λπ.)
- θ. **Στις πολυεθνικές επιχειρήσεις** παρατηρείται φοροδιαφυγή μέσω της πρακτικής των υπερτιμολογήσεων-υποτιμολογήσεων. Ειδικότερα οι ενδοομιλικές συναλλαγές (transfer pricing) αποσκοπεί στη συρρίκνωση της φορολογικής επιβάρυνσης ενός πολυεθνικού ομίλου μέσω του καθορισμού μη πραγματικών τιμών των μεταξύ τους συναλλαγών. Επίσης φοροδιαφυγή εντοπίζεται μέσω των διογκούμενων δαπανών (management fees) και των αυξημένων ποσοστών δικαιωμάτων (royalties), που τιμολογούνται μεταξύ των εταιρειών του ομίλου.
- ι. **Στις εξωχώριες εταιρείες** (offshores) οι οποίες ιδρύονται με απώτερο σκοπό την απόκρυψη εσόδων και κερδών από παράνομες δραστηριότητες (π.χ. ξέπλυμα μαύρου χρήματος, λαθρεμπόριο όπλων, ναρκωτικών κλπ.) και τη μικρότερη δυνατή φορολογική επιβάρυνση και κατ' επέκταση την απαλλαγή φορολογίας από τη χώρα της μόνιμης διαμονής τους.
- ια. **Στον τομέα υγρών καυσίμων**, είτε με παράνομη εισαγωγή και διακίνηση καυσίμων είτε με νόθευση αυτών.
- ιβ. **Σε επιχειρήσεις διάθεσης αλκοολούχων ποτών** (μπαρ, κέντρα διασκέδασης, καφετέριες, ταβέρνες κλπ.) κυρίως μέσω λαθραίων και νοθευμένων αλκοολούχων ποτών
- ιγ. **Στα καπνοβιομηχανικά προϊόντα** μέσω λαθραίας εισαγωγής, διακίνησης και διάθεσης προϊόντων καπνού.

Η φοροδιαφυγή έχει σοβαρές συνέπειες σε κάθε χώρα, καθώς δεν επιτρέπει στους ασκούντες της δημοσιονομικής πολιτικής, να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά του φόρους. Οι δυσμενείς αυτές συνέπειες συγκεντρωτικά είναι ακόλουθες και παρουσιάζονται στο Σχήμα 9.

Σχήμα 9: Συνέπειες της φοροδιαφυγής⁷

Αν και οι ανωτέρω συνέπειες της φοροδιαφυγής είναι σχεδόν ίδιες σε κάθε χώρα, το μέγεθος της φοροδιαφυγής εξαρτάται από διάφορους παράγοντες με τους κυριότερους να παρουσιάζονται στο Σχήμα 10.

Σχήμα 10: Παράγοντες φοροδιαφυγής⁸

⁷ Κοψιαύτης Γ. Ανδρέας (2011) 'Φοροδιαφυγή, Τεύχος 265, Περιοδικό Epsilon7, σελ 816-817.

⁸ Κοψιαύτης Γ. Ανδρέας (2011) 'Φοροδιαφυγή, Τεύχος 265, Περιοδικό Epsilon7, σελ 817-818.

1.5.3 Φοροαποφυγή

Μια έννοια όμως αναφέρθηκε και προηγουμένως η οποία συγγέεται συχνά με την φοροδιαφυγή είναι η Φοροαποφυγή (tax avoidance). Ως φοροαποφυγή αποκαλείται η εφαρμογή καλά σχεδιασμένων λογιστικών πρακτικών που αποτελούν απόρροια προσεκτικής μελέτης της εμπορικής νομοθεσίας, της φορολογικής πρακτικής, των λογιστικών προτύπων (είτε εγχώριων είτε διεθνών), δικαστικών και υπουργικών αποφάσεων με μοναδικό στόχο τη μείωση της φορολογητέας ύλης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Με απλά λόγια πρόκειται για το φαινόμενο της μη καταβολής ή μερικής καταβολής φόρων, μέσω εκμετάλλευσης των κενών της νομοθεσίας. Η φοροαποφυγή συνίσταται στην πρόθεση εξάλειψης ή μείωσης της φορολογικής υποχρέωσης όπως και στη φοροδιαφυγή, με τη διαφορά ότι στη φοροαποφυγή το σύνολο των ενεργειών είναι νόμιμες, ενώ στη φοροδιαφυγή γίνεται καταστρατήγηση των διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας. Διαφέρει από την έννοια της φοροδιαφυγής και ισορροπεί ανάμεσα στα πλαίσια ηθικού και νόμιμου. Ουσιαστικά πρόκειται για τη μη καταβολή φόρου λόγω κενών στη νομοθεσία. Σύμφωνα με τον Κορομηλά Γ. (2012) η φοροδιαφυγή είναι νομικά και ηθικά κολάσιμη, η φοροαποφυγή έχοντας ενδυθεί τον μανδύα της νομιμότητας, είναι μόνο ηθικά κολάσιμη. Τέλος πολλές φορές η φοροαποφυγή αναφέρεται και ως «νόμιμη φοροδιαφυγή» ενώ στην φορολογική αργκό είναι γνωστή με την έννοια «παραθυράκια του νόμου».

1.5.4 Φοροκλοπή

Μια επιπλέον έννοια που συναντάται συχνά είναι ο όρος της φοροκλοπής. Ως φοροκλοπή νοείται η μη απόδοση στο δημόσιο των εισπραχθέντων ή παρακρατηθέντων φόρων (λ.χ. η μη απόδοση στο κράτος του Φόρου Μισθωτών Υπηρεσιών-Φ.Μ.Υ. , Φόρου Προστιθέμενης Αξίας – Φ.Π.Α., του παρακρατηθέντα φόρου ελευθέρων επαγγελματιών κ.α.). Διαπράττεται κυρίως στους έμμεσους φόρους οι οποίοι επιβαρύνουν τον τελικό καταναλωτή, αλλά την συγκέντρωση και την απόδοσή τους στο δημόσιο την έχει αναλάβει βάσει νόμου κάποιος άλλος (π.χ. η επιχείρηση), που στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν αποδίδει το ποσό του φόρου στο δημόσιο αλλά το οικειοποιείται. Τονίζεται ότι στην πράξη δεν είναι εύκολη η διάκριση μεταξύ φοροδιαφυγής και φοροκλοπής, ιδιαίτερα στους έμμεσους φόρους, όπου δεν ξεχωρίζει κανείς εύκολα εάν έχει εισπραχθεί και δεν έχει αποδοθεί ο φόρος ή το προϊόν πουλήθηκε χωρίς φόρο.

1.5.5 Εισφοροδιαφυγή

Με την ευρεία έννοια του όρου ως «εισφοροδιαφυγή» νοείται η μη εμπρόθεσμη ή προσήκουσα σε σχέση με την πραγματική παροχή εργασίας ή την άσκηση δραστηριότητας, καταβολή εισφορών στα ταμεία που ασφαλίζουν είτε μισθωτούς είτε αυτοαπασχολούμενους. Η

αδήλωτη ή η μη επισήμως στους αρμόδιους φορείς γνωστοποιημένη εργασία, εντάσσεται αναμφίβολα και αυτή στην έννοια της εισφοροδιαφυγής.

Στα ταμεία των αυτοαπασχολούμενων όπως ο Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών (Ο.Α.Ε.Ε.) η εισφοροδιαφυγή συναρτάται κυρίως με την μη καταβολή ασφαλιστικών εισφορών, ήδη ασφαλισμένων, που τους γνωρίζει το σύστημα και ο ασφαλιστικός φορέας. Απεναντίας στο ταμείο των μισθωτών δηλαδή στο Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ι.Κ.Α.)⁹ η εισφοροδιαφυγή έχει ευρύτερη διάσταση αφού δεν αφορά μόνο την μη καταβολή εισφορών για τους ήδη ασφαλισμένους αλλά επίσης την:

- μη εμφάνιση εργαζομένων στο ασφαλιστικό σύστημα.
- μη ασφάλιση εργαζομένων για όλες τις ημέρες και ώρες που εργάζονται.
- μη ασφάλιση για το σύνολο των αποδοχών που πράγματι εισπράττουν.
- ασφάλισή τους για το σύνολο των αποδοχών που εισπράττουν, οι οποίες όμως υπολείπονται των νόμιμων.
- ασφάλιση κάποιων εργαζομένων με άλλη ειδικότητα από αυτήν που πράγματι απασχολούνται προς αποφυγή πρόσθετων εισφορών.
- μη εμφάνιση ολόκληρης της επιχείρησης στο σύστημα

1.5.6 Φορολογικός σχεδιασμός

Ένας όρος, ο οποίος τα τελευταία χρόνια ευρέως χρησιμοποιείται στους ενασχολούμενους με την φορολογία των επιχειρήσεων, είναι ο φορολογικός σχεδιασμός. Καθώς ο φόρος εισοδήματος αποτελεί σοβαρό κόστος για όλες τις επιχειρήσεις, ιδιαίτερα για αυτές που τα εισοδήματά τους φορολογούνται με υψηλό φορολογικό συντελεστή, είναι πολύ εύλογο οι επιχειρήσεις να επιδιώκουν να μειώσουν τις φορολογικές τους υποχρεώσεις εφαρμόζοντας στην πράξη αυτό που ονομάζεται φορολογικός σχεδιασμός. Ο φορολογικός σχεδιασμός (tax planning) είναι ο σχεδιασμός των δράσεων μιας επιχείρησης ώστε σε απόλυτη συμμόρφωση με την φορολογική νομοθεσία ώστε να έχει τη μικρότερη δυνατή έκθεση στο φόρο.

Βέβαια είναι εύλογο το ερώτημα στο ποια είναι η διαφορά μεταξύ του φορολογικού σχεδιασμού και της φοροαποφυγής αφού και οι δυο έννοιες έχουν τον ίδιο σκοπό, δηλαδή την μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης. Εντούτοις η διαφορά τους εντοπίζεται στο γεγονός ότι η επιχείρηση σκοπεύει στην επανεπένδυση των κεφαλαίων που θα εξοικονομηθούν από τον φορολογικό σχεδιασμό ενώ μέσω της φοροαποφυγής δεν συνεπάγεται ότι οι εξοικονομηθέντες

⁹ Από 1/1/2017 ο Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών (Ο.Α.Ε.Ε.) καθώς και το Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Ι.Κ.Α.) υπάγονται στον Ενιαίο Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (Ε.Φ.Κ.Α.).

φόροι θα καταλήξουν σε επενδυτικές δραστηριότητες. Ο φορολογικός σχεδιασμός αποσκοπεί ουσιαστικά στην φορολογία των εισοδημάτων με το μικρότερο δυνατό φορολογικό συντελεστή. Αυτό επιτυγχάνεται με τη μεταφορά κερδών σε χώρες που ο συντελεστής φορολογίας εισοδήματος είναι μικρότερος (π.χ. στην Βουλγαρία με συντελεστή φορολογίας 10%).

Ο φορολογικός σχεδιασμός αντιμετωπίζεται πάντοτε ως θεμιτή πρακτική. Με την πάροδο του χρόνου, ωστόσο, οι δομές φορολογικού σχεδιασμού έχουν καταστεί ολοένα και πιο πολύπλοκες. Οι δομές αυτές αναπτύσσονται σε διαφορά κράτη με αποτέλεσμα τα φορολογητέα κέρδη να μετατοπίζονται σε κράτη με ευνοϊκά φορολογικά καθεστάτα. Καίριας σημασίας χαρακτηριστικό των εν λόγω πρακτικών είναι ότι μειώνουν τη φορολογική υποχρέωση μέσω αυστηρά νομικών ρυθμίσεων οι οποίες όμως αντιβαίνουν στο πνεύμα του νόμου. Έτσι αναπτύχθηκε η έννοια του επιθετικού φορολογικού σχεδιασμού¹⁰ (aggressive tax planning) ο οποίος συνίσταται στην εκμετάλλευση των τεχνικών πτυχών του φορολογικού συστήματος ή των αναντιστοιχιών μεταξύ δύο ή περισσότερων φορολογικών συστημάτων με σκοπό τη μείωση της φορολογικής υποχρέωσης. Ο επιθετικός φορολογικός σχεδιασμός μπορεί να λάβει πολλές μορφές. Στις συνέπειές του συγκαταλέγονται:

- α. οι διπλές εκπτώσεις (π.χ. η ίδια ζημία αφαιρείται τόσο στο κράτος προέλευσης του εισοδήματος όσο και στο κράτος διαμονής) και
- β. η διπλή μη φορολόγηση (π.χ. εισόδημα το οποίο δεν φορολογείται στο κράτος προέλευσης του εισοδήματος, απαλλάσσεται από φορολογία στο κράτος διαμονής).

¹⁰ Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2012) ‘Σύσταση της επιτροπής της 6ης Δεκεμβρίου 2012 σχετικά με τον επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό (2012/772/ΕΕ),.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

2.1 Εισαγωγή

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η συνοπτική παρουσίαση του τρόπου φορολογίας των ελληνικών επιχειρήσεων κατά τις φορολογικές χρήσεις από το 2003 έως και 2013. Η ανάλυση αυτή κρίνεται σκόπιμη λόγω των συνεχών αλλαγών στην φορολογική νομοθεσία, σχεδόν ετήσια, από την ελληνική κυβέρνηση. Αλλαγές με άλλοτε θετικό και άλλοτε αρνητικό αντίκτυπο στο φορολογητέο εισόδημα των επιχειρήσεων.

2.2 Φορολογία επί των κερδών των επιχειρήσεων στην Ελλάδα

Η φορολογία επί των κερδών των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, προσδιορίζεται με συντελεστές οι οποίοι καθορίζονται από τα άρθρα 9, 10 του Ν. 2238/1994 για κάθε φορολογικό έτος.¹¹ Επίσης βάσει του άρθρου 3 του ίδιου νόμου η χρονική διάρκεια του οικονομικού έτους αρχίζει από την 1^η Ιανουαρίου και λήγει την 31^η Δεκεμβρίου του ίδιου ημερολογιακού έτους.^{12, 13}

Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων είναι ο φόρος που επιβάλλεται ετησίως στα κέρδη που πραγματοποιούν τα νομικά πρόσωπα και οι νομικές οντότητες. Σε φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων σύμφωνα με το παράγραφο 1, άρθρο 101, Ν. 2238/1994, υπόκεινται:

- α. Οι ημεδαπές ανώνυμες εταιρίες.
- β. Οι δημόσιες και δημοτικές επιχειρήσεις και εκμεταλλεύσεις κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
- γ. Οι συνεταιρισμοί που έχουν συσταθεί νόμιμα και οι ενώσεις τους.
- δ. Οι αλλοδαπές επιχειρήσεις που λειτουργούν με οποιοδήποτε τύπο εταιρείας, καθώς και οι κάθε είδους αλλοδαποί οργανισμοί που αποβλέπουν στην απόκτηση οικονομικών ωφελημάτων.

¹¹ Σημειώνεται ότι η παρούσα διατριβή ασχολείται με εισοδήματα και δαπάνες που πραγματοποιούνται μέχρι την 31.12.2013. Από την έναρξη ισχύος του Ν. 4172/2013 (έναρξη ισχύος 1.1.2014) παύουν να ισχύουν οι διατάξεις του Ν. 2238/1994, συμπεριλαμβανομένων και όλων των κανονιστικών πράξεων και εγκυκλίων που έχουν εκδοθεί. Οι διατάξεις του Ν. 2238/1994 ισχύουν για εισοδήματα που αποκτήθηκαν μέχρι και 31.12.2013.

¹² Ο νέος Κ.Φ.Ε. (Ν. 4172/2014), του οποίου οι διατάξεις εφαρμόζονται για τα εισοδήματα που αποκτώνται από 1/1/2014 και μετά, δεν χρησιμοποιούνται οι όροι «διαχειριστική περίοδος», «χρήση» και «οικονομικό έτος», που χρησιμοποιούσε ο Ν. 2238/94. Στο νέο Κ.Φ.Ε. (Ν. 4172/2014) χρησιμοποιείται ο όρος «Φορολογικό έτος», που (κατά το άρθρο 8 § 1 αυτού) ταυτίζεται με το ημερολογιακό έτος.

¹³ Οι δηλώσεις φόρου εισοδήματος κατατίθενται στις φορολογικές αρχές σε ετήσια βάση, αλλά τα κέρδη ή οι ζημιές που δηλώνονται για φορολογικούς σκοπούς παραμένουν προσωρινά εκκρεμείς, έως ότου οι φορολογικές αρχές ελέγξουν τις φορολογικές δηλώσεις και τα βιβλία του φορολογούμενου και με βάση τους ελέγχους αυτούς, να οριστικοποιηθούν και οι σχετικές φορολογικές υποχρεώσεις. Οι φορολογικές ζημιές, στο βαθμό που αυτές αναγνωρίζονται από τις φορολογικές αρχές, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για το συμψηφισμό κερδών των πέντε επόμενων χρήσεων, που ακολουθούν τη χρήση που αφορούν.

- ε. Οι ημεδαπές εταιρίες περιορισμένης ευθύνης.
- στ. Οι ιδιωτικές κεφαλαιουχικές εταιρίες (Ι.Κ.Ε.)¹⁴

Επίσης, στο φόρο αυτό υπόκεινται και τα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ημεδαπά ή αλλοδαπά νομικά πρόσωπα δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου, στα οποία περιλαμβάνονται και τα κάθε είδους ιδρύματα. Τα νομικά πρόσωπα δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου που απαλλάσσονται από το φόρο περιγράφονται αναλυτικά στο άρθρο 103 του Ν. 2394/1994.

Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 31 του Νόμου 2394/1994, όπως αυτό τροποποιήθηκε και ισχύει μέχρι την χρήση 2013¹⁵ το καθαρό εισόδημα των επιχειρήσεων που τηρούν βιβλία με την απλογραφική ή διπλογραφική μέθοδο εξευρίσκεται λογιστικώς με έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα¹⁶ των εξόδων της παράγραφος 1 του άρθρου 31 του Ν. 2238/1994¹⁷, με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 51Α και 51Β του Ν. 2394/1994.¹⁸ Οι διατάξεις του συγκεκριμένου άρθρου σχετικά με τις εκπιπτόμενες δαπάνες των επιχειρήσεων έχει τροποποιηθεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα από τον νομοθέτη ορίζοντας:

- είτε νέες προϋποθέσεις αναγνώρισης δαπανών
- είτε καταργώντας κάποιες κατηγορίες δαπανών.

Αξιοσημείωτο των συνέχων τροποποιήσεων είναι το γεγονός ότι κατά το χρονικό διάστημα από 1.1.2003 μέχρι και 31.12.2013 ψηφίστηκαν από το ελληνικό κοινοβούλιο σαράντα έξι (46) νόμοι οι οποίοι τροποποιούν έστω και ένα άρθρο του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Ν. 2238/1994). Στο παράρτημα Γ της παρούσας διατριβής παρουσιάζονται επιγραμματικά οι νόμοι αυτοί.

¹⁴ Οι ιδιωτικές κεφαλαιουχικές εταιρίες προστέθηκαν με την παράγραφο 10 του άρθρου 116 του ν. 4072/2012 (ΦΕΚ Α' 86).

¹⁵ Εισοδήματα μέχρι 31/12/2013.

¹⁶ Όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 30 του Ν. 2394/1994

¹⁷ Τα έξοδα της παραγράφου της παράγραφος 1 του άρθρου 31 του Ν. 2238/1994 πουριάζονται στο Παράρτημα Β.

¹⁸ Οι διατάξεις των άρθρων 51Α και 51Β του Ν. 2394/1994 προστέθηκαν με την παράγραφο 1 του άρθρου 78 «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής που συνδέεται με κράτη μη συνεργάσιμα στο φορολογικό τομέα ή με προνομιακά φορολογικά καθεστάτα» του Ν. 3842/2010 και ισχύουν από την 1.1.2010. Αφορούν διατάξεις σχετικά με πληρωμές σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες:

- μη συνεργάσιμων κρατών (Ως μη συνεργάσιμα κράτη θεωρούνται σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών εκείνα που δεν είναι κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η κατάσταση τους σχετικά με τη διαφάνεια και την ανταλλαγή των πληροφοριών σε φορολογικά θέματα έχει εξεταστεί από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.) και τα οποία δεν έχουν συνάψει με την Ελλάδα σύμβαση διοικητικής συνδρομής στον φορολογικό τομέα ούτε έχουν υπογράψει τέτοια σύμβαση διοικητικής συνδρομής με τουλάχιστον δώδεκα άλλα κράτη) ή
- κρατών με προνομιακό φορολογικό καθεστώς (Τα κράτη που διαθέτουν προνομιακό φορολογικό καθεστώς, είναι εκείνα στα οποία το νομικό πρόσωπο ή νομική οντότητα υπόκειται σε φόρο επί των κερδών ή των εισοδημάτων ή του κεφαλαίου του οποίου ο συντελεστής είναι ίσος ή κατώτερος από το πενήντα τοις εκατό (50%) του συντελεστή φορολογίας νομικών προσώπων και νομικών οντοτήτων που θα οφειλόταν σύμφωνα με τις διατάξεις της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας, εάν ήταν φορολογικός κάτοικος ή διατηρούσε μόνιμη εγκατάσταση κατά τη έννοια του άρθρου 6 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος στην Ελλάδα. Με την ΠΟΛ. 1225/26.10.2011 εγκύκλιο, παρασχέθηκαν γενικότερες οδηγίες για τις πληρωμές σε φυσικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες μη συνεργάσιμων κρατών ή κρατών με προνομιακό φορολογικό καθεστώς).

Οι κύριες τροποποιήσεις του Ν. 2238/1994¹⁹ που επηρεάζουν είτε θετικά, είτε αρνητικά το φορολογητέο εισόδημα των επιχειρήσεων στην Ελλάδα, κατά το χρονικό διάστημα από 1.1.2003 έως 31.12.2013 που αποτελεί και η περίοδος ενδιαφέροντος της παρούσας διπλωματικής εργασίας παρουσιάζονται στον Πίνακα 2, ενώ περισσότερο αναλυτικά εκθέτονται στο Παράρτημα Δ.

Πίνακας 2: Κύριες τροποποιήσεις Ν. 2238/1994

α/α	Νόμος	Περιγραφή	Σε ισχύ από	Επίπτωση στο φορολογητέο εισόδημα
1	4110/2013	Τροποποίηση της περίπτωσης στ, παράγραφος 1, άρθρο 31, με αλλαγή των ποσοστών αποσβέσεων για τα ενσώματα ή άυλα πάγια περιουσιακά στοιχεία της οικονομικής μονάδας.	1.1.2013	Αρνητική (-) και Θετική (+)
2	4110/2013	Κατάργηση της υποπερίπτωσης ιε, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα ποσά των προβλέψεων για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία, που σχηματίζονται στο τέλος κάθε διαχειριστικής χρήσης και καλύπτουν τις αποζημιώσεις προσωπικού λόγω συνταξιοδότησής του κατά το επόμενο έτος.	1.1.2013	Θετική (+)
3	3220/2004	Προθήκη της περίπτωσης λ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τις παροχές σε είδος ή σε χρήμα που πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις της παραγράφου 19 του άρθρου 2 του ν. 2939/2001.	30.12.2003	Αρνητική (-)
4	3427/2005	Προθήκη της περίπτωσης ψ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα ποσά που καταβάλλει η επιχείρηση για έξοδα κινητής τηλεφωνίας για λογαριασμούς που ανήκουν στην επιχείρηση και με την προϋπόθεση ότι οι λογαριασμοί αυτοί δεν θα υπερβαίνουν τον αριθμό των απασχολουμένων στην επιχείρηση υπαλλήλων αυτής. Από το συνολικό ποσό αυτής της δαπάνης ποσοστό πενήντα τοις εκατό (50%) αναγνωρίζεται προς έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα.	30.12.2005	Αρνητική (-)
5	3842/2010	Η παράγραφος 2 του άρθρου 31, σχετικά με την έκπτωση δαπανών χωρίς	1.1.2010	Θετική (+)

¹⁹ Κυρίως του άρθρου 31 που αφορά τις εκπιπτόμενες φορολογικά δαπάνες.

		δικαιολογητικά από τα ακαθάριστα έσοδα, καταργήθηκε με την παρ. 11 του άρθρου 11 του ν. 3842/2010		
6	3842/2010	Η παράγραφος 3 του άρθρου 31, σχετικά με την μεταφορά τυχών ζημίας της παρ. 2 του άρθρου 31, καταργήθηκε με την παρ. 11 του άρθρου 11 του ν. 3842/2010.	1.1.2010	Θετική (+)
7	3427/2005	Προσθήκη στο άρθρο 31 της παραγράφου 15 η οποία σχετίζεται με τα ποσά που καταβάλλουν οι επιχειρήσεις οικειοθελώς σε εργαζομένους της και δεν αφορούν αμοιβές ή αποζημιώσεις αυτών για άμεση ανταπόδοση παρεχόμενης υπηρεσίας ή δεν προκύπτει από διάταξη νόμου ο υποχρεωτικός χαρακτήρας τους, και δεν αναγνωρίζονται προς έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα.	30.12.2005	Θετική (+)
8	3842/2010	Τα άρθρα 51Α και 51Β προστέθηκαν με την παράγραφο 1 του άρθρου 78 του ν. 3842/2010 και αφορούν πληρωμές σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες μη συνεργάσιμων κρατών ή κρατών με προνομιακό φορολογικό καθεστώς.	1.1.2010	Θετική (+)

Οι τροποποιήσεις του νόμου είναι αρκετές, σχεδόν ετήσιες και επηρεάζουν είτε θετικά είτε αρνητικά το φορολογητέο εισόδημα ανάλογα και με τον σκοπό του νομοθέτη. Συγκεντρωτικά από τις τροποποιήσεις εντοπίζουμε δώδεκα (12) περιπτώσεις που το φορολογητέο εισόδημα αυξάνεται (θετική επίδραση), δεκατέσσερις (14) περιπτώσεις που μειώνεται (αρνητική επίδραση) και μία (1) περίπτωση που μπορεί είτε να αυξάνεται είτε να μειώνεται (Παράρτημα Δ).

2.2.1 Συντελεστές Φορολογίας Νομικών Προσώπων

Οι φορολογικοί συντελεστές για τα νομικά πρόσωπα της παραγράφου 1 του άρθρου 101 του Ν. 2238/1994²⁰, βάσει της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας είναι οι εξής:

Πίνακας 3: Συντελεστές Φορολογίας Νομικών Προσώπων²¹

Φορολογικό έτος	Φορολογικός Συντελεστής
-----------------	-------------------------

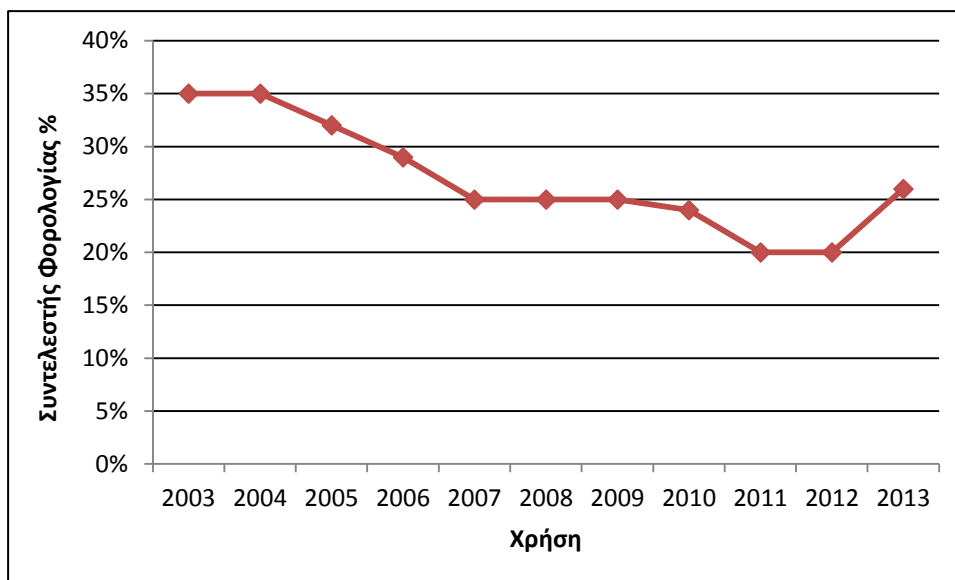
²⁰ Τα νομικά πρόσωπα της παραγράφου παρουσιάστηκαν στην ενότητα 2.2

²¹ Άρθρο 109 - Ν. 2238/1994

2013	26%
2012	20%
2011	20%
2010	24%
2009	25%
2008	25%
2007	25%
2006	29%
2005	32%
2004	35%
2003	35%

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι διαχρονικά ο φορολογικός συντελεστής στην Ελλάδα μεταβάλλεται. Άλλοτε μειώνεται όπως μεταξύ των φορολογικών χρήσεων 2004 έως 2007 και άλλοτε αυξάνεται (έτος 2013) ως αποτέλεσμα των συχνών αλλαγών στην ελληνική φορολογική νομοθεσία. Ο μικρότερος φορολογικός συντελεστής (10%) εφαρμόζεται για τα εισοδήματα των ελληνικών επιχειρήσεων κατά τα έτη 2011 και 2012, ενώ ο μεγαλύτερος που αγγίζει το 35% κατά τα έτη 2003 και 2004.²²

Σχήμα 11: Διαχρονική εξέλιξη συντελεστών Φορολογίας Νομικών Προσώπων

²² Σημειώνεται ότι βάσει των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 118 (Κίνητρα ανάπτυξης μικρών νησιών) του Ν. 2238/1994 για τα νομικά πρόσωπα, κοινοπραξίες και κοινωνίες αστικού δικαίου οι ανωτέρω συντελεστές φορολογίας του Πίνακα 3, μειώνονται κατά ποσοστό σαράντα τοις εκατό (40%) για τα κέρδη που προκύπτουν από δραστηριότητες οι οποίες ασκούνται σε νησιά με πληθυσμό, σύμφωνα με την τελευταία απογραφή, κάτω από τρεις χιλιάδες εκατό (3.100) κατοίκους.

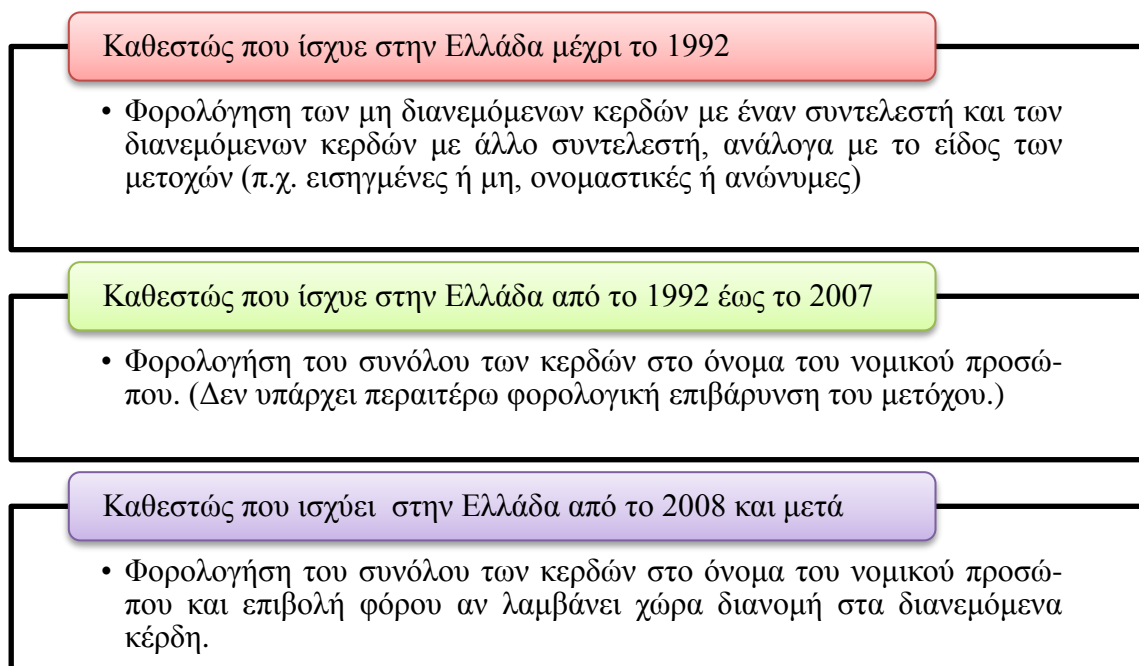
2.2.2 Φορολογία Ακίνητων Νομικών Προσώπων

Εκτός της φορολογίας στα κέρδη των νομικών προσώπων που αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα στην Ελλάδα επιβάλλεται στο εισόδημα από ακίνητα που αποκτούν τα νομικά πρόσωπα και συμπληρωματικός φόρος με συντελεστή τρία τις εκατό (3%) στο συνολικό ακαθάριστο εισόδημα που προέρχεται από ακίνητα.²³

2.2.3 Φορολογία Μερισμάτων Νομικών Προσώπων

Σε όλα τα φορολογικά συστήματα βασική αρχή αποτελεί η επιβολή φόρου εισοδήματος στα εισοδήματα των νομικών προσώπων. Τα κέρδη που αποκτούν τα νομικά πρόσωπα διανέμονται στους μετόχους τους, φυσικά ή νομικά πρόσωπα με την μορφή μερίσματος με αποτέλεσμα να προκύπτει θέμα όσον αφορά τον τρόπο φορολόγησής τους. Το σχήμα 12 παρουσιάζει την διαχρονική εξέλιξη στην Ελλάδα, βάσει της Ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας όπως αυτή τροποποιείται, σχετικά με την φορολογία των μερισμάτων που διανέμουν τα νομικά πρόσωπα.

Σχήμα 12: Καθεστώς φορολογίας μερισμάτων νομικών προσώπων

Παρατηρούμε ότι μέχρι και το 2007 στην Ελλάδα ο συντελεστής φορολογίας μερισμάτων είναι μηδενικός. Ο φόρος μερισμάτων θεσπίστηκε στην Ελλάδα με τον Ν. 3697/2008 και συγκεκριμένα με το άρθρο 18 και αφορά για τα κέρδη που διανεμήθηκαν από 1.1.2008 και μετά. Οι συντελεστές φορολογίας μερισμάτων από την θέσπιση του νόμου έως και την φορολογική

²³ Παράγραφος 3, άρθρο 109, Ν.2238/1994, με τον συμπληρωματικό φόρος να μην μπορεί να υπερβαίνει τον κύριο φόρο που προκύπτει.

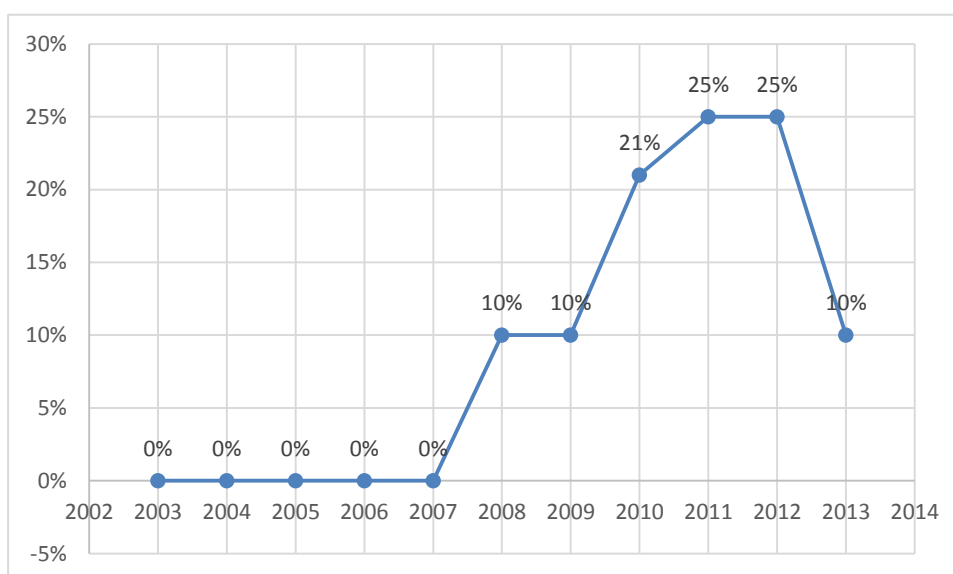
χρήση 2013 παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα. Ο πίνακας προκύπτει βάσει των τροποποιήσεων²⁴ του άρθρου 54 «Παρακράτηση φόρου στο εισόδημα από κινητές αξίες» του Ν.2238/1994.

Πίνακας 4: Συντελεστές Φορολογίας Μερισμάτων Νομικών Προσώπων

Έτος	Συντελεστής φορολογίας μερισμάτων
2013 ²⁵	10%
2012	25%
2011	25%
2010	21%
2009	10%
2008	10%
2007 και προγενέστερα	0%

Παρατηρούμε ότι κατά τα έτη 2010 έως και 2012 υπήρχε μια μεγάλη άνοδος του συντελεστή φορολογίας των μερισμάτων επιβαρύνοντας έτσι κατά πολύ τα καθαρά κέρδη των μετόχων. Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρατηρούμε τη μεταβολή αυτή.

Σχήμα 13: Διαχρονική εξέλιξη συντελεστών φορολογίας μερισμάτων νομικών προσώπων

²⁴ Συγκεκριμένα οι τροποποιήσεις προήλθαν από την:
 α. παράγραφο 2 του άρθρου 6 του Ν. 4110/2013 (ΦΕΚ Α 17)
 β. παράγραφο 3 του άρθρου 4 του Ν. 4038/2012 (ΦΕΚ Α 14)
 γ. παράγραφο 1 του άρθρου 14 του Ν. 3943/2011 (ΦΕΚ Α 66)
 δ. παράγραφο 1 του άρθρου 13 του Ν. 3842/2010 (Α 58)
 ε. παράγραφο 1 του άρθρου 18 του Ν. 3697/2008 (ΦΕΚ Α 194)

²⁵ Για τα διανεμόμενα κέρδη που εγκρίνονται από γενικές συνελεύσεις εντός του έτους 2013 (χρόνος έγκρισής των διανεμομένων κερδών από την τακτική γενική συνέλευση των μετόχων), εξακολουθεί να ενεργείται παρακράτηση φόρου με συντελεστή είκοσι πέντε τις εκατό (25%) (ΠΟΛ.1134/2013).

2.3 Φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων

Ο φόρος εισοδήματος των νομικών προσώπων υπολογίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας που ισχύουν σήμερα στη χώρα μας (Ν. 2238/1994 όπως διαμορφώθηκε και ισχύει²⁶), με ένα ενιαίο συντελεστή επί του συνόλου των φορολογητέων κερδών του νομικού προσώπου. Η διαδικασία που ακολουθείται στην ελληνική φορολογική νομοθεσία προκειμένου να καταρτίσει η επιχείρηση την κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης και να καταλήξει στα λογιστικά αποτελέσματα και έπειτα στα φορολογητέα, είναι εν συντομία η εξής:

Το φορολογικό αποτέλεσμα (κέρδος ή ζημία) των επιχειρήσεων προσδιορίζεται με βάση το λογιστικό αποτέλεσμα (κέρδος ή ζημία προ φόρου), όπως αυτό δηλώνεται στο λογαριασμό αποτελέσματα χρήσεως των δημοσιευόμενων οικονομικών καταστάσεων, στο οποίο λογιστικό αποτέλεσμα όταν είναι κέρδος:

1. προστίθενται, με τη δήλωση του φόρου εισοδήματος της επιχείρησης, τα μη εκπιπόμενα φορολογικά έξοδα²⁷
2. αφαιρούνται τα απαλλασσόμενα του φόρου εισοδήματος έσοδα.²⁸
3. αφαιρείται (προστίθεται) η μεταφερόμενη ζημία προηγούμενων χρήσεων σε περίπτωση κέρδους (ζημίας) μετά την φορολογική αναμόρφωση. (εάν υπάρχει)²⁹
4. αφαιρούνται τα αφορολόγητα αποθεματικά αναπτυξιακών νόμων κτλ. (εάν υπάρχουν).³⁰

Ακολουθώντας τα βήματα ένα (1) έως τέσσερα (4) κατά αυστηρή σειρά προκύπτει το φορολογητέο εισόδημα (Κέρδος ή Ζημία) της επιχείρησης.³¹ Στην συνέχεια εφαρμόζοντας τον ισχύοντα φορολογικό συντελεστή (ενότητα 2.2.1) και δεδομένου ότι η επιχείρηση εμφανίζει κέρδη μετά την φορολογική αναμόρφωση προκύπτει ο φόρος εισοδήματος.

Πίνακας 5: Προσδιορισμός Φόρου Εισοδήματος Νομικών Προσώπων που έχουν κέρδη

Λογιστικό εισόδημα (Κέρδη) οικονομικών καταστάσεων	A
Πλέον: Έξοδα μη εκπιπόμενα φορολογικά	+B
Μείον: Έσοδα απαλλασσόμενα του φόρου εισοδήματος	- Γ
Εισόδημα μετά την φορολογική αναμόρφωση (Κέρδος ή Ζημία)	= (A + B - Γ)

²⁶ Για τις τροποποιήσεις του νόμου βλέπε Παράρτημα Γ.

²⁷ Οι εκπίπτοντες δαπάνες παρουσιάζονται στο Παράρτημα Β.

²⁸ Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 2.3.1

²⁹ Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 2.3.2

³⁰ Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 2.3.3

³¹ Η διαδικασία αυτή συχνά αναφέρεται ως φορολογική αναμόρφωση.

Μείον ή Πλέον:³² Μεταφερόμενη ζημία προηγούμενων χρήσεων	$\pm \Delta$
Μείον: Αφορολόγητα αποθεματικά αναπτυξιακών νόμων κτλ	- E
Φορολογητέο εισόδημα (Κέρδος ή Ζημία)³³	$= [(A + B - \Gamma) \pm \Delta - E]$
Φορολογικός συντελεστής	$\tau\%$
Φόρος εισοδήματος	$= [(A + B - \Gamma) \pm \Delta - E] \times \tau\%$

Στην περίπτωση όμως που το λογιστικό αποτέλεσμα είναι **ζημία** τότε:

1. αφαιρούνται τα μη εκπιπόμενα φορολογικά έξοδα, και
2. προστίθενται τα απαλλασσόμενα της φορολογίας έσοδα.
3. αφαιρείται (προστίθεται) η μεταφερόμενη ζημία προηγούμενων χρήσεων (εάν υπάρχει) σε περίπτωση κέρδους (ζημίας) μετά την φορολογική αναμόρφωση.
4. αφαιρούνται τα αφορολόγητα αποθεματικά αναπτυξιακών νόμων κτλ. (εάν υπάρχουν).

Πίνακας 6: Προσδιορισμός Φόρου Εισοδήματος Νομικών Προσώπων που έχουν ζημία

Λογιστικό εισόδημα (Ζημία) οικονομικών καταστάσεων	A
Μείον: Έξοδα μη εκπιπόμενα φορολογικά	- B
Πλέον: Έσοδα απαλλασσόμενα του φόρου εισοδήματος	Γ
Εισόδημα μετά την φορολογική αναμόρφωση (Κέρδος ή Ζημία)	$= (A - B + \Gamma)$
Μείον ή Πλέον:³⁴ Μεταφερόμενη ζημία προηγούμενων χρήσεων	$\pm \Delta$
Μείον: Αφορολόγητα αποθεματικά αναπτυξιακών νόμων κτλ.	- E
Φορολογητέο εισόδημα (Κέρδος ή Ζημία)³⁵	$= [(A - B + \Gamma) \pm \Delta - E]$
Φορολογικός συντελεστής	$\tau\%$
Φόρος εισοδήματος	$= [(A - B + \Gamma) \pm \Delta - E] \times \tau\%$

³² Η μεταφερόμενη ζημία προηγούμενων χρήσεων αφαιρείται (προστίθεται) όταν έχουμε προσωρινό φορολογητέο κέρδος (ζημία).

³³ Εξ' ορισμού σε περίπτωση που προκύπτει φορολογητέα ζημία αντί για φορολογητέο κέρδος τότε ο φόρος εισοδήματος είναι μηδενικός.

³⁴ Και εδώ η μεταφερόμενη ζημία προηγούμενων χρήσεων αφαιρείται (προστίθεται) όταν έχουμε προσωρινό φορολογητέο κέρδος (ζημία).

³⁵ Ομοίως σε περίπτωση που προκύπτει φορολογητέα ζημία αντί για φορολογητέο κέρδος τότε ο φόρος εισοδήματος είναι μηδενικός.

Από το παραπάνω παράδειγμα γίνεται αντιληπτό την διαφορετική αντιμετώπιση των μη εκπιπτόμενων εξόδων και των αφορολόγητων εσόδων ανάλογα με το εάν η επιχείρηση εμφανίζει λογιστικά κέρδη ή λογιστική ζημιά.

Τέλος σημειώνεται ότι η παραπάνω ανάλυση αφορά εταιρείες που εφαρμόζουν τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (Ε.Λ.Π.) και όχι τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.).³⁶ Ο λόγος είναι γιατί τα Ε.Λ.Π.³⁷ δεν αναγνωρίζουν προσωρινές διαφορές (είτε φορολογητέες προσωρινές διαφορές είτε εκπεστέες προσωρινές διαφορές) δηλαδή διαφορές μεταξύ της λογιστικής αξίας ενός περιουσιακού στοιχείου ή υποχρέωσης στον ισολογισμό και της φορολογικής του βάσης. Για τον υπολογισμό του φορολογητέου εισοδήματος στις εταιρείες που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη και το ποσό των προσωρινών διαφορών που παρουσιάζουν.³⁸

2.3.1 Απαλλαγές από τον φόρο

Τα άρθρα 6 και 103 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Ν. 2238/1994) αναφέρουν ρητά τις περιπτώσεις κατά τις οποίες εισοδήματα απαλλάσσονται από τον φόρο. Για τις επιχειρήσεις της παραγράφου 1 του άρθρου 101 του Ν. 2238/1994 (πχ. Α.Ε., Ε.Π.Ε. κτλ.) οι κυριότητες κατηγορίες εισοδημάτων που απαλλάσσονται από φόρο είναι:

- α. τα εισοδήματα από κινητές αξίες (π.χ. οι τόκοι εθνικών δανείων που εκδίδονται με έντοκα γραμμάτια ή ομολογίες) που αναφέρονται στην παράγραφο 3, άρθρο 6, Ν. 2238/1994 και τα οποία αποκτώνται από νομικά πρόσωπα.
- β. τα κέρδη που εισπράττουν ημεδαπές ανώνυμες εταιρείες και εταιρείες περιορισμένης ευθύνης από εταιρείες που έχουν την έδρα τους σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις οποίες συμμετέχουν κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 11 του Ν. 2578/1998.
- γ. τα εισοδήματα που απαλλάσσονται της φορολογίας με βάση σύμβαση που έχει κυρωθεί με νόμο. Αφορά μερίσματα που αποκτώνται από την έναρξη ισχύος του Ν. 3943/2011 και μετά (δηλαδή την 31.3.2011).

³⁶ Στην παρούσα διπλωματική εργασία (σύμφωνα και με τον Κανονισμό 1606/2002 του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου) ως «Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα» ορίζουμε α) τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Δ.Λ.Π. - αγγλικά: International Accounting Standards – IAS), β) τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (Δ.Π.Χ.Π. - αγγλικά: International Financial Reporting Standards, IFRS) και γ) τις συναφείς ερμηνείες (ερμηνείες της SIC-Δ.Π.Χ.Π.).

³⁷ Αναφερόμαστε πριν την ισχύ του Ν. 4308/2014 «Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις» ο οποίος τίθεται σε ισχύ από 1/1/2015 και ο οποίος δίνει την δυνατότητα στις επιχειρήσεις να αναγνωρίσουν προσωρινές διαφορές.

³⁸ Η ανάλυση του τρόπου υπολογισμού του φόρου εισοδήματος σε εταιρείες που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. γίνεται στην ενότητα 2.6.2

- δ. τα κέρδη αμοιβαίων κεφαλαίων του Ν.3283/2004 και του Ν.2778/1999, καθώς και η πρόσθετη αξία που αποκτούν οι μεριδιούχοι αυτών των αμοιβαίων κεφαλαίων από την εξαγορά των μεριδίων τους σε τιμή ανώτερη της τιμής κτήσης. Η πιο πάνω απαλλαγή ισχύει και για τα αμοιβαία κεφάλαια που είναι εγκατεστημένα σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε κράτος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου / Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΟΧ/ΕΖΕΣ).
- ε. τα κεφαλαιακά κέρδη που προκύπτουν από την ανταλλαγή ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου ή εταιρικών ομολόγων με εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου με άλλους τίτλους κατ' εφαρμογήν προγράμματος συμμετοχής στην αναδιάρθρωση του ελληνικού χρέους (PSI).³⁹

2.3.2 Μεταφερόμενη φορολογική ζημιά

Σε περίπτωση που μια επιχείρηση εμφανίσει αρνητικό στοιχείο (ζημιά) του εισοδήματος μπορεί να το μεταφέρεται και να το συμψηφισθεί διαδοχικώς στα πέντε (5) επόμενα οικονομικά έτη. Συγκεκριμένα το άρθρο 4 , παράγραφος 3, του νόμου 2238/1994 αναφέρει:

*«Το αρνητικό στοιχείο (ζημιά) του εισοδήματος από εμπορικές και γεωργικές επιχειρήσεις, που προκύπτει από **βιβλία τρίτης κατηγορίας** του Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων (Κ.Β.Σ.) που τηρούνται επαρκώς και ακριβώς, αν δεν καλύπτεται με συμψηφισμό θετικού στοιχείου εισοδήματος άλλης πηγής, είτε γιατί δεν υπάρχει τέτοιο στοιχείο εισοδήματος είτε γιατί αυτό που υπάρχει είναι ανεπαρκές, μεταφέρεται για να συμψηφισθεί ολόκληρο στην πρώτη περίπτωση ή κατά το υπόλοιπο αυτού στη δεύτερη, διαδοχικώς **στα πέντε (5) επόμενα οικονομικά έτη** κατά το υπόλοιπο που απομένει κάθε φορά, με την προϋπόθεση ότι κατά τα έτη αυτά τα βιβλία του υπόχρεου τηρούνται επαρκώς και ακριβώς». Τα παραπάνω εφαρμόζονται αναλόγως και για «το αρνητικό στοιχείο (ζημιά) του εισοδήματος από εμπορικές επιχειρήσεις που προκύπτει από επαρκή και ακριβή βιβλία **δεύτερης κατηγορίας** του Κ.Β.Σ., το οποίο μεταφέρεται για να συμψηφισθεί διαδοχικώς **στα πέντε (5) επόμενα οικονομικά έτη**».⁴⁰*

2.3.3 Αφορολόγητα αποθεματικά

Για τα νομικά πρόσωπα του άρθρου 101 του Ν. 2238/1994 από την φορολογική χρήση 2003 έως την φορολογική χρήση 2013 σημειωθήκαν σημαντικές μεταβολές ως προς τις διατάξεις του

³⁹ Ισχύει από 29.2.2012 (εφαρμογή του Ν. 4051/2012)

⁴⁰ Η συγκεκριμένη διάταξη ισχύει από 1/1/2005 λόγω της εφαρμογής του Ν. 3296/2004 (ΦΕΚ Α 253) ενώ για ζημίες πριν την ημερομηνία αυτή ίσχυε το εδάφιο ότι: «*Το αρνητικό στοιχείο (ζημιά) του εισοδήματος από εμπορικές επιχειρήσεις που προκύπτει από επαρκή και ακριβή βιβλία δεύτερης κατηγορίας του Κ.Β.Σ., το οποίο μεταφέρεται για να συμψηφισθεί διαδοχικώς στα τρία (3) επόμενα οικονομικά έτη*»

νόμου που σχετίζονται με την αναγνώριση αφορολόγητων αποθεματικών αναπτυξιακών νόμων κτλ.. Ως γνωστών η αναγνώριση από την επιχείρηση αφορολόγητου αποθεματικού μειώνει το φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησης. Η ύπαρξη θεσμοθετημένης νομολογίας από την ελληνική κυβέρνηση για την αναγνώριση τέτοιων αποθεματικών, αποτελεί κίνητρο από την πλευρά των επιχειρήσεων (λ.χ. για την πραγματοποίηση νέων επενδύσεων). Στον πίνακα 7 παρουσιάζονται οι σημαντικότερες τροποποιήσεις διατάξεων της φορολογικής νομοθεσίας που σχετίζονται με τα αφορολόγητα αποθεματικά καθώς και το πώς επηρεάζουν το φορολογητέο εισόδημα. Από το 2003 έως το 2013 εντοπίζονται εννέα (9) περιπτώσεις κατά τις οποίες το φορολογητέο εισόδημα μειώνεται και πέντε (5) κατά τις οποίες αυξάνεται.

Πίνακας 7: Τροποποιήσεις διατάξεων αφορολόγητων αποθεματικών

α/α	Κατάσταση	Περιγραφή	Φορολογική χρήση εφαρμογής	Επίπτωση στο φορολογητέο εισόδημα
1	Προσθήκη διάταξης	Αφορολόγητο αποθεματικό Ν. 3299/2004.	2004	Αρνητική (-)
2	Κατάργηση διάταξης	Αφορολόγητο ποσό για επενδύσεις που έγιναν με το Π.Δ. 4002/1959.	2005	Θετική (+)
3	Αντικατάσταση διάταξης	Δαπάνες επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας Ν. 3296/2004, άρθρ. 9 παρ. 8. ⁴¹	2005	Αρνητική (-)
4	Προσθήκη διάταξης	Έκπτωση λόγω απασχόλησης ατόμων με αναπηρία Ν. 3522/2006 άρθρο 4 παρ. 10.	2006	Αρνητική (-)
5	Προσθήκη διάταξης	Αφορολόγητο Αποθεματικό άρθρο 71 Ν. 3842/2010.	2010	Αρνητική (-)
6	Προσθήκη διάταξης	Αφορολόγητα αποθεματικά από την αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων. (Ν. 2238/1994 άρθρ. 28 παρ. 3 περ. ζ)	2011	Αρνητική (-)
7	Προσθήκη διάταξης	Ποσά επένδυσης για παραγωγή κινηματογραφικού έργου παρ. 9-12 άρθρ. 73 Ν. 3842/2010.	2011	Αρνητική (-)
8	Κατάργηση διάταξης	Αφορολόγητο ποσό για επενδύσεις που έγιναν με τον Ν. 289/1976	2011	Θετική (+)

⁴¹ Αντικατέστησε τις «Δαπάνες επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας του Ν. 2992/2002, άρθρ. 10 παρ. 1».

9	Κατάργηση διάταξης	Αφορολόγητο ποσό για επενδύσεις που έγιναν με τον Ν. 1262/1982.	2011	Θετική (+)
10	Προσθήκη διάταξης	Αφορολόγητα Αποθεματικά για την μετεγκατάσταση επιχειρήσεων σε επιχειρηματικά πάρκα. (άρθρο 63, παρ. 3 Ν. 3982/2011)	2012	Αρνητική (-)
11	Προσθήκη διάταξης	Αφορολόγητα Αποθεματικά από μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχή σε εταιρείες που έχουν έδρα σε κράτος - μέλος Ε.Ε. (άρθρο 11 Ν. 2578/1998)	2012	Αρνητική (-)
12	Κατάργηση διάταξης	Αφορολόγητο ποσό για νέες στην χώρα επενδύσεις Ν. 1892/1990.	2013	Θετική (+)
13	Προσθήκη διάταξης	Αφορολόγητο αποθεματικό από τη διάθεση παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας. (άρθρ. 36 Ν. 3775/2009)	2013	Αρνητική (-)
14	Αντικατάσταση διάταξης	Δαπάνες επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας Ν. 4110/2013, άρθρ. 3 παρ. 29. ⁴²	2013	Θετική (+) ⁴³

2.3.4 Παράδειγμα υπολογισμού φορολογίας νομικού προσώπου

Για την πλήρη κατανόηση των όσων αναφέρθηκαν ανωτέρω παρατίθεται το παρακάτω παράδειγμα. Το απλοποιημένο παράδειγμα⁴⁴ αναφέρεται σε μια κεφαλαιουχική εταιρεία (π.χ. Α.Ε.) που για τα έτη 2003 έως 2013 παρουσίασε φορολογητέα κέρδη σταθερά στα 100.000 ευρώ κάθε έτος. Ταυτόχρονα η επιχείρηση διανέμει σε κάθε φορολογική χρήση το 100% των κερδών. Συμπερασματικά στον παρακάτω πίνακα υπολογίζεται το ποσοστό της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης για τις χρήσεις 2003 έως 2013 ενός νομικού προσώπου⁴⁵ στην Ελλάδα λαμβάνοντας υπόψη τους ισχύοντες συντελεστές φορολογίας εισοδήματος και μερισμάτων ανά φορολογική χρήση των ενοτήτων 2.2.1 και 2.2.3 αντίστοιχα.

⁴² Αντικατέστησε τις «Δαπάνες επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας του Ν. 3296/2004, άρθρ. 9 παρ. 8».

⁴³ Θεωρούμε ότι η τροποποίηση της διάταξης θα έχει (αντί για αρνητική) θετική επίδραση στο φορολογητέο εισόδημα καθώς μείωσε από 50% σε 30% το επιπλέον των δαπανών επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας που πραγματοποιήθηκαν μέσα στην χρήση και αναγράφονται ως αφορολόγητο εισόδημα.

⁴⁴ Η ανάλυση για τον υπολογισμό της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσής κρίνεται απλοποιημένη καθώς δεν συμπεριλήφθηκε η προκαταβολή φόρου που καταβάλουν οι επιχειρήσεις για την επόμενη χρονιά καθώς και διάφορα επιπλέον τέλη όπως το τέλος επιτηδεύματος.

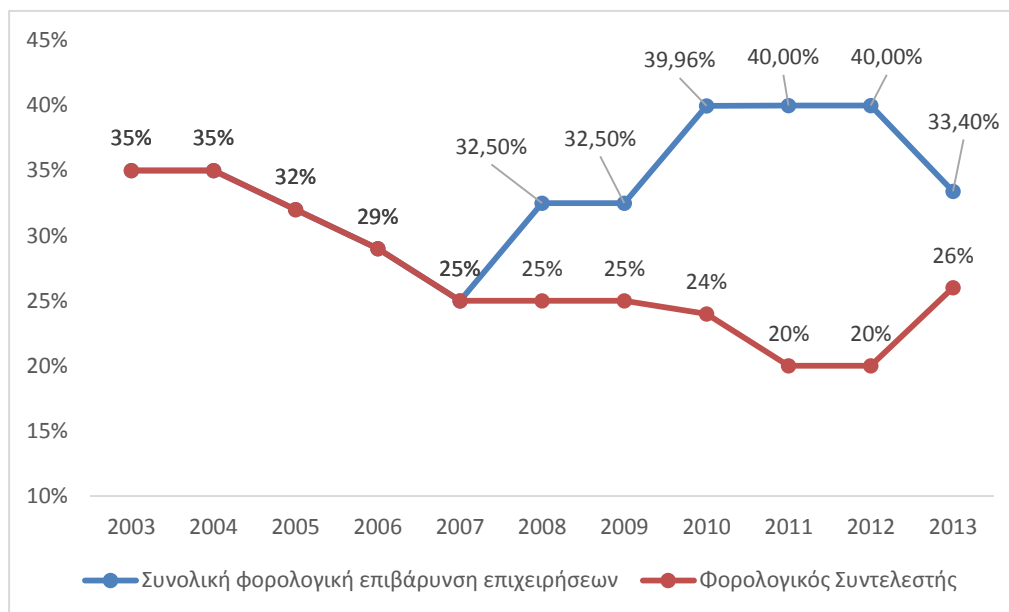
⁴⁵ Της παραγράφου 1 του άρθρου 101 του Ν. 2238/1994 (πχ. Α.Ε., Ε.Π.Ε. κτλ.)

Πίνακας 8: Συνολική φορολογική επιβάρυνση επιχειρήσεων

Χρήση	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
α Φορολογητέα Κέρδη	100.000€	100.000€	100.000€	100.000€	100.000€	100.000€	100.000€	100.000€	100.000€	100.000€	100.000€
β Συντελεστής Φορολογίας	35%	35%	32%	29%	25%	25%	25%	24%	20%	20%	26%
γ Φόρος εισοδήματος (α x β)	35.000€	35.000€	32.000€	29.000€	25.000€	25.000€	25.000€	24.000€	20.000€	20.000€	26.000€
δ Υπόλοιπο προς διάθεση	65.000€	65.000€	68.000€	71.000€	75.000€	75.000€	75.000€	76.000€	80.000€	80.000€	74.000€
ε Διανεμόμενα Κέρδη	65.000€	65.000€	68.000€	71.000€	75.000€	75.000€	75.000€	76.000€	80.000€	80.000€	74.000€
στ Συντελεστής φορολογίας ή παρακράτησης διανεμόμενων κερδών	0%	0%	0%	0%	0%	10%	10%	21%	25%	25%	10%
ζ Φόρος διανεμόμενων κερδών (ε x στ)	0€	0€	0€	0€	0€	7.500€	7.500€	15.960€	20.000€	20.000€	7.400€
η Συνολική φορολογική επιβάρυνση (γ + ζ)	35.000€	35.000€	32.000€	29.000€	25.000€	32.500€	32.500€	39.960€	40.000€	40.000€	33.400€
θ Ποσοστό συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης (η / α επί 100)	35%	35%	32%	29%	25%	32,50%	32,50%	39,96%	40,00%	40,00%	33,40%

Παρατηρούμε ότι το ποσοστό της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης των ελληνικών επιχειρήσεων μεταβάλλεται διαχρονικά ως επακόλουθο των αλλαγών στην ελληνική φορολογική νομοθεσία και των μεταβολών των συντελεστών φορολογίας εισοδήματος και των συντελεστών φορολογίας μερισμάτων των νομικών προσώπων. Από το παρακάτω σχήμα είναι εμφανές ότι το ποσοστό της συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης των επιχειρήσεων κυμαίνεται μεταξύ 25% το 2007 και 40% τα έτη 2010 έως 2012 ενώ κατά τα έτη από το 2008 έως το 2013 είναι υψηλότερο από τον ισχύοντα φορολογικό συντελεστή.

Σχήμα 14: Διαχρονική εξέλιξη συνολικής φορολογικής επιβάρυνσης επιχειρήσεων

2.4 Πληρωτέος φόρος εισοδήματος νομικών προσώπων

Για τα νομικά πρόσωπα στην Ελλάδα ο φόρος εισοδήματος που αναλύθηκε ανωτέρω (ενότητα 2.3) δεν ταυτίζεται με τον βεβαιωμένο φόρο ή αλλιώς πληρωτέο φόρο, δηλαδή των φόρο που εν τέλη θα κληθεί η επιχείρηση να καταβάλει στις φορολογικές αρχές. Η διαφορά αυτή έγκειται λόγω των διατάξεων της παραγράφου 4 του άρθρου 109 του Ν.2238/1994 που αναφέρουν ότι από το ποσό του φόρου που αναλογεί στο φορολογούμενο εισόδημα⁴⁶ και του συμπληρωματικού φόρου⁴⁷, εκπίπτει:

- α. Ο φόρος που προκαταβλήθηκε, παρακρατήθηκε ή καταβλήθηκε,⁴⁸

⁴⁶ Βάσει των συντελεστών της ενότητας 2.2.1 «Συντελεστές φορολογίας νομικών προσώπων

⁴⁷ Βάσει του συντελεστή της ενότητας 2.2.2 «Φορολογία ακινήτων νομικών προσώπων»

⁴⁸ Σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 12, 13 παρ. 1 και 2, 55, 111 και 114 του Ν.2238/1994, στο εισόδημα που υπόκειται σε φόρο.

β. Ο φόρος που αποδεδειγμένα καταβλήθηκε στην αλλοδαπή για το εισόδημα που προέκυψε σε αυτήν και υπόκειται σε φορολογία.⁴⁹

Οι επιχειρήσεις εκτός από τον φόρο που αναλογεί στα φορολογητέα κέρδη της χρήσης υποχρεούνται να καταβάλουν και προκαταβολή του φόρου⁵⁰. Ο συντελεστής προκαταβολής φόρου τροποποιήθηκε τρεις φορές από το 2003 έως το 2013 (Ν. 2579/1998, Ν. 3453/2006 και Ν. 3697/2008). Ο πίνακας 9 παρουσιάζει διαχρονικά τον συντελεστή προκαταβολής φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων από την φορολογική χρήση 2003 έως την 2013.⁵¹

Πίνακας 9: Συντελεστές προκαταβολής φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων

Έτος	Συντελεστής προκαταβολής φόρου
2013	80%
2012	80%
2011	80%
2010	80%
2009	80%
2008	65%
2007	65%
2006	65%
2005	55%
2004	55%
2003	55%

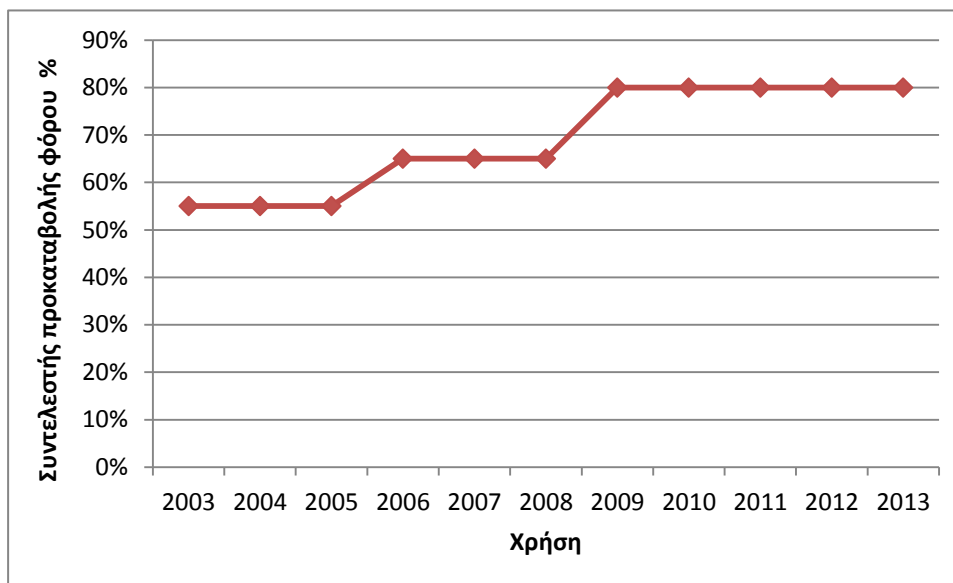
Παρατηρούμε ότι σταδιακά ο συντελεστής αυξάνει μέχρι το έτος 2009 όπου σταθεροποιήθηκε στο 80%. Το σχήμα 15 παρουσιάζει την διαχρονική εξέλιξη του συντελεστή προκαταβολής φόρου εισοδήματος.

⁴⁹ Σημειώνεται ότι ο φόρος αυτός σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να είναι ανώτερος από το ποσό του φόρου που αναλογεί για το εισόδημα αυτό στην Ελλάδα.

⁵⁰ Τον συντελεστή προκαταβολής φόρου ορίζει το άρθρο 111 του Ν.2238/1994.

⁵¹ Σημειώνεται ότι για τις τραπεζικές ημεδαπές ανώνυμες εταιρίες και τα υποκαταστήματα αλλοδαπών τραπεζών που λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα καθώς και τα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ημεδαπά ή αλλοδαπά νομικά πρόσωπα δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου, στα οποία περιλαμβάνονται και τα κάθε είδους ιδρύματα, ισχύουν διαφορετικοί συντελεστές παρακράτησης φόρου.

Σχήμα 15: Διαχρονική εξέλιξη συντελεστών προκαταβολής φόρου εισοδήματος

Το σχήμα 16 παρουσιάζει συνοπτικά τον τρόπο υπολογισμού της προκαταβολής φόρου της χρήσης. Από το ποσό της προκαταβολής φόρου που βεβαιώνεται, εκπίπτει ο φόρος που παρακρατήθηκε από πηγή εισοδημάτων που αποκτώνται στην χώρα μας.⁵² Κατά συνέπεια, για τον υπολογισμό της προκαταβολής δεν αφαιρείται ο φόρος μερισμάτων, τόκων, κλπ. που έχει παρακρατηθεί στην αλλοδαπή, αλλά μόνο τα ποσά που έχουν παρακρατηθεί στην πηγή με βάση την ελληνική νομοθεσία.

Σχήμα 16: Υπολογισμός προκαταβολής τρέχουσας χρήσης

[Φόρος κερδών + συμπληρ. φόρος] X Συντελεστή προκαταβολής φόρου

Μείον: Παρακρατηθείς φόρος επί τόκων, εργοληπτών κτλ

= Προκαταβολή φόρου τρέχουσας χρήσης

2.5 Φορολογία επιχειρήσεων με διεθνή δραστηριότητα

Λόγω της παγκοσμιοποίησης της οικονομίας, της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας, της άρσης των περιορισμών και της διευκόλυνσης των μεταφορών πολλές επιχειρήσεις επεκτείνουν τις δραστηριότητες τους στο εξωτερικό είτε μέσω της ίδρυσης υποκαταστημάτων είτε μέσω θυγατρικών εταιρειών. Βέβαια ανεξάρτητα από τον τρόπο που επιλέγουν να ασκήσουν τη δραστηριότητά τους (ίδρυση υποκαταστήματος ή/και θυγατρικής εταιρείας) το αποτέλεσμα που

⁵² Παράγραφος 3, άρθρο 111, Ν. 2238/1994

προκύπτει από την δραστηριότητα αυτή οφείλουν να καταβάλουν φόρο σύμφωνα με την φορολογική νομοθεσία που ισχύει στην χώρα αυτή. Διακρίνονται έτσι δύο περιπτώσεις:

α. Περίπτωση ίδρυσης θυγατρικής

β. Περίπτωση ίδρυσης υποκαταστήματος

Μια θυγατρική εταιρεία θεωρείται ότι είναι μια αυτόνομη νομική οντότητα και επομένως φορολογείται σύμφωνα με τους κανόνες της χώρας που έχει την έδρα της. Πρόβλημα θα υπάρξει όταν η θυγατρική εταιρεία του εξωτερικού αποφασίσει να διανείμει κέρδη υπό μορφή μερισμάτων στη μητρική εταιρεία, που έχει την έδρα της σε άλλη χώρα. Ο τρόπος φορολόγησης των μερισμάτων εξαρτάται από την φορολογική νομοθεσία της έδρας της μητρικής εταιρείας.

Το πρόβλημα που δημιουργείται με την φορολόγηση του υποκαταστήματος είναι ότι δεν θεωρείται ότι αποτελεί μια αυτόνομη νομική οντότητα. Αρχικά το υποκατάστημα οφείλει να καταβάλλει στη χώρα παραγωγής του εισοδήματος το φόρο που προβλέπει η φορολογική νομοθεσία της χώρας αυτής. Οι φορολογικές του υποχρεώσεις όμως δεν εξαντλούνται εκεί.

Στη συνέχεια θα πρέπει το σύνολο των εισοδημάτων (παγκόσμιο εισόδημα – σχήμα 17) να υποβληθεί σε ενιαίο φόρο και από το ποσό που θα προκύψει να αφαιρεθούν οι φόροι που η επιχείρηση κατέβαλε για τα επιμέρους εισοδήματα.⁵³ Για το παγκόσμιο εισόδημα η χώρα η οποία έχει τη δικαιοδοσία να επιβάλει φόρο είναι αυτή που το νομικό πρόσωπο έχει τη φορολογική του κατοικία⁵⁴ είναι στην Ελλάδα, οποιαδήποτε περίοδο στη διάρκεια του φορολογικού έτους. Ένας άλλος όρος που χρησιμοποιείται έναντι της φορολογικής κατοικίας είναι εαυτός της μόνιμης εγκατάστασης.⁵⁵

⁵³ Σημειώνεται ότι το ποσό που θα συμψηφισθεί δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερο από το ποσό που θα προέκυπτε εάν εφαρμόζοταν στο φορολογητέο εισόδημα ο συντελεστής που ισχύει στη χώρα φορολογίας του παγκόσμιου εισοδήματος. Επιπλέον, ζημιές που προκύπτουν σε μια χώρα συμψηφίζονται μόνο με τα κέρδη που προκύπτουν στην ίδια χώρα.

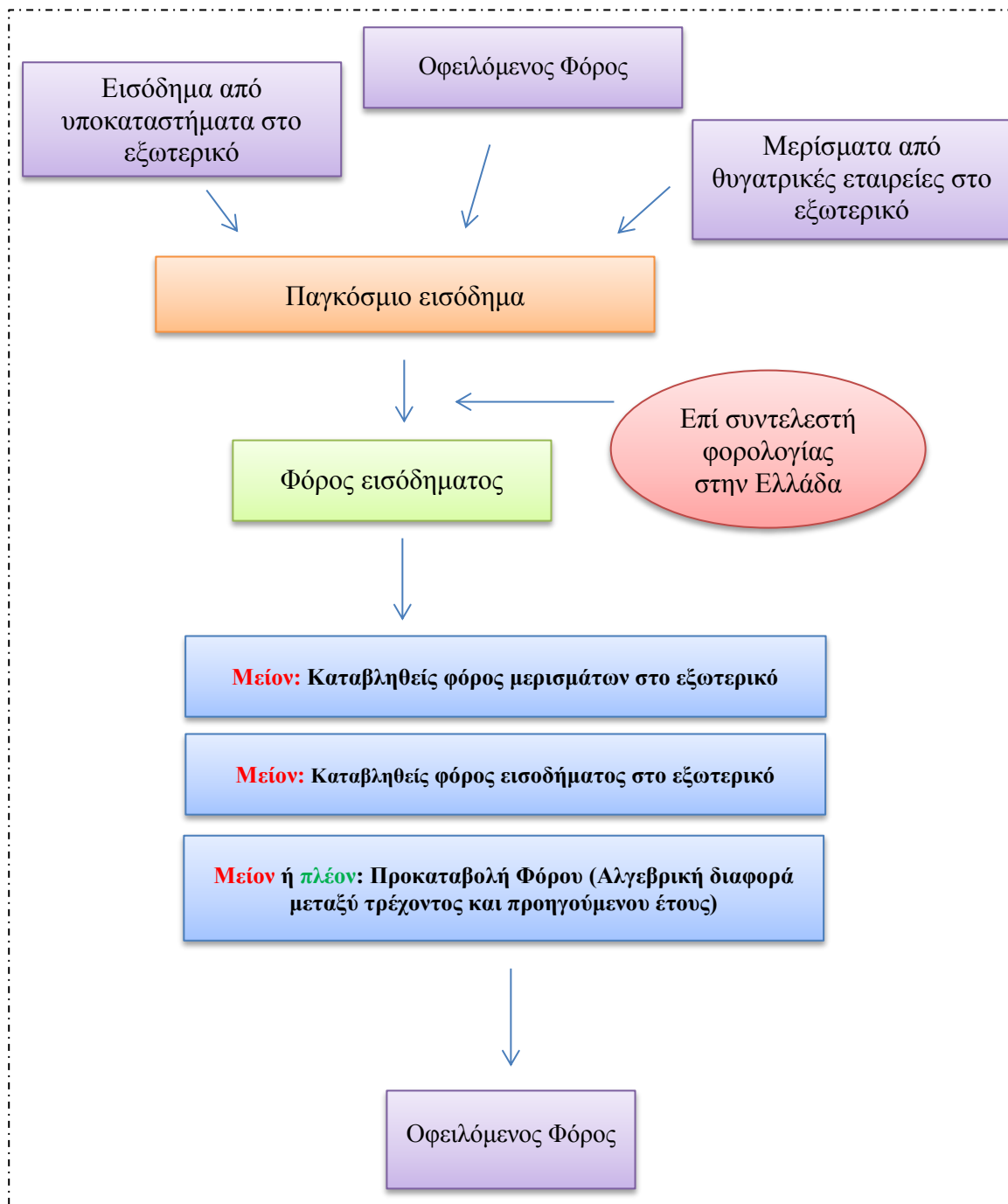
⁵⁴ Ο ελληνικός νόμος, ορίζει ότι τα νομικά πρόσωπα ή οι νομικές οντότητες είναι φορολογικοί κάτοικοι Ελλάδος για οποιοδήποτε φορολογικό έτος, εφόσον συστάθηκαν ή ιδρύθηκαν με βάση το Ελληνικό Δίκαιο ή έχουν την καταστατική τους έδρα στην Ελλάδα ή ο τόπος άσκησης πραγματικής διοίκησης. Ο τόπος άσκησης πραγματικής διοίκησης είναι η Ελλάδα με βάση τα πραγματικά περιστατικά και τις συνθήκες, λαμβάνοντας υπόψη ιδίως:

- τον τόπο άσκησης καθημερινής διοίκησης,
- τον τόπο λήψης στρατηγικών αποφάσεων,
- τον τύπο της ετήσιας γενικής συνέλευσης των μετόχων ή εταίρων,
- τον τόπο τήρησης των βιβλίων και στοιχείων,
- τον τόπο συνεδρίασης του διοικητικού συμβουλίου ή όποιου άλλου εκτελεστικού οργάνου,
- την κατοικία των μελών του διοικητικού συμβουλίου ή όποιου άλλου εκτελεστικού οργάνου.

⁵⁵ Ως μόνιμη εγκατάσταση ορίζεται ο καθορισμένος τόπος επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, μέσω του οποίου διεξάγονται όλες ή μέρος των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Στον όρο αυτό περιλαμβάνονται: α. ο τόπος διοίκησης, β. το υποκατάστημα, γ. το γραφείο, δ. το εργοστάσιο, ε. το εργαστήριο, στ. ο ορυχείο ή μεταλλείο ή πηγή πετρελαίου ή αερίου ή λατομείο.

Για την πληρέστερη κατανόηση των ανωτέρω παρατίθεται το εξής παράδειγμα. Μια Ελληνική εταιρεία που ιδρύει υποκατάστημα στην Βουλγαρία θα φορολογείται για το εισόδημά που αποκτά στο Βουλγαρία από τις εκεί φορολογικές αρχές, ωστόσο το παγκόσμιο εισόδημά θα φορολογείται στην Ελλάδα βάσει του ελληνικού φορολογικού νόμου.

Σχήμα 17: Υπολογισμός φόρου παγκόσμιου εισοδήματος

2.5.1 Συμβάσεις αποφυγής της διπλής φορολογίας

Με σκοπό την αποφυγή της διπλής φορολογίας μεταξύ των κρατών έχουν υπογραφεί μεταξύ κρατών οι συμβάσεις αποφυγής διπλής φορολογίας «Σ.Α.Δ.Φ.». Οι εθνικές κυβερνήσεις

προκειμένου να ασκήσουν τη φορολογική τους εξουσία επιβάλλουν φόρο στο εισόδημα βασιζόμενα στην αρχή της «κατοικίας» (δηλαδή για το παγκόσμιο εισόδημα ή κεφάλαιο ενός κατοίκου) αλλά και στην αρχή της «πηγής» του εισοδήματος ή της τοποθεσίας του κεφαλαίου (δηλαδή που προκύπτει το εισόδημα ή που βρίσκεται το κεφάλαιο).

Με τον τρόπο αυτό δύο ή περισσότερα κράτη είναι δυνατό να φορολογήσουν το ίδιο φυσικό ή νομικό πρόσωπο για το ίδιο εισόδημα ή κεφάλαιο δύο φορές καθώς το κράτος της «κατοικίας», απαιτεί να δηλώσει το παγκόσμιο εισόδημά του / κεφάλαιό του και να φορολογηθεί γι' αυτό αλλά και το κράτος της προέλευσης του εισοδήματος ή της τοποθεσίας του κεφαλαίου, απαιτεί να φορολογηθεί το εισόδημα που προκύπτει στην επικράτειά του ή το κεφάλαιο που βρίσκεται σ' αυτό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η διπλή φορολόγηση κερδών, δηλαδή η φορολόγηση των κερδών ενός υποκαταστήματος στο εξωτερικό και στη συνέχεια όταν επαναπατρίζονται μέσω μερίσματος στη μητρική, το εισόδημα αυτό να φορολογείται ξανά ως εισόδημα της μητρικής. Συνέπεια της διπλής φορολογίας αυτής είναι η αποθάρρυνση των επενδύσεων, η ανταλλαγή αγαθών και υπηρεσιών αλλά και η κίνηση κεφαλαίων μεταξύ των κρατών.⁵⁶ Σημειώνεται ότι οι «Σ.Α.Δ.Φ.» υπερισχύουν έναντι των εθνικών φορολογικών διατάξεων και επιλύονται θέματα για τα οποία είναι δυνατόν να υπάρχει σύγκρουση αρμοδιοτήτων μεταξύ των συμβαλλόμενων χωρών.⁵⁷ Τέλος οι χώρες με τις οποίες η Ελλάδα έχει συνάψει Συμβάσεις/Συμφωνίες για την αποφυγή της διπλής φορολογίας αναφέρονται στην ιστοσελίδα⁵⁸ της Διεύθυνση Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων⁵⁹ του Υπουργείου Οικονομικών.

⁵⁶ Συνήθως οι μέθοδοι που εφαρμόζονται αποφυγής της διπλής φορολογίας είναι:

- α. Η μέθοδος της έκπτωσης του αλλοδαπού φόρου.
- β. Η μέθοδος της εξαιρέσης ή απαλλαγής, σύμφωνα με την οποία το κράτος στην περιφέρεια του οποίου προκύπτει το εισόδημα, χορηγεί απαλλαγή σε πρόσωπα τα οποία αποκτούν το εισόδημα αυτό.
- γ. Η μέθοδος της διαίρεσης ή κατανομής, σύμφωνα με την οποία το εισόδημα διαχωρίζεται σε δύο μέρη, ανάμεσα στη χώρα προέλευσης και στη χώρα όπου κατοικεί ο φορολογούμενος.
- δ. Η μέθοδος της ταξινόμησης, σύμφωνα με την οποία τα εισοδήματα κατατάσσονται ανάλογα με την πηγή προέλευσής τους και φορολογούνται από τη χώρα προέλευσης του εισοδήματος είτε από τη χώρα κατοικίας του εισοδηματία, ανάλογα με το χαρακτήρα του φόρου.

⁵⁷ Ρυθμίζοντας έτσι πολλές έννοιες όπως: Πότε και υπό ποιες προϋποθέσεις θεωρείται κάποιος κάτοικος ενός συμβαλλόμενου κράτους - Πώς προσδιορίζεται και ποια στοιχεία καθορίζουν τη μόνιμη εγκατάσταση - Πού φορολογείται το εισόδημα από ακίνητη ιδιοκτησία - Πού θα φορολογούνται και υπό ποιες προϋποθέσεις τα κέρδη επιχειρήσεων που δραστηριοποιείται και στα δύο συμβαλλόμενα κράτη - Πού θα φορολογούνται τα κέρδη από την εκμετάλλευση αεροσκαφών ή πλοίων εταιρειών - Πού θα φορολογούνται τα μερίσματα που καταβάλλονται από εταιρεία που είναι κάτοικος ενός συμβαλλόμενου κράτους σε κάτοικο του άλλου συμβαλλόμενου κράτους, καθώς και αν υπάρχει παρακράτηση φόρου και τι ποσοστό. - Πού θα φορολογούνται οι τόκοι που προκύπτουν σε ένα συμβαλλόμενο κράτος, όταν καταβάλλονται σε κάτοικο του άλλου συμβαλλόμενου κράτους και ποιο θα είναι το ποσοστό της παρακράτησης - Πού θα φορολογούνται τα δικαιώματα που προκύπτουν σε ένα εκ των συμβαλλόμενων κρατών και καταβάλλονται σε κάτοικο του έτερου συμβαλλόμενου κράτους

⁵⁸ http://www.gsis.gr/gsis/info/gsis_site/ddos/

⁵⁹ Η Διεύθυνση Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων είναι αρμόδια για το σχεδιασμό, το συντονισμό, την ανάπτυξη και οργάνωση των διεθνών οικονομικών σχέσεων σε φορολογικά και τελωνειακά θέματα, τον προγραμματισμό σύνταξης αναθεώρησης διεθνών οικονομικών συμφωνιών ή συμβάσεων, την εισήγηση της κύρωσής τους και την παρακολούθηση της εκτέλεσής τους.

2.6 Λογιστικά Πρότυπα

Οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα, όπως και παγκοσμίως υποχρεούνται στην εφαρμογή συγκεκριμένων λογιστικών πρότυπων. Κάνοντας, γενικά, λόγο για λογιστικά πρότυπα, εννοούμε ένα σύνολο αρχών, μεθόδων και οδηγιών, για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων θεμάτων λογιστικής φύσεως, η εφαρμογή των οποίων οδηγεί στον υπολογισμό του οικονομικού αποτελέσματος και την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων μιας επιχείρησης, με αυστηρά προσδιοριζόμενο και ομοιόμορφο τρόπο.

Εκτός της περίπτωσης των επιχειρήσεων που εφαρμόζουν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα⁶⁰ οι υπόλοιπες που τηρούν βιβλία τρίτης κατηγορίας μέχρι και την χρήση του 2014 (31.12.2014) εφαρμόζουν τις περιγραφόμενες διατάξεις στο Π.Δ. 1123/1980 περί εφαρμογής του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου (Ε.Γ.Λ.Σ). Ποιο συγκεκριμένα οι οικονομικές καταστάσεις που οι επιχειρήσεις συντάσσουν είναι:

- α. Η κατάσταση του ισολογισμού τέλους χρήσεως.
- β. Η κατάσταση του λογαριασμού αποτελεσμάτων χρήσεως.
- γ. Ο πίνακας διαθέσεως αποτελεσμάτων.
- δ. Η κατάσταση του λογαριασμού γενικής εκμεταλλεύσεως.
- ε. Το προσάρτημα του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσεως.

Για περιόδους που αρχίζουν μετά την 31η Δεκεμβρίου 2014, το Π.Δ. 1123/1980 καταργείται, λόγω της εφαρμογής του Ν. 4308/2014 και την υιοθέτησης των «νέων» Ελληνικών Λογιστικών Πρότυπων (Ε.Λ.Π.)

2.6.1 Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα του Νόμου 4308/2014

Με το νόμο 4308/2014 «Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις» ο οποίος τίθεται σε ισχύ από 1/1/2015, καταργείται, μεταξύ άλλων, ο Κώδικας Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών⁶¹, το Π.Δ. 1123/1980 περί εφαρμογής του Ελληνικού Γενικού Λογιστικού Σχεδίου, οι λογιστικές διατάξεις του Κ.Ν. 2190/1920, και σειρά άλλων διατάξεων νόμων. Με το συγκεκριμένο νόμο ο νομοθέτης προσπάθησε κυρίως:

- α. να καταπολεμήσει την λογιστική πολυνομία που υπήρχε, καθώς πλέον το σύνολο των λογιστικών κανόνων συγκεντρώνεται σε ένα νομοθέτημα,

⁶⁰ Περισσότερες πληροφορίες στην Ενότητα 2.6.2

⁶¹ Ιδιαίτερα σε ότι αφορά στον Κώδικα Φορολογικής Απεικόνισης Συναλλαγών, καταργείται επίσης ρητά και κάθε άλλη διάταξη, ερμηνευτική εγκύκλιος ή οδηγία που έχει εκδοθεί βάσει αυτών των καταργούμενων διατάξεων ή του προϊσχύσαντος Π.Δ. 186/1992.

- β. να εισάγει ένα λογιστικό σύστημα το οποίο είναι κατανοητό από τη διεθνή αγορά, και
- γ. να απλουστεύσει τις διαδικασίες που σχετίζονται με τη λογιστική παρακολούθηση των πράξεων και συναλλαγών μιας επιχείρησης.

Ουσιαστική και καίρια διαφορά με τα λογιστικά πρότυπα που ίσχυαν μέχρι 31.12.2014 είναι ότι οι οντότητες πλέον δύναται να αναγνωρίζουν αναβαλλόμενο φόρο εισοδήματος στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις τους.⁶² Βάσει των νέων διατάξεων οι οντότητες αυτές που αναγνωρίζουν αναβαλλόμενο φόρο, πρέπει να αναγνωρίζουν όλες τις αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις. Αντίθετα, οι αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις αναγνωρίζονται στο βαθμό που είναι σφόδρα πιθανό και τεκμηριωμένο ότι θα υπάρχουν φορολογητέα κέρδη έναντι των οποίων οι εκπιπτόμενες προσωρινές διαφορές μπορούν να χρησιμοποιηθούν.⁶³

Σύμφωνα με τον ανωτέρω νόμο (Ν. 4308/2014) το λογιστικό σύστημα της οντότητας απαιτείται να παρακολουθεί τη λογιστική βάση των στοιχείων των εσόδων, εξόδων, περιουσιακών στοιχείων, υποχρεώσεων και καθαρής θέσης, κατά περίπτωση, με σκοπό την κατάρτιση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων της οντότητας. Επιπλέον το λογιστικό σύστημα της οντότητας απαιτείται πλέον να παρακολουθεί και τη φορολογική βάση των στοιχείων των εσόδων, εξόδων, περιουσιακών στοιχείων, υποχρεώσεων και καθαρής θέσης, κατά περίπτωση, με σκοπό τη συμμόρφωση με τη φορολογική νομοθεσία και την υποβολή φορολογικών δηλώσεων.⁶⁴

Οι διαφορές μεταξύ φορολογικής και λογιστικής βάσης διακρίνονται σε μόνιμες και προσωρινές. Προσωρινή διαφορά είναι η διαφορά μεταξύ της λογιστικής αξίας και της φορολογικής βάσης ενός στοιχείου, όταν η διαφορά αυτή αναστρέφεται στο μέλλον⁶⁵. Τα ποσά αυτά αντιστρέφονται μέχρι την τελική εκκαθάριση των σχετικών στοιχείων. Σε αντιδιαστολή προς τις προσωρινές, μόνιμες είναι οι διαφορές μεταξύ λογιστικής και φορολογικής βάσης που δεν αντιστρέφονται⁶⁶.

⁶² Παράγραφος 3, άρθρο 23, του Ν. 4308/2014

⁶³ Ο αναβαλλόμενος φόρος, είτε περιουσιακό στοιχείο είτε υποχρέωση, αναγνωρίζεται αρχικά και επιμετράτε μεταγενέστερα στο ποσό που προκύπτει από την εφαρμογή του ισχύοντος φορολογικού συντελεστή σε κάθε προσωρινή διαφορά. (Παράγραφος 4, άρθρο 23, του Ν. 4308/2014)

Οι μεταβολές στο ποσό της αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης ή υποχρέωσης του ισολογισμού που προκύπτουν από περίοδο σε περίοδο αναγνωρίζονται σε μείωση ή αύξηση αναλόγως του φόρου εισοδήματος της κατάστασης αποτελεσμάτων. Κατ' εξαίρεση, οι διαφορές που προκύπτουν από περιουσιακά στοιχεία ή υποχρεώσεις των οποίων οι μεταβολές αναγνωρίζονται στην καθαρή θέση, αναγνωρίζονται ομοίως κατ' ευθείαν στην καθαρή θέση, σε μείωση ή αύξηση αναλόγως του σχετικού κονδυλίου. (Παράγραφος 5, άρθρο 23, του Ν. 4308/2014).

⁶⁴ Παράγραφος 5, άρθρο 3, του Ν. 4308/2014.

⁶⁵ Για παράδειγμα τέτοια περίπτωση προκύπτει από τη χρήση διαφορετικών συντελεστών απόσβεσης για λογιστικούς και φορολογικούς σκοπούς ή από την αναγνώριση, στη διάρκεια του εργασιακού βίου των εργαζομένων, εξόδων για παροχές προς αυτούς μετά την αφυπηρέτηση.

⁶⁶ Για παράδειγμα μόνιμη διαφορά έχουμε όταν επιχείρηση καταβάλλει ποσό για προσαυξήσεις φόρων και πρόστιμα, ποσό που δεν αναγνωρίζεται φορολογικά, το λογιστικό αποτέλεσμα θα εμφανίζεται ισόποσα μειωμένο έναντι του φορολογικού, χωρίς η διαφορά αυτή να αντιστραφεί στο μέλλον.

Η υποχρέωση για παρακολούθηση της φορολογικής βάσης δεν αφορά μόνο έσοδα και έξοδα αλλά και στοιχεία του ισολογισμού. Μάλιστα, μεταβολές στοιχείων του ισολογισμού μπορεί να επηρεάζουν τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος, είτε οι μεταβολές αυτές συσχετίζονται με έσοδα / έξοδα είτε όχι. Σημαντικό είναι επίσης η οντότητα να παρακολουθεί τη φορολογική βάση της καθαρής της θέσης, και ιδίως των «κερδών εις νέο» για να γνωρίζει τα ποσά για τα οποία υπάρχει υποχρέωση καταβολής φόρου εισοδήματος σε περίπτωση διανομής. Για τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος λαμβάνονται υπόψη μόνο οι διαφορές λογιστικής και φορολογικής βάσης της κατάστασης αποτελεσμάτων. Οι διαφορές λογιστικής και φορολογικής βάσης λογαριασμών του ισολογισμού θα επηρεάσουν τον υπολογισμό του φόρου εισοδήματος σε μελλοντικές περιόδους.⁶⁷

Τέλος η οντότητα οφείλει να είναι σε θέση να τεκμηριώσει αναλυτικά, από τις εγγραφές στα βιβλία της και τα σχετικά παραστατικά, τα ποσά των διαφορών της φορολογικής από τη λογιστική βάση και να θέτει την τεκμηρίωση αυτή στη διάθεση του ελέγχου.

2.6.2 Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.)

Με τον Ν. 3229/2004, όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 3301/2004 υποχρεώθηκαν από τη 1.1.2005 οι ελληνικές εταιρίες που είναι εισηγμένες σε οποιαδήποτε χρηματιστηριακή αγορά, να συντάσσουν Ετήσιες Οικονομικές Καταστάσεις και Τριμηνιαίες Ενδιάμεσες Οικονομικές Καταστάσεις σύμφωνα με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.).⁶⁸ Επιπλέον όσες εταιρίες επιθυμούν οικειοθελώς να εφαρμόσουν τα πρότυπα αυτά, έχουν το δικαίωμα να το πράξουν, αρκεί να πάρει σχετική απόφαση η Γενική Συνέλευση.⁶⁹

2.6.2.1 Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο 12 - Φόροι Εισοδήματος

Το Διεθνές Λογιστικό Πρότυπο (Δ.Λ.Π.) που ασχολείται με το θέμα του φόρου εισοδήματος των επιχειρήσεων είναι το Δ.Λ.Π. Νο 12 με τίτλο Φόροι Εισοδήματος (Income taxes). Το συγκεκριμένο πρότυπο αναφέρεται στον ορισμό του λογιστικού αποτελέσματος, του φορολογητέου αποτελέσματος, στους αναβαλλόμενους φόρους (στοιχείο υποχρεώσεων ή απαιτήσεων) και σε άλλα σχετιζόμενα θέματα. Το Δ.Λ.Π. 12 αναφέρεται αποκλειστικά και μόνο στο φόρο εισοδήματος, λόγω της ιδιομορφίας που παρουσιάζει. Για τους σκοπούς δε, του

⁶⁷ ΠΟΛ 1003/2-1-2105

⁶⁸ Στην παρούσα διπλωματική εργασία (σύμφωνα και με τον Κανονισμό 1606/2002 του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου) ως «Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα» ορίζουμε α) τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Δ.Λ.Π. - αγγλικά: International Accounting Standards – IAS), β) τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (Δ.Π.Χ.Π. - αγγλικά: International Financial Reporting Standards, IFRS) και γ) τις συναφείς ερμηνείες (ερμηνείες της SIC-Δ.Π.Χ.Π.).

⁶⁹ Η απόφαση αυτή είναι δεσμευτική για μία πενταετία και υπάρχει υποχρέωση για εφαρμογή των προτύπων και από τις θυγατρικές εταιρίες της, εάν υπάρχουν.

προτύπου αυτού οι φόροι εισοδήματος περιλαμβάνουν όλους τους φόρους που επιβάλλονται στο εσωτερικό και εξωτερικό και βασίζονται στο φορολογητέο εισόδημα. Πρέπει να επισημανθεί ότι τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. δεν υπεισέρχονται επί της ουσίας του αν πρέπει ή όχι να αναγνωρισθεί μια δαπάνη ή να φορολογηθεί ένα έσοδο. Το αν θα φορολογηθεί ένα έσοδο και τότε, και αν θα αναγνωρισθεί φορολογικά μια δαπάνη και υπό ποιους όρους είναι έργο των εκάστοτε κυβερνήσεων μέσω των φορολογικών νόμων και γι' αυτό οι φορολογικοί κανόνες ποικίλουν από χώρα σε χώρα.⁷⁰

Οι οικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης αρχικά συντάσσονται σύμφωνα με τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. και από την Κατάσταση Αποτελεσμάτων χρήσεως προσδιορίζεται το λογιστικό αποτέλεσμα. Εν συνεχεία καταρτίζεται μια κατάσταση αναμόρφωσης του λογιστικού αποτελέσματος στο φορολογητέο. Οι διαφορές μεταξύ λογιστικού και φορολογικού αποτελέσματος προκύπτουν από τους διαφορετικούς νόμους και κανονισμούς που ισχύουν για τον υπολογισμό του λογιστικού κέρδους, που γίνεται με βάση τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. και τις γενικές λογιστικές αρχές, και τον υπολογισμό του φορολογητέου κέρδους, που γίνεται με βάση το φορολογικό καθεστώς και τους σχετικούς νόμους της χώρας. Κατ' επέκταση των πιο πάνω, ορισμένες καταχωρίσεις στα λογιστικά βιβλία σε μία συγκεκριμένη περίοδο μπορεί να μην έχουν φορολογικό αντίκτυπο στην παρούσα περίοδο αλλά σε μελλοντικές περιόδους. Πρέπει να τονισθεί ότι ετοιμάζονται δυο διαφορετικές χρηματοοικονομικές καταστάσεις:

- α. μία με βάση τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π., η οποία θα απευθύνεται σε όλους τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, και
- β. μία με βάση τους φορολογικούς νόμους και κανονισμούς, η οποία θα απευθύνεται στις φορολογικές αρχές της χώρας. Από την ημερομηνία εφαρμογής των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. στην Ελλάδα (1.1.2005) μέχρι και την φορολογική χρήση του 2013 το έντυπο αυτό ήταν το Φ.01.013 με τίτλο «Έντυπο δήλωσης φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π.» ενώ από την φορολογική χρήση 2014 και μετά είναι το έντυπο Ν και τίτλο «Δήλωση φορολογίας εισοδήματος Νομικών Προσώπων και Νομικών Οντοτήτων άρθρου 45 ν.4172/2013».⁷¹

Στην κατάσταση αναμόρφωσης του λογιστικού αποτελέσματος στο φορολογητέο αναφέρονται όλες οι διαφορές μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος. Οι διαφορές

⁷⁰ Στην Ελλάδα μέχρι και την χρήση 2013 πραγματοποιείται από τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε.) Ν. 2238/1994, ενώ από την χρήση 2014 (εισοδήματα από 1.1.2014) και μετά από τον Ν. 4172/2013.

⁷¹ Περισσότερες πληροφορίες για τα φορολογικά έντυπα παρέχονται στο Παράστημα Ε.

αυτές διακρίνονται σε μόνιμες και προσωρινές.⁷² Μόνιμες διαφορές (permanent differences) καλούμε τις διαφορές οι οποίες δεν πρόκειται να τακτοποιηθούν στο μέλλον ενώ προσωρινές διαφορές (temporary differences) είναι οι διαφορές μεταξύ της λογιστικής αξίας ενός περιουσιακού στοιχείου ή υποχρέωσης στον ισολογισμό και της φορολογικής του βάσης⁷³. Οι προσωρινές διαφορές διακρίνονται σε δυο κατηγορίες:

- α. Φορολογητέες προσωρινές διαφορές
- β. Εκπεστέες προσωρινές διαφορές

Στο Σχήμα 18 αναλύονται οι διαφορές τους και ο τρόπος υπολογισμού τους. Τέλος σημειώνεται ότι οι εταιρίες που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. δεν παρουσιάζουν.

Σχήμα 18: Προσωρινές διαφορές

Φορολογητέες προσωρινές διαφορές

- Είναι οι προσωρινές διαφορές που θα καταλήξουν σε φορολογητέα ποσά κατά τον προσδιορισμό του φορολογητέου κέρδους (φορολογικής ζημίας) των μελλοντικών περιόδων, όταν η λογιστική αξία του περιουσιακού στοιχείου ή υποχρέωσης ανακτάται ή τακτοποιείται.

Εκπεστέες προσωρινές διαφορές

- Είναι οι προσωρινές διαφορές που θα καταλήξουν σε ποσά που είναι εκπεστέα κατά τον προσδιορισμό του φορολογητέου κέρδους (φορολογικής ζημίας) των μελλοντικών περιόδων, όταν η λογιστική αξία του περιουσιακού στοιχείου ή υποχρέωσης ανακτάται ή τακτοποιείται (εξοφλείται).

Τονίζεται ότι οι προσωρινές διαφορές αφορούν σε ποσά που, ενώ επηρεάζουν το λογιστικό αποτέλεσμα της τρέχουσας χρήσης, θα διαμορφώσουν το φορολογικό αποτέλεσμα μιας επόμενης χρήσης. Σημειώνουμε ότι καλούνται προσωρινές, επειδή στην διαδρομή των χρήσεων με την είσπραξη των απαιτήσεων και την εξόφληση των υποχρεώσεων ή με την απόσβεση ή με την πώληση των πάγιων στοιχείων του ενεργητικού, οι διαφορές αυτές τακτοποιούνται σε επόμενες χρήσεις.

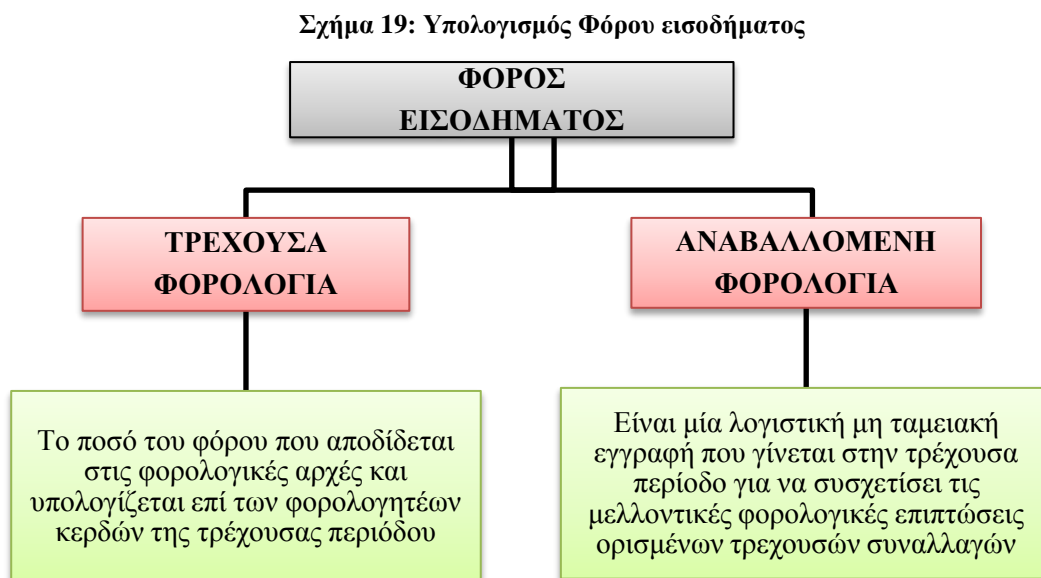
Η αναβαλλόμενη φορολογία αποτελεί μια από τις ουσιαστικότερες διαφορές μεταξύ των Ε.Λ.Π. (πριν την εφαρμογή του Ν. 4308/2014) και των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. Σύμφωνα με τη θεμελιώδη αρχή του Δ.Λ.Π. 12 μία επιχείρηση οφείλει να καταχωρεί μια αναβαλλόμενη

⁷² Σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. και Ελληνικών Λογιστών Προτύπων που ίσχυαν μέχρι 31.12.2014

⁷³ Η φορολογική βάση (tax base) περιουσιακού στοιχείου ή υποχρέωσης είναι το ποσό που αποδίδεται σε αυτό το περιουσιακό στοιχείο ή υποχρέωση για φορολογικούς σκοπούς.

φορολογική υποχρέωση / απαίτηση οποτεδήποτε η ανάκτηση ή ο διακανονισμός της λογιστικής αξίας περιουσιακού στοιχείου / υποχρέωσης θα καθιστούσε τις μελλοντικές φορολογικές πληρωμές μεγαλύτερες / μικρότερες από όσες θα ήταν, αν η ίδια η ανάκτηση / ο διακανονισμός δεν είχε φορολογικές συνέπειες.⁷⁴

Για να γίνει πλήρως κατανοητή η διαφορά μεταξύ των όρων «Τρέχουσα φορολογία» και «Αναβαλλόμενη φορολογία» παραθέτουμε το παρακάτω διάγραμμα.

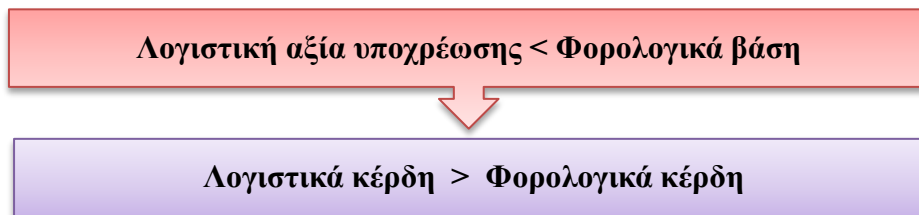
Οι φορολογητέες προσωρινές διαφορές (taxable temporary difference) είναι εκείνες οι διαφορές που θα καταλήξουν σε φορολογητέα ποσά κατά τον προσδιορισμό του φορολογητέου κέρδους (φορολογικής ζημιάς) των μελλοντικών χρήσεων, καθώς η λογιστική αξία του στοιχείου του ενεργητικού ή της υποχρέωσης ανακτάται ή διακανονίζεται. Στο μέλλον θα οδηγήσουν σε πληρωμή υψηλότερων φόρων και στο παρόν σε αναγνώριση «Αναβαλλόμενης Φορολογικής Υποχρέωσης» (deferred tax liabilities), καθώς θα ισχύει:

Σχήμα 20: Δημιουργία αναβαλλόμενης φορολογικής υποχρέωσης

⁷⁴ Όταν μία οντότητα αναγνωρίζει ένα στοιχείο ενεργητικού (υποχρέωση), αναμένει να ανακτήσει (διακανονίσει) τη λογιστική του αξία στο μέλλον. Η ανάκτηση του στοιχείου ενεργητικού θα γίνει όταν η οντότητα πωλήσει η χρησιμοποιήσει το στοιχείο ενεργητικού, ενώ ο διακανονισμός της υποχρέωσης θα γίνει όταν αυτή αποπληρωθεί. Στην περίπτωση που η ανάκτηση (διακανονισμός) του εν λόγω στοιχείου ενεργητικού (υποχρέωσης) είναι πιθανό ότι θα αυξήσει (μειώσει) τα μελλοντικά ποσά φόρου εισοδήματος που θα υπήρχαν εάν η ανάκτηση (διακανονισμός) δεν είχε οποιαδήποτε φορολογικές επιπτώσεις τότε το Δ.Λ.Π. 12 υποχρεώνει τις οντότητες να αναγνωρίσουν αναβαλλόμενη φορολογική υποχρέωση (ή στοιχείο ενεργητικού).

και

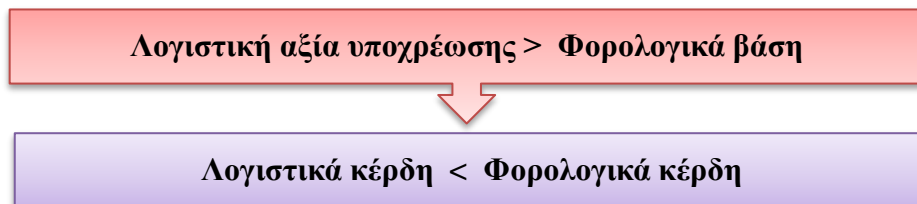

Οι Εκπεστές προσωρινές διαφορές (deductible temporary difference) είναι οι διαφορές που θα καταλήξουν σε ποσά που είναι εκπεστέα κατά τον προσδιορισμό του φορολογητέου κέρδους (φορολογικής ζημιάς) των μελλοντικών χρήσεων, καθώς η λογιστική αξία του στοιχείου του Ενεργητικού ή της υποχρέωσης ανακτάται ή διακανονίζεται. Έχουν ως συνέπεια να καταβάλλεται μεγαλύτερος φόρος στην τρέχουσα χρήση και χαμηλότερος σε μελλοντικές αναγνωρίζοντας έτσι «Αναβαλλόμενη Φορολογική Απαίτηση» (deferred tax assets).⁷⁵

Σχήμα 21: Δημιουργία αναβαλλόμενης φορολογικής απαίτησης

και

Το τι οφείλουμε να πληρώσουμε για φόρο εισοδήματος (τρέχων φόρος), σύμφωνα με την ισχύουσα κάθε φορά φορολογική νομοθεσία, εκφράζει την φορολογική πλευρά των πραγμάτων. Έτσι τρέχων φόρος εισοδήματος είναι το ποσό των πληρωτέων (επιστρεπτέων) φόρων εισοδήματος που αφορά στο φορολογητέο κέρδος (φορολογική ζημία) μιας περιόδου.

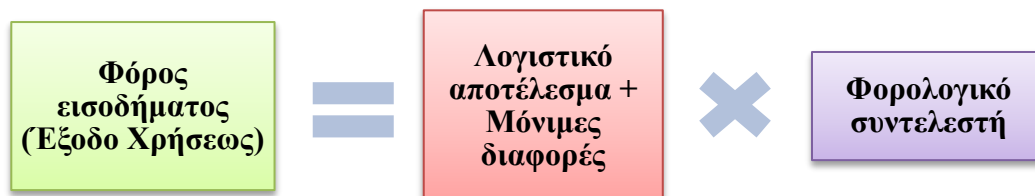
Σχήμα 22: Φόρος εισοδήματος (τρέχων φόρος)

⁷⁵ Επιπλέον οι λογαριασμοί του λογιστικού σχεδίου που κινούνται ανάλογα με τον ένα έχουμε αναβαλλόμενη φορολογική απαίτηση ή υποχρέωση είναι οι εξής: Λογαριασμός: 45.98 «Αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις» και Λογαριασμός: 18.13 «Αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις»

Για τον υπολογισμό της δαπάνης για φόρο εισοδήματος (Εξοδο φόρου), ακολουθείται η μέθοδος των δεδουλευμένων που εκφράζει, όπως και για τα λοιπά έξοδα αλλά και έσοδα, τη λογιστική πλευρά των πραγμάτων. Αυτό σημαίνει ότι το ποσό της ετήσιου εξόδου για φόρο εισοδήματος υπολογίζεται αν πολλαπλασιάσουμε τα κέρδη που προκύπτουν από την εφαρμογή των Δ.Λ.Π., πλέον τις μόνιμες λογιστικές διαφορές, με τον ισχύοντα συντελεστή του φόρου εισοδήματος.

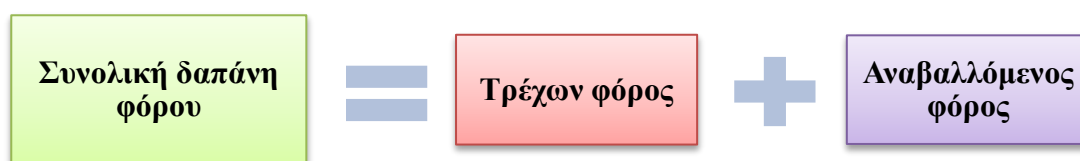
Σχήμα 23: Φόρος εισοδήματος (έξοδο χρήσεως)

Αρα, ο φόρος εισοδήματος (έξοδο χρήσεως) διαφέρει από το φόρο εισοδήματος (τρέχων φόρος). Ο φόρος εισοδήματος (έξοδο χρήσεως) αποτελεί το έξοδο της χρήσεως από φόρους και βαρύνει το λογαριασμό «Αποτελέσματα χρήσεως». Μεταξύ του φόρου εισοδήματος (έξοδο χρήσεως) από λογιστικό αποτέλεσμα και του φόρου εισοδήματος (τρέχων φόρος) από το φορολογητέο αποτέλεσμα παρεμβάλλεται ο αναβαλλόμενος φόρος (υποχρέωση ή απαίτηση) προερχόμενος από τις προσωρινές διαφορές.

Με βάση τα όσα εκθέσαμε ως τώρα, η συνολική δαπάνη για φόρο εισοδήματος μιας επιχείρησης για ένα συγκεκριμένο έτος αναλύεται στον τρέχοντα και τον αναβαλλόμενο φόρο εισοδήματος. Τρέχων είναι ο φόρος που οφείλεται με βάση τη φορολογική δήλωση που συνέταξε η επιχείρηση (Φ.01.013) και πρέπει να καταβληθεί μέσα στην προθεσμία που ορίζει ο νόμος ενώ αναβαλλόμενος είναι ο φόρος που εκφράζει τη διαφορά μεταξύ του δεδουλευμένου και του τρέχοντα φόρου εισοδήματος.

Σχήμα 24: Συνολική δαπάνη φόρου⁷⁶

Αξίζει να αναφερθεί βέβαια ότι ο σκοπός του προτύπου ουσιαστικά είναι μέσω των αναβαλλόμενων φόρων να επιβαρύνεται κάθε χρήση με το ποσό του φόρου που αναλογεί στα λογιστικά της αποτελέσματα σε αντίθεση με τη λογική των Ε.Λ.Π. όπου ο υπολογισμός του

⁷⁶ Σημειώνεται ότι η συνολική δαπάνη για φόρο ισούται με το φόρο εισοδήματος (έξοδο χρήσεως).

φόρου βασιζόταν αποκλειστικά στο φορολογητέο αποτέλεσμα και όποια φορολογική διαφορά προέκυπτε αγνοούνταν.

2.7 Φορολογικά έντυπα

Οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τυποποιημένα έντυπα τα οποία γίνονται αποδεκτά για τις συναλλαγές τους με τις Ελληνικές φορολογικές αρχές. Βάσει της νομοθεσίας τα νομικά πρόσωπα του άρθρου 101 του Ν. 2238/1994 και ποιο συγκεκριμένα:

- α. οι ημεδαπές ανώνυμες εταιρίες.
- β. οι ημεδαπές εταιρίες περιορισμένης ευθύνης.
- γ. οι ιδιωτικές κεφαλαιουχικές εταιρίες
- δ. οι δημόσιες και δημοτικές επιχειρήσεις και εκμεταλλεύσεις κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
- ε. τους συνεταιρισμούς που έχουν συσταθεί νόμιμα και οι ενώσεις τους.
- στ. οι αλλοδαπές επιχειρήσεις που λειτουργούν με οποιονδήποτε τύπο εταιρείας, καθώς και οι κάθε είδους αλλοδαποί οργανισμοί που αποβλέπουν στην απόκτηση οικονομικών ωφελημάτων.
- ζ. οι ημεδαπές ή αλλοδαπές τραπεζικές ή ασφαλιστικές επιχειρήσεις⁷⁷

υποχρεούνται να υποβάλουν με την χρήση ηλεκτρονικής μεθόδου το έντυπο δήλωσης φορολογίας εισοδήματος με κωδικό Φ.01.010.^{78, 79}

Εξαιρούνται από την υποχρέωση υποβολής του εντύπου τα νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που υποβάλουν το έντυπο Φ.01.012 «Έντυπο δήλωσης για νομικά πρόσωπα ΜΗ κερδοσκοπικού χαρακτήρα» καθώς και οι επιχειρήσεις που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. και υποβάλουν το έντυπο Φ.01.013 «Έντυπο δήλωσης φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π.». Επιπλέον στο παράτημα Ε της παρούσας διπλωματικής εργασίας παρουσιάζονται τα έντυπα που γίνονται αποδεκτά από τις ελληνικές φορολογικές αρχές.

Σημειώνεται ότι ορισμένοι κωδικοί του εντύπου Φ.01.010 των φορολογικών χρήσεων 2003 έως 2013 τροποποιήθηκαν, θέλοντας έτσι ο νομοθέτης να ενσωματωθούν οι αλλαγές στην

⁷⁷ Σημειώνεται ότι για την φορολογική χρήση 2012 αντί του εντύπου Φ.01.010, οι ημεδαπές ή αλλοδαπές τραπεζικές ή ασφαλιστικές επιχειρήσεις είχαν υποχρέωση υποβολής του εντύπου Φ.01.011 «Δήλωση φορολογίας εισοδήματος Τραπεζικών και Ασφαλιστικών επιχειρήσεων» και όσες εφαρμόζαν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. του εντύπου Φ01.014 «Δήλωση φορολογίας εισοδήματος Τραπεζικών και Ασφαλιστικών επιχειρήσεων που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.»

⁷⁸ Όλα τα έντυπα μπορούν να αντληθούν από την ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων http://www.gsis.gr/gsis/info/gsis_site/Services/Polites/e_entipa/e_entipa_docs.html

⁷⁹ Αφορά τις φορολογικές χρήσεις από το 2003 έως 2013 στις οποίες και επικεντρώνεται η παρούσα διπλωματική εργασία.

φορολογική νομοθεσία στο έντυπο.⁸⁰ Οι αλλαγές που μας ενδιαφέρουν στην παρούσα διπλωματική εργασία αφορούν την δεύτερη σελίδα του εντύπου και πιο συγκεκριμένα τους κωδικούς του πίνακα της φορολογικής αναμόρφωσης του λογαριασμού αποτελέσματα χρήσεως.

Όλες οι αλλαγές ανά φορολογική χρήση (έτος) λόγω τροποποιήσεων στην νομοθεσία στο φορολογικό έντυπο Φ.01.010, που εντοπίσαμε και ομαδοποιήσαμε παρουσιάζονται στο Παράρτημα ΣΤ.

Για την πληρέστερη κατανόηση των αλλαγών το σχήμα 25 παρουσιάζει την δεύτερη σελίδα του φορολογικού εντύπου Φ.01.010 όπου παρουσιάζονται οι κωδικοί με τα λεκτικά τους για την φορολογική χρήση του 2013.

Σχήμα 25: Έντυπο Φ.01.010

I. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ "ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ"

		ΠΟΣΑ	
	Ακαθάριστα έσοδα χρήσης: α) άρθρου 15 ν. 3296/2004	801	β) βιβλίων: 015
	Κέρδη ισολογισμού χρήσης (Λ/ 86.99)		016
	Ή ζημία βάσει ισολογισμού χρήσης		017
Σε περίπτωση κερδών προστίθενται και σε περίπτωση ζημίας αφαιρούνται:	1. Φόροι που δεν εκπίπτουν.....	018	
	2. Ποσό αποσβέσεων που εκπέσθηκε πλέον των νομίμων	019	
	3. Πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα ΚΒΣ	020	
	4. Δαπάνες αυτοκινήτων που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση	021	
	5. Λοιπές δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση.....	022	
	6. Δαπάνες που αφορούν αφορολ. έσοδα ή έσοδα από μερίσματα και συμμετοχές.....	023	
	7.	025	
	Σύνολο κερδών	024	→
	Υπόλοιπο ζημιών	224	→
Σε περίπτωση κερδών αφαιρούνται και σε περίπτωση ζημίας προστίθενται:	1. Μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχές.....	026	
	2. Έσοδα Αφορολόγητα (π.χ. κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια)	028	
	3. Κέρδη από πώληση μετοχών εισηγμένων στο ΧΑ ή αλλοδαπά χρηματιστήρια	460	
	4. Ποσό που φορολογήθηκε κατά τις προηγούμενες χρήσεις λόγω αναμόρφωσης προβλέψεων	462	
	5. Χρεωστική διαφορά λόγω ανταλλαγής ομολόγων (PSI) (άρθρο 3 ν. 4046/2012)	752	
	6. Αποσβέσεις αδειών Φ.Δ. Χ. του ν.3888/2010 (εξωλογιστικά απόσβεση σε ☐ χρόνια 097)	550	
	7.	461	
	Κέρδη χρήσεως	029	→
	Ζημιά χρήσεως	030	→
	* Τεκμαρτά κέρδη Τεχνικών εταιριών.....	100	→
	Επιπλέον καθαρά κέρδη υπαγόμενης στο άρθ. 15 του ν. 3296/2004 δραστηριότητας	802	

⁸⁰ Οι αλλαγές πραγματοποιήθηκαν με την ψήφιση των παρακάτω έντεκα (11) Νόμων: ΦΕΚ 603 (Β) 23-4-2004, ΦΕΚ 537 (Β) 21-4-2005, ΦΕΚ 632 (Β) 22-5-2006, ΦΕΚ 634 (Β) 26-4-2007, ΦΕΚ 989 (Β) 28-5-2008, ΦΕΚ 724 (Β) 16-4-2009, ΦΕΚ 544 (Β) 29-4-2010, ΦΕΚ 1007 (Β) 26-5-2011, ΦΕΚ 1582 (Β) 8-5-2012, ΦΕΚ 1312 (Β) 30-5-2013 και ΦΕΚ 300 (Β) 11-2-2014.

Καθαρά κέρδη (αυτοελέγχου)			
Ζημιά από δραστηριότητα μη υπαγόμενη στην αυτοπεραίωση	803		
Κέρδη από δραστηριότητα μη υπαγόμενη στην αυτοπεραίωση	804		
ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΚΕΡΔΩΝ			
Μερίσματα	031		
Αμοιβές μελών Δ.Σ. και Δ/ντών	032		
Αμοιβές εργατοϋπαλληλικού προσωπικού	033		
Συνολικό ποσό διανεμομένων κερδών ΕΠΕ και ΣΥΝ/ΜΩΝ	429		
ΣΥΝΟΛΟ			
430			
Προστίθενται : 1. Μέρως αφορολ. εσόδων που αναλογούν στα διανεμόμενα.....	034		
Διαν. Κέρδη..... x Αφορολ. Έσοδα.....			
Κέρδη ισολογισμού	035		
2. Πλέον φόρος που αναλογεί στο πιο πάνω ποσό.....	038		
Κέρδη	038		
Ζημιά.....	039		
Ζημιά παρελθουσών χρήσεων.....	040		
ΚΕΡΔΗ ΜΕΤΑ ΦΟΡΟΛ. ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ			
400			
ΖΗΜΙΑ ΜΕΤΑ ΦΟΡΟΛ. ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ			
ΑΦΑΙΡΕΣΗ ΑΦΟΡΟΛ. ΑΠΟΘΕΜ/ΚΩΝ ΑΝΑΠΤ. ΝΟΜΩΝ, ΚΛΠ.			
1. Αφορολόγητο αποθεματικό v.	046		
2. Αφορολόγητο Αποθεματικό v. 3299/2004	045		
3. Αφορολόγητο Αποθεματικό άρθρ. 71 v. 3842/2010	041		
4. Αφορολόγ. Αποθεματ. από την αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτ. (v. 2238/1994 άρθρ.28 παρ.3 περ.ζ)	077		
5. Αφορολ. Αποθεμ. από μερίσματα ή κέρδη από συμμ. σε εταιρ. που έχουν έδρα σε κράτος - μέλος της Ε.Ε. (άρθρ.11 v.2578/1998)	098		
6. Αφορολόγ. Αποθεματ. για την μετεγκατάστ. επιχειρ. σε επιχειρημ. πάρκα (άρθρ.62 παρ.3 v.3982/2011)	099		
7. Αφορολόγ. Αποθεματ. από τη διάθεση παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας (άρθρο 36 v. 3775/2009)	096		
8. Δαπάνες επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας v. 4110/2013, άρθρ. 3 παρ. 29 (Εξωλογιστικά)	060		
9. Έκπτωση λόγω απασχόλησης απόμων με αναπηρία v. 3522/2006 άρθρ. 4 παρ. 10 (Εξωλογιστικά)	071		
10. Ποσά επένδυσης για παραγωγή κινηματογραφικού έργου παρ. 9-12 άρθρ. 73 v.3842/2010 (Εξωλογιστικά)	076		
11.	059		
ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΑ ΚΕΡΔΗ			
048			
ΖΗΜΙΑ			
448			
ΖΗΜΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΕΤΑΙ (Δεν λαμβάνονται υπόψη τα ποσά του ΚΑ: 071 και ΚΑ: 076)			
449			

Στην συνέχεια αναλύεται ο τρόπος συμπλήρωσης μερικών από τους κύριους κωδικούς του εντύπου του πίνακα της φορολογικής αναμόρφωσης του λογαριασμού αποτελέσματα χρήσεως. Η φορολογική αναμόρφωση γίνεται στα ποσά που αναγράφονται στους λογαριασμούς με κωδικό 016 «Κέρδη Ισολογισμού χρήσης (Λ/86.99)» εάν έχει κέρδη ή 017 «Ζημιά βάσει Ισολογισμού χρήσης» εάν έχει ζημιά.⁸¹ Τα ποσά που δηλώνονται στους κωδικούς 018, 019, 020, 021, 022, 023 και 025 αφορά ποσά δαπανών που σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε.) δεν εκπίπτουν. Έτσι σε περίπτωση κερδών τα ποσά των κωδικών αυτών προστίθενται στον κωδικό 016 ενώ σε περίπτωση ζημίας αφαιρούνται από τον κωδικό 017. Μετά την πρόσθεση ή αφαίρεση των δαπανών προκύπτει αντίστοιχα το ποσό των κωδικών 024 «Σύνολο Κερδών» και 224 «Υπόλοιπο Ζημιών». Αναλυτικότερα στον πίνακα 10 αναλύεται ο κάθε κωδικός χωριστά.

Πίνακας 10: Ανάλυση κωδικών εντύπου Φ.01.010 – Μέρος Α

Κωδικός Έντυπου Φ.01.010	Περιγραφή
Κωδικός 018 «Φόροι που δεν εκπίπτουν»	Οι διάφοροι φόροι που κατέβαλε η επιχείρηση και σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε. δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση από τα

⁸¹ Στην παρούσα διπλωματική εργασία χρησιμοποιούνται τα λεκτικά «Κέρδη Ισολογισμού χρήσης» και «Ζημιά Ισολογισμού χρήσης» όπως αυτά εμφανίζονται στα φορολογικά έντυπα Φ.01.010/Φ.01.013 για λόγους ομοιομορφίας έναντι του ορθού που είναι «Κέρδη Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης» και «Ζημιά Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης»

	ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης. Παράδειγμα τέτοιων φόρων είναι η προκαταβολή φόρου, ο φόρος μεγάλης ακίνητης περιουσίας, το ενιαίο τέλος ακινήτων (ΕΤΑΚ) κ.α.
Κωδικός 019 «Ποσό αποσβέσεων που εκπέσθηκε πλέον των νομίμων»	Αναγράφεται το ποσό των αποσβέσεων που διενήργησε η επιχείρηση πλέον των νόμιμων (πχ με συντελεστή ανώτερο από τον προβλεπόμενο) και εξέπεσε από τα ακαθάριστα έσοδα αλλά σύμφωνα με τις διατάξεις του Κ.Φ.Ε. δεν αναγνωρίζεται.
Κωδικός 020 «Πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ.»	Αναγράφεται το ποσό των πρόσθετων φόρων, προσαυξήσεων και πρόστιμων που εξέπεσαν από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης και σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε. δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση. Παράδειγμα τέτοιων είναι τα πρόστιμα Κ.Φ.Α.Σ., Φ.Π.Α. καθώς και οι πρόσθετοι φόροι και τα πρόστιμα που επιβάλλονται σε βάρος της επιχείρησης μετά από φορολογικό έλεγχο. Επιπλέον στον κωδικό αυτόν συμπληρώνεται και τα ποσά των προσαυξήσεων που καταβάλει η επιχείρηση λόγω εκπρόθεσμης πληρωμής των φορολογικών και ασφαλιστικών της υποχρεώσεων.
Κωδικός 021 «Δαπάνες αυτοκινήτων που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση»	Σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε. δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση τα ποσά των δαπανών για τα επιβατικά αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσης (Ε.Ι.Χ.). Παράδειγμα τέτοιων δαπανών είναι οι δαπάνες συντήρησης, επισκευής και αποσβέσεων.
Κωδικός 022 «Λοιπές δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση»	Εδώ αναγράφονται όσες λοιπές δαπάνες σύμφωνα με Κ.Φ.Ε. και την νομολογία (Συμβούλιο της Επικρατείας - ΣτΕ, Δικαστήρια κτλ.) δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης.
Κωδικός 023	Αναγράφονται οι δαπάνες που αφορούν αφορολόγητα έσοδα, έσοδα από μερίσματα και συμμετοχές και έσοδα φορολογηθέντα με ειδικό τρόπο σύμφωνα με τις διατάξεις

«Δαπάνες που αφορούν αφορολ. έσοδα ή έσοδα από μερίσματα και συμμετοχές»	του Κ.Φ.Ε. δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση. (παρ 8, άρθρο 31 Κ.Φ.Ε.)
Κωδικός 025 «.....»:	Στον κωδικό αυτόν αναγράφονται λοιπά ποσά που δεν εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης και δεν υπάγονται σε κάποιον από τους παραπάνω κωδικούς.

Τα ποσά που δηλώνονται στους κωδικούς 026, 027, 028, 460, 462, 752, 550 και 461 αφορούν αφορολόγητα ή φορολογηθέντα ποσά εσόδων που αναμορφώνουν το λογιστικό αποτέλεσμα. Σε περίπτωση κερδών αφαιρούνται από το ποσό του κωδικού 024 «Σύνολο Κερδών» ή σε περίπτωση ζημιών προστίθενται στον κωδικό 224 «Υπόλοιπο Ζημιών». Προκύπτει έτσι το ποσό του κωδικού 029 «Κέρδη χρήσεως» ή του κωδικού 030 «Ζημιές χρήσεως». Αναλυτικότερα και εδώ ανά κωδικό έχουμε:

Πίνακας 11: Ανάλυση κωδικών εντύπου Φ.01.010 – Μέρος Β

Κωδικός Έντυπου Φ.01.010	Περιγραφή
Κωδικός 026 «Μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχές»	Αναγράφονται τα μερίσματα καθώς και τα κέρδη από την συμμετοχή της επιχείρησης σε άλλες επιχειρήσεις που φορολογούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του Κ.Φ.Ε.
Κωδικός 027 «Έσοδα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο»	Περιλαμβάνει τα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο έσοδα για τα οποία υπάρχει εξάντληση φορολογικής υποχρέωσης σε επίπεδο εταιρείας, όχι όμως σε επίπεδο εταίρου ή μετόχου.
Κωδικός 028 «Έσοδα Αφορολόγητα (π.χ. κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια)»:	Περιλαμβάνει αφορολόγητα έσοδα που βρίσκονται σε καθεστώς φορολογικής αναστολής μέχρι την διανομή τους οπότε και φορολογούνται κατά το χρόνο διανομής τους. Παράδειγμα αφορολόγητων εσόδων είναι τα κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια.
Κωδικός 460	Αναγράφονται τα κέρδη από πώληση μετοχών εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών Αξιών (Χ.Α.Α.) ή αλλοδαπά χρηματιστήρια.

«Κέρδη από πώληση μετοχών εισηγμένων στο ΧΑΑ ή αλλοδαπά χρηματιστήρια»	
Κωδικός 462 «Ποσό που φορολογήθηκε κατά τις προηγούμενες χρήσεις λόγω αναμόρφωσης προβλέψεων»	Περιλαμβάνει το ποσό των προβλέψεων που μειώνουν τα λογιστικά κέρδη στην χρήση που καταβάλλονται σε περίπτωση που έχουν φορολογηθεί σε προηγούμενες χρήσεις.
Κωδικός 752 «Χρεωστική διαφορά λόγω ανταλλαγής ομολόγων (PSI) (άρθρο 3 ν. 4046/2012)»	Αναγράφεται η χρεωστική διαφορά που προκύπτει για τις επιχειρήσεις, από την ανταλλαγή ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου ή ομολόγων με την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου, κατ' εφαρμογής του προγράμματος ανταλλαγής ομολόγων (PSI).
Κωδικός 550 «Αποσβέσεις αδειών Φ.Δ.Χ. του ν.3888/2010 (εξωλογιστικά απόσβεση σε χρόνια)»	Αναγράφεται το ποσό των αποσβέσεων άδειας Φ.Δ.Χ που υπολογίζεται εξωλογιστικά βάση των ετών απόσβεσης που έχει επιλέξει ο επιχειρηματίας κατ' εφαρμογή του ν.3888/2010
Κωδικός 461 «.....»:	Ελεύθερος κωδικός για την αναγραφή εσόδων

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω τα νομικά πρόσωπα της παραγράφου 1 του άρθρου 101 του Ν 2238/1994, που συντάσσουν ετήσιες οικονομικές καταστάσεις με τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα υποβάλλουν, αντί του εντύπου Φ.01.010 που αναλύθηκε προηγουμένως, το έντυπο Φ.01.013 (Έντυπο δήλωσης φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π.). Η διαφοροποίηση του εντύπου Φ.01.013, έναντι της δήλωσης Φ.01.010 έγκειται στη συμπλήρωση της δεύτερης σελίδας του εντύπου, σχετικά με τον προσδιορισμό των φορολογητέων κερδών (Σχήμα 26). Ειδικότερα, η συμπλήρωση αρχίζει από τα καθαρά κέρδη ή τις ζημίες που προκύπτουν από την εφαρμογή των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (νέοι κωδικοί 116 και 117) και με την προσθήκη των προσωρινών διαφορών μεταξύ Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. και φορολογικής βάσης (νέοι κωδικοί 118 και 119), οδηγούμαστε στα φορολογικά κέρδη (ή ζημιά) της χρήσης, που θα προέκυπταν αν η επιχείρηση δεν υπαγόταν στα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π., καθόσον η διαφορά κερδών (ή

ζημιών) της εταιρείας που προκύπτει από τις Οικονομικές Καταστάσεις με βάση τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα δεν λαμβάνεται υπόψη για τους σκοπούς φορολογίας.⁸² Για το σκοπό αυτό, τα φορολογικά αποτελέσματα έχουν τους ίδιους κωδικούς (κωδικοί 016 και 017) με τα αποτελέσματα του εντύπου Φ-01.010.⁸³

Σχήμα 26: Έντυπο Φ.01.013

I. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ		ΠΟΣΑ
Ακαθάριστα έσοδα χρήσης:	015	
Κέρδη ισολογισμού χρήσης βάσει ΔΛΠ	116	
Ζημία ισολογισμού χρήσης βάσει ΔΛΠ	117	
Πλέον: Προσωρινές διαφορές μεταξύ ΔΛΠ-ΦΒ (επισυνάπτεται ανάλυση)	118	
Μείον: Προσωρινές διαφορές μεταξύ ΔΛΠ-ΦΒ (επισυνάπτεται ανάλυση)	119	
Φορολογικά κέρδη χρήσης	016	
Φορολογική ζημία χρήσης	017	

Σημειώνεται ότι για τον έλεγχο των αναγραφόμενων ποσών στους κωδικούς 118 και 119 οι επιχειρήσεις που τηρούν τα βιβλία τους με βάση τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. υποχρεούνται να συνυποβάλλουν και τον «Πίνακα Συμφωνίας Λογιστικής - Φορολογικής Βάσης». Τέλος εκτός των παραπάνω ουσιαστικών διαφορών μεταξύ των δύο εντύπων, στον έντυπο Φ.01.013 εφαρμόζονται και τρεις μικρές διαφοροποιήσεις στο κωδικούς 034, 035 και 046 καθώς και η προσθήκη του κωδικού 148.

- **Κωδικοί 034 και 035 εντύπου Φ.01.013**

Σε περίπτωση κατά την οποία η εταιρεία έχει έσοδα αφορολόγητα ή εισοδήματα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης και παράλληλα προβαίνει σε διανομή κερδών, για την εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 3 και 4 του άρθρου 106 του Ν. 2238/1994, ως κέρδη ισολογισμού λαμβάνονται υπόψη αυτά που προκύπτουν με βάση τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

- **Κωδικός 046 εντύπου Φ.01.013**

Βάση την αριθ. 110/27-2-2006 απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχου (Ε.Λ.Τ.Ε.), τα αφορολόγητα αποθεματικά αναπτυξιακών νόμων (Ν. 3299/2004 κλπ.) πρέπει να υπολογίζονται επί των κερδών που προκύπτουν με βάση τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

- **Κωδικοί 148 και 248 εντύπου Φ.01.013**

Όταν μέρος των διανεμόμενων κερδών (μικτό ποσό) προέρχεται και από τα κέρδη που προκύπτουν βάσει των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (μεγαλύτερα των φορολογικών), το ποσό αυτών και κατά το μέρος που υπερβαίνει τα φορολογικά κέρδη υπόκειται σε φορολογία, σύμφωνα με τις διατάξεις

⁸² Παράγραφος 16 του άρθρου 13 του Ν.3301/2004.

⁸³ ΠΟΛ.1068/2.5.2006 του Υπουργείου Οικονομίας και Οικονομικών

του εβδόμου εδαφίου της περ. α΄ της παράγραφου 1 του άρθρου 99 του Ν. 2238/1994 (διανομή κερδών για τα οποία δεν έχει καταβληθεί φόρος). Με το πιο πάνω ποσό συμπληρώνεται ο κωδικός 148 και προστίθεται στα υπόλοιπα φορολογητέα κέρδη.

2.8 Ελεγκτικές εταιρείες

Οι ελεγκτικές εταιρείες που πραγματοποιούν τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων χωρίζονται ανάλογα με το μέγεθός τους σε τρεις βασικές κατηγορίες (Καραμάνης 2008):

- α. Μεγάλες διεθνείς ελεγκτικές εταιρείες (Big international accounting firms),
- β. Μεσαίες διεθνείς ελεγκτικές εταιρείες (Second-tier international accounting firms) και
- γ. Εθνικής εμβέλειας ελεγκτικές εταιρείες (National accounting firms).

Οι μεγάλες διεθνείς ελεγκτικές εταιρείες είναι γνωστές στην παγκόσμια βιβλιογραφία με τον όρο «Big – 4» και προσδίδονται σε αυτές μεγάλη σημασία καθώς ασκούν σημαντική επιρροή στο χώρο της ελεγκτικής και της λογιστικής. Οι εταιρείες που περιλαμβάνονται στην κατηγορία αυτή (Big - 4) είναι οι:

- α. Deloitte, με έδρα την Νέα Υόρκη
- β. Ernst & Young, με έδρα την Νέα Υόρκη
- γ. KPMG με έδρα την Νέα Υόρκη και
- δ. PriceWaterhouseCoopers με έδρα το Λονδίνο.

Οι τέσσερις αυτές μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες δραστηριοποιούνται παγκοσμίως μέσω λειτουργίας τοπικών εταιρειών σε κάθε χώρα χρησιμοποιώντας την μέθοδο της διακαιόχρησης (franchise). Οι τοπικές εταιρείες πληρώνουν αμοιβή για την χρήση του ονόματος και την τεχνογνωσία που της παρέχει η δικαιούχος εταιρεία και ταυτόχρονα δέχονται ελέγχους από αυτή για την σωστή χρήση των προτύπων. Παγκοσμίως ως μεσαίες διεθνείς ελεγκτικές εταιρείες θεωρούνται οι ενδεικτικά:

- BDO Seidman,
- Grant Thornton,
- PKF International,
- RSM International και
- Moore Stephens.

Στην Ελλάδα δραστηριοποιούνται σήμερα 42 ελεγκτικά γραφεία, με την μεγαλύτερη εταιρεία Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών της χώρας, να αποτελεί η «Σ.Ο.Λ. Α.Ε» (Συνεργαζόμενοι

Ορκωτοί Λογιστές - Ανώνυμη Εταιρεία Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών) η οποία κατέχει και το μεγαλύτερο μερίδιο της αγοράς.⁸⁴

2.8.1 Προϋποθέσεις ελέγχου επιχειρήσεων από ελεγκτές του Σ.Ο.Ε.Λ.

Το εάν μια επιχείρηση υπάγεται ή όχι στον υποχρεωτικό έλεγχο από ορκωτούς ελεγκτές⁸⁵ του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών - Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.)⁸⁶ ορίζεται από την ελληνική νομοθεσία. Τέτοιες εταιρείες βάσει της νομοθεσίας είναι⁸⁷:

- α. Οι τραπεζικές, οι ασφαλιστικές, οι εταιρείες επενδύσεων χαρτοφυλακίου, οι εταιρείες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, οι εταιρείες χρηματοδοτικών μισθώσεων (άρθρο 3§ 1γ Π.Δ. 226/92).
- β. Οι ανώνυμες εταιρείες των οποίων οι μετοχές είναι εισαγμένες στο Χρηματιστήριο, καθώς και αυτές που το μετοχικό κεφάλαιο, εν όλω ή εν μέρει, έχει αναληφθεί με δημόσια έγγραφη (άρθρο 3 Π.Δ. 226/92).
- γ. Οι εταιρείες παροχής επενδυτικών υπηρεσιών - Ε.Π.Ε.Υ. (Ν. 2396/96).
- δ. Οι χρηματιστηριακές Α.Χ.Ε. (Ν. 1806/86).
- ε. Οι ανώνυμες ποδοσφαιρικές και καλαθοσφαιρικές εταιρείες (Ν. 2725/99).
- στ. Οι εταιρείες υδρεύσεως και αποχετεύσεως (άρθρο 18 Ν. 1069/80).
- ζ. Η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου (άρθρο 20 Ν. 973/79).
- η. Οι ανώνυμες εταιρείες που υποχρεούνται να συντάσσουν ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις, καθώς και οι συνδεδεμένες με αυτές επιχειρήσεις (άρθρο 3 Π.Δ. 226/92).
- θ. Οι ανώνυμες εταιρείες, οι οποίες υπερβαίνουν τα όρια της παραγράφου 6 του άρθρου 42α του Κ.Ν. 2190/1920

Σύμφωνα με την παράγραφο 6 του άρθρου 42α του Ν. 2190/1920, όπως ίσχυε μέχρι το έτος 2007 μια επιχείρηση υπόκειται σε έλεγχο από Ορκωτούς Λογιστές όταν για δύο συνεχόμενες χρήσεις υπερέβαινε δύο από τα παρακάτω κριτήρια:

- Σύνολο ενεργητικού: 1.500.000 ευρώ
- Σύνολο κύκλου εργασιών: 3.000.000 ευρώ

⁸⁴ Πηγή: <http://www.elte.org.gr/> - Επιτροπή λογιστικής τυποποίησης και ελέγχου.

⁸⁵ Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές είναι πιστοποιημένοι και αναγνωρισμένοι ελεγκτές από την πολιτεία. Αντικείμενό τους είναι ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων και των διαφορών οικονομικών οργανισμών. Ο θεσμός του Ορκωτού Ελεγκτή Λογιστή ήρθε στην Ελλάδα το 1995 και με την ενσωμάτωση της 8^{ης} κοινοτικής οδηγίας (84/253) και καθορίστηκαν τα απαιτούμενα προσόντα για την άσκηση του επαγγέλματος.

⁸⁶ Το Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών - Λογιστών (Σ.Ο.Ε.Λ.) είναι μέλος του International Federation of Accounts (IFAC)

⁸⁷ Απάντηση Υπ. Ανάπτυξης προς ΣΟΛ Α.Ε. υπ' αριθμ. πρωτ. 2181/8.7.2008

- Μέσος όρος προσωπικού: 50 άτομα⁸⁸

Όμως μετά την εφαρμογή του Ν. 3604/2007 (άρθρο 52) τα όρια αυτά τροποποιήθηκαν (τα νέα κριτήρια ισχύουν για τον πρώτο μετά την έναρξη ισχύος του νόμου ισολογισμό, ήτοι για τον ισολογισμό 31/12/2007 ή 30/6/2008 και εφεξής) και ορίστηκαν στα εξής:

- Σύνολο ισολογισμού: 2.500.000 ευρώ
- Καθαρό κύκλο εργασιών: 5.000.000 ευρώ
- Ο μέσος όρος προσωπικού που απασχολήθηκε κατά τη διάρκεια της χρήσης παραμένει 50 άτομα

Βάσει του ανωτέρου νόμου σε κάθε περίπτωση εάν το καταστατικό εταιρείας που ιδρύεται είναι με κεφάλαιο τουλάχιστον τρία εκατομμύρια (3.000.000) ευρώ τότε πρέπει να προβλέπει ότι οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις της πρώτης εταιρικής χρήσης ελέγχονται από ορκωτό ελεγκτή - λογιστή (άρθρο 45 Ν. 3604/2007).

Με την παράγραφο 6 του άρθρου 38 του Ν. 4308/2014 (ισχύει από 01/01/2015) κάθε εταιρεία, η οποία, κατά την ημερομηνία κλεισίματος του, πρώτου μετά την έναρξη ισχύος αυτού του νόμου ισολογισμού της, δεν υπερβαίνει τα αριθμητικά όρια των δύο από τα παρακάτω τρία κριτήρια:

- Σύνολο ισολογισμού 2.500.000 ευρώ
- Καθαρός κύκλος εργασιών 5.000.000 ευρώ
- Μέσος όρος προσωπικού που απασχολήθηκε κατά τη διάρκεια της χρήσης 50 άτομα,

και εφόσον δεν εφαρμόζει τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα του Κανονισμού 1606/2002 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δύναται να μην εκλέγει ελεγκτές από τους νόμιμους ελεγκτές του Ν. 3693/2008. Βέβαια όταν η εταιρεία παύει να υπερβαίνει τα αριθμητικά όρια αυτά για δύο συνεχόμενες χρήσεις, ενώ τα υπερέβαινε, η ευχέρεια παρέχεται από τη χρήση που έπεται των δύο εν λόγω χρήσεων. Τέλος όταν η εταιρεία υπερβαίνει τα αριθμητικά όρια για δύο συνεχόμενες χρήσεις, ενώ δεν τα υπερέβαινε, η άρση της ευχέρειας ενεργοποιείται από τη χρήση που έπεται των δύο εν λόγω χρήσεων.

Τέλος σημειώνεται ότι οι επιχειρήσεις που δεν υπόκεινται σε έλεγχο από Ορκωτούς Λογιστές, υπόκεινται σε έλεγχο από μέλη του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδος, δηλαδή λογιστές/φοροτέχνες (άρθρο 36α του Ν. 2190/1920).

⁸⁸ Τα όρια αυτά ισχύουν για τις εταιρικές χρήσεις από 1/1/2012 έως την εφαρμογή του Ν. 3604/2007.

ΜΕΡΟΣ Β: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Το δεύτερο μέρος της παρούσας διατριβής περιλαμβάνει πέντε κεφάλαια στα οποία διεξάγεται η εμπειρική έρευνα. Αναλυτικότερα στο 3^ο κεφάλαιο παρουσιάζονται και αναλύονται λεπτομερώς το μέγεθος των λογιστικών και φορολογικών διαφορών των επιχειρήσεων στην Ελλάδα χρησιμοποιώντας εμπιστευτικά φορολογικά δεδομένα που αποδεσμευτήκαν κατόπιν άδειας από το Υπουργείο Οικονομικών. Σύμφωνα με τα όσα γνωρίζουμε είναι η πρώτη φορά που πραγματοποιείται η συγκεκριμένη ανάλυση η οποία αναδεικνύει το πραγματικό μέγεθος της λογιστικής και φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων. Στην συνέχεια στο 4^ο κεφάλαιο γίνεται μια ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας, εστιαζόμενη κυρίως στην τελευταία δεκαετία, ενώ στο 5^ο κεφάλαιο αναλύεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε σχετικά με την σχέση που υφίσταται μεταξύ ποιότητας των κερδών και διαφορών λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος των ελληνικών επιχειρήσεων. Κατόπιν στο 6^ο κεφάλαιο ερευνάται το μέγεθος της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής των επιχειρήσεων, χρησιμοποιώντας ένα μεγάλο εύρος διαφορετικών αριθμοδεικτών μέτρησης, και των συνθηκών της ελληνικής οικονομίας (φάση ύφεσης ή φάση επέκτασης). Τέλος στο 7^ο κεφάλαιο συνοψίζονται και παρουσιάζονται τα βασικά συμπεράσματα που ανέδειξε η παρούσα εμπειρική έρευνα καθώς και οι μελλοντικές ερευνητικές προεκτάσεις που εντοπίζονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ

3.1 Εισαγωγή

Η ανάλυση του θεωρητικού υπόβαθρου υπολογισμού του λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος των επιχειρήσεων στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε στο δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας διατριβής. Ως «συμμόρφωση λογιστικού-φορολογικού αποτελέσματος» ορίζεται η μείωση του χάσματος (διαφοράς) μεταξύ του λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος. Η διευρυνόμενη απόκλιση μεταξύ λογιστικού και των φορολογητέου εισοδήματος έχει προσελκύσει μεγάλη προσοχή και ανάλυση στην διεθνή βιβλιογραφία και κυρίως στις Η.Π.Α στο παρελθόν. (Plesko, 2000, Mills και άλλοι, 2002, Manzon και Plesko, 2002, Desai, 2003, Plesko και Shumofsky, 2004).

Το λογιστικό εισόδημα αποτελεί σημείο αναφοράς για τον υπολογισμό του φορολογητέου εισοδήματος. Συνδέονται μεταξύ τους αλλά δεν ταυτίζονται. Το φορολογητέο αποτέλεσμα προκύπτει από την εφαρμογή της Ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας χρησιμοποιώντας ως σημείο αφετηρίας για τον υπολογισμό του το λογιστικό αποτέλεσμα.

Η διαφορά μεταξύ φορολογητέου εισοδήματος και λογιστικού οφείλεται σε πολλούς παράγοντες. Κύριος παράγοντας είναι ότι το καθένα εξυπηρετεί διαφορετικό σκοπό. Κύριος σκοπός του φορολογητέου εισοδήματος είναι η είσπραξη εσόδων για την κάλυψη των αναγκών του κράτους. Οι νομοθέτες μπορούν να θεσπίζουν φορολογικούς κανόνες (νόμους) για να αυξήσουν τα έσοδα του κράτους, να ενθαρρύνουν ή να αποθαρρύνουν ορισμένες επιχειρηματικές δραστηριότητες (πχ. μέσω των αφορολόγητων αποθεματικών αναπτυξιακών νόμων κ.α.) αλλά και να προσπαθούν να τονώσουν την οικονομία. (π.χ. ειδικών φορολογικών ρυθμίσεων, ποσοστό αναγνωριζόμενων προβλέψεων και αποσβέσεων κ.α.) Εξυπηρετώντας έτσι διαφορετικό σκοπό είναι αυτονόητο ότι είναι διαφορετικός και ο τρόπος υπολογισμού. Επιπλέον παράγοντες της διαφοράς σύμφωνα με τους Hanlon και Heitzman (2010) είναι:

- α. η παραποίηση των λογιστικών κερδών (Earnings Management) και
- β. ο επιθετικός φορολογικός σχεδιασμός (Tax Aggressiveness)

Στην Ελλάδα σχεδόν τίποτα δεν είναι γνωστό για τις πραγματικές διαφορές μεταξύ των λογιστικών και φορολογικών αποτελεσμάτων καθώς ο τρόπος υπολογισμού των φορολογητέων αποτελεσμάτων δεν είναι διαθέσιμος στο ευρύτερο κοινό λόγω του ότι δεν δημοσιεύονται στοιχεία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού του. Για πρώτη φορά, το σύνολο των δεδομένων μας δίνει τη δυνατότητα να αξιολογήσουμε το βαθμό στον οποίο διαφέρουν τα λογιστικά από τα φορολογητέα αποτελέσματα μιας επιχείρησης βασιζόμενοι σε εμπιστευτικά δεδομένα από τις

φορολογικές δηλώσεις (έντυπο Φ.01.010 και Φ.01.013) των επιχειρήσεων και όχι μέσω μιας εκτίμησης του φορολογητέου εισοδήματος που πραγματοποιείται κατά κόρον στο παρελθόν από τους ερευνητές.

3.2 Ποσοτική έρευνα

Στα πλαίσια της επιστημονικής μελέτης για τη σημασία της ύπαρξης διαφορετικών λογιστικών και φορολογικών αποτελεσμάτων χρήσης για τις επιχειρήσεις (Book-Tax Differences) κύριο μέλημα αποτελούν οι αντιλήψεις, οι απόψεις, και οι γνώσεις ανθρώπων που ασχολούνται καθημερινά με τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων. Λαμβάνοντας στοιχεία από το δημόσιο μητρώο ορκωτών ελεγκτών⁸⁹ της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχου (Ε.Λ.Τ.Ε) πραγματοποιήθηκε έρευνα ερωτηματολογίου.

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e-mail) θεωρήθηκε ότι αποτελεί τον καταλληλότερο τρόπο επικοινωνίας με τους ορκωτούς ελεγκτές λαμβάνοντας υπόψη τον υψηλό φόρτο εργασίας τους καθώς και της περισσότερο άμεσης ανταπόκρισής τους.

Από τον σύνολο των 915 νόμιμων ορκωτών ελεγκτών που περιλαμβάνονται στο δημόσιο μητρώο ανταποκρίθηκαν στην συμπλήρωση του ερωτηματολογίου οι 73. (Ποσοστό ανταπόκρισης 8%). Το ερωτηματολόγιο που ήταν σύντομης διάρκειας περιλάμβανε τρεις ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής και μία ερώτηση ανοιχτού τύπου όπου ο κάθε ερωτώμενος μπορούσε να απαντήσει ελεύθερα την άποψή του.

Ερωτηματολόγιο: «Η σημασία κατάρτισης ξεχωριστών λογιστικών και φορολογικών καταστάσεων από τις επιχειρήσεις»

Απαντήσεις ερωτηματολογίου

Ερώτημα 1:

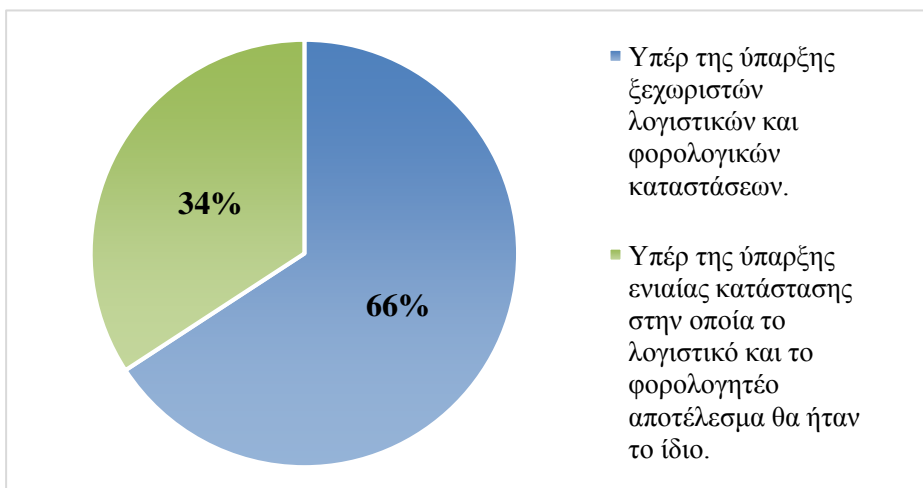
Είστε υπέρ της ύπαρξης ξεχωριστών λογιστικών και φορολογικών καταστάσεων («διπλών βιβλίων») ή θεωρείτε πως θα έπρεπε να υπήρχε για τις επιχειρήσεις μόνο μια οικονομική κατάσταση στην οποία το λογιστικό και φορολογικό αποτέλεσμα θα ταυτίζονταν;

Υπέρ της ύπαρξης ξεχωριστών λογιστικών και φορολογικών καταστάσεων.

Υπέρ της ύπαρξης ενιαίας κατάστασης στην οποία το λογιστικό και το φορολογητέο αποτέλεσμα θα ήταν το ίδιο.

⁸⁹ Περιλαμβάνει όλους τους εγγεγραμμένους νόμιμους ορκωτούς ελεγκτές στην Ελλάδα.

Σχήμα 27: Η σημασία της ύπαρξης ξεχωριστών καταστάσεων

Από τις απαντήσεις των ορκωτών ελεγκτών γίνεται σαφές ότι δύο στους τρεις θεωρούν ότι είναι προτιμότερο να υπάρχουν ξεχωριστές λογιστικές και φορολογικές καταστάσεις (διπλά βιβλία) για τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Μόνο είκοσι πέντε από του ερωτώμενους (34%) κρίνουν καλύτερο την ύπαρξη μιας ενιαίας οικονομικής κατάστασης στην οποία το λογιστικό και φορολογικό αποτέλεσμα θα ταυτίζονταν.

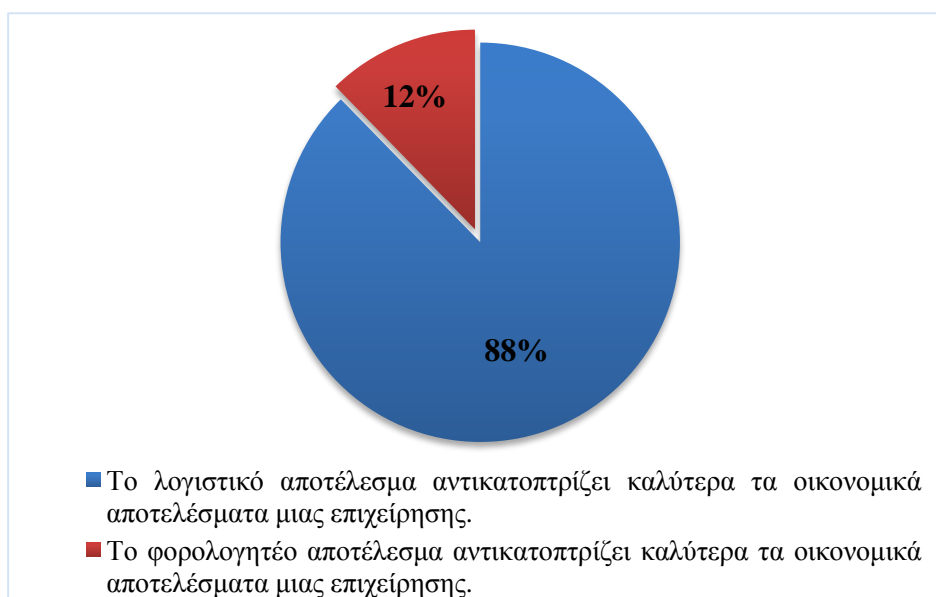
Ερώτημα 2:

Με ποια από τις παρακάτω δυο απόψεις συμφωνείτε περισσότερο:

Το λογιστικό αποτέλεσμα αντικατοπτρίζει καλύτερα τα οικονομικά αποτελέσματα μιας επιχείρησης

Το φορολογητέο αποτέλεσμα αντικατοπτρίζει καλύτερα τα οικονομικά αποτελέσματα μιας επιχείρησης

Σχήμα 28: Λογιστικό και φορολογητέο αποτέλεσμα

Στο ερώτημα στο πιο εισόδημα, λογιστικό ή φορολογητέο, αντικατοπτρίζει καλύτερα τα οικονομικά αποτελέσματα μιας επιχείρησης, η απάντηση ήταν σχεδόν ομόφωνη από τους ερωτώμενους. Σχεδόν εννέα στους δέκα ορκωτούς ελεγκτές (88%) κρίνουν ότι το λογιστικό αποτέλεσμα, όπως αυτό δημοσιεύεται στις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις, αντικατοπτρίζει καλύτερα τα οικονομικά αποτελέσματα μιας επιχείρησης. Απεναντίας μόνο εννέα από τους συνολικά 73 ορκωτούς ελεγκτές που ανταποκρίθηκαν στο ερωτηματολόγιο (με ποσοστό μόλις 12%) έχουν αντίθετη άποψη και θεωρούν ότι το φορολογητέο αποτέλεσμα (όπως αυτό παρουσιάζεται στις ετήσιες εταιρικές φορολογικές δηλώσεις εισοδήματος) αντικατοπτρίζει καλύτερα τα οικονομικά αποτελέσματα μιας επιχείρησης.

Ερώτημα 3:

Ποια επίπτωση θεωρείτε ότι θα υπάρξει στη φορολογική βάση των επιχειρήσεων με την εφαρμογή των Νέων Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων;

- Διεύρυνση της φορολογικής βάσης
- Συρρίκνωση της φορολογικής βάσης
- Δεν θα επηρεάσει την φορολογική βάση

Σχήμα 29: Η φορολογική βάση και τα Νέα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα

Η πλειονότητα των ορκωτών ελεγκτών (79%) κρίνουν ότι η εφαρμογή από 1.1.2015 των νέων Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων (Ε.Λ.Π.) του Ν. 4308/2014 «Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, συναφείς ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις», δεν θα επηρεάσει την φορολογική βάση των επιχειρήσεων. Μόνο τέσσερις ερωτώμενοι (6%) θεωρούν ότι θα υπάρξει με την εφαρμογή τους συρρίκνωση της φορολογικής βάσης ενώ έντεκα (15%) πιστεύουν ότι η φορολογική βάση θα διευρυνθεί.

Ερώτημα 4:

Αναφέρετε (αυθόρμητα) τις σημαντικότερες, ως προς την επίδρασή τους στη φορολογική βάση των επιχειρήσεων, φορολογικές διατάξεις/ρυθμίσεις κατά τη χρονική περίοδο 2000-2015 (οι μεταβολές στον ετήσιο φορολογικό συντελεστή δεν λαμβάνονται υπόψη).

Συγκεντρώνοντας και ομαδοποιώντας τις απαντήσεις των ορκωτών ελεγκτών οι βασικές κατηγορίες που κρίνουν ότι **διευρύναν** σημαντικά τη φορολογική βάση αποτελεί η θέσπιση δύο νόμων από την Ελληνική πολιτεία, του:

- α. Ν. 4172/2013 και του
- β. Ν. 4174/2013

Η θέσπιση του Ν. 4172/2013 απλοποίησε και κωδικοποίησε όλη την έως το 2014 διάσπαρτη φορολογική νομοθεσία και ουσιαστικά τακτοποίησε το μέχρι τότε φορολογικό χάος. Μεγάλη διερεύνηση της φορολογικής βάσης εντοπίζεται στην θέσπιση δύο άρθρων του ανωτέρου νόμου:

- α. Παροχές σε είδος (άρθρο 13)
- β. Φορολογικές αποσβέσεις (άρθρο 24)

Επιπλέον οι ερωτώμενοι κρίνουν ότι σημαντικό ρόλο στην διερεύνηση της φορολογικής βάσης αποτέλεσε η θέσπιση της έκδοσης του «Πιστοποιητικού Φορολογικής Συμμόρφωσης» από τους ορκωτούς ελεγκτές (Νόμος 4174/2013 άρθρο 65Α). Περίπου το 22% των ορκωτών θεωρούν ότι η θέσπισή του, οδήγησε σε σημαντική διερεύνηση της φορολογικής βάσης. Τέλος άλλες διατάξεις που αναφέρονται ότι διευρύναν την φορολογική βάση αποτελούν:

1. Ο Ν. 3728/2008 με το
 - ο άρθρο 26 «Κανόνες Τεκμηρίωσης Τιμών Ενδοομιλικών Συναλλαγών»,
 - ο άρθρο 39Α «Τεκμηρίωσης Τιμών Ενδοομιλικών Συναλλαγών»
2. Η καθιέρωση των μηχανογραφικών συστημάτων από την Γ.Γ.Π.Σ. από το 2010 και μετά. (Καθώς οι διασταυρώσεις και η συλλογή πληροφοριών από την Διοίκηση είναι σημαντικές για τον περιορισμό της φοροδιαφυγής)
3. Οι Κεφαλαιακοί έλεγχοι⁹⁰ (γνωστοί και ως capital controls) λόγω της υποχρεωτικής χρήσης τραπεζικών μέσων είσπραξης και πληρωμής.

Οι απαντήσεις των ορκωτών ελεγκτών ως αναφορά την νομοθεσία που **συρρίκνωσαν** σημαντικά τη φορολογική βάση κατά τη χρονική περίοδο 2000-2015 ποικίλουν. Ένα σεβαστό ποσοστό (περίπου 18%) τονίζει ότι δεν υπάρχει νομοθεσία η οποία να συρρικνώνει τη φορολογική

⁹⁰ Καθιερώθηκαν στην Ελλάδα τον Ιούνιο του 2015.

βάση. Απεναντίας αρκετοί ερωτώμενοι αναφέρουν αρκετές νομοθετημένες διατάξεις της φορολογικής νομοθεσίας όπως:

1. Ο Ν. 4172/2013. Μέσω της κατάργησης ορισμένων παραγράφων του άρθρου 31 του Ν. 2238/1994 (π.χ. στην έκπτωση των εξόδων επιβατικών ΙΧ αυτοκινήτων)
2. Η αναγνώριση προς έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα του Ε.Ν.Φ..Ι.Α. (Ν. 4223/2013) σε αντίθεση με ότι συνέβαινε πριν.
3. Η εφάπαξ αναγνώριση των προβλέψεων επισφαλών απαιτήσεων βάση του συνόλου των σφραγισμένων επιταγών και διαταγών πληρωμής σε μία χρήση χωρίς πλαφόν χρήσης.
4. Η κατάργηση του συμπληρωματικού φόρου ακινήτων 3%.
5. Μη φορολόγηση τόκων/εσόδων από πιστωτικά ιδρύματα

3.3 Δείγμα έρευνας

Το δείγμα που χρησιμοποιήθηκε (φορολογικά δεδομένα εταιρειών) στην παρούσα διατριβή προέρχεται από την βάση δεδομένων της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων (Γ.Γ.Δ.Ε.)⁹¹ του Υπουργείου Οικονομικών. Τα φορολογικά δεδομένα που παραχωρήθηκαν επίσημα και προέρχονται από τα έντυπα με κωδικό:

- α. Φ.01.010 - «Έντυπο δήλωσης φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων κερδοσκοπικού χαρακτήρα.»⁹²
- β. Φ.01.013 - «Έντυπο δήλωσης φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π.»⁹³

Τα συγκεκριμένα έντυπα υποχρεούνται οι επιχειρήσεις βάση της ισχύουσας φορολογικής νομοθεσίας να συντάσσουν και να υποβάλουν στην Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (Γ.Γ.Π.Σ.). Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε κατόπιν αιτήματος και ειδικής άδειας που χορηγήθηκε για τις ανάγκες της παρούσας διατριβής από τις αρμόδιες ελληνικές υπηρεσίες του Υπουργείου Οικονομικών καθώς σύμφωνα με τον Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος⁹⁴ οι φορολογικές δηλώσεις και τα φορολογικά στοιχεία (καθώς και κάθε στοιχείο του φακέλου που έχει σχέση με τη φορολογία ή άπτεται αυτής) είναι απόρρητα και δεν επιτρέπεται

⁹¹ Από 1/1/2017 μετονομάστηκε σε Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.)

⁹² Οι υπόχρεες επιχειρήσεις σε υποβολή του εντύπου ορίζονται στο άρθρο 101 §1 του ν. 2238/1994.

⁹³ Οι υπόχρεες επιχειρήσεις σε υποβολή του εντύπου ορίζονται στο άρθρο 101 §1 του ν. 2238/1994 και οι οποίες υποχρεούνται να δημοσιεύουν οικονομικά στοιχεία βάσει των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων.

⁹⁴ Άρθρο 85 παρ. 2 του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (ν. 2238/1994).

η γνωστοποίησή τους σε οποιονδήποτε άλλον εκτός από τον φορολογούμενο στον οποίο αυτά αφορούν.⁹⁵ Οι φορολογικές χρήσεις που αφορούν τα δεδομένα της έρευνας είναι τα έτη:

- α. 2013 (εισοδήματα που αποκτήθηκαν από 1/1/2013 έως 31/12/2013)
- β. 2012 (εισοδήματα που αποκτήθηκαν από 1/1/2012 έως 31/12/2012).
- γ. 2011 (εισοδήματα που αποκτήθηκαν από 1/1/2011 έως 31/12/2011)
- δ. 2007 (εισοδήματα που αποκτήθηκαν από 1/1/2007 έως 31/12/2007)
- ε. 2006 (εισοδήματα που αποκτήθηκαν από 1/1/2006 έως 31/12/2006)
- στ. 2005 (εισοδήματα που αποκτήθηκαν από 1/1/2005 έως 31/12/2005)
- ζ. 2004 (εισοδήματα που αποκτήθηκαν από 1/1/2004 έως 31/12/2004).

με το αρχικό δείγμα να περιλαμβάνει φορολογικά δεδομένα επιχειρήσεων για επτά χρόνια που υπέβαλλαν τα έντυπα Φ.01.010 ή Φ.01.013.

Στην συνέχεια αποκλείονται οι επιχειρήσεις που είναι ανενεργές για αυτές τις φορολογικές χρήσεις. Ως ανενεργή θεωρούμε μια επιχείρηση που εμφανίζει μηδενικά λογιστικά αποτελέσματα.⁹⁶ Από την ανάλυση εξαιρούνται επίσης, σύμφωνα και με τη διεθνή βιβλιογραφία (Pesko, 2007, Lisowsky P., 2009, Hanlon M. και Shevlin T. 2005, Zinn B. και Spengel C., 2012, Kourdoumpalou S. και Karagiorgos, T., 2010) οι τράπεζες, οι ασφαλιστικές εταιρίες και οι εταιρίες παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών λόγω πρώτον της μη συγκρισιμότητας των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων με αυτές των υπόλοιπων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας και δεύτερον καθώς στις φορολογικές χρήσεις 2005 έως 2007 αντί των εντύπων Φ.01.010 ή Φ.01.013 υποχρεώνονταν στην υποβολή διαφορετικών φορολογικών εντύπων (συγκεκριμένα τα έντυπα Φ01.011 ή Φ01.014).⁹⁷

Συγκεκριμένα εξαιρούνται οι Κωδικοί Αριθμοί Δραστηριότητας (Κ.Α.Δ.) με κωδικό:

- 64 - Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, με εξαίρεση τις ασφαλιστικές δραστηριότητες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία
- 65 - Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση
- 66 - Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις ασφαλιστικές δραστηριότητες

⁹⁵ Σύμφωνα με την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (Α.Π.Δ.Π.Χ.) τα φορολογικά στοιχεία αποτελούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 2 στοιχ. α' του ν. 2472/1997.

⁹⁶ Οι κωδικοί «016 - Κέρδη Ισολογισμού» χρήσης» και «017 - Ζημία Ισολογισμού χρήσης» των εντύπων Φ.01.010 ή Φ.01.013 είναι μηδέν.

⁹⁷ Τα έντυπα που είναι αποδεκτά από τις Ελληνικές φορολογικές αρχές αναλύονται στο Παράρτημα Ε.

Στον πίνακα 12 παρουσιάζεται ο τελικός αριθμός επιχειρήσεων δείγματος λαμβάνοντας υπόψη όλες τις παραπάνω εξαιρέσεις.⁹⁸

Πίνακας 12: Η επιλογή του δείγματος

	Σύνολο
Αρχικό δείγμα επιχειρήσεων:	459.644
Μείον: Αριθμός επιχειρήσεων που χαρακτηρίζονται ως ανενεργές:	44.598
Μείον: Αριθμός επιχειρήσεων με ΚΑΔ από 64 έως και 66:	9.088
Αριθμός επιχειρήσεων τελικού δείγματος:	405.957
Αριθμός επιχειρήσεων τελικού δείγματος: (από το Έντυπο Φ.01.010)	399.200
Αριθμός επιχειρήσεων τελικού δείγματος: (από το Έντυπο Φ.01.013)	6.757

Σημειώνεται ότι η ανάλυση⁹⁹ των δεδομένων του δείγματος έγινε χωριστά για τις επιχειρήσεις που συντάσσουν τις οικονομικές καταστάσεις τους βάσει των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.¹⁰⁰ (έντυπο Φ.01.013). Στον πίνακα 13 πραγματοποιείται μια λεπτομερής επεξήγηση των μεταβλητών του δείγματος καθώς και ο κωδικός του έντυπου από το οποίο αντλήθηκαν τα στοιχεία.

Πίνακας 13: Οι μεταβλητές του δείγματος

Ονομασία Μεταβλητής	Επεξήγηση	Έντυπο	Κωδικός Έντυπου
year	Φορολογικό έτος	-	-
kad	Κωδικός Αριθμός Δραστηριότητας (Κ.Α.Δ.)	Φ.01.010 ή Φ.01.013	-
leg_f_	Νομική μορφή εταιρείας	Φ.01.010 ή Φ.01.013	-
code_016	Κέρδη Ισολογισμού χρήσης προ φόρων ¹⁰¹	Φ.01.010	016
code_017	Ζημία Ισολογισμού χρήσης προ φόρων ¹⁰¹	Φ.01.010	017

⁹⁸ Μεγαλύτερη ανάλυση των δεδομένων του κεφάλου παρουσιάζεται στους πίνακες του Παραρτήματος Ζ.

⁹⁹ Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε με την χρήση του οικονομετρικού πακέτου Stata/SE 13.1.

¹⁰⁰ Οι επιχειρήσεις που συναστούν τις οικονομικές τους καταστάσεις βάσει των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. υποβάλλουν το έντυπο Φ.01.013 αντί για το Φ.01.010.

¹⁰¹ Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενο κεφάλαιο στην παρούσα διπλωματική εργασία χρησιμοποιούνται τα λεκτικά «Κέρδη Ισολογισμού χρήσης» και «Ζημία Ισολογισμού χρήσης» όπως αυτά εμφανίζονται στα φορολογικά έντυπα Φ.01.010/Φ.01.013 για λόγους ομοιομορφίας έναντι του ορθού που είναι «Κέρδη Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης» και «Ζημία Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης»

code_116	Κέρδη Ισολογισμού χρήσης (βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.) προ φόρων	Φ.01.013	116
code_117	Ζημία Ισολογισμού χρήσης (βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.) προ φόρων	Φ.01.013	117
code_048	Φορολογητέα Κέρδη	Φ.01.010	448
code_248	Φορολογητέα Κέρδη	Φ.01.013	248
code_449	Φορολογητέα Ζημία που αναγνωρίζεται	Φ.01.010 ή Φ.01.013	449

Ο πίνακας 14 (15) παρουσιάζει ανά κλάδο δραστηριότητας¹⁰² των αριθμό των επιχειρήσεων του δείγματος που χρησιμοποιούν Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (Ε.Λ.Π.).

Πίνακας 14: Ταξινόμηση ανά κλάδο δραστηριότητας (Ε.Λ.Π.)

Τομείς κλάδοι NACE	Περιγραφή δραστηριότητας (Μεταβλητή kad)	Αριθμός επιχειρήσεων
A	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	11.790
B	Ορυχεία και λατομεία	19.644
Γ	Μεταποίηση	54.012
Δ	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	6.901
E	Παροχή νερού· επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων και δραστηριότητες εξυγίανσης	2.099
ΣΤ	Κατασκευές	28.305
Z	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο· επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	113.344
H	Μεταφορά και αποθήκευση	17.499
Θ	Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	40.347
I	Ενημέρωση και επικοινωνία	16.400
ΙΒ	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	22.279
ΙΓ	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	27.456
ΙΔ	Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	16.216
ΙΕ	Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	1.079
ΙΣΤ	Εκπαίδευση	4.066
ΙΖ	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρωπινή υγεία και την κοινωνική μερίμνα	7.138
ΙΗ	Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	4.139
ΙΘ	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	5.827
K	Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών· μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών, που αφορούν την παράγωγη αγαθών -και υπηρεσιών- για ίδια χρήση	639

¹⁰² Η ταξινόμηση του κλάδου δραστηριότητας έγινε με βάση το Σύστημα Ταξινόμησης Οικονομικών Δραστηριοτήτων NACE Αναθ.2, της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΚΑ	Δραστηριότητες εξωχώριων οργανισμών και φορέων	20
	Σύνολο	399.200

Το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων ανήκουν στον κλάδο του «Χονδρικού και λιανικού εμπορίου & επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών» με ποσοστό 28,39%. ενώ ακολουθεί ο κλάδος της «Μεταποίησης» με 13.53%. Επιπλέον ο κλάδος του Τουρισμού «Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης» κατέχει αξιοσημείωτο ποσοστό, αγγίζοντας το 10.11% των επιχειρήσεων του δείγματος.

Πίνακας 15: Ταξινόμηση ανά κλάδο δραστηριότητας (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.)

Τομείς κλάδοι NACE	Περιγραφή δραστηριότητας (Μεταβλητή kad)	Αριθμός επιχειρήσεων
A	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	142
B	Ορυχεία και λατομεία	152
Γ	Μεταποίηση	1.287
Δ	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	619
E	Παροχή νερού· επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων και δραστηριότητες εξυγίανσης	44
ΣΤ	Κατασκευές	540
Z	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο· επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	1.204
H	Μεταφορά και αποθήκευση	388
Θ	Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	450
I	Ενημέρωση και επικοινωνία	610
ΙΒ	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	480
ΙΓ	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	349
ΙΔ	Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	167
ΙΕ	Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	26
ΙΣΤ	Εκπαίδευση	26
ΙΖ	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρωπινή υγεία και την κοινωνική μερίμνα	188
ΙΗ	Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	59
ΙΘ	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	23
Κ	Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών· μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών, που αφορούν την παράγωγη αγαθών -και υπηρεσιών- για ίδια χρήση	3
ΚΑ	Δραστηριότητες εξωχώριων οργανισμών και φορέων	0
	Σύνολο	6.757

Ομοίως ο πίνακας 15 παρουσιάζει ανά κλάδο δραστηριότητας των αριθμό των επιχειρήσεων του δείγματος για τις επιχειρήσεις που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. Εδώ το μεγαλύτερο

ποσοστό των επιχειρήσεων ανήκουν στον κλάδο της «Μεταποίησης» με ποσοστό 19.05%. Ακολουθεί ο κλάδος του «Χονδρικού και λιανικού εμπορίου & επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών» με ποσοστό 17.82%.

Όπως ήταν αναμενόμενο ο μεγαλύτερος αριθμός των επιχειρήσεων έχει ως νομική μορφή την Ανώνυμη Εταιρία (Α.Ε.) ανεξαρτήτως του λογιστικού προτύπου που εφαρμόζει (Ε.Λ.Π. ή Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.). Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός ότι μόνο το 2.28% των επιχειρήσεων που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. έχουν ως νομική μορφή την Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.).¹⁰³ Απεναντίας το ποσοστό των Ε.Π.Ε. με Ε.Λ.Π. είναι αρκετά μεγαλύτερο αγγίζοντας το 36.18%. (Πίνακας 16, και 17 αντίστοιχα).

Πίνακας 16: Νομική Μορφή επιχειρήσεων δείγματος με Ε.Λ.Π.

Νομική Μορφή (Μεταβλητή leg_f_)	Αριθμός Παρατηρήσεων (Συχνότητα)							
	2004	2005	2006	2007	2011	2012	2013	Σύνολο
Ανώνυμη Εταιρία (Α.Ε.)	35.449	34.394	36.899	37.846	38.870	37.645	33.675	254.778
Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.)	18.796	18.397	20.343	21.036	23.410	23.094	19.346	144.422
Σύνολο	54.245	52.791	57.242	58.882	62.280	60.739	53.021	399.200

Πίνακας 17: Νομική Μορφή επιχειρήσεων δείγματος με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Νομική Μορφή (Μεταβλητή leg_f_)	Αριθμός Παρατηρήσεων (Συχνότητα)							
	2004	2005	2006	2007	2011	2012	2013	Σύνολο
Ανώνυμη Εταιρία (Α.Ε.)	0	736	943	1.062	1.260	1.347	1.255	6.603
Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.)	0	11	13	12	12	19	57	154
Σύνολο	0	747	956	1.074	1.272	1.396	1.312	6.757

3.4 Περιγραφικά στατιστικά του δείγματος

Ο πίνακας 18 παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά του δείγματος ανά κατηγορία λογιστικών προτύπων (Ε.Λ.Π. ή Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.). Παρατηρούμε ότι οι επιχειρήσεις με Ε.Λ.Π. εμφανίζουν κατά μέσο ορό υψηλότερα κέρδη ισολογισμού χρήσης προ φόρων (116651.6)¹⁰⁴ σε σχέση με τα φορολογητέα κέρδη (103523.3) ενώ η ζημία ισολογισμού χρήσης προ φόρων

¹⁰³ Πιθανώς λόγω και της διαπραγμάτευσης των περισσότερων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.

¹⁰⁴ Όλα τα ποσά στην παρούσα διατριβή είναι εκφρασμένα σε ευρώ.

(105320.7) είναι κατά πολύ χαμηλότερη (σχεδόν το ένα τρίτο) σε σχέση με την φορολογητέα ζημία (305845.4). Ομοίως και οι επιχειρήσεις με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. εμφανίζουν κατά μέσο όρο υψηλότερα κέρδη ισολογισμού χρήσης προ φόρων (4305513) σε σχέση με τα φορολογητέα κέρδη (3403884), ενώ και εδώ η ζημία ισολογισμού χρήσης προ φόρων (2991341) είναι μικρότερη σε σχέση με την φορολογητέα ζημία (6996352). Το γεγονός αυτό κατ' αρχάς εξηγείται λόγω της δυνατότητας της επιχείρησης να μεταφέρει την φορολογική ζημιά από την προηγούμενη χρήση στην επόμενη.¹⁰⁵

Παρατηρούμε ότι ανεξαρτήτως λογιστικού προτύπου που εφαρμόζει μια εταιρεία το εισόδημα που δηλώνεται στους μετόχους μέσω των ετήσιων δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης (λογιστικό αποτέλεσμα - μεταβλητή code_016) αποκλίνει κατά μέσο όρο από το φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησης που δηλώνεται στις φορολογικές αρχές μέσα από την ετήσια φορολογική δήλωση (έντυπο Φ.01.010 ή Φ.01.013 αντίστοιχα) της επιχείρησης (μεταβλητή code_048 ή code_248 αντίστοιχα). Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι το φορολογητέο εισόδημα **υπολείπεται** του ετήσιου λογιστικού εισοδήματος, κατά περίπου 12.68% για τις εταιρείες με Ε.Λ.Π. και κατά 26.49% για τις εταιρείες με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. αντίστοιχα. Επιπλέον η λογιστική ζημιά που δηλώθηκε στον ετήσιο δημοσιευμένο ισολογισμό της επιχείρησης (μεταβλητή code_017 ή code_117 αντίστοιχα) αποκλίνει κατά μέσο όρο από την φορολογητέα ζημιά (μεταβλητή code_449¹⁰⁶) της επιχείρησης που δηλώνεται στις φορολογικές αρχές μέσα από την ετήσια φορολογική δήλωση (έντυπο Φ.01.010 ή Φ.01.013). Τα αποτελέσματα εδώ δείχνουν ότι η φορολογητέα ζημιά **υπερβαίνει** την ετήσια λογιστική ζημιά κατά μέσο όρο 190.39% για τις εταιρείες με Ε.Λ.Π. και κατά 133.89% για τις εταιρείες με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (Πίνακας 18).

Πίνακας 18: Περιγραφικά στατιστικά δείγματος

Ε.Λ.Π. (Φ.01.010)					
Μεταβλητή¹⁰⁷	Αριθμός παρατηρήσεων	Μέσος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
code_016	399200	116651.6	2008760	0	7.36e+08
code_017	399200	105320.7	2583280	0	5.96e+08
code_048	399200	103523.6	2027288	0	7.52e+08
code_449	399200	305845.4	1.49e+07	0	5.70e+09
Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (Φ.01.013)					

¹⁰⁵ Για περισσότερες πληροφορίες για την «Μεταφερόμενη φορολογική ζημιά» παρέχονται στην ενότητα 2.3.2.

¹⁰⁶ Ο κωδικός για την φορολογητέα ζημιά είναι ο ίδιος και στα δύο φορολογικά έντυπα (Φ.01.010 ή Φ.01.013).

¹⁰⁷ Η επεξήγηση των μεταβλητών γίνεται στον Πίνακα 13 «Οι μεταβλητές του δείγματος»

Μεταβλητή	Αριθμός παρατηρήσεων	Μέσος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
code_116	6757	4305513	5.10e+07	0	3.39e+09
code_117	6757	2991341	2.79e+07	0	1.56e+09
code_248	6757	3403884	2.96e+07	0	8.34e+08
code_449	6757	6996352	9.90e+07	0	5.26e+09

Οι πίνακες 19 και 20 παρουσιάζουν κατ' έτος την εξέλιξη των μεταβλητών ενδιαφέροντος του δείγματος, και συγκεκριμένα των α) κερδών ισολογισμού χρήσης προ φόρων, β) ζημιών ισολογισμού χρήσης προ φόρων, γ) φορολογητέων κερδών και δ) φορολογητέων ζημιών που αναγνωρίζονται.

Πίνακας 19: Μέσος μεταβλητών δείγματος με Ε.Λ.Π. (Φ.01.010) ανά έτος

Μεταβλητή	Μέσος							Σύνολο
	2004	2005	2006	2007	2011	2012	2013	
code_016	217803.4	117977.1	132869.5	148648.5	62502.15	63219.97	83614.54	116651.6
code_017	97781.76	102448	82326.01	80357.45	149083.5	125234.5	94223.08	105320.7
code_048	185511.5	102762.8	116898.7	126418.4	64674.02	63178.97	72383.82	103523.6
code_449	278208.4	318470.3	223189.7	297691.7	355416.9	343837.2	318086.6	305845.4

Πίνακας 20: Μέσος μεταβλητών δείγματος με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (Φ.01.013) ανά έτος

Μεταβλητή	Μέσος							Σύνολο
	2004	2005	2006	2007	2011	2012	2013	
code_116	0	6340155	6091718	9304422	2954295	1941715	1578601	4305513
code_117	0	1077085	738045.4	1659861	6283955	3464199	3117707	2991341
code_248	0	5690201	4902305	5516113	2480435	2212783	1443901	3403884
code_449	0	1900161	7181442	4049027	6349135	7929294	1.18e+07	6996352

Από το σύνολο των 399200 επιχειρήσεων που τηρούν τα Ε.Λ.Π. υπάρχουν 213588 κερδοφόρες επιχειρήσεις¹⁰⁸ που αντιστοιχεί στο 53.50% του δείγματος ενώ αντίστοιχα στις

¹⁰⁸ Η μεταβλητή code_016 «Κέρδη ισολογισμού χρήσης προ φόρων», είναι μεγαλύτερη του μηδενός.

επιχειρήσεις που τηρούν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. υπάρχουν 2837 κερδοφόρες επιχειρήσεις¹⁰⁹ που αντιστοιχεί στο 45.77% του δείγματος. Όπως ήταν αναμενόμενο η μέση κερδοφορία (στήλη 4 στον πίνακα 21) των εταιρειών που ακολουθούν τα Ε.Λ.Π. (218024.1) είναι μικρότερη, λόγω και μεγέθους εταιρειών, από αυτές με τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (1.03e+07).

Πίνακας 21: Κερδοφόρες Επιχειρήσεις

Λογιστικό πρότυπο	Μεταβλητή	Αριθμός παρατηρήσεων	Μέσος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
Ε.Λ.Π.	code_016>0	213588	218024.1	2742193	0.01	7.36e+08
Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.	code_116>0	2837	1.03e+07	7.84e+07	0.02	3.39e+09

Τα περιγραφικά στατιστικά των ζημιογόνων επιχειρήσεων παρουσιάζονται στον πίνακα 22. Υπάρχουν 185612 ζημιογόνες επιχειρήσεις¹¹⁰ με Ε.Λ.Π., αποτελώντας το 46.50% του δείγματος, ενώ στις επιχειρήσεις με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.¹¹¹ το αντίστοιχο ποσοστό είναι 54.23%.

Πίνακας 22: Ζημιογόνες Επιχειρήσεις

Λογιστικό πρότυπο	Μεταβλητή	Αριθμός παρατηρήσεων	Μέσος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
Ε.Λ.Π.	code_017>0	185612	226516.7	3784849	0.01	5.96e+08
Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.	code_117>0	3362	6012043	3.94e+07	1	1.56e+09

Στην συνέχεια ελέγχουμε εάν μια επιχείρηση που εμφανίζει λογιστικά κέρδη (ζημιά) στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις παρουσιάζει ταυτόχρονα και φορολογητέα κέρδη (ζημιά) στην εφορία. Από τα αποτελέσματα του πίνακα 23 διαπιστώνουμε ότι στο δείγμα των επιχειρήσεων που εφαρμόζουν τα Ε.Λ.Π. υπάρχουν 31264 επιχειρήσεις που ενώ εμφανίζουν λογιστικά κέρδη στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις, στις ελληνικές φορολογικές αρχές μέσω της ετήσιας φορολογικής δήλωσης (Φ.01.010) δηλώνουν φορολογική ζημία (οι μεταβλητές code_016 και code_449 είναι ταυτόχρονα θετικές). Το ποσοστό αυτό είναι σχετικά μεγάλο και αγγίζει το:

- **7.83%** του συνόλου των επιχειρήσεων του δείγματος ή
- **14.64%** των επιχειρήσεων του δείγματος με λογιστικά κέρδη.

Αντίστοιχα στο δείγμα των επιχειρήσεων που τηρούν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. υπάρχουν 748 επιχειρήσεις που εμφανίζουν λογιστικά κέρδη στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις και

¹⁰⁹ Η μεταβλητή code_116 «Κέρδη ισολογισμού (βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.) χρήσης προ φόρων», είναι μεγαλύτερη του μηδενός.

¹¹⁰ Η μεταβλητή code_017 «Ζημίες ισολογισμού χρήσης προ φόρων» είναι μεγαλύτερη του μηδενός.

¹¹¹ Η μεταβλητή code_117 «Ζημίες ισολογισμού (βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.) χρήσης προ φόρων» είναι μεγαλύτερη του μηδενός.

φορολογική ζημιά στο έντυπο Φ.01.013 (οι μεταβλητές code116 και code_449 είναι ταυτόχρονα θετικές). Το ποσοστό εδώ αυτών των επιχειρήσεων αποτελεί το:

- **11.07%** του συνόλου των επιχειρήσεων του δείγματος ή
- **26.37%** των επιχειρήσεων του δείγματος με λογιστικά κέρδη

Επιπλέον υπάρχουν 9141 επιχειρήσεις που ενώ εμφανίζουν λογιστική ζημιά στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις, παρουσιάζουν στις φορολογικές αρχές φορολογητέα κέρδη (οι μεταβλητές code_017 και code_048 είναι ταυτόχρονα θετικές). Το ποσοστό εδώ ανέρχεται σε:

- **2.29%** του συνόλου των επιχειρήσεων του δείγματος ή
- **4.92%** των επιχειρήσεων του δείγματος με λογιστική ζημιά

Τέλος υπάρχουν 241 επιχειρήσεις που τηρούν Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. ενώ ταυτόχρονα εμφανίζουν λογιστική ζημιά και φορολογητέα κέρδη (οι μεταβλητές code_117 και code_248 είναι ταυτόχρονα θετικές). Το ποσοστό ανέρχεται σε:

- **3.57%** του συνόλου των επιχειρήσεων του δείγματος ή
- **7.17%** των επιχειρήσεων του δείγματος με λογιστική ζημιά

Πίνακας 23: Επιχειρήσεις που παρεκκλίνουν

Ε.Λ.Π. (Φ.01.010)			
α/α	Μεταβλητή	Αριθμός επιχειρήσεων που παρεκκλίνουν	Ποσοστό επιχειρήσεων που παρεκκλίνουν (%)
1	code_016>0 & code_449>0	31264	7.83
2	code_017>0 & code_048>0	9141	2.29
Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (Φ.01.013)			
α/α	Μεταβλητή	Αριθμός επιχειρήσεων που παρεκκλίνουν	Ποσοστό επιχειρήσεων που παρεκκλίνουν (%)
1	code_116>0 & code_449>0	748	11.07
2	code_117>0 & code_248>0	241	3.57

Ο σκοπός της παρούσας ανάλυσης αποτελεί το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις που παρεκκλίνουν (π.χ. ενώ εμφανίζουν λογιστικά κέρδη στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις δηλώνουν φορολογητέες ζημίες στις φορολογικές αρχές) δημιουργούν πολλές φορές

παρερμηνείες στους ενδιαφερομένους, όπως ερευνητές, μετόχους, τραπεζικά ιδρύματα, δανειστές, επενδυτές κ.α. σχετικά με την ποιότητα των λογιστικών κερδών ή/και ζημιών της επιχείρησης. Βέβαια η άποψη των ορκωτών ελεγκτών¹¹² στο ποιο εισόδημα, λογιστικό ή φορολογικό, αντικατοπτρίζει καλύτερα τα οικονομικά αποτελέσματα μιας επιχείρησης, η απάντηση τους ήταν σχεδόν ομόφωνη, θεωρώντας ότι το λογιστικό αποτέλεσμα, όπως αυτό δημοσιεύεται στις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης, αντικατοπτρίζει καλύτερα τα οικονομικά αποτελέσματα μιας επιχείρησης.

3.5 Έλεγχος συμμόρφωσης λογιστικού-φορολογικού αποτελέσματος στην Ελλάδα

Όπως έχουμε προαναφέρει, το ευρύ κοινό λόγω της εμπιστευτικότητας των φορολογικών δεδομένων της επιχείρησης δεν έχει πρόσβαση στις φορολογικές δηλώσεις που υποβάλλονται και κατ' επέκταση δεν μπορεί να γνωρίζει το ακριβές ύψος των φορολογητέων κερδών (ή των φορολογητέων ζημιών) πάρα μόνο να πραγματοποιήσει εκτιμήσεις σχετικά με αυτά, βασιζόμενοι σε δημοσιευμένα στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων (πχ. ισολογισμό, κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης και πίνακα διάθεσης). Η πιο διαδομένη και διεθνώς χρησιμοποιούμενη μέθοδος εκτίμησης των φορολογητέων κερδών είναι διαιρώντας τον ποσό του φόρου εισοδήματος που εμφανίζεται στον ισολογισμό με τον φορολογικό συντελεστή που ισχύει κατά το έτος φορολόγησης των κερδών.¹¹³ Σημειώνεται ότι το ποσό του φόρου εισοδήματος προέρχεται από τον ετήσιο δημοσιευμένο ισολογισμό της εταιρείας ο οποίος είναι διαθέσιμος στο ευρύ κοινό. Η μεταβλητή που δημιουργείται με αυτόν τον τρόπο (στο εξής αναφέρεται ως «Εκτιμώμενα Φορολογητέα Κέρδη») προσομοιώνει το φορολογητέο αποτέλεσμα της επιχείρησης.

Λόγω της μη δημοσίευσης στοιχείων σχετικά με τα φορολογικά δεδομένα των επιχειρήσεων, τα κυριότερα προβλήματα στην εκτίμηση του φορολογητέου αποτελέσματος (κέρδους ή ζημίας) μιας επιχείρησης από τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις (ισολογισμού και κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης) εντοπίζονται:

1. στην ύπαρξη μεταφερόμενων φορολογικών ζημιών, οι οποίες δεν γνωστοποιούνται και δύσκολα μπορούν να προσδιορισθούν από δημοσιευμένα στοιχεία. Λόγω των μεταφερόμενων φορολογικών ζημιών το εκτιμώμενο φορολογητέο αποτέλεσμα θα είναι άλλοτε **μεγαλύτερο** και άλλοτε **μικρότερο** από το πραγματικό.
2. στον τρόπο παρουσίασης του φόρου εισοδήματος στην κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης, (αφορά κυρίως σε μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις οι οποίες αθροίζουν στον φόρο εισοδήματος (λογαριασμός 88.08) και ποσά μη ενσωματώμενα στο λειτουργικό

¹¹² Βλέπε ενότητα 3.2.

¹¹³ Ο φορολογικός συντελεστής στην Ελλάδα αναλύεται στην ενότητα 2.2.1.

κόστος φόρων (λογαριασμός 88.09)). Έτσι το εκτιμώμενο φορολογητέο αποτέλεσμα βάσει του φόρου εισοδήματος των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων θα είναι **μεγαλύτερο** από το πραγματικό.

3. στα κίνητρα ανάπτυξης μικρών νησιών του Ν. 2238/1994 για τα νομικά πρόσωπα, κοινοπραξίες και κοινωνίες αστικού δικαίου οι οποίες δραστηριοποιούνται σε νησιά με πληθυσμό κάτω από 3.100 κατοίκους (παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 118 του Ν. 2238/1994). Σε αυτές τις κατηγορίες εφαρμόζονται μειωμένοι συντελεστές φορολογίας άρα και το εκτιμώμενο φορολογητέο αποτέλεσμα θα είναι **μικρότερο** από το πραγματικό.
4. στον συμπληρωματικό φόρο 3% επί του εισοδήματος από τα ακίνητα (παράγραφος 3, άρθρο 109, Ν.2238/1994). Το ποσό εμπεριέχεται στον φόρο εισοδήματος της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης (λογαριασμός 88.08) άρα το εκτιμώμενο φορολογητέο αποτέλεσμα θα είναι **μεγαλύτερο** από το πραγματικό.
5. στην απαλλαγή καταβολής φόρου του Ν. 3908/2011 (Επενδυτικά κίνητρα) που αφορά τις φορολογικές χρήσεις από το 2011 και μετά. Το ποσό εμπεριέχεται στον φόρο εισοδήματος της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης (λογαριασμός 88.08) και άρα το εκτιμώμενο φορολογητέο αποτέλεσμα θα είναι **μεγαλύτερο** από το πραγματικό.
6. στα φορολογικά κίνητρα αποκατάστασης κτηρίων του Ν. 4030/2011. Αφορά και εδώ τις χρήσεις από το 2011 και μετά. Το ποσό εμπεριέχεται στον φόρο της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης (λογαριασμός 88.08) με αποτέλεσμα το εκτιμώμενο φορολογητέο εισόδημα να είναι **μεγαλύτερο** από το πραγματικό.

Σκοπός της παρούσας ανάλυσης είναι ο έλεγχος της ισότητας του μέσου καθώς και της τυπικής απόκλισης μεταξύ των:

- α. λογιστικών κερδών (δημοσιευμένη μεταβλητή οικονομικών καταστάσεων)
- β. φορολογητέων κερδών (μεταβλητή φορολογικού εντύπου Φ.01.010 ή Φ.01.013)
- γ. εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών (υπολογιζόμενη μεταβλητή από τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις).

καθώς και μεταξύ της:

- α. λογιστικής ζημίας (δημοσιευμένη μεταβλητή οικονομικών καταστάσεων)
- β. φορολογητέας ζημίας (μεταβλητή φορολογικού εντύπου Φ.01.010 ή Φ.01.013)

Σημειώνεται ότι στο ευρύ κοινό είναι διαθέσιμες και προσβάσιμες μόνο οι μεταβλητές των λογιστικών κερδών και των εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών (και οι δυο μεταβλητές μέσα από στοιχεία της κατάστασης αποτελεσμάτων χρήσης) ενώ οι υπόλοιπες μεταβλητές είναι εμπιστευτικές. Συμπερασματικά σκοπός της παρούσας ανάλυσης είναι ο έλεγχος των παρακάτω οχτώ υποθέσεων:

- H_{1α}:** Η απόλυτη τιμή της διαφοράς των λογιστικών κερδών και των φορολογητέων κερδών είναι στατιστικά μηδέν.
- H_{1β}:** Η τυπική απόκλιση των λογιστικών κερδών είναι στατιστικά ίση με την τυπική απόκλιση των φορολογητέων κερδών.
- H_{2α}:** Η απόλυτη τιμή της διαφοράς των λογιστικών κερδών και των εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών είναι στατιστικά μηδέν.
- H_{2β}:** Η τυπική απόκλιση των λογιστικών κερδών είναι στατιστικά ίση με την τυπική απόκλιση των εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών.
- H_{3α}:** Η απόλυτη τιμή της διαφοράς των φορολογητέων κερδών και των εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών είναι στατιστικά μηδέν.
- H_{3β}:** Η τυπική απόκλιση των φορολογητέων κερδών είναι στατιστικά ίση με την τυπική απόκλιση των εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών.
- H_{4α}:** Η απόλυτη τιμή της διαφοράς της φορολογητέας ζημίας και της λογιστικής ζημίας είναι στατιστικά μηδέν.
- H_{4β}:** Η τυπική απόκλιση της φορολογητέας ζημίας είναι στατιστικά ίση με την τυπική απόκλιση της λογιστικής ζημίας.

Ο έλεγχος των υποθέσεων θα γίνει ανά φορολογική χρήση ξεχωριστά (ημερολογιακό έτος) καθώς λόγω των αλλαγών και τροποποιήσεων των φορολογικών νόμων στην Ελλάδα διαφέρει ο τρόπος υπολογισμού του φορολογητέου αποτελέσματος, αλλά και στο σύνολο των επτά ετών (συνολική περίοδος).

Ο πίνακας 24 συγκεντρώνει τις μεταβλητές ελέγχου των υποθέσεων.¹¹⁴

Πίνακας 24: Μεταβλητές ελέγχου

Μεταβλητή	Επεξήγηση ¹¹⁵
p_code_048	Εκτιμώμενα Φορολογητέα Κέρδη
code_048	Φορολογητέα Κέρδη προ φόρων
code_016	Κέρδη Ισολογισμού χρήσης (προ φόρων)
code_449	Φορολογητέα Ζημία
code_017	Ζημία Ισολογισμού χρήσης (προ φόρων)

¹¹⁴ Σημειώνεται ότι έλεγχος έγινε χρησιμοποιώντας το δείγμα της ενότητας 3.3 (405957 παρατηρήσεις) γι' αυτό και δεν παρουσιάζονται ξανά τα περιγραφικά στατιστικά των μεταβλητών. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί η μεταβλητή (p_code_048) «Εκτιμώμενα Φορολογητέα Κέρδη».

¹¹⁵ Πληρέστερη ανάλυση για τις μεταβλητές του δείγματος γίνεται στον πίνακα 13: Οι μεταβλητές του δείγματος.

Πρώτο βήμα αποτελεί η διεύρυνση της συσχέτισης μεταξύ των πέντε μεταβλητών που χρησιμοποιούνται στον έλεγχο των παραπάνω υποθέσεων. Αναμένουμε να υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ λογιστικών και φορολογητέων κερδών καθώς και μεταξύ λογιστικής και φορολογητέας ζημιάς. Αντίθετα αναμένουμε αρνητική συσχέτιση ανάμεσα σε λογιστικά-φορολογητέα κέρδη και λογιστική-φορολογητέα ζημιά. Εφαρμόζοντας τον συντελεστή συσχέτισης «Pearson»¹¹⁶ υπολογίζουμε την συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών ενδιαφέροντος.

Πίνακας 25: Συντελεστές συσχέτισης των μεταβλητών

Μεταβλητή	p_code_048	code_048	code_016	code_449	code_017
p_code_048	1				
code_048	0.9984*	1			
code_016	0.9510*	0.9499*	1		
code_449	0.0030	-0.0008	0.0057*	1	
code_017	0.0025	0.0024	-0.0008	0.6496*	1

Από τα αποτελέσματα συσχέτισης Pearson παρατηρείται ότι υπάρχει υψηλή και θετική συσχέτιση μεταξύ των φορολογητέων και εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών (0.9984) καθώς και μεταξύ λογιστικής και φορολογητέας ζημιάς (0.6496). Αντίστοιχα στατιστικά σημαντική και θετική είναι η συσχέτιση μεταξύ λογιστικών και φορολογητέων κερδών (0.9499) αλλά και μεταξύ λογιστικών και εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών (0.9510).¹¹⁷ Ο έλεγχος των υποθέσεων ($H_{1\alpha}$, $H_{2\alpha}$, $H_{3\alpha}$ και $H_{4\alpha}$) γίνεται με την χρήση του t-test¹¹⁸ Ο συγκεκριμένος έλεγχος (t-test) πραγματοποιήθηκε ακολουθώντας την μεθοδολογία του Plesko (2007) οποίος τον εφάρμοσε για τον εντοπισμό διαφορών μεταξύ πολλών μεταβλητών, όπως του προ φόρων λογιστικού αποτελέσματος και του εκτιμώμενου φορολογητέου αποτελέσματος.

Πίνακας 26: Έλεγχος ισότητας μέσου μεταβλητών

		Φορολογικός έτος						Συνολικά	
		2013	2012	2011	2007	2006	2005		2004
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)		(7)
Υπό-θεση	Μεταβλητή	t-test							

¹¹⁶ Περισσότερες πληροφορίες για τον τρόπο υπολογισμού του συντελεστή συσχέτισης «Pearson» μπορούν να αντληθούν στις σελίδες 409 και 410 του εγχειριδίου «Stata Base Reference Manual Release 13»

¹¹⁷ Σημειώνεται ότι ο αστερίσκος (*) δείχνει ότι ο συντελεστής συσχέτισης είναι στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο σημαντικότητας 5%.

¹¹⁸ Περισσότερες πληροφορίες για το t-test μπορούν να αντληθούν στις σελίδες 2448 έως 2450 του εγχειριδίου «Stata Base Reference Manual Release 13»

H_{1α}	code_016 - code_048	9.7349 (0.0000)	7.7516 (0.0000)	7.6803 (0.0000)	13.5088 (0.0000)	9.8629 (0.0000)	5.6771 (0.0000)	16.2896 (0.0000)	23.7239 (0.0000)
H_{2α}	code_016 - p_code_048	9.9802 (0.0000)	8.0566 (0.0000)	8.1587 (0.0000)	13.9671 (0.0000)	10.1070 (0.0000)	5.8121 (0.0000)	16.5730 (0.0000)	24.6071 (0.0000)
H_{3α}	code_048 - p_code_048	3.5486 (0.0004)	6.9341 (0.0000)	1.9207 (0.0548)	11.5485 (0.0000)	12.2651 (0.0000)	3.9761 (0.0001)	4.8704 (0.0000)	7.9163 (0.0000)
H_{4α}	code_017 - code_449	8.8909 (0.0000)	9.2753 (0.0000)	10.0078 (0.0000)	3.0946 (0.0020)	3.2500 (0.0012)	3.3481 (0.0008)	3.1887 (0.0014)	12.5520 (0.0000)

Στον πίνακα 26 η τιμή του t-statistic εμφανίζεται εκτός παρενθέσεων σε κάθε κελί ενώ στις παρενθέσεις εμφανίζεται η τιμή του p-value. Τα αποτελέσματα του ελέγχου δείχνουν ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των φορολογητέων κερδών (μεταβλητή: code_048) και των εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών (μεταβλητή: p_code_048) και στο σύνολο της περιόδου (στήλη 8) και ανά φορολογική χρήση (στήλες 1 έως 7), απορρίπτοντας έτσι την υπόθεση (**H_{1α}**).¹¹⁹ Ομοίως απορρίπτονται και άλλες τρεις υποθέσεις (**H_{2α}**, **H_{3α}** και **H_{4α}**) καθώς σε όλα τα κελιά του πίνακα η τιμή του t-statistic είναι μεγαλύτερη του 2 με μοναδική εξαίρεση την φορολογική χρήση του 2011 κατά τον έλεγχο της υπόθεσης **H_{3α}** στη οποία είναι 1.9207.

Στην συνέχεια πραγματοποιείται ο έλεγχος των υποθέσεων **H_{1β}**, **H_{2β}**, **H_{3β}** και **H_{4β}** για την ισότητα των τυπικών αποκλίσεων των ίδιων μεταβλητών με την χρήση του sd-test¹²⁰.

Πίνακας 27: Έλεγχος ισότητας τυπικών αποκλίσεων μεταβλητών

		Φορολογικός έτος							Συνολικά
		2013	2012	2011	2007	2006	2005	2004	
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
Υπό- θεση	Μεταβλητή	sd-test							
H_{1β}	code_016 με code_048	1.8031 (0.0000)	1.0292 (0.0003)	1.1406 (0.0000)	1.0821 (0.0000)	1.0709 (0.0000)	1.1322 (0.0000)	0.9624 (0.0000)	1.0809 (0.0000)
H_{2β}	code_016 με p_code_048	1.7730 (0.0000)	1.0251 (0.0020)	1.1119 (0.0000)	1.0799 (0.0000)	1.0694 (0.0000)	1.1291 (0.0000)	0.9706 (0.0005)	1.0774 (0.0000)
H_{3β}	code_048 με p_code_048	0.9833 (0.0498)	0.9960 (0.6140)	0.9749 (0.0013)	0.9979 (0.7970)	0.9986 (0.8701)	0.9973 (0.7511)	1.0085 (0.3224)	0.9968 (0.3093)

¹¹⁹ Για επίπεδο εμπιστοσύνης 5% η τιμή του t-statistic είναι μεταξύ των ορίων του διαστήματος (-2,+2).

¹²⁰ Περισσότερες πληροφορίες για το sd-test μπορούν να αντληθούν στις σελίδες 2108 έως 2109 του εγχειριδίου «Stata Base Reference Manual Release 13»

H_{4β}	code_017 με code_449	0.6368 (0.0000)	0.0680 (0.0000)	0.1521 (0.0000)	0.0150 (0.0000)	0.0266 (0.0000)	0.0285 (0.0000)	0.0298 (0.0000)	0.1559 (0.0000)
-----------------------	-------------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Στον ανωτέρω πίνακα η τιμή ελέγχου του sd-test εμφανίζεται σε κάθε κελί εκτός παρενθέσεων ενώ στις παρενθέσεις εμφανίζεται η τιμή του p-value. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι μπορούμε να απορρίψουμε τις υποθέσεις **H_{1β}**, **H_{2β}**, και **H_{4β}** για κάθε έτος (στήλες 1 έως 7), αλλά και συνολικά (στήλη 8) καθώς οι τιμές του p-value σε όλες τις περιπτώσεις είναι σχεδόν μηδέν. Ταυτόχρονα αδυνατούμε να απορρίψουμε την υπόθεση **H_{3β}** ότι η τυπική απόκλιση των φορολογητέων κερδών είναι στατιστικά ίση με την τυπική απόκλιση των εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών καθώς η τιμή του p-value είναι μεγαλύτερη του 0.05 (για επίπεδο σημαντικότητας μικρότερο του 5%) σχεδόν σε όλες τις υπό εξέταση χρονιές με εξαίρεση μόνο τα έτη 2013 και 2011 με τιμή 0.0498 και 0.0013 αντίστοιχα.

Η εφαρμογή των παραπάνω δοκιμών (t-test και sd-test) προϋποθέτει ότι το δείγμα ακολουθεί την κανονική κατανομή. Έτσι προς επικύρωση των παραπάνω αποτελεσμάτων πραγματοποιήθηκαν πρόσθετες δοκιμές ελέγχου χρησιμοποιώντας κατ' αρχάς τους δείκτες στρεβλότητας (Skewness) και κύρτωσης (Kurtosis) για τον έλεγχο της κανονικότητας του δείγματος. Όταν οι δείκτες στρεβλότητας και κύρτωσης λαμβάνουν τιμές μεταξύ των ορίων του διαστήματος (-2, +2) σημαίνει ότι δεν υπάρχει πρόβλημα κανονικότητας ενώ τιμές εκτός των ορίων αυτών δείχνουν ότι η κατανομή του δείγματος απομακρύνεται από την κανονική.

Πίνακας 28: Έλεγχος κανονικότητας μεταβλητών

Μεταβλητή	Δείκτης Στρεβλότητας	Δείκτης Κύρτωσης
code_016	111.2878	15058.66
code_048	119.6771	17304.34
code_017	451.639	249395.3
code_448	210.4485	51657.76
p_code_048	119.1901	17202.97

Οι δείκτες στρεβλότητας και κύρτωσης για όλες τις μεταβλητές είναι πολύ υψηλοί (πίνακας 28) αποδεικνύοντας ότι η κατανομή κάθε μεταβλητής απέχει κατά πολύ από την κανονική. Για λύσουμε το πρόβλημα αυτό της κανονικότητας εκφράζουμε τις μεταβλητές του δείγματος σε λογαριθμική βάση.

Πίνακας 29: Νέες μεταβλητές δείγματος

Μεταβλητή	Επεξήγηση
log_code_016	= Λογαριθμησμένα «Κέρδη Ισολογισμού χρήσης (προ φόρων)»

log_code_048	= Λογαριθμησμένα «Φορολογητέα Κέρδη»
log_code_017	= Λογαριθμησμένη «Ζημία Ισολογισμού χρήσης (προ φόρων)»
log_code_449	= Λογαριθμησμένη «Φορολογητέα Ζημία»
log_p_code_048	= Λογαριθμησμένα «Εκτιμώμενα Φορολογητέα Κέρδη

Δημιουργούνται έτσι πέντε νέες μεταβλητές (Πίνακας 29) σε αντικατάσταση των μεταβλητών του πίνακα 24. Στον πίνακα 30 παρουσιάζονται τα περιγραφικά στατιστικά των νέων μεταβλητών ενώ στον πίνακα 31 υπολογίζονται οι δείκτες στρεβλότητας και κύρτωσης των νέων λογαριθμησμένων μεταβλητών.

Πίνακας 30: Περιγραφικά στατιστικά νέων μεταβλητών

Μεταβλητή	Αριθμός παρατηρήσεων	Μέσος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
log_code_016	405957	5.537975	5.379670	0	20.52977
log_code_048	405957	4.840156	5.393302	0	20.54227
log_code_017	405957	4.638463	5.185871	0	22.19300
log_code_449	405957	5.519209	5.611267	0	22.46343
log_p_code_048	405957	4.853548	5.409190	0	20.54235

Πίνακας 31: Έλεγχος κανονικότητας νέων μεταβλητών

Μεταβλητή	Δείκτης Στρεβλότητας	Δείκτης Κύρτωσης
log_code_016	0.0707412	1.248014
log_code_048	0.3222749	1.307078
log_code_017	0.3716584	1.412882
log_code_449	0.1749367	1.289544
log_p_code_048	0.3201612	1.301722

Πλέον οι τιμές στους δείκτες στρεβλότητας (στήλη 1) και κύρτωσης (στήλη 2) σε όλες τις μεταβλητές του πίνακα 31 είναι πλέον χαμηλοί (πλησιάζοντας το επιθυμητό εύρος από -2 έως +2 της κανονικής κατανομής) επιτρέποντας μας έτσι να αποδεχτούμε ότι οι μεταβλητές ακολουθούν την κανονική κατανομή και να πραγματοποιήσουμε στην συνέχεια τις δοκιμές (t-test και sd-test). Σημειώνεται ότι τόσο ο δείκτης στρεβλότητας εμφανίζει την μεγαλύτερη τιμή (0.3716584) όσο και ο δείκτης κύρτωσης (1.412882) στις λογαριθμησμένες λογιστικές ζημίες (log_code_017). Στην συνέχεια εφαρμόζεται ο συντελεστή συσχέτισης «Pearson» μεταξύ των νέων μεταβλητών.

Πίνακας 32: Συντελεστές συσχέτισης νέων μεταβλητών

Μεταβλητή	log_code_016	log_code_048	log_code_017	log_code_448	log_p_code_048
log_code_016	1				

log_code_048	0.8124*	1			
log_code_017	-0.9208*	-0.7322*	1		
log_code_449	-0.7454*	-0.8794*	0.7931*	1	
log_p_code_048	0.8109*	0.9984*	-0.7310*	-0.8783*	1

Παρατηρούμε ότι σε επίπεδο σημαντικότητας 5% (το υποδηλώνει το σύμβολο *, καθώς οι τιμές του p-value αν και υπολογίζονται δεν παρουσιάζονται στον πίνακα) υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των μεταβλητών. Όπως ήταν αναμενόμενο υπάρχει **θετική** και στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ:

- Φορολογητέων κερδών και λογιστικών κερδών (0.8124)
- Φορολογητέων κερδών και εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών (0.9984)
- Λογιστικών κερδών και εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών (0.8109)
- Λογιστικής ζημιάς και φορολογητέας ζημιάς (0.7931)

και **αρνητική** και στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ:

- Φορολογητέων κερδών και λογιστικής ζημιάς (-0.7322)
- Φορολογητέων κερδών και φορολογητέας ζημιάς (-0.8794)
- Λογιστικών κερδών και λογιστικής ζημιάς (-0.9208)
- Λογιστικών κερδών και φορολογητέας ζημιάς (-0.7454)
- Εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών και λογιστικής ζημιάς (-0.7310)
- Εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών και φορολογητέας ζημιάς. (-0.8783)

Στην συνέχεια πραγματοποιείται ο έλεγχος των υποθέσεων **H_{1a}**, **H_{2a}**, **H_{3a}** και **H_{4a}** στις νέες μεταβλητές με την χρήση του t-test.

Πίνακας 33: Έλεγχος ισότητας μέσω νέων μεταβλητών

		Φορολογικός έτος							Συνολικά (8)
		2013	2012	2011	2007	2006	2005	2004	
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
Υπό- θεση	Μεταβλητή	t-test							
H_{1a}	log_code_016 - log_code_048	102.7455 (0.0000)	99.3434 (0.0000)	100.0803 (0.0000)	95.5931 (0.0000)	95.7344 (0.0000)	88.7007 (0.0000)	86.0255 (0.0000)	252.7509 (0.0000)
H_{2a}	log_code_016 - log_p_code_048	103.4853 (0.0000)	100.4427 (0.0000)	101.3034 (0.0000)	97.2438 (0.0000)	97.3354 (0.0000)	90.1556 (0.0000)	87.3088 (0.0000)	256.1600 (0.0000)
H_{3a}	log_code_048 - log_p_code_048	25.8197 (0.0000)	28.7154 (0.0000)	28.5357 (0.0000)	23.7923 (0.0000)	21.3640 (0.0000)	20.4802 (0.0000)	19.5268 (0.0000)	58.7726 (0.0000)

H_{4α}	log_code_017 - log_code_449	130.7011 (0.0000)	130.6905 (0.0000)	127.3974 (0.0000)	106.4043 (0.0000)	107.0992 (0.0000)	100.3249 (0.0000)	93.5865 (0.0000)	301.6634 (0.0000)
-----------------------	--------------------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	----------------------	---------------------	----------------------

Τα αποτελέσματα του ελέγχου ισότητας μέσω δειγμών δείχνουν ότι μπορούμε να απορρίψουμε όλες τις υποθέσεις (**H_{1α}**, **H_{2α}**, **H_{3α}** και **H_{4α}**) καθώς και στις τέσσερις υποθέσεις σε όλες τις φορολογικές χρήσεις η τιμή της στατιστικής t είναι κατά πολύ μεγαλύτερη του διαστήματος από -2 έως +2 (υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά για επίπεδο σημαντικότητας μικρότερο του 5%). Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν αυτά του πίνακα 26 ενισχύοντας έτσι τα συμπεράσματά μας.

Στην συνέχεια πραγματοποιείται ο έλεγχος για την ισότητα των τυπικών αποκλίσεων των μεταβλητών (υποθέσεις **H_{1β}**, **H_{2β}**, **H_{3β}** και **H_{4β}**) με την χρήση του sd-test.

Πίνακας 34: Έλεγχος ισότητας τυπικών αποκλίσεων νέων μεταβλητών

		Φορολογικός έτος							Συνολικά
		2013	2012	2011	2007	2006	2005	2004	
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
Υπόθεση	Μεταβλητή	sd-test							
H_{1β}	log_code_016 με log_code_048	1.0212 (0.0145)	1.0210 (0.0095)	1.0087 (0.2766)	0.9597 (0.0000)	0.9674 (0.0001)	0.9753 (0.0038)	0.9895 (0.2207)	0.9950 (0.1068)
H_{2β}	log_code_016 με log_p_code_048	1.0152 (0.0783)	1.0126 (0.1200)	1.0006 (0.9406)	0.9536 (0.0000)	0.9620 (0.0000)	0.9702 (0.0005)	0.9857 (0.0944)	0.9891 (0.0005)
H_{3β}	log_code_048 με log_p_code_048	0.9942 (0.4944)	0.9917 (0.2994)	0.9920 (0.3108)	0.9937 (0.4368)	0.9943 (0.4921)	0.9947 (0.5403)	0.9962 (0.6541)	0.9941 (0.0609)
H_{4β}	log_code_017 με log_code_449	0.8338 (0.0000)	0.8776 (0.0000)	0.8840 (0.0000)	0.8226 (0.0000)	0.8272 (0.0000)	0.8529 (0.0000)	0.8678 (0.0000)	0.8541 (0.0000)

Τα αποτελέσματα εδώ διαφοροποιούνται σε σχέση με αυτά του πίνακα 27 ως προς μόνο την υπόθεση **H_{1β}**. Για επίπεδο σημαντικότητας 5% μπορούμε να απορρίψουμε τις υποθέσεις **H_{2β}** και **H_{4β}** καθώς η τιμή του p-value είναι μικρότερη του 0.05 (0.0005 και 0.0000 αντίστοιχα, στήλη 8). Ταυτόχρονα δεν μπορούμε να απορρίψουμε την υπόθεση **H_{3β}** ότι η τυπική απόκλιση των φορολογητέων κερδών είναι στατιστικά ίση με την τυπική απόκλιση των εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών (0.0609). Τέλος η τιμή η του p-value (στήλη 8, υπόθεση **H_{1β}**) είναι 0.1068 οδηγώντας μας έτσι και στην πρόσθετη ανάλυση, να μην μπορούμε να απορρίψουμε την υπόθεση **H_{1β}** (η τυπική απόκλιση των λογιστικών κερδών είναι στατιστικά ίση με την τυπική απόκλιση των φορολογητέων κερδών).

Στην συνέχεια ως συμπληρωματικό έλεγχο εφαρμόζεται το μη παραμετρικό signrank-test¹²¹. Η μηδενική υπόθεση του signrank-test είναι ότι η κατανομή των μεταβλητών είναι η ίδια. Έτσι δημιουργούνται προς έλεγχο οι εξής τέσσερις υποθέσεις:

- H_{1γ}**: Η κατανομή των λογιστικών κερδών (log_code_016) είναι στατιστικά ίση με την κατανομή των φορολογητέων κερδών (log_code_048).
- H_{2γ}**: Η κατανομή των λογιστικών κερδών (log_code_016) είναι στατιστικά ίση με την κατανομή των εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών (log_p_code_048)
- H_{3γ}**: Η κατανομή των φορολογητέων κερδών (log_code_048) είναι στατιστικά ίση με την κατανομή των εκτιμώμενων φορολογητέων κερδών (log_p_code_048)
- H_{4γ}**: Η κατανομή της φορολογητέας ζημιάς (log_code_448) είναι στατιστικά ίση με την κατανομή της λογιστικής ζημιάς (log_code_017).

Ο έλεγχος πραγματοποιείται και εδώ καθ' έτος χωριστά για το σύνολο του δείγματος (στήλες 1 έως 7) και συνολικά για την χρονική περίοδο 2004-2007 και 2011-2013 (στήλη 8).

Πίνακας 35: Έλεγχος κατανομής μεταβλητών

		Φορολογικός έτος							Συνολικά
		2013	2012	2011	2007	2006	2005	2004	
		(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	
Υπό- θεση	Μεταβλητή	Wilcoxon signrank-test							
H_{1γ}	log_code_016 - log_code_048	-28.212 (0.0000)	-44.741 (0.0000)	-52.184 (0.0000)	0.952 (0.3412)	1.221 (0.2220)	-6.942 (0.0000)	17.819 (0.0000)	-45.146 (0.0000)
H_{2γ}	log_code_016 - log_p_code_048	-33.634 (0.0000)	-50.104 (0.0000)	-57.881 (0.0000)	-26.804 (0.0000)	-18.857 (0.0000)	-26.063 (0.0000)	1.901 (0.0572)	-80.939 (0.0000)
H_{3γ}	log_code_048 - log_p_code_048	-67.361 (0.0000)	-62.817 (0.0000)	-64.176 (0.0000)	-95.939 (0.0000)	-76.388 (0.0000)	-72.937 (0.0000)	-68.046 (0.0000)	-192.755 (0.0000)
H_{4γ}	log_code_017 - log_code_449	-95.151 (0.0000)	-86.113 (0.0000)	-77.741 (0.0000)	-97.387 (0.0000)	-93.658 (0.0000)	-81.216 (0.0000)	-68.812 (0.0000)	-223.741 (0.0000)

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι με επίπεδο σημαντικότητας 5%, μπορούμε να απορρίψουμε και τις τέσσερις υποθέσεις (H_{1γ}, H_{2γ}, H_{3γ} και H_{4γ}) καθώς η τιμή του p-value είναι μηδέν. Σημειώνεται ότι στις παρενθέσεις εμφανίζεται η τιμή του p-value. Στο πίνακα 36 παρουσιάζονται συγκεντρωτικά τα αποτελέσματα των ελέγχων.

¹²¹ Περισσότερες πληροφορίες για το signrank-test μπορούν να αντληθούν στις σελίδες 2151 έως 2156 του εγχειριδίου «Stata Base Reference Manual Release 13»

Πίνακας 36: Συγκεντρωτικά αποτελέσματα

Υπόθεση	Μεταξύ των Μεταβλητών		Αποτέλεσμα ελέγχου
H _{1α}	Κέρδη Ισολογισμού χρήσης	Φορολογητέα Κέρδη	Απορρίπτεται
H _{1β}			Δεν Απορρίπτεται
H _{1γ}			Απορρίπτεται
H _{2α}	Κέρδη Ισολογισμού χρήσης	Εκτιμώμενα Φορολογητέα Κέρδη	Απορρίπτεται
H _{2β}			Απορρίπτεται
H _{2γ}			Απορρίπτεται
H _{3α}	Φορολογητέα Κέρδη	Εκτιμώμενα Φορολογητέα Κέρδη	Απορρίπτεται
H _{3β}			Δεν Απορρίπτεται
H _{3γ}			Απορρίπτεται
H _{4α}	Ζημιά Ισολογισμού χρήσης	Φορολογητέα Ζημιά	Απορρίπτεται
H _{4β}			Απορρίπτεται
H _{4γ}			Απορρίπτεται

Συμπερασματικά από την ανωτέρω ανάλυση διαπιστώνουμε ότι:

α) Το εισόδημα που παρουσιάστηκε στους μετόχους μέσω των ετήσιων δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης (λογιστικό κέρδος) αποκλίνει σημαντικά από το φορολογητέο εισοδήματος της επιχείρησης που δηλώνεται στις φορολογικές αρχές μέσα από την ετήσια φορολογική δήλωση της επιχείρησης (φορολογητέα κέρδη). Ειδικότερα, **θεωρούμε ότι το λογιστικό κέρδος που αναφέρεται στους μετόχους είναι στατιστικά διαφορετικό από το φορολογητέο κέρδος.**

β) Το λογιστικό κέρδος της επιχείρησης που παρουσιάζεται στις ετήσιες δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης αποκλίνει από τον αριθμοδείκτη που χρησιμοποιεί το ευρύ κοινό (π.χ. οι επενδυτές) για την εκτίμηση του φορολογητέου εισοδήματος της επιχείρησης.

γ) Ο αριθμοδείκτης που χρησιμοποιεί το ευρύ κοινό (π.χ. οι επενδυτές) για την εκτίμηση του φορολογητέου εισοδήματος της επιχείρησης αποκλίνει από το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησης που δηλώνεται στις φορολογικές αρχές μέσα από την ετήσια φορολογική δήλωση (έντυπο Φ.01.010 ή Φ.01.013) της επιχείρησης. **Ειδικότερα, αποδεικνύουμε ότι το φορολογητέο κέρδος που εκτιμάται είναι στατιστικά διαφορετικό από το πραγματικά φορολογητέο κέρδος, οδηγώντας πολλές φορές σε λανθασμένα**

συμπεράσματα σε σχέση με το μέγεθος του εισοδήματος που δηλώνεται στις φορολογικές αρχές.

δ) Η ζημιά που παρουσιάστηκε στους μετόχους μέσω των ετήσιων δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης (λογιστική ζημιά) αποκλίνει σημαντικά από τη φορολογητέα ζημιά της επιχείρησης που δηλώθηκε στις φορολογικές αρχές μέσα από την ετήσια φορολογική δήλωση (έντυπο Φ.01.010 ή Φ.01.013) της επιχείρησης.

3.6 Λογιστικές και φορολογικές διαφορές

Όπως αναλύθηκε προηγουμένως η διαφορά μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος δημιουργείται από την υποστήριξη των σκοπών των φορολογικών νόμων που θεσπίζονται από το Ελληνικό κοινοβούλιο. Για τις φορολογικές χρήσεις 2004 έως 2013 η διαφορά αυτή για τις ελληνικές εταιρείες που τηρούν τα Ε.Λ.Π. (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.) αναλύεται στο φορολογικό έντυπο Φ.01.010 (Φ.01.013)¹²², που ετήσια υποβάλλεται στις αρμόδιες φορολογικές αρχές (συγκριμένα στις κατ' αρμοδιότητα Δ.Ο.Υ.).

3.6.1 Λογιστικές και φορολογικές διαφορές σε εταιρείες με Ε.Λ.Π.

Το εμφανιζόμενο λογιστικό εισόδημα στα αποτελέσματα χρήσεως των δημοσιευόμενων οικονομικών καταστάσεων, αναπροσαρμόζεται στην δήλωση φόρου εισοδήματος της επιχείρησης (Φ.01.010) με τα μη εκπιπτόμενα φορολογικά έξοδα και τα απαλλασσόμενα του φόρου εισοδήματος έσοδα ώστε να προκύψει το φορολογητέο αποτέλεσμα της επιχείρησης.¹²³ Για πρώτη φορά στην Ελληνική αλλά και στην διεθνή βιβλιογραφία θα αναλυθεί το μέγεθος των διαφορών μεταξύ του λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος.

Μεταβλητές ενδιαφέροντος αποτελούν τα «Μη εκπιπτόμενα έξοδα» (ονομασία μεταβλητής: code1) και τα «Αφορολόγητα έσοδα» (ονομασία μεταβλητής: code2) τα ποσά των οποίων δηλώνονται στο φορολογικό έντυπο Φ.01.010. Στον ακόλουθο πίνακα 37 αναλύεται, ακολουθώντας και την κωδικοποίηση του φορολογικού εντύπου, ο τρόπος υπολογισμού των μεταβλητών ενδιαφέροντος.

Πίνακας 37: Επεξήγηση μεταβλητών δείγματος με Ε.Λ.Π.

Ονομασία Μεταβλητής	Επεξήγηση μεταβλητής	Έντυπο άντλησης
code1	Μη εκπιπτόμενα έξοδα Άθροισμα κωδικών φορολογικού εντύπου	Φ.01.010

¹²² Συγκεκριμένα στην δεύτερη σελίδα των εντύπων.

¹²³ Περισσότερες πληροφορίες παρουσιάζονται στην ενότητα 2.3.

	(018+019+020+021+022+023+025+450)	
code2	Αφορολόγητα έσοδα - Άθροισμα κωδικών φορολογικού εντύπου (026+027+028+460+462+752+550+461) ¹²⁴	Φ.01.010

Σημειώνεται ότι στην ανάλυση που ακολουθεί όλες οι μεταβλητές είναι σε πραγματικά μεγέθη εκφρασμένες σε ευρώ ενώ το δείγμα επιχειρήσεων είναι αυτό της ενότητας 3.3. Ο πίνακας 38 παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά των μεταβλητών που σχετίζονται με τις λογιστικές διαφορές που προκύπτουν από την εφαρμογή της φορολογικής νομοθεσίας και δηλώνονται στο έντυπο Φ.01.010 και συγκεκριμένα των μη εκπιπτόμενων εξόδων και των αφορολόγητων εσόδων.

Πίνακας 38: Περιγραφικά στατιστικά

Μεταβλητή	Αριθμός παρατηρήσεων	Μέσος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
code1	399200	47706.56	1389196	0	4.28e+08
code2	399200	21478.97	1042639	0	4.28e+08

Από τα περιγραφικά στατιστικά των μεταβλητών παρατηρούμε ότι τα «Αφορολόγητα έσοδα» (21478.97 ευρώ), κατά μέσο όρο, υπολείπονται των «Μη εκπιπτόμενων εξόδων» (47706.56 ευρώ). Πιο συγκεκριμένα τα «Μη εκπιπτόμενα έξοδα» υπερβαίνουν κατά 122.11% (είναι σχεδόν διπλάσια) τα «Αφορολόγητα έσοδα». Το γεγονός αυτό από μόνο του, οδηγεί κατ' αρχήν τις επιχειρήσεις που εμφανίζουν λογιστικά κέρδη σε πολύ μεγαλύτερα φορολογητέα κέρδη και κατ' επέκταση στην πληρωμή υψηλότερου φόρου εισοδήματος.

Επιπλέον για τις επιχειρήσεις με λογιστική ζημία η ύπαρξη υψηλότερων μη εκπιπτόμενων εξόδων από ότι αφορολόγητων εσόδων προκαλεί είτε την εμφάνιση μικρότερης αναγνώσιμης φορολογικής ζημίας (κυρίως) είτε και στην εμφάνιση φορολογητέων κερδών (σπανιότερη περίπτωση).¹²⁵ Το σχήμα 30 σκιαγραφεί το μέγεθος των λογιστικών - φορολογικών διαφορών των επιχειρήσεων.

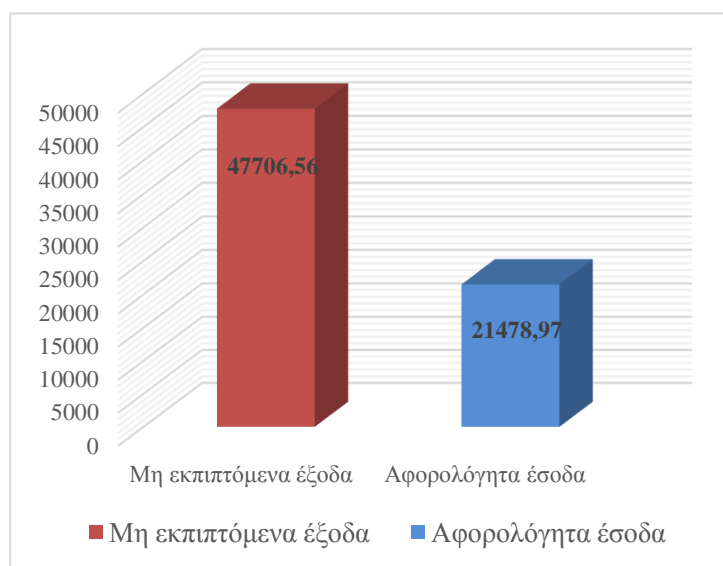
¹²⁴ Λόγω αλλαγών διαχρονικών στην φορολογική νομοθεσία μεταξύ των ετών 2004 και 2013 εμφανίζονται μερικές διαφοροποιήσεις στους κωδικούς του εντύπου Φ.01.010.

Όπως για παράδειγμα για την φορολογική χρήση 2013 ο κωδικός 027 «Έσοδα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο» δεν υπάρχει λόγω κατάργησης της αντίστοιχης φορολογικής διάταξης, ενώ εμφανίζεται ο κωδικός 752 «Χρεωστική διαφορά λόγω ανταλλαγής ομολόγων (PSI)» λόγω προσθήκης φορολογικής διάταξης. Περισσότερες πληροφορίες παρέχονται στην ενότητα 2.7.

¹²⁵ Εξαρτάτε από το μέγεθος των μεταβλητών.

Για παράδειγμα μια επιχείρηση που εμφανίζει 10.000 ευρώ λογιστική ζημία και ταυτόχρονα τα «Μη εκπιπτόμενα έξοδα» είναι 12.000 ευρώ ενώ τα «Αφορολόγητα έσοδα» είναι 1.000 ευρώ κατά τον προσδιορισμό του φορολογητέου αποτελέσματος η επιχείρηση οδηγείται από λογιστική ζημία σε φορολογητέα κέρδη και κατ' επέκταση στο λογιστικό φόρο εισοδήματος.

Σχήμα 30: Λογιστικές διαφορές

Είναι εμφανές ότι στην Ελλάδα οι φορολογικοί νόμοι εκπληρώνουν τον πρωταρχικό τους σκοπό, δηλαδή την πληρωμή περισσότερων φόρων από τις επιχειρήσεις, το οποίο επιτυγχάνεται από την αύξηση του φορολογητέου αποτελέσματος. Οι συνολικές λογιστικές διαφορές είναι θετικές οδηγώντας σε ένα αρνητικό χάσμα μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος (Σχήμα 30). Το χάσμα είναι αρνητικό καθώς η διαφορά μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος είναι αρνητική (το λογιστικό αποτέλεσμα είναι μικρότερο από το φορολογητέο). Στην συνέχεια στον πίνακα 39 παρουσιάζονται τα περιγραφικά στατιστικά των «Μη εκπιπτόμενων εξόδων» ανά έτος.

Πίνακας 39: Περιγραφικά στατιστικά κατ' έτος «Μη εκπιπτόμενων εξόδων»

Φορολογικό έτος	Μεταβλητή	Αριθμός παρατηρήσεων	Μέσος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
2013	code1	53021	54960.99	790362.8	0	1.22e+08
2012		60739	61659.79	817834.5	0	9.41e+07
2011		62280	65988.15	1284713	0	2.03e+08
2007		58882	24787.67	524966.7	0	6.93e+07
2006		57242	37820.58	1629036	0	2.64e+08
2005		52791	45359.8	2456546	0	4.28e+08
2004		54245	41596.74	1405083	0	2.63e+08

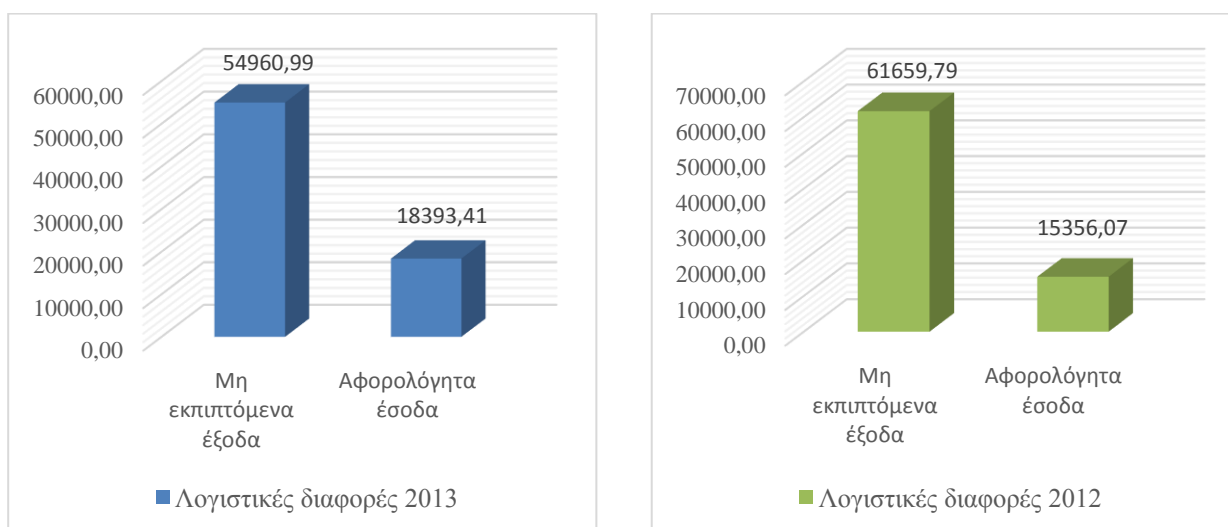
Παρατηρούμε ότι κατά τα έτη 2011 έως 2013 υπάρχει μια σημαντική αύξηση (μέσος όρος) των μη εκπιπτόμενων εξόδων σε σχέση με τα έτη από το 2004 έως το 2007. Αντίστοιχα οι διακυμάνσεις των αφορολόγητων εσόδων είναι ανομοιογενείς (πίνακας 40). Με εξαίρεση την φορολογική χρήση του 2004 στην οποία τα αφορολόγητα έσοδα ήταν διπλάσια σε μέγεθος (40023.71 ευρώ) από το μέσο όρο της περιόδου (21478.97 ευρώ), στις υπόλοιπες χρήσεις δεν παρουσιάζονται τόσο ακραίες διακυμάνσεις.

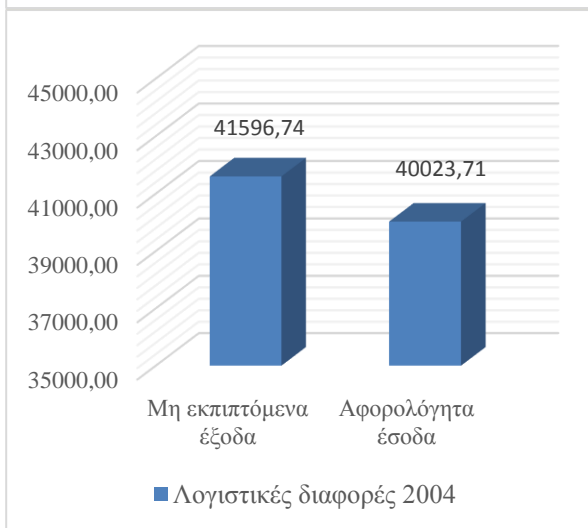
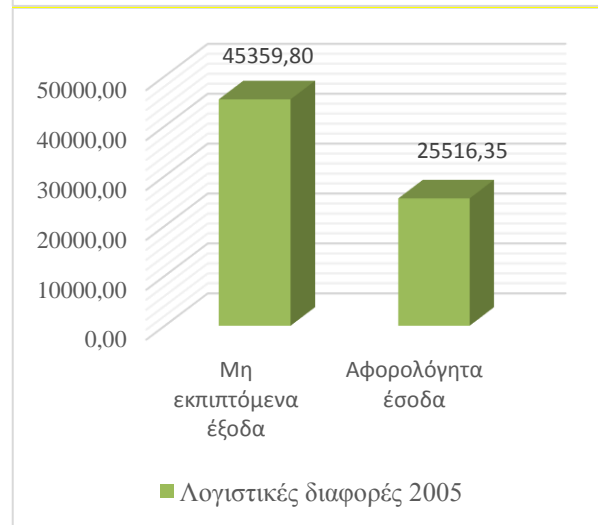
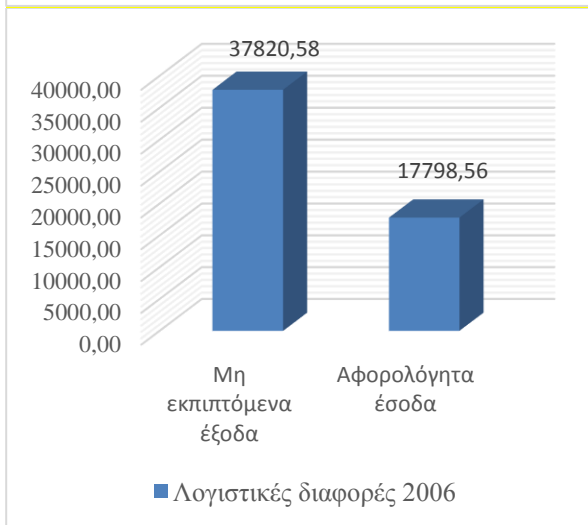
Πίνακας 40: Περιγραφικά στατιστικά κατ' έτος «Αφορολόγητων εσόδων»

Φορολογικό έτος	Μεταβλητή	Αριθμός παρατηρήσεων	Μέσος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
2013	code2	53021	18393.41	530323.2	0	7.18e+07
2012		60739	15356.07	446450.5	0	5.77e+07
2011		62280	14581.72	407018.5	0	3.82e+07
2007		58882	20742.54	757766.8	0	9.45e+07
2006		57242	17798.56	567864.4	0	7.35e+07
2005		52791	25516.35	1940180	0	4.28e+08
2004		54245	40023.71	1638461	0	3.27e+08

Κατά την διάρκεια της συνολικής περιόδου (2004 έως 2007 και 2011 έως 2013) τα μη εκπιπτόμενα έξοδα των επιχειρήσεων ανά χρήση (έτος) είναι υψηλότερα από τα αντίστοιχα αφορολόγητα έσοδα της χρήσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι κατά την χρήση του 2011 στην οποία τα μη εκπιπτόμενα έξοδα (65988.15 ευρώ) είναι κατά 3.5 φορές υψηλότερα από τα αφορολόγητα έσοδα (14581.72 ευρώ) των επιχειρήσεων (Σχήμα 31). Μοναδική ίσως εξαίρεση στην οποία η διαφορά μικραίνει είναι κατά την χρήση του 2004 στην οποία τα μη εκπιπτόμενα έξοδα (41596.74 ευρώ) είναι μόνο κατά 4% υψηλότερα (μόνο 1573,03 ευρώ) από τα αφορολόγητα έσοδα (40023.71 ευρώ).

Σχήμα 31: Μέγεθος λογιστικών διαφορών κατ' έτος

Σε επίπεδο πλήθους, ο αριθμός των επιχειρήσεων του δείγματος που εμφανίζουν «μη εκπιπτόμενα έξοδα»¹²⁶ αποτελούν σχεδόν την πλειονότητα του δείγματος, ενώ απεναντίας, οι επιχειρήσεις που εμφανίζουν «αφορολόγητα έσοδα»¹²⁷ είναι σχετικά πολύ λιγότερες (Πίνακας

¹²⁶ Η μεταβλητή code1 είναι μεγαλύτερη του μηδενός.

¹²⁷ Η μεταβλητή code2 είναι μεγαλύτερη του μηδενός.

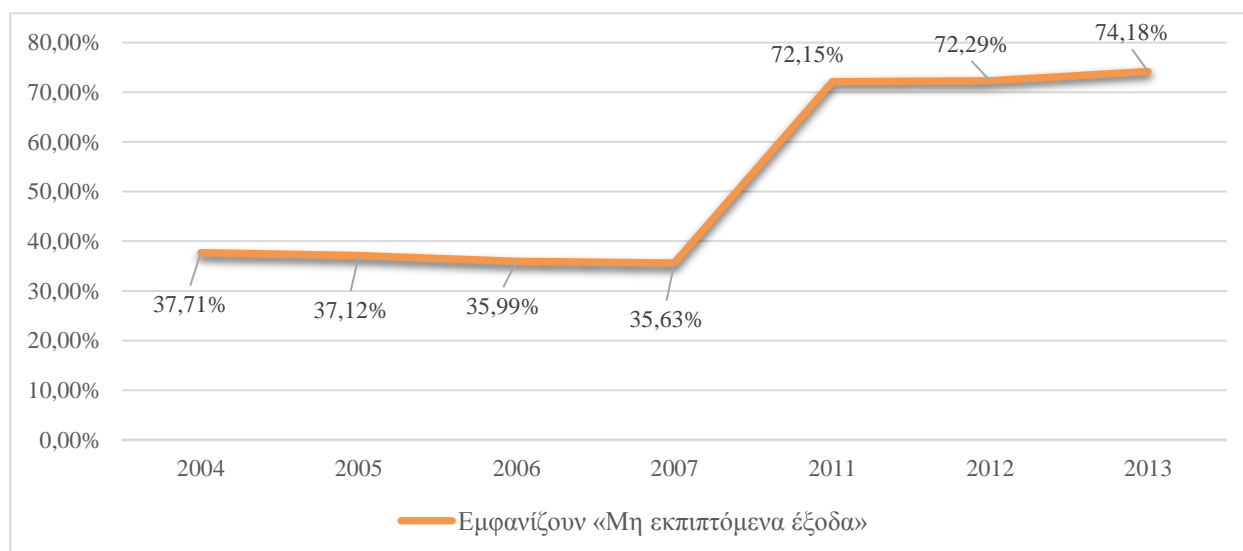
41). Από τις 399200 επιχειρήσεις του συνολικού δείγματος, 209812 επιχειρήσεις εμφανίζουν μη εκπιπτόμενα έξοδα (περισσότερες από τις μισές) ενώ μόνο 24171 παρουσιάζουν αφορολόγητα έσοδα.

Πίνακας 41: Πλήθος επιχειρήσεων με λογιστικές διαφορές

Μεταβλητή		Σύνολο περιόδου
Εμφανίζουν «Μη εκπιπτόμενα έξοδα»	code1>0	209812
Μηδενικά «Μη εκπιπτόμενα έξοδα»	code1=0	189388
Εμφανίζουν «Αφορολόγητα έσοδα»	code2>0	24171
Μηδενικά «Αφορολόγητα έσοδα»	code2=0	375029

Αξιοσημείωτη απόκλιση παρουσιάζει το ποσοστό των επιχειρήσεων ανά χρήση που εμφανίζει μη εκπιπτόμενα έξοδα. Από το 2004 έως το 2007 το ποσοστό είναι σταθερά μειούμενο (από 37.71% σε 35,63%) παρουσιάζοντας όμως μια ραγδαία άνοδο κατά τα έτη 2011 έως 2013 αγγίζοντας την χρήση του 2013 το 74.18% των επιχειρήσεων του δείγματος. Μια αύξηση που έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση και τού μέσου ορό των μη εκπιπτόμενων εξόδων κατά την περίοδο αυτή.

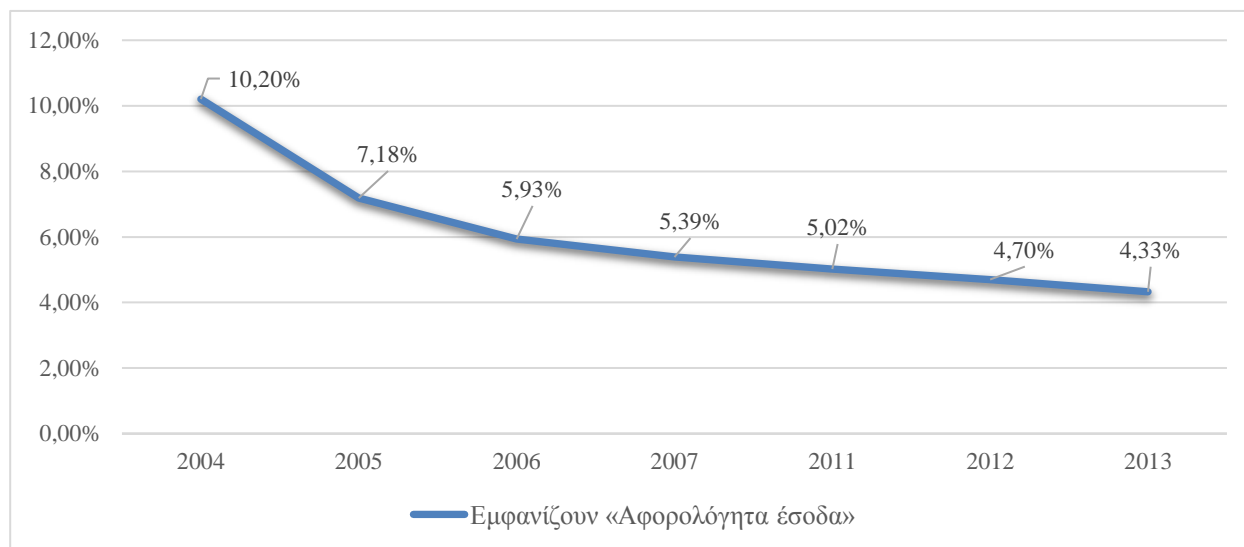
Σχήμα 32: Ποσοστό επιχειρήσεων με μη εκπιπτόμενα έξοδα καθ' έτος

Σε όλη την περίοδο (από το 2004 έως το 2007 και από το 2011 έως το 2013) το ποσοστό των επιχειρήσεων που εμφανίζουν αφορολόγητα έσοδα δεν μεταβάλλεται δραστικά όπως παρουσιάζεται προηγουμένως με τις επιχειρήσεις που εμφανίζουν μη εκπιπτόμενα έξοδα (σχήμα 32). Παρατηρείται μια ελαφρά μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων του δείγματος που

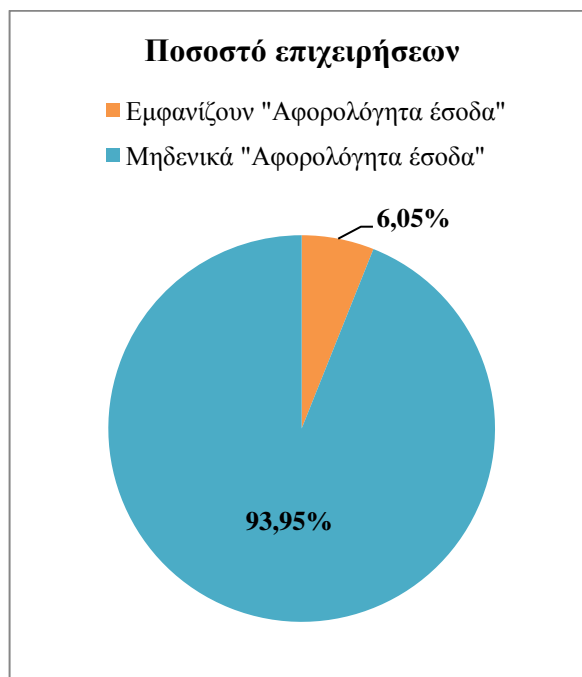
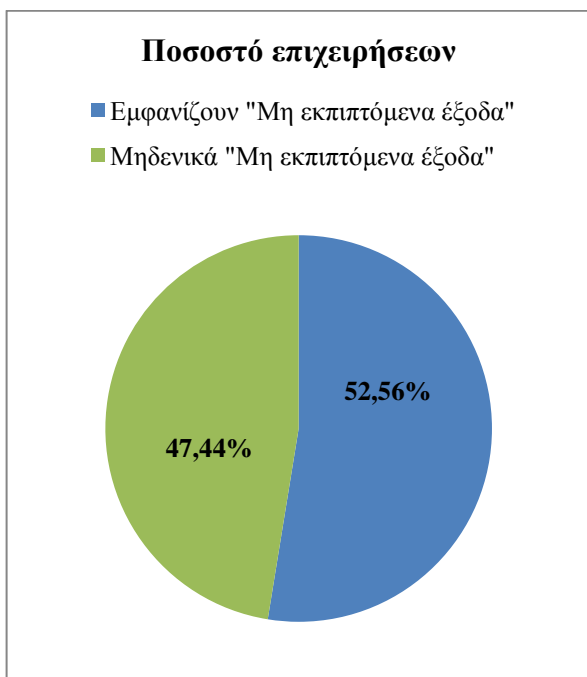
εμφανίζουν αφορολόγητα έσοδα και σε επίπεδο ποσοστού από 10.20% το 2004 μειώνεται σε 4.33% το 2013. Σημειώνεται ότι διαχρονικά υπάρχει μια ελαφρά μείωση και σε καμία φορολογική χρήση δεν αυξήθηκε ο αριθμός των επιχειρήσεων (σχήμα 33). Τέλος αξιοσημείωτο είναι ότι αν και διαχρονικά παρατηρείται μια μείωση στον αριθμό των επιχειρήσεων που εμφανίζουν αφορολόγητα έσοδα ο μέσος όρος της δαπάνης δεν μειώνεται ανάλογα, καθώς από 40023.71 ευρώ το 2004 μειώθηκε σε 18393.41 ευρώ το 2013 εμφανίζοντας έτσι μια ποσοστιαία μείωση του 54.04%.

Σχήμα 33: Ποσοστό επιχειρήσεων με αφορολόγητα έσοδα καθ' έτος

Σε επίπεδο συνολικής περιόδου, από το σχήμα 34 συμπεραίνουμε ότι περίπου οι μισές επιχειρήσεις του δείγματος (52.56%) εμφανίζουν μη εκπιπτόμενα έξοδα και ταυτόχρονα λιγότερες από μία στις δέκα επιχειρήσεις (6.05%) παρουσιάζουν αφορολόγητα έσοδα. Ταυτόχρονα το ποσό των 47706.56 ευρώ (μέσος ορός περιόδου μη εκπιπτόμενων εξόδων) οφείλεται σε 209812 επιχειρήσεις (από τις 399200 επιχειρήσεις του συνολικού δείγματος), ενώ αντίστοιχα το ποσό των 21478.97 ευρώ (μέσος ορός περιόδου αφορολόγητων εσόδων) σε μόλις 24171 επιχειρήσεις από τις 399200 επιχειρήσεις του συνολικού δείγματος. Αυτή η μεγάλη απόκλιση στο πλήθος των επιχειρήσεων που εμφανίζουν μη εκπιπτόμενα έξοδα και αφορολόγητα έσοδα όπως θα δούμε και στην συνέχεια εξηγεί την αρνητική διαφορά μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος.

Σχήμα 34: Ποσοστό επιχειρήσεων με λογιστικές διαφορές

Στην συνέχεια και αφού έχει αναλυθεί το μέγεθος των λογιστικών - φορολογικών διαφορών ο πίνακας 42 σκιαγραφεί λεπτομερώς την πραγματική φορολογική αναμόρφωση του λογιστικού αποτελέσματος για τις επιχειρήσεις του δείγματος που πραγματοποιείται στο φορολογικό έντυπο Φ.01.010 ακολουθώντας την δομή και κωδικοποίησή του.¹²⁸

Πίνακας 42: Φορολογική αναμόρφωση λογαριασμού «αποτελέσματα χρήσεως»

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ				
«ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΧΡΗΣΕΩΣ»				
(Φ.01.010)				
			Κωδικός Εντύπου	Μέσος όρος (σε ευρώ)
		Κέρδη ισολογισμού χρήσης (Λ/ 86.99)	016	116651.6
		Ή ζημία βάσει ισολογισμού χρήσης	017	105320.7
Μη εκπιπτόμενα έξοδα (Σε περίπτωση κερδών προστίθενται και σε περίπτωση ζημίας αφαιρούνται)	1	Φόροι που δεν εκπίπτουν	018	1868.33
	2	Ποσό αποσβέσεων που εκτέσθηκε πλέον των νόμιμων	019	2872.85
	3	Πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ.	020	5034.57

¹²⁸ Η ενότητα 2.3 παρουσιάζει τον τρόπο αναμόρφωσης του λογιστικού σε φορολογητέο αποτέλεσμα.

	4	Λοιπές δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση	022	29925.03
	5	Λοιπές	021+023+025 +450	8009.26
	Σύνολο κερδών		024	139028.7
	Υπόλοιπο ζημιών		224	80058.64
Αφορολόγητα έσοδα (Σε περίπτωση κερδών προστίθενται και σε περίπτωση ζημίας αφαιρούνται)	1	Μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχές	026	8461.42
	2	Έσοδα Αφορολόγητα (π.χ. κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια)	028	3214.39
	3	Λοιπές	026+460+462 +752+550+461	9834.26
	Κέρδη χρήσεως		029	121712.5
	Ζημία χρήσεως		030	84200.43
	Κέρδη μετά φορολογική αναμόρφωση		040	111028.3
	Ζημία μετά φορολογική αναμόρφωση		400	308278.7
	Αφορολόγητων αποθεματικών αναπτυξιακών νόμων, κλπ.		041+042+043 +044+046+045 +077+098+099 +060+071+076 +059 ¹²⁹	7697.54
	Φορολογητέα κέρδη		048	103523.6
	Φορολογητέα ζημιά (που αναγνωρίζεται)		449	305845.4

Η παρουσίαση της φορολογικής αναμόρφωσης του λογαριασμού αποτελέσματα χρήσεως βασίζεται στην δομή του φορολογικού έντυπου Φ.01.010 που συντάσσει η επιχείρηση (και συγκεκριμένα στην δεύτερη σελίδα). Στον πίνακα 42 παρουσιάζεται ανά κωδικό του εντύπου σε πραγματικά μεγέθη (εκφραζόμενα σε ευρώ) ο μέσος όρος για τα λογιστικά κέρδη, τις λογιστικές ζημίες, τις λογιστικές διαφορές (λ.χ. των μη εκπιπτόμενων δαπανών και αφορολόγητων εσόδων), τα αφορολόγητα αποθεματικά, τα φορολογητέα κέρδη και την φορολογητέα ζημιά που

¹²⁹ Περισσότερες πληροφορίες για τους κωδικούς των αφορολόγητων αποθεματικών παρουσιάζονται στην ενότητα 2.3.3.

αναγνωρίζεται. Στη συνέχεια (Πίνακας 43) πραγματοποιείται ανά φορολογική χρήση (έτος) η αναμόρφωση του λογιστικού αποτελέσματος ώστε να εντοπιστούν ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των χρήσεων. Ακολουθείται και εδώ η ίδια μεθοδολογία παρουσιάζοντας τον μέσο όρο ανά διαθέσιμο κωδικό του εντύπου Φ.01.010.

Πίνακας 43: Κατ' έτος φορολογική αναμόρφωση λογαριασμού «αποτελέσματα χρήσεως»

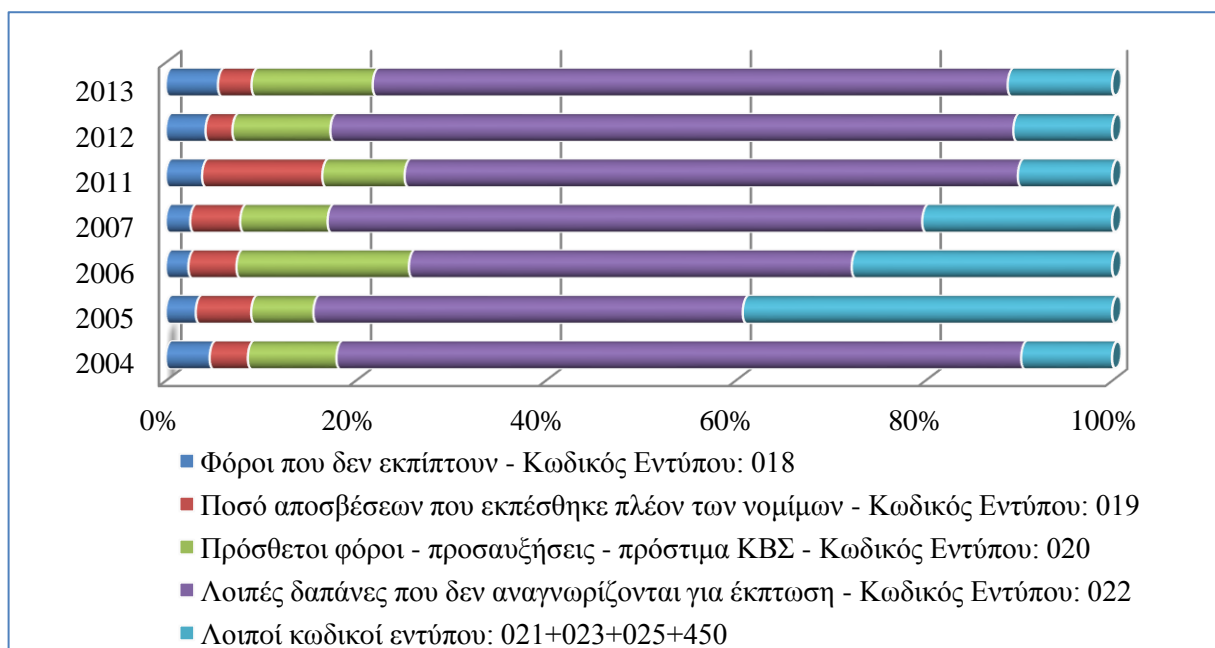
	Φορολογική χρήση						
	2004	2005	2006	2007	2011	2012	2013
Κωδικός Εντύπου	Μέσος όρος (σε ευρώ)						
016	217803.40	117977.10	132871.80	148648.50	62502.15	63219.97	83614.54
017	97781.76	102448.00	82327.43	80357.45	149083.50	125234.50	94223.08
018	1927.70	1438.80	905.49	642.00	2532.84	2590.37	3028.96
019	1674.60	2649.47	1916.00	1305.00	8356.60	1746.21	1944.63
020	3881.30	2974.09	6869.38	2282.08	5721.43	6362.74	7013.60
022	30049.59	20524.64	17644.29	15527.73	42693.23	44416.85	36805.18
021+023+025 +450	4065.16	17791.83	10485.43	5031.76	6684.96	6546.50	6168.85
024	242195.90	141142.10	153287.20	165617.20	85002.72	87381.84	109079.40
224	80686.29	80314.47	65117.86	72637.88	105601.90	87740.40	64729.27
026	24542.83	10215.10	9764.60	10254.08	1781.89	2254.72	1821.11
028	4010.47	3000.60	3873.33	3729.08	1777.48	3134.61	3109.04
026+460+462 +752+550+461	11502.80	12341.11	4191.02	6874.48	11022.40	9966.75	13463.26
029	210861.70	118847.80	137654.70	147865.50	75982.50	76060.60	93114.94
030	89340.82	83513.28	67212.36	75603.08	111161.40	91782.38	67159.06
040	202139.10	108507.00	127891.50	137838.30	67392.32	65608.94	75631.88
400	279167.40	320410.30	223804.10	302895.00	357383.40	350751.50	316826.60
041+042+043 +044+046+045 +077+098+099 +060+071+076 +059	17243.23	5842.61	11142.56	11502.37	2809.23	2592.64	3423.62
048	185511.50	102762.80	116900.80	126418.40	64674.02	63178.97	72383.82
449	278208.40	318470.30	223193.60	297691.70	355416.90	343837.20	318086.60

Για πρώτη φορά στην ελληνική βιβλιογραφία παρουσιάζεται με πραγματικά δεδομένα ο τρόπος προσδιορισμού του φορολογητέου αποτελέσματος χρησιμοποιώντας (εμπιστευτικά) φορολογικά δεδομένα για σχεδόν το σύνολο των ελληνικών επιχειρήσεων που τηρούν διπλογραφικά βιβλία.

Παρατηρείται (σχήμα 35) ότι οι «πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις – πρόστιμα Κ.Β.Σ.» αποτελούν ένα αξιόλογο κονδύλι των μη εκπιπτόμενων δαπανών χωρίς όμως να είναι το μεγαλύτερο. Ανά χρήση χωρίς καμία εξαίρεση το μεγαλύτερο μέρος των μη εκπιπτόμενων δαπανών αποτελεί ο κωδικός 022 ο οποίος περιλαμβάνει τις λοιπές δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση. Παράδειγμα τέτοιων δαπανών είναι όσες δαπάνες σύμφωνα με Κ.Φ.Ε. και την νομολογία (Συμβούλιο της Επικρατείας - ΣτΕ, Δικαστήρια κτλ.) δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης.¹³⁰ Για τις χρήσεις 2005, 2006 και 2007 παρατηρείται σημαντική αύξηση (καθώς αποτελούν πάνω από 20% των μη εκπιπτόμενων δαπανών) και στους λοιπούς κωδικούς του εντύπου (021, 023, 025 και 450) στους οποίους εμπεριέχονται και οι δαπάνες αυτοκινήτων που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση (κωδικός 021).

Τέλος μικρό ποσοστό, κάτω του 10% κάθε χρόνο, αποτελούν οι διάφοροι φόροι που κατέβαλε η επιχείρηση και σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε. δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση, όπως ο φόρος μεγάλης ακίνητης περιουσίας, το ενιαίο τέλος ακινήτων (Ε.Τ.Α.Κ.) κ.α.

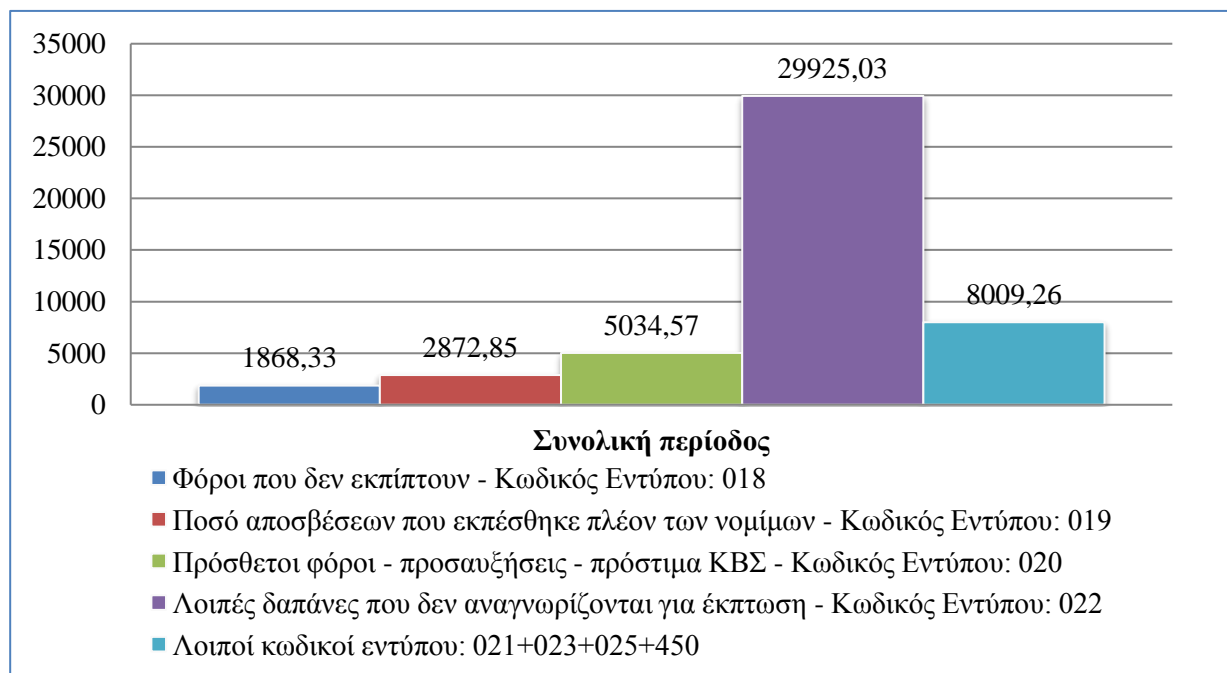
Σχήμα 35: Κατ' έτος διάρθρωση δαπάνης «Μη εκπιπόμενα έξοδα»

¹³⁰ Ενδεικτικές εγκύκλιοι του υπουργείου οικονομικών που αναφέρουν συγκεκριμένες δαπάνες είναι οι: ΠΟΛ 1029/2006, ΠΟΛ 1057/2007 και ΠΟΛ 1107/2006.

Σε επίπεδο συνολικής περιόδου (επταετίας) τα αποτελέσματα δεν διαφοροποιούνται σημαντικά. Το μεγαλύτερο μέρος των μη εκπιπτόμενων εξόδων αποτελούν οι λοιπές δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση με μέσο όρο 29925.03 ευρώ (κωδικός 022) και ποσοστό περίπου στο 63%, ενώ ακολουθούν οι λοιποί κωδικοί του εντύπου (άθροισμα των κωδικών 021, 023, 025 και 450) με περίπου 17%. Τέλος οι φόροι που δεν εκπίπτουν είναι κατά μέσο όρο στην επταετία 1868.33 ευρώ και αποτελούν περίπου μόνο το 4% του συνόλου των μη εκπιπτόμενων δαπανών (Σχήμα 36).

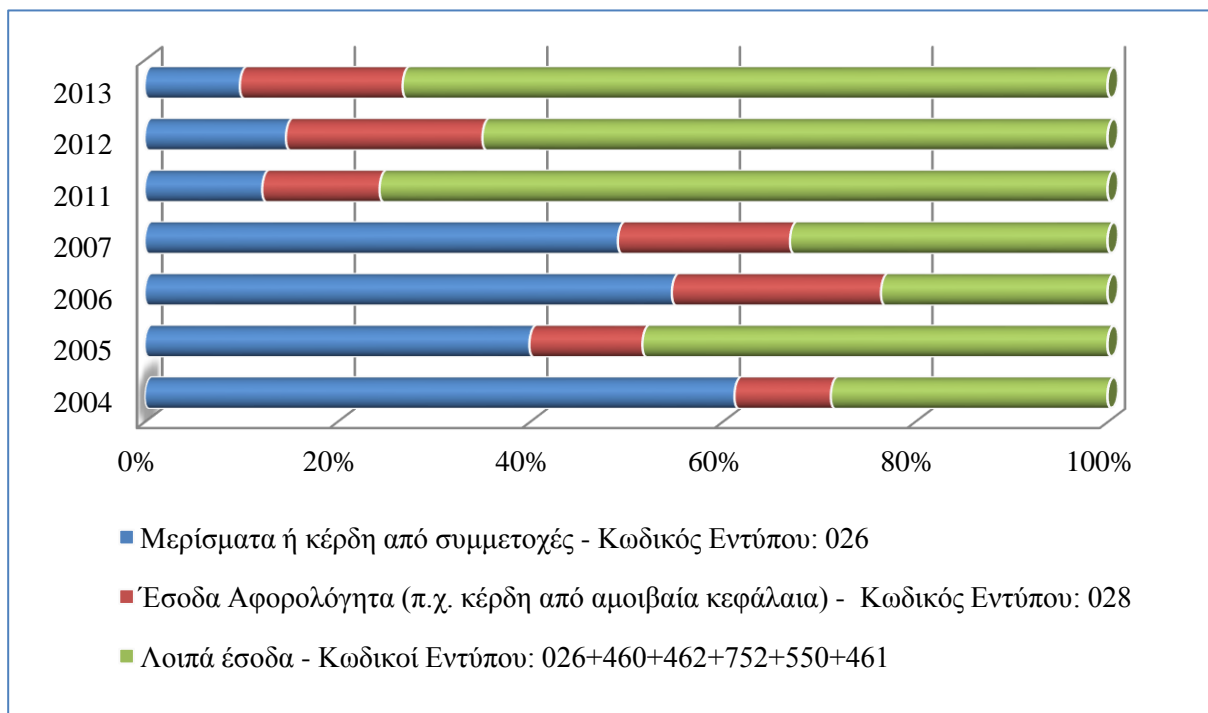
Σχήμα 36: Διάρθρωση δαπάνης «Μη εκπιπόμενα έξοδα» συνολικής περιόδου

Όσον αφορά την σύνθεση των αφορολόγητων εσόδων των επιχειρήσεων, ανά φορολογική χρήση, αυτή παρουσιάζει σημαντικές μεταβολές. Συγκεκριμένα τα μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχές (κωδικός 026) κατά τα έτη 2004 έως 2007 αποτελούν πάνω από το 40% των αφορολόγητων εσόδων φτάνοντας το 2004 στο 61% αυτών. Κατά τις χρήσεις 2011 έως 2013 το ποσοστό μειώθηκε ραγδαία, πέφτοντας κάτω από το 15% και αγγίζοντας το 2013 μόνο το 10% των συνολικών αφορολόγητων εσόδων.

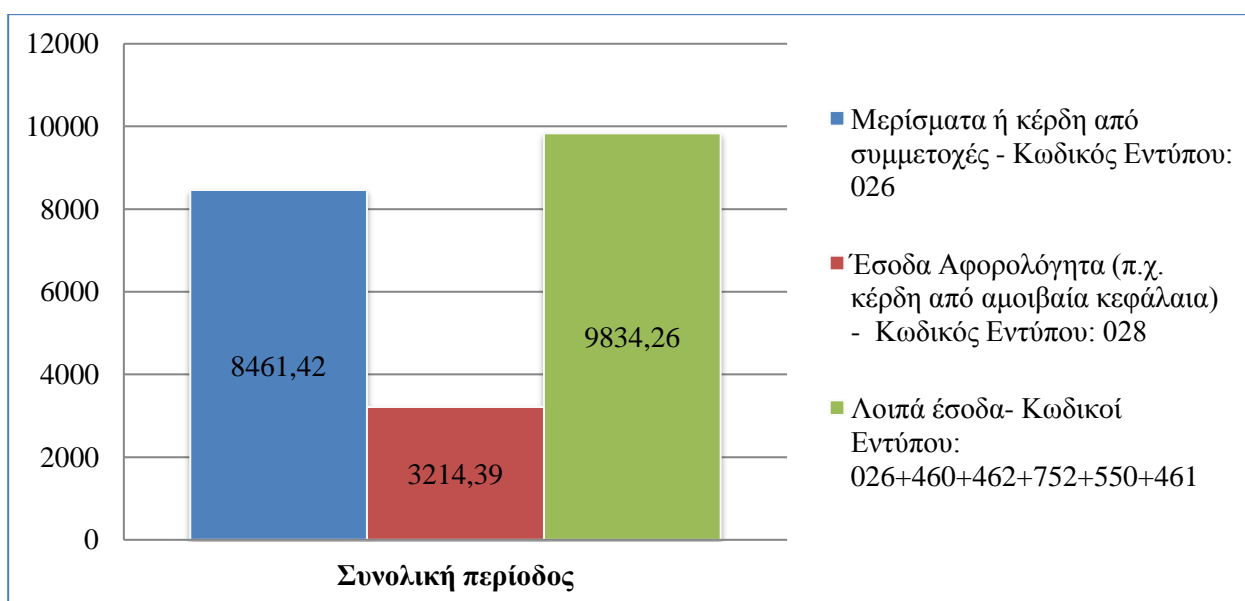
Ταυτόχρονα κατά την περίοδο από το 2011 έως 2013 παρατηρείται σημαντική αύξηση των λοιπών εσόδων (συγκεκριμένα το άθροισμα των κωδικών 026, 460, 462, 752, 550 και 461) τα οποία αποτελούν πλέον την πλειονότητα, με το ποσοστό να είναι υψηλότερο του 60% των αφορολόγητων εσόδων (σχήμα 37). Αξιοσημείωτο ποσοστό των αφορολόγητων εσόδων ανά έτος αποτελεί ο κωδικός 028 (κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια κ.α.) με χαμηλότερο ποσοστό να εμφανίζεται το 2004 (10%) και μεγαλύτερο το 2006 (22%).

Σχήμα 37: Κατ' έτος διάρθρωση δαπάνης «Αφορολόγητα έσοδα»

Σε επίπεδο επταετίας (συνολική περίοδος) τα μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχές (κωδικός 026), με μέσο ορό 8461.42 ευρώ, αποτελούν το 39% των συνολικών αφορολόγητων εσόδων, ο κωδικός 028 (κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια κ.α.), με μέσο ορό περιόδου 3214.39 ευρώ, το 15% ενώ η πλειονότητα (με περίπου 46%) είναι τα λοιπά έσοδα (άθροισμα των κωδικών 026, 460, 462, 752, 550 και 461) και μέσο ορό 9834.26 ευρώ (Σχήμα 38). Όπως έχει τονισθεί και προηγουμένως τα αφορολόγητα έσοδα σε επίπεδο μεγέθους υπολείπονται κατά πολύ των μη εκπιπτόμενων δαπανών.

Σχήμα 38: Διάρθρωση δαπάνης «Αφορολόγητα έσοδα» συνολικής περιόδου

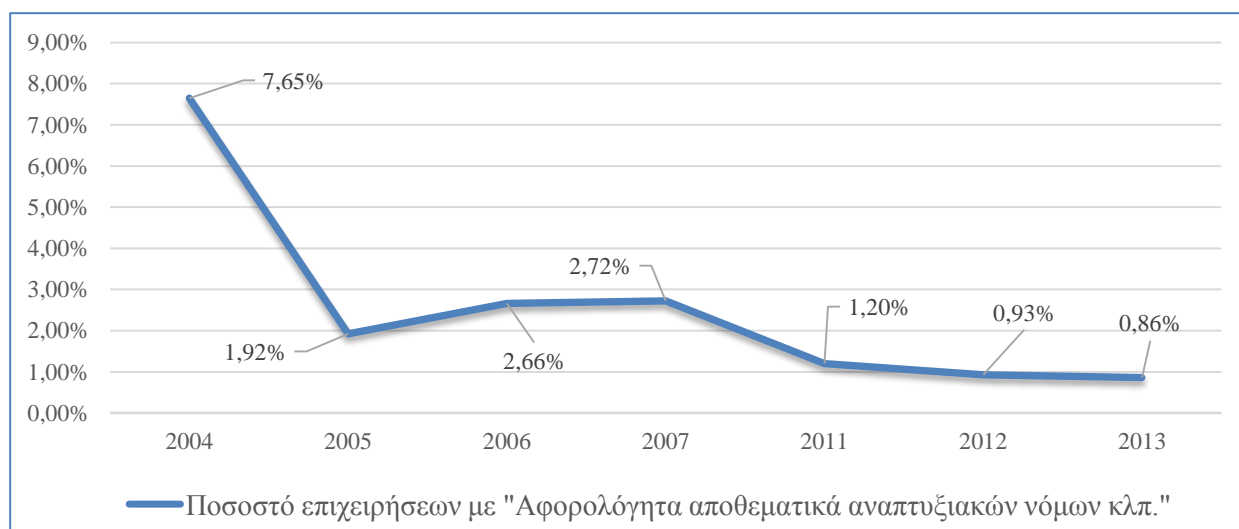
Στο 2^ο κεφάλαιο αναλύθηκε διεξοδικά το κονδύλι των αφορολόγητων αποθεματικών των επιχειρήσεων και το πώς συμβάλει στην αναμόρφωση του λογιστικού αποτελέσματος. Κατά την διάρκεια της επταετίας παρουσιάζονται αυξομειώσεις του μέσου όρου των αφορολόγητων αποθεματικών αναπτυξιακών νόμων κλπ. (Σχήμα 39). Κύριο χαρακτηριστικό αποτελεί ότι ο μέσος όρος κυμαίνεται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα πέφτοντας κάτω από τα 3500 ευρώ κατά την τριετία 2011 έως 2013, δείχνοντας έτσι ότι κατά μέσο ορό το κονδύλι των αφορολόγητων αποθεματικών δεν επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την αναπροσαρμογή του λογιστικού αποτελέσματος (συγκρίνοντας πάντα με την δαπάνη των λογιστικών διαφορών).

Σχήμα 39: Κατ' έτος διάρθρωση δαπάνης αφορολόγητων αποθεματικών

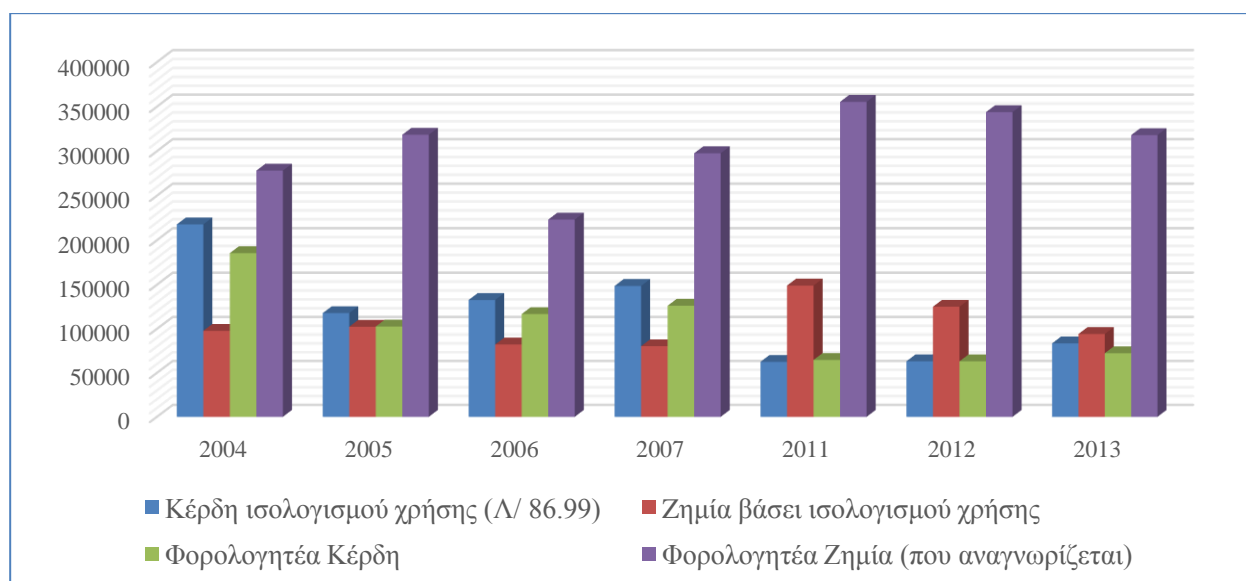
Σε επίπεδο πλήθους επιχειρήσεων μόνο 10061 επιχειρήσεις στο σύνολο των 399200 του δείγματος, εμφανίζουν αφορολόγητα αποθεματικά αποτελώντας μόνο το 2.50% του δείγματος. Χαρακτηριστικό είναι ότι κατά τις χρήσεις 2012 και 2013 το ποσοστό είναι μικρότερο του 1% με μόνο 0,93% και 0.86% αντίστοιχα, να εμφανίζουν (σχήμα 40).

Σχήμα 40: Πλήθος επιχειρήσεων με χρήση αφορολόγητων αποθεματικών

Κύριο ερώτημα της παρούσας έρευνας είναι η σχέση μεταξύ λογιστικού αποτελέσματος και φορολογητέου αποτελέσματος. Απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα παρέχεται μέσω των δεδομένων που παρουσιάζονται στο σχήμα 41. Σε όλες τις χρήσεις τα λογιστικά κέρδη είναι υψηλότερα από τα φορολογητέα κέρδη με εξαίρεση μόνο την χρήση του 2011 στην οποία τα φορολογητέα είναι οριακά μεγαλύτερα από τα λογιστικά. Ένα συμπέρασμα το οποίο έρχεται σε αντίθεση με το γεγονός ότι το μέγεθος των μη εκπιπτόμενων δαπανών είναι μεγαλύτερο κατά μέσο όρο από τα αφορολόγητα έσοδα και κατ' επέκταση θα ανέμενε κάποιος τα λογιστικά κέρδη να υπολείπονται των φορολογητέων. Η απόκλιση αυτή μπορεί να ερμηνευτεί από τον κωδικό 039 του φορολογικού εντύπου Φ.01.010 με τίτλο «Ζημία παρελθουσών χρήσεων». Η φορολογική νομοθεσία δίνει την δυνατότητα στην επιχείρηση να μεταφέρει και να το συμψηφίσει διαδοχικώς στα πέντε (5) επόμενα οικονομικά έτη την αναγνωρισμένη φορολογική ζημία (ενότητα 2.3.2). Έτσι μια επιχείρηση που εμφανίζει σε μια χρήση λογιστικό κέρδος λόγω της δυνατότητας μεταφοράς φορολογικής ζημίας από το προηγούμενο έτος στην χρήση αυτή εμφανίζει μειωμένα φορολογητέα κέρδη (σε σχέση με τα λογιστικά). Επιπλέον κατά τα έτη 2011 έως 2013 τόσο τα λογιστικά όσο και τα φορολογητέα κέρδη είναι εμφανώς χαμηλότερα σε σχέση με αυτά της περιόδου από το 2004 έως το 2007 κάτι που οφείλεται κυρίως στην κάμψη της ελληνικής οικονομίας (οικονομική ύφεση). Τέλος το ποσό της φορολογητέας ζημίας που αναγνωρίζεται, σε όλα τα έτη του δείγματος, είναι μεγαλύτερο από το ποσό της λογιστικής ζημίας. Η μεγάλη αυτή διαφορά ερμηνεύεται και εδώ από την δυνατότητα της επιχείρησης να μεταφέρει από χρήση σε χρήση ζημία. Σημειώνεται ότι το ποσό της φορολογητέας ζημίας που αναγνωρίζεται, αναφέρεται στην συνολική ζημία που θα μεταφέρει στην επόμενη χρήση η επιχείρηση.

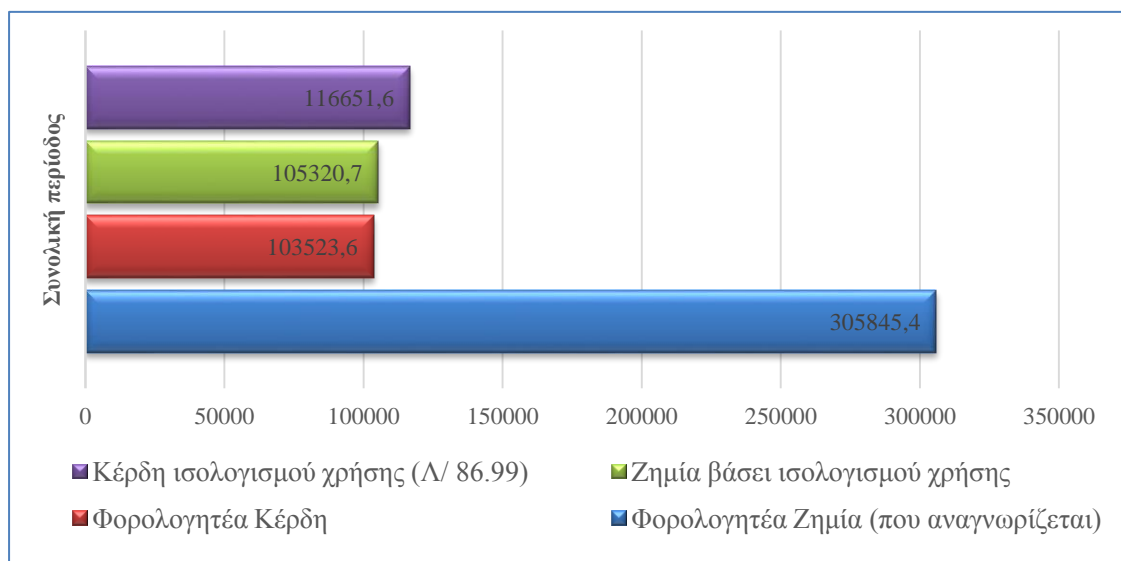
Σχήμα 41: Αναμόρφωση λογιστικού σε φορολογητέου αποτελέσματος κατ' έτος

Συνολικά στην επταετία (Σχήμα 42) τα λογιστικά κέρδη (116651.6 ευρώ) υπερβαίνουν τα φορολογητέα (103523.6 ευρώ) κατά μέσο όρο 12.68% ενώ η φορολογητέα ζημία που

αναγνωρίζεται (305845.4 ευρώ) είναι σχεδόν τριπλάσια της ζημιάς βάσει του ισολογισμού χρήσης (105320.7 ευρώ).

Σχήμα 42: Αναμόρφωση λογιστικού σε φορολογητέου αποτελέσματος περιόδου

Στην συνέχεια πραγματοποιείται λεπτομερής ανάλυση του τρόπου αναμόρφωσης του λογιστικού σε φορολογητέου αποτελέσματος ανά κύριο κλάδο δραστηριότητας των επιχειρήσεων. Από τους είκοσι (20) κλάδους στους οποίους κατανέμεται το δείγμα μας (πίνακας 14 της ενότητας 3.3) επιλέγεται να παρουσιαστεί η ανάλυση μόνο για τους κλάδους οι οποίοι περιλαμβάνουν τουλάχιστον το 5% του δείγματος των εταιρειών. Οι αντιπροσωπευτικοί κλάδοι (με ταξινόμηση κατά NACE¹³¹) είναι εξής έξι:

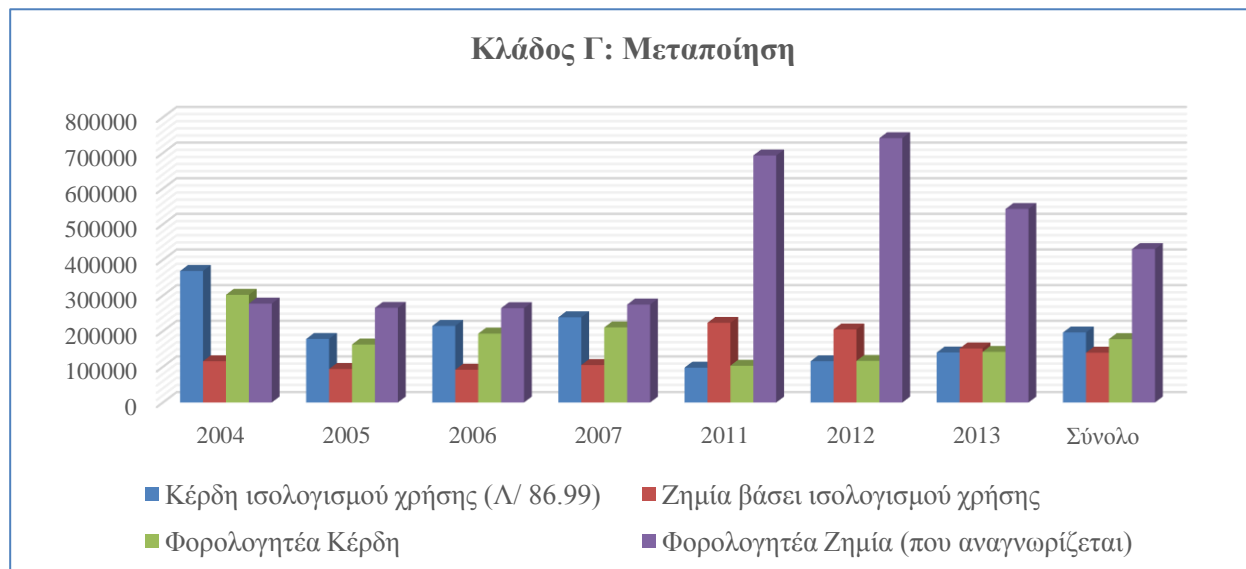
1. Κλάδος: Γ - «Μεταποίηση» με 54.012 παρατηρήσεις (13.53% του δείγματος)
2. Κλάδος: ΣΤ - «Κατασκευές» με 28.305 παρατηρήσεις (7.09% του δείγματος)
3. Κλάδος: Ζ - «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο· επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών» με 113.344 παρατηρήσεις (28.39% του δείγματος)
4. Κλάδος: Θ - «Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης» με 40.347 παρατηρήσεις (10.11% του δείγματος)
5. Κλάδος: ΙΒ - «Διαχείριση ακίνητης περιουσίας» με 22.279 παρατηρήσεις (5.58% του δείγματος)
6. Κλάδος: ΙΓ - «Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες» με 27.456 παρατηρήσεις (6.88% του δείγματος)

Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της «Μεταποίησης» εμφανίζουν στην περίοδο της επταετίας υψηλότερα λογιστικά κέρδη από τα φορολογητέα κέρδη (Σχήμα 43 –

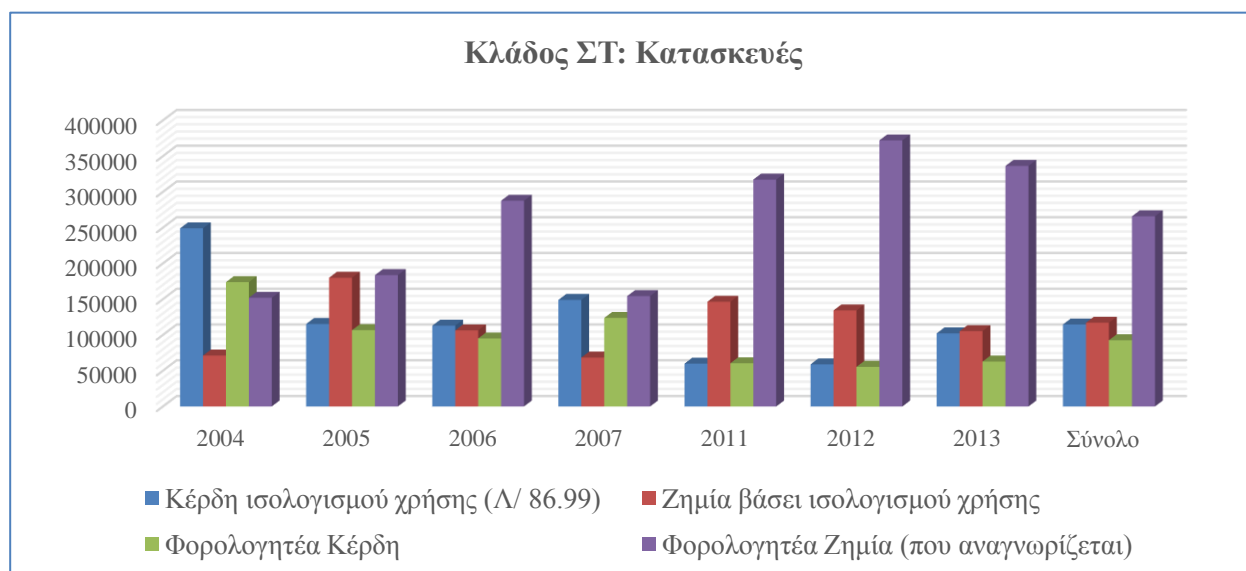
¹³¹Σύστημα Ταξινόμησης Οικονομικών Δραστηριοτήτων NACE Αναθ.2, της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κλάδος Γ: Μεταποίηση) συμβαδίζοντας με τα συμπεράσματα του συνολικού δείγματος. Επιπλέον η φορολογητέα ζημιά υπερβαίνει στην συνολική περίοδο κατά πολύ την λογιστική ζημιά ενώ κατά τις χρήσεις 2011, 2012 και 2013 παρουσιάζει σημαντική άνοδο εκτινασσόμενη σε πολύ υψηλά επίπεδα.

Σχήμα 43: Αναμόρφωση λογιστικού αποτελέσματος κύριων κλάδων δραστηριότητας

Ομοίως οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο των «Κατασκευών» εμφανίζουν στην συνολική περίοδο λογιστικά κέρδη (φορολογητέα ζημιά) υψηλότερα από τα φορολογητέα κέρδη (λογιστική ζημιά) (σχήμα 43 – ΣΤ: Κατασκευές). Αξιοσημείωτο στον κλάδο των κατασκευών είναι ότι η λογιστική ζημιά είναι υψηλότερη από τα λογιστικά κέρδη.

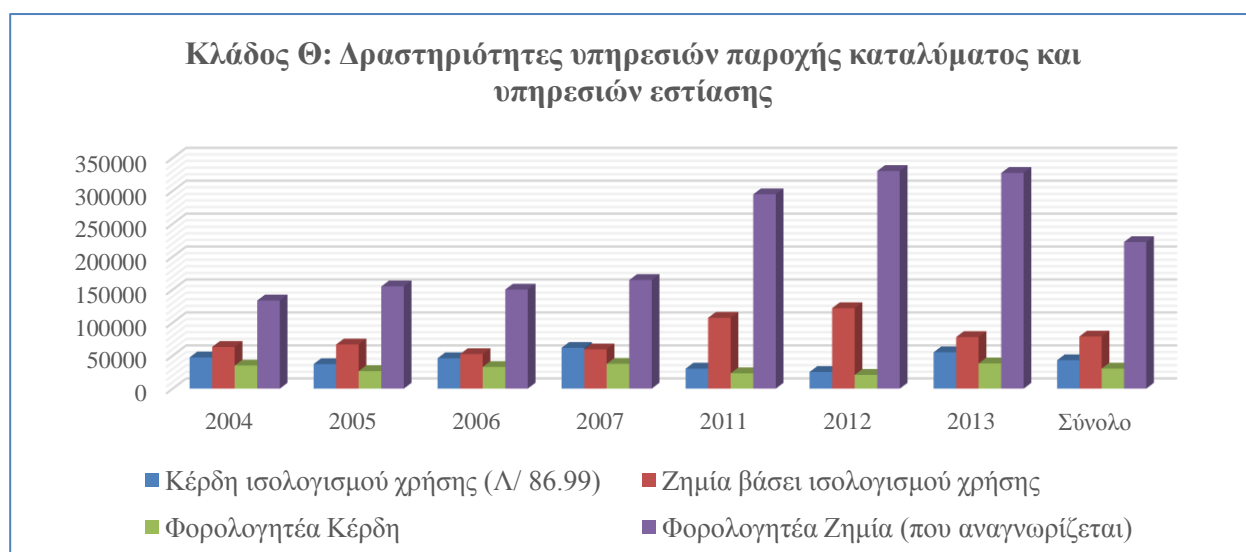

Για την συνολική περίοδο (επταετία) τα λογιστικά και φορολογητέα κέρδη κυμαίνονται περίπου στα ίδια επίπεδα (η διαφορά τους είναι μόνο 918 ευρώ, ένα ποσό σχεδόν αμελητέο) για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον χονδρικό και λιανικό εμπόριο (Σχήμα 43 – Κλάδος Ζ). Μεγάλες διαφορές δεν εντοπίζονται και ανά φορολογική χρήση με άλλοτε το ένα να είναι

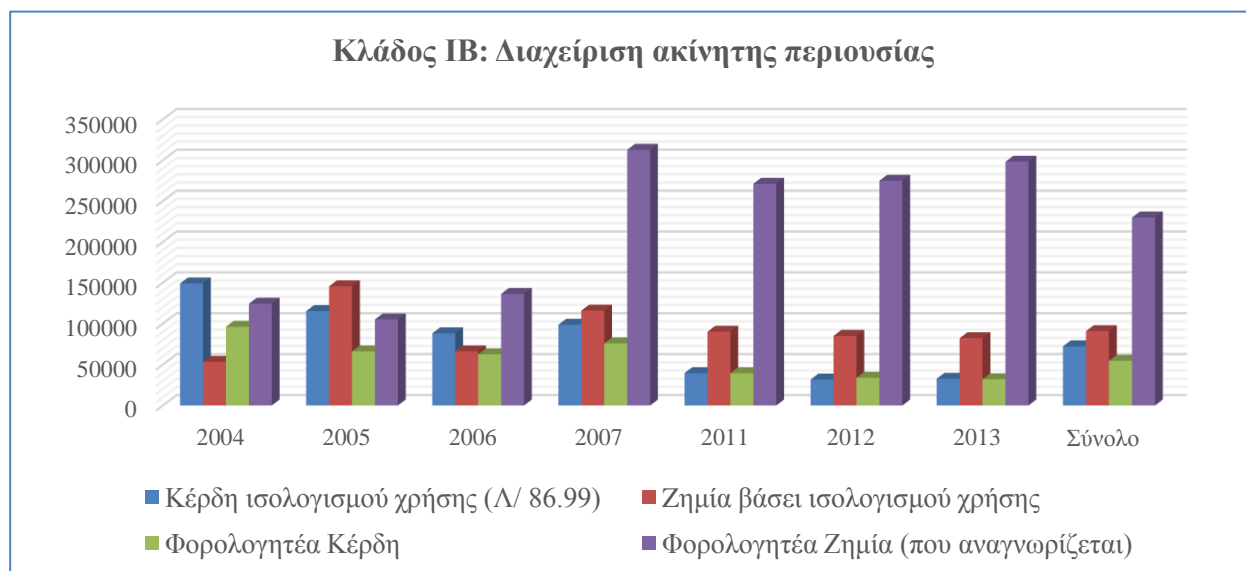
οριακά μεγαλύτερο από το άλλο. Ομοίως και εδώ η φορολογητέα ζημιά υπερβαίνει στην συνολική περίοδο κατά πολύ την λογιστική ζημιά (η διαφορά τους αγγίζει τα 103.829 ευρώ) ενώ κατά τις χρήσεις από το 2011 έως το 2013 παρουσιάζεται αξιόλογη άνοδο τόσο στις λογιστικές όσο και στις φορολογητέες ζημιές.

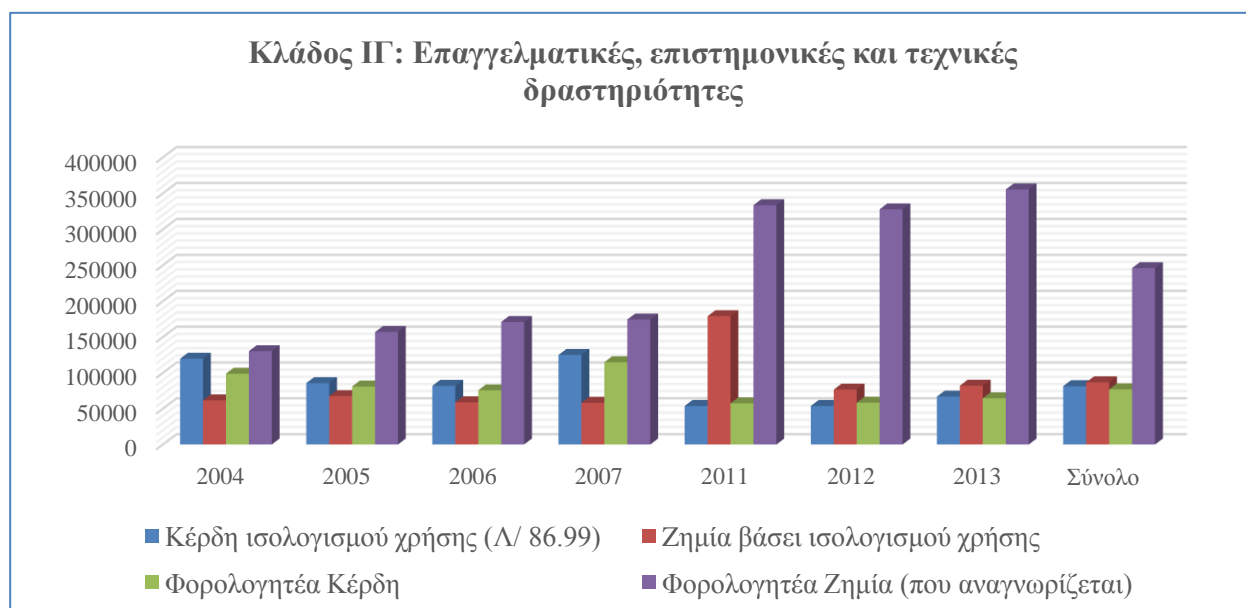
Ο κλάδος της εστίασης και του τουρισμού (παροχή καταλύματος) αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τομείς της ελληνικής οικονομίας συμβάλλοντας σημαντικά στο Α.Ε.Π. Σ' αυτόν περιλαμβάνονται δραστηριότητες που αφορούν τη διατροφική αλυσίδα, καθώς και δραστηριότητες που σχετίζονται με τη διασκέδαση-αναψυχή. Από το «Σχήμα 43 – Κλάδος Θ» παρατηρείται ότι σε όλες τις χρήσεις οι επιχειρήσεις εμφανίζουν πολύ υψηλές φορολογητέες ζημιές ενώ ταυτόχρονα οι λογιστικές ζημιές υπερβαίνουν τα λογιστικά κέρδη με εξαίρεση μόνο την χρήση του 2007. Επίσης σε κάθε έτος αλλά και στο σύνολο της περιόδου τα φορολογητέα κέρδη κυμαίνονται σε χαμηλότερα επίπεδα από τα λογιστικά κέρδη ενώ κατά τα έτη 2011 και 2012 βρίσκονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα (ο μέσος ορός τους είναι κάτω από 30.000 ευρώ).

Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο της «Διαχείριση ακίνητης περιουσίας» εμφανίζουν στην περίοδο της επταετίας υψηλότερα λογιστικά από φορολογητέα κέρδη (Σχήμα 43 – Κλάδος IB: Διαχείριση ακίνητης περιουσίας). Η φορολογητέα ζημιά βρίσκεται και εδώ σε υψηλά επίπεδα και ανά φορολογική χρήση και στο σύνολο (αγγίζει τα 229.821 ευρώ).

Ο κλάδος ΙΓ «Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες» ο οποίος περιλαμβάνει κυρίως τα επαγγέλματα που σχετίζονται με τις δραστηριότητες του ελεύθερου επαγγελματία (Νομικές και λογιστικές δραστηριότητες, αρχιτεκτονικές δραστηριότητες και δραστηριότητες μηχανικών κ.α.) παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Για την συνολική περίοδο (επταετία) τα λογιστικά κέρδη είναι υψηλότερα από τα φορολογητέα (κατά 4372 ευρώ) κάτι το οποίο παρατηρείται και κατά τα έτη από το 2004 έως το 2007. Ομοίως και με τους άλλους κλάδους και στον συγκεκριμένο, εντοπίζονται μεγάλες διαφορές μεταξύ λογιστικής και φορολογητέας ζημίας με την τελευταία να κυμαίνεται και εδώ σε πολύ υψηλά επίπεδα.

Κατόπιν ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάλυση των λογιστικών διαφορών ανά κλάδο. Συγκεκριμένα παρουσιάζονται οι λογιστικές διαφορές (μη εκπιπτόμενα έξοδα και αφορολόγητα έσοδα) των παραπάνω έξι κλάδων δραστηριότητας που περιλαμβάνουν τουλάχιστον το 5% του δείγματος των εταιρειών.

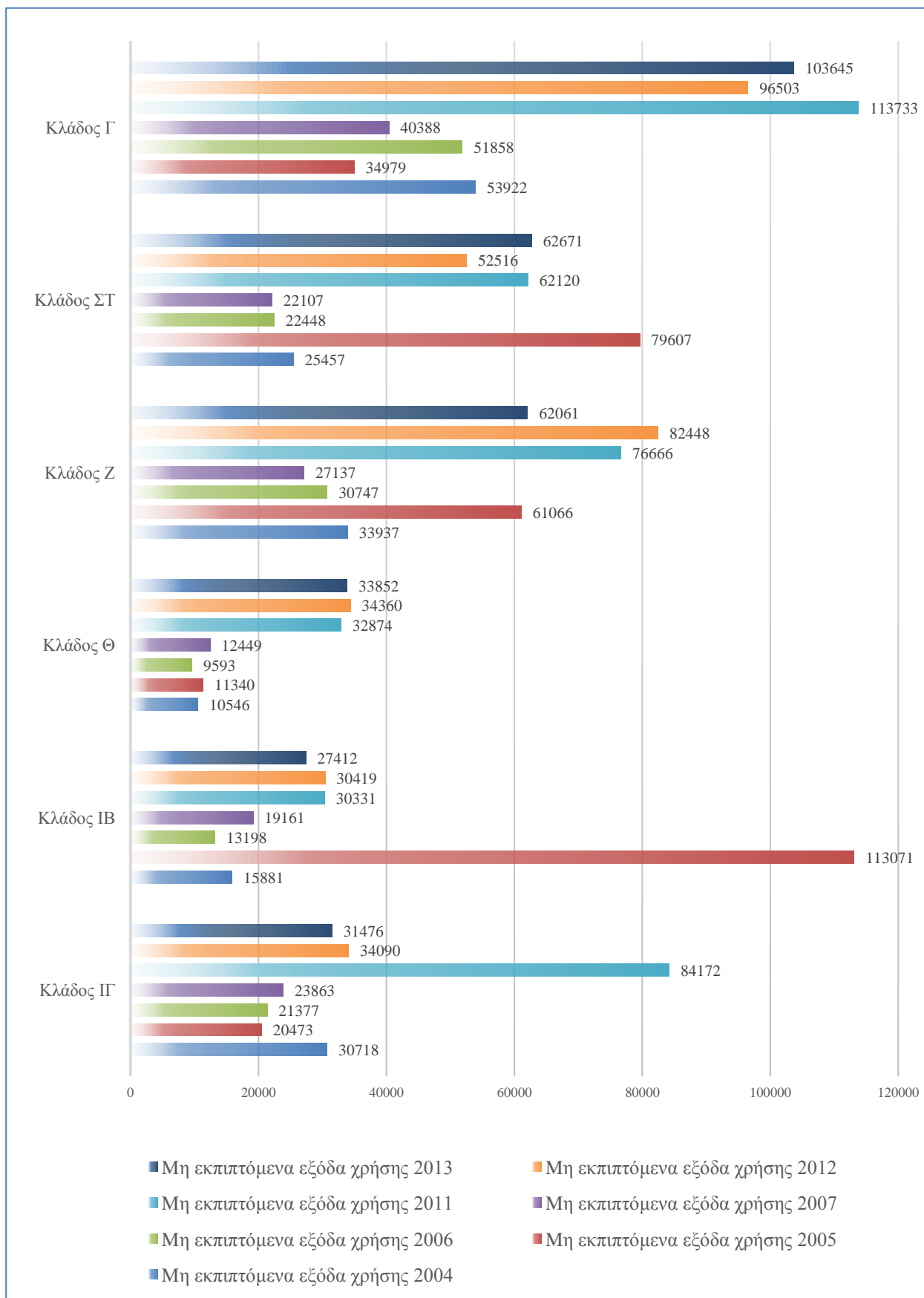
Από την ανάλυση επιβεβαιώνονται τα κύρια συμπεράσματα ότι το ποσό των μη εκπιπτόμενων εξόδων είναι υψηλότερο από τα αφορολόγητα έσοδα. Συγκεκριμένα και στους έξι κλάδους της ανάλυσης στο σύνολο της επταετίας οι λογιστικές διαφορές είναι θετικές καθώς το μέγεθος των μη εκπιπτόμενων εξόδων είναι μεγαλύτερο από τα αφορολόγητα έσοδα (Σχήμα 44). Διαφοροποιήσεις παρατηρούνται μόνο σε μεμονωμένες φορολογικές χρήσεις (π.χ. το 2004) και όχι σε όλους τους κλάδους. Οι επιχειρήσεις που εντάσσονται στον κλάδο της μεταποίησης (Κλάδος Γ) εμφανίζουν κάθε χρόνο θετικές λογιστικές διαφορές με το χάσμα μεταξύ των μη εκπιπτόμενων εξόδων και των αφορολόγητων εσόδων να αυξάνει αρκετά κατά τα έτη 2011 έως 2013.

Στον κλάδο των κατασκευών (Κλάδος ΣΤ), οι λογιστικές διαφορές είναι ενίοτε θετικές και ενίοτε αρνητικές. Πιο συγκεκριμένα κατά την χρήση του 2004 τα αφορολόγητα έσοδα υπερβαίνουν κατά μέσο όρο το ποσό των μη εκπιπτόμενων δαπανών ενώ κατά τα έτη 2006 και 2007 είναι οριακά μεγαλύτερα. Επιπλέον κατά τα έτη 2004, 2006 και 2007 οι μη εκπιπτόμενες δαπάνες κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα.

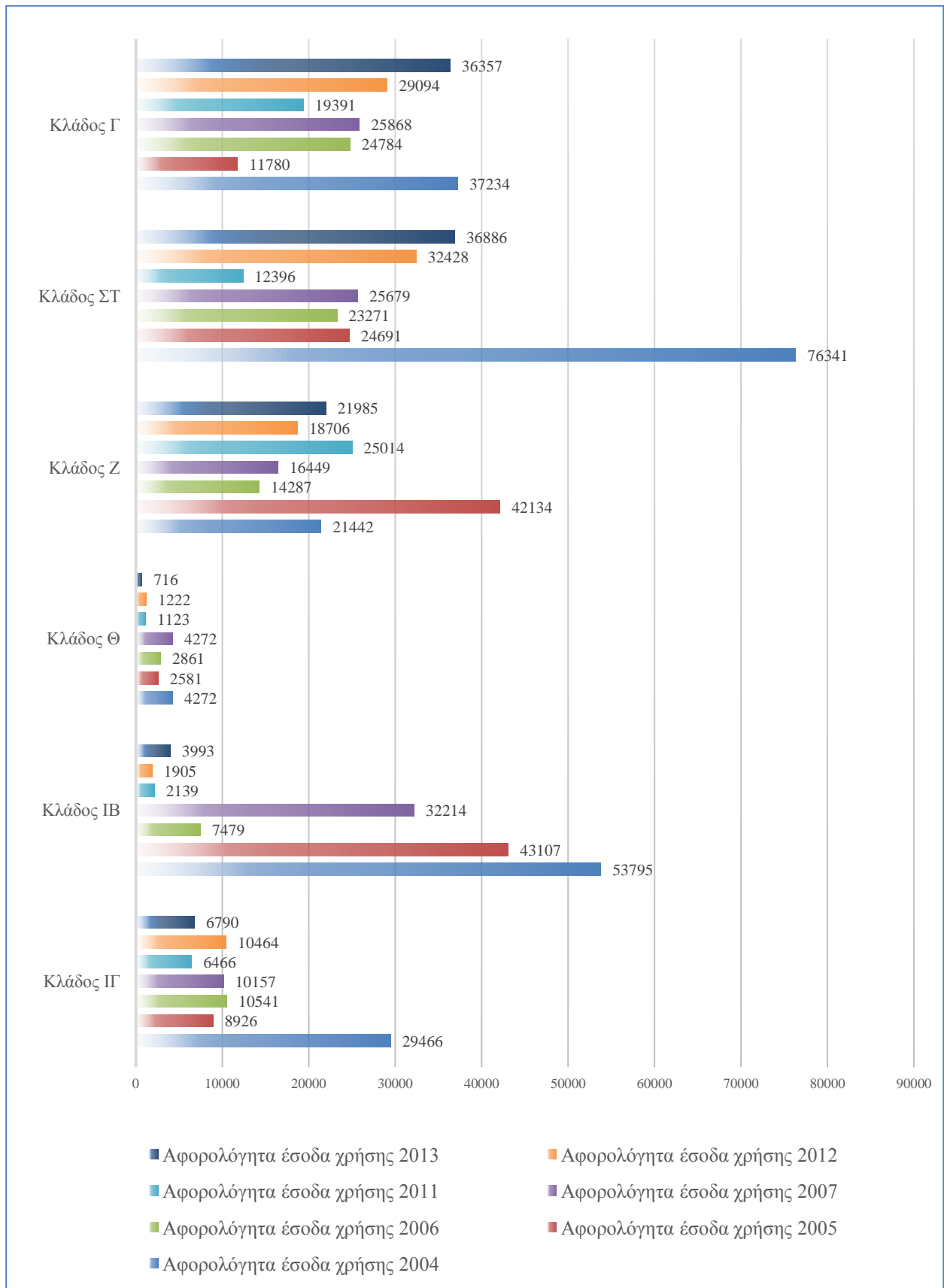
Οι επιχειρήσεις του κλάδου (Ζ) «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών» δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις εμφανίζοντας κάθε χρόνο θετικές λογιστικές διαφορές με το χάσμα μεταξύ των μη εκπιπτόμενων εξόδων και των αφορολόγητων εσόδων να αυξάνει αρκετά κατά τα έτη 2011 έως 2013. Ταυτόχρονα κύριο χαρακτηριστικό των επιχειρήσεων του κλάδου της εστίασης (κλάδος Θ) είναι οι μεγάλες διαφορές μεταξύ των μη εκπιπτόμενων εξόδων και των αφορολόγητων εσόδων. Τα χάσμα μεταξύ τους είναι μεγάλο ανεξαρτήτου χρήσης οδηγώντας τις επιχειρήσεις του κλάδου να εμφανίζουν υψηλές θετικές λογιστικές διαφορές.

Απεναντίας στον κλάδο της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (Κλάδος ΙΒ) οι λογιστικές διαφορές παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις. Συγκεκριμένα κατά τις χρήσεις του 2004 και 2007 τα αφορολόγητα έσοδα υπερβαίνουν κατά μέσο όρο το ποσό των μη εκπιπτόμενων εξόδων. Επιπλέον το 2005 παρατηρείται στον κλάδο ένας υψηλός μέσος όρος μη εκπιπτόμενων δαπανών που αποκλίνει αρκετά από τον μέσο όρο της περιόδου. Τέλος οι επιχειρήσεις του ΙΓ κλάδου (Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες) εμφανίζουν κάθε χρόνο θετικές λογιστικές διαφορές με το χάσμα μεταξύ των μη εκπιπτόμενων εξόδων και των αφορολόγητων εσόδων να αυξάνει αρκετά το 2011 (Σχήμα 44).

Σχήμα 44: Μέγεθος λογιστικών διαφορών κύριων κλάδων δραστηριότητας

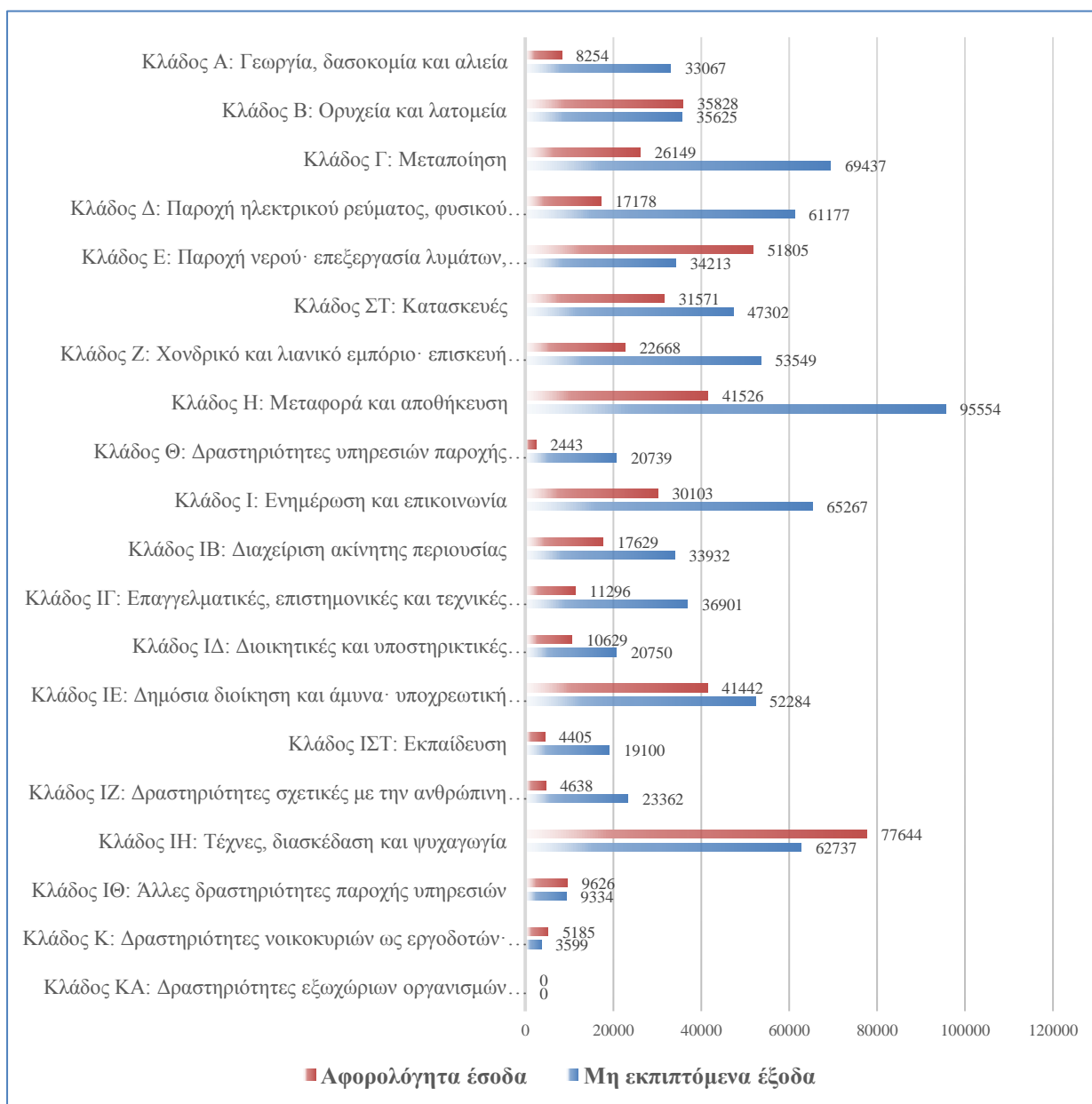
Σχήμα 44: Μέγεθος λογιστικών διαφορών κύριων κλάδων δραστηριότητας (συνέχεια)

Θέλοντας συγκεντρωτικά ανά κλάδο (η ανάλυση τώρα πραγματοποιείται και στους 20 κλάδους του δείγματος) να ελέγξουμε την έκταση του χάσματος μεταξύ των μη εκπιπόμενων

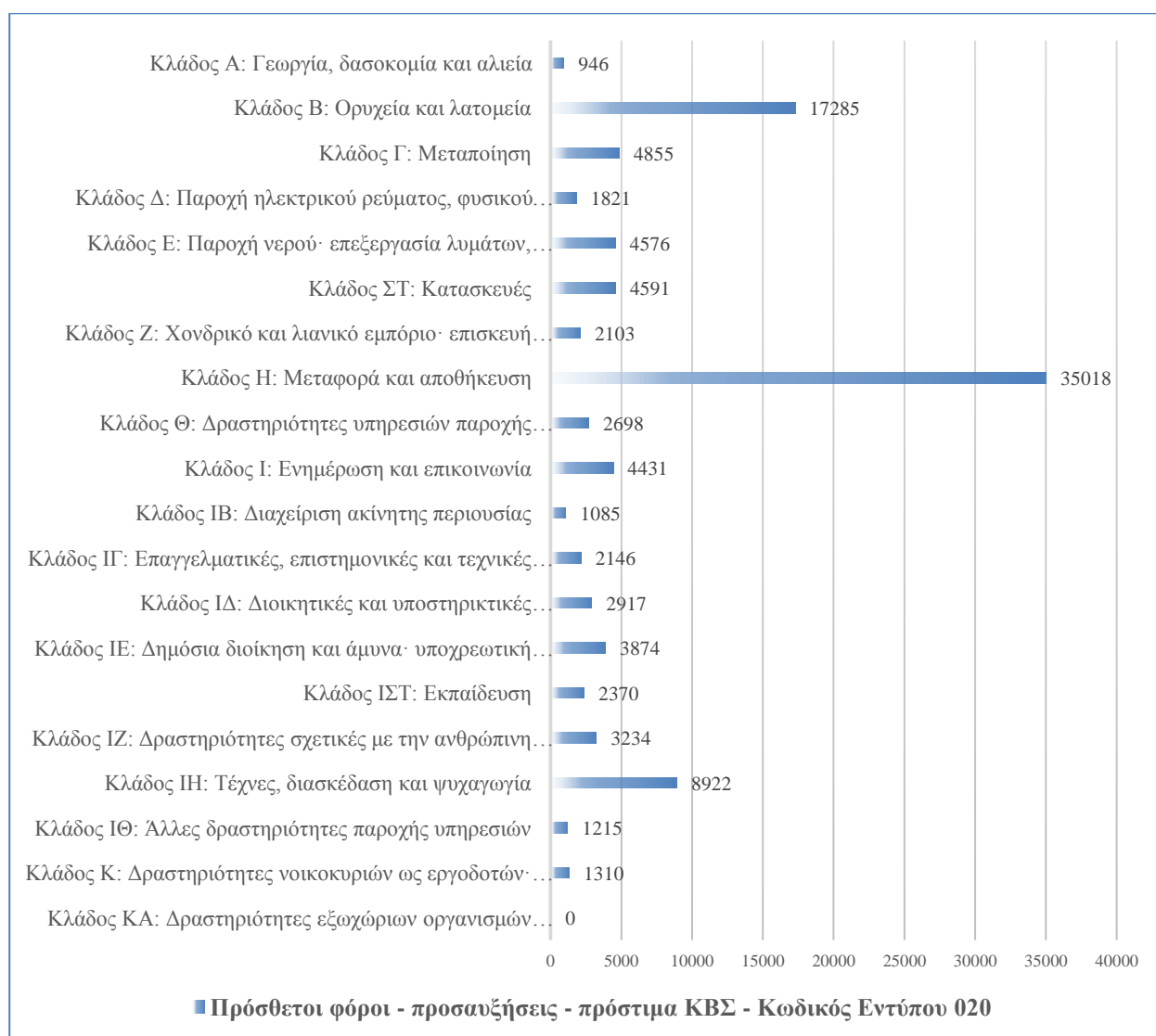
εξόδων και των αφορολόγητων εσόδων διαπιστώνουμε ότι η πλειονότητα των κλάδων (οι 15 από τους 20) εμφανίζει θετικές λογιστικές διαφορές με τις μη εκπιπόμενες δαπάνες να υπερβαίνουν τα αφορολόγητα έσοδα. Το αντίθετο παρατηρείται στους κλάδους με κωδικό ταξινόμησης Β, Ε, ΙΗ, ΙΘ και Κ κατά NACE. Συγκεκριμένα ο κλάδος Ε «Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων και δραστηριότητες εξυγίανσης» εμφανίζει το μεγαλύτερο αρνητικό χάσμα λογιστικών διαφορών (17591.8 ευρώ) και ακολουθεί ο κλάδος ΙΗ «Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία» με 14907.2 ευρώ. Σε επίπεδο μεγέθους θετικών λογιστικών διαφορών ο κλάδος Η «Μεταφορά και αποθήκευση» εμφανίζει τις υψηλότερες με το χάσμα να φτάνει τα 54028.55 ευρώ. Τέλος στους κλάδους Β, ΙΘ και ΚΑ δεν υπάρχουν ουσιαστικές λογιστικές διαφορές καθώς το ύψος των μη εκπιπόμενων δαπανών ισούται περίπου με τα αφορολόγητα έσοδα (Σχήμα 45).

Σχήμα 45: Λογιστικές διαφορές ανά κλάδο δραστηριότητας

Σημαντικό μέρος των μη εκπιπόμενων δαπανών αποτελούν οι πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. (αποτυπώνονται στον κωδικό 020 του εντύπου Φ.01.010). Το σχήμα 46 παρουσιάζει το κονδύλι αυτό ανά κλάδο δραστηριότητας. Για το συνολικό δείγμα, ανεξάρτητα από τον κλάδο δραστηριότητας, ο μέσος όρος των πρόσθετων φόρων - προσαυξήσεων - πρόστιμων Κ.Β.Σ. είναι 5034.57 ευρώ (Πίνακας 42). Γίνεται έτσι γρήγορα αντιληπτό ότι οι εξής τρεις κλάδοι τους δείγματος παρουσιάζουν σημαντική απόκλιση από τον μέσο όρο: α) κλάδος ΙΗ: Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία, β) κλάδος Η: Μεταφορά και αποθήκευση και γ) κλάδος Β: Ορυχεία και λατομεία). Ένα συμπέρασμα που μπορεί να βοηθήσει τις φορολογικές αρχές κατά την πραγματοποίηση ελέγχων καθώς οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους παραπάνω τρεις κλάδους παρουσιάζουν υψηλή ροπή για φοροδιαφυγή. Οι υπόλοιποι κλάδοι παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα αποδεικνύοντας είτε την έλλειψη φοροδιαφυγής από την πλευρά των επιχειρήσεων, είτε την αδυναμία του ελεγκτικού μηχανισμού.

Σχήμα 46: Πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. ανά κλάδο δραστηριότητας

Σε επίπεδο πλήθους επιχειρήσεων σχεδόν μια στις τρεις επιχειρήσεις (περίπου το 30%) εμφανίζουν πρόσθετους φόρους - προσυζητήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. (Σχήμα 47). Εξαιρέση αποτελούν οι κλάδοι με ταξινόμηση Α, Β, ΙΘ, Κ και ΚΑ κατά ΝΑCΕ, οι οποίοι εμφανίζουν πολύ χαμηλότερα ποσοστά (15.22%, 19.05%, 16.66%, 9,39% και 0.00% αντίστοιχα). Αξιοσημείωτο είναι ότι αν και σε επίπεδο μεγέθους πρόσθετων φόρων - προσυζητήσεων - πρόστιμων Κ.Β.Σ. υπήρχαν κλάδοι με σημαντικές αποκλίσεις (κλάδοι Β, Η, και ΙΗ στο σχήμα 46) σε επίπεδο ποσοστού επιχειρήσεων δεν παρουσιάζονται αντίστοιχες σημαντικές αποκλίσεις με όλους τους κλάδους να βρίσκονται περίπου στα ίδια επίπεδα (Σχήμα 47).

Σχήμα 47: Πλήθος επιχειρήσεων με πρόσθετους φόρους - προσυζητήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. ανά κλάδο δραστηριότητας

3.6.2 Λογιστικές και φορολογικές διαφορές σε εταιρείες με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Η διαφοροποίηση της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος επιχειρήσεων με τίτλο Φ.01.013, έναντι της δήλωσης Φ.01.010 που υποβάλλουν τα νομικά πρόσωπα τα οποία δεν εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (αναλύθηκε στην προηγούμενη ενότητα) έγκειται στη συμπλήρωση της δεύτερης σελίδας, σχετικά με τον προσδιορισμό των φορολογητέων κερδών/ζημιών.¹³² Ειδικότερα, η συμπλήρωση της σελίδας αυτής αρχίζει από τα καθαρά κέρδη ή τις ζημίες που προκύπτουν από την εφαρμογή των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (κωδικοί 116 και 117 αντίστοιχα του εντύπου Φ.01.013) και με την προσθήκη των προσωρινών διαφορών μεταξύ Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. και φορολογικής βάσης (κωδικοί 118 και 119 του εντύπου Φ.01.013) οδηγούμαστε στα φορολογικά κέρδη ή φορολογητέα ζημιά της χρήσης, που θα προκύπτανε αν η επιχείρηση δεν υπαγόταν στα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.¹³³ Για τον σκοπό αυτό, τα φορολογικά αποτελέσματα έχουν τους ίδιους κωδικούς με τα αποτελέσματα του εντύπου Φ.01.010 της ενότητας 3.6.1. Τονίζεται ότι στους κωδικούς 118 και 119¹³⁴ αναγράφονται οι θετικές και οι αρνητικές προσωρινές διαφορές μεταξύ φορολογικής και λογιστικής βάσης αντίστοιχα ενώ σε περίπτωση που δεν υφίστανται διαφορές μεταξύ λογιστικής και φορολογικής βάσης, τα πεδία αυτά παραμένουν κενά. Λόγω των παραπάνω διαφοροποιήσεων κρίθηκε σκόπιμο η ανάλυση να πραγματοποιηθεί χωριστά για τις εταιρείες που τηρούν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. σε σχέση με αυτές που εφαρμόζουν τα Ε.Λ.Π. ακολουθώντας βέβαια την ίδια μεθοδολογία. Εκτός από τα μη εκπιπτόμενα έξοδα και τα αφορολόγητα έσοδα κύριο σημείο έρευνας αποτελούν για τις εταιρείες με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. οι προσωρινές διαφορές μεταξύ Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. και φορολογικής βάσης (και συγκεκριμένα τα ποσά στους κωδικούς 118 και 119 του εντύπου Φ.01.013). Βασιζόμενοι στην κωδικοποίηση του φορολογικού εντύπου Φ.01.013 ο πίνακας 44 παρουσιάζει το τρόπο άντλησης των μεταβλητών.

Πίνακας 44: Επεξήγηση μεταβλητών δείγματος με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Ονομασία Μεταβλητής	Επεξήγηση μεταβλητής	Κωδικός Εντύπου	Έντυπο άντλησης
code_118	Οι θετικές προσωρινές διαφορές μεταξύ φορολογικής και λογιστικής βάσης	118	Φ.01.013
code_119	Οι αρνητικές προσωρινές διαφορές μεταξύ φορολογικής και λογιστικής βάσης	119	Φ.01.013

¹³² Περισσότερες πληροφορίες παρουσιάζονται στην ενότητα 2.6.

¹³³ Παράγραφος 16 του άρθρου 13 του Ν. 3301/2004.

¹³⁴ Οι κωδικοί 118 και 119 υπάρχουν μόνο στο έντυπο Φ.01.013, καθώς στις επιχειρήσεις που εφαρμόζουν τα Ε.Λ.Π. δεν υφίστανται διαφορές μεταξύ λογιστικής και φορολογικής βάσης.

code1	Μη εκπιπτόμενα έξοδα	018+019+020+021+022+023+025+450	Φ.01.013
code2	Αφορολόγητα έσοδα	026+027+028+460+462+752+550+461 ¹³⁵	Φ.01.013

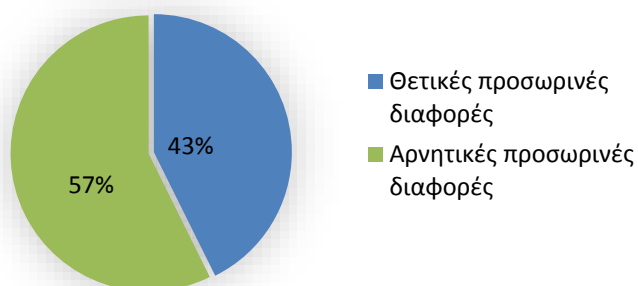
Σημειώνεται ότι στην ανάλυση που ακολουθεί όλες οι μεταβλητές είναι σε πραγματικά μεγέθη εκφρασμένες σε ευρώ ενώ το δείγμα επιχειρήσεων είναι αυτό που αναλύθηκε στην ενότητα 3.3. Από τα περιγραφικά στατιστικά του δείγματος (Πίνακας 45) παρατηρείται ότι οι θετικές προσωρινές διαφορές μεταξύ φορολογικής και λογιστικής βάσης (343203 ευρώ) κατά μέσο ορό είναι μικρότερες από τις αντίστοιχες αρνητικές (461122.1 ευρώ). Το γεγονός αυτό οδηγεί από μόνο του σε ένα φορολογητέο αποτέλεσμα μικρότερο από το λογιστικό βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. Ταυτόχρονα τα μη εκπιπτόμενα έξοδα (1820133 ευρώ) είναι σχεδόν διπλάσια από τα αφορολόγητα έσοδα (995685.7 ευρώ) στις επιχειρήσεις που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. αυξάνοντας (μειώνοντας) έτσι τα φορολογητέα κέρδη (φορολογητέες ζημίες).

Πίνακας 45: Περιγραφικά στατιστικά εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Μεταβλητή	Αριθμός παρατηρήσεων	Μέσος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
code_118	6757	343203	4069231	0	1.71e+08
code_119	6757	461122.1	7845100	0	5.26e+08
code1	6757	1820133	1.39e+07	0	4.61e+08
code2	6757	995685.7	1.24e+07	0	5.59e+08

Σε επίπεδο ποσοστού οι θετικές προσωρινές διαφορές μεταξύ φορολογικής και λογιστικής βάσης αποτελούν το 43% ενώ οι αρνητικές το 57% των διαφορών (Σχήμα 48).

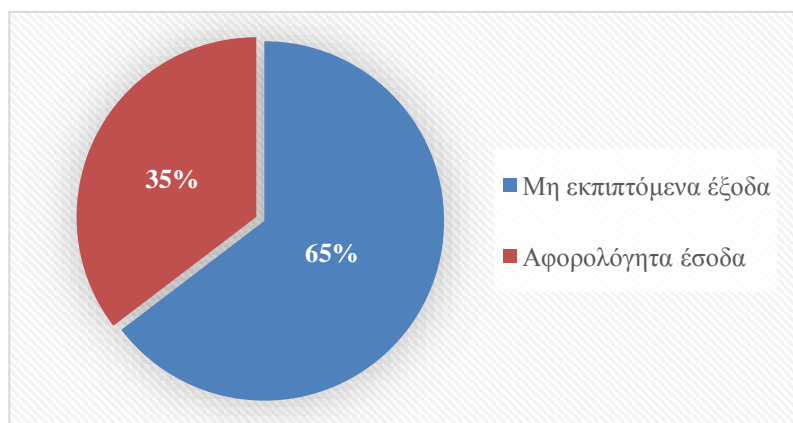
Σχήμα 48: Προσωρινές διαφορές Δ.Λ.Π/Δ.Π.Χ.Π. - Φ.Β.

¹³⁵ Λόγω διαχρονικών αλλαγών στην φορολογική νομοθεσία μεταξύ των ετών 2004 και 2013 εμφανίζονται μερικές διαφοροποιήσεις στους κωδικούς του εντύπου Φ.01.013 (προστίθενται και αφαιρούνται κωδικοί). Περισσότερες πληροφορίες για τις αλλαγές παρέχονται στην ενότητα 2.6.

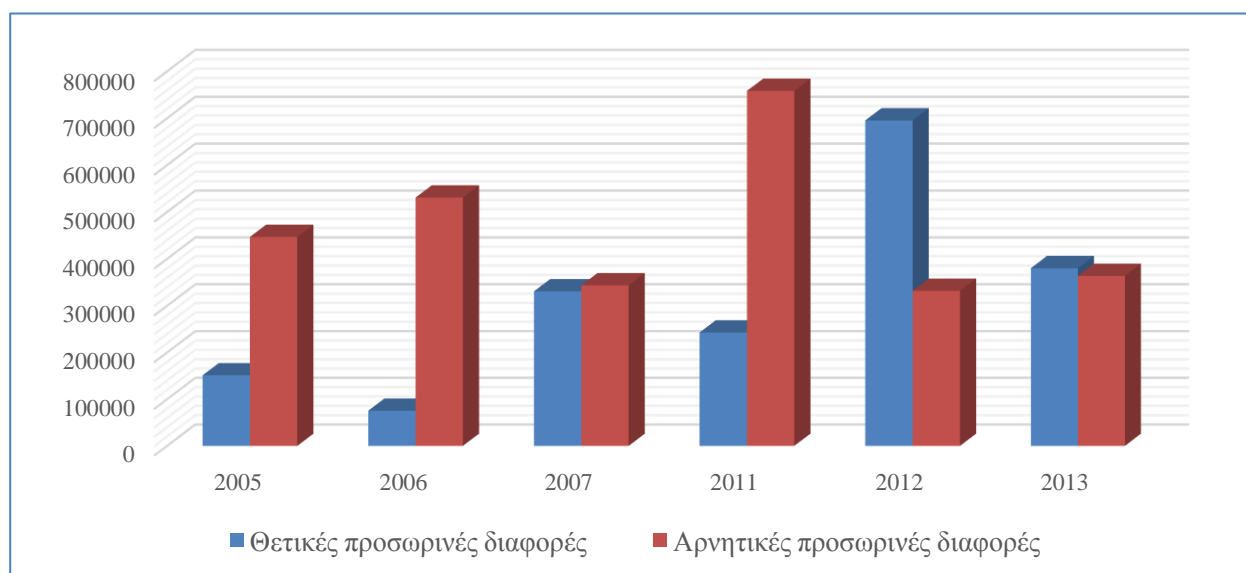
Αντίστοιχα οι λογιστικές διαφορές αποτελούνται κατά 35% από αφορολόγητα έσοδα και κατά 65% από μη εκπιπτόμενα έξοδα (Σχήμα 49).

Σχήμα 49: Λογιστικές διαφορές εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Αν και στο σύνολο της περιόδου (2005 ως 2007 και 2011 έως 2013) οι αρνητικές προσωρινές διαφορές μεταξύ φορολογικής και λογιστικής βάσης είναι μεγαλύτερες από τις θετικές, στην ανά φορολογική χρήση υπάρχουν διαφοροποιήσεις (Σχήμα 50). Συγκεκριμένα τα έτη 2012 και 2013 οι θετικές προσωρινές διαφορές Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.-Φ.Β. είναι μεγαλύτερες των αρνητικών με το χάσμα κατά το 2012 να αυξάνει αρκετά. Αντίθετα τα έτη 2005, 2006 και 2011 είναι εμφανή η διαφορά μεταξύ θετικών και αρνητικών προσωρινών διαφορών με τις δεύτερες να τις υπερκαλύπτουν κατά πολύ.

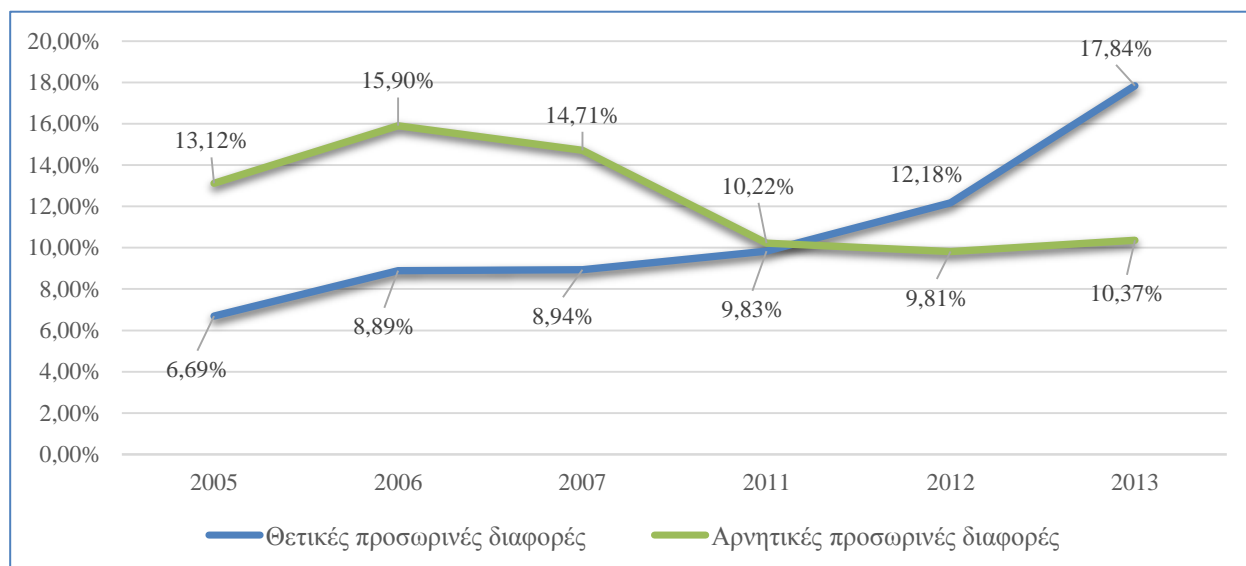
Σχήμα 50: Κατ' έτος μέγεθος προσωρινών διαφορών Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. - Φ.Β.

Ταυτόχρονα το ποσοστό των επιχειρήσεων που εμφανίζουν θετικές προσωρινές διαφορές Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.-Φ.Β. αυξάνουν σε όλη την περίοδο και από 6.69% το 2005 αγγίζουν το 17.84% το 2013 (Σχήμα 51). Αντίθετα οι επιχειρήσεις με αρνητικές, με εξαίρεση το 2006, ακολουθούν μια πτωτική πορεία με το 2013 να εμφανίζουν αρνητικές προσωρινές διαφορές Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.-Φ.Β. περίπου μια στις δέκα (10.37%) επιχειρήσεις. Τέλος κατά την περίοδο 2005 έως 2007 καθώς

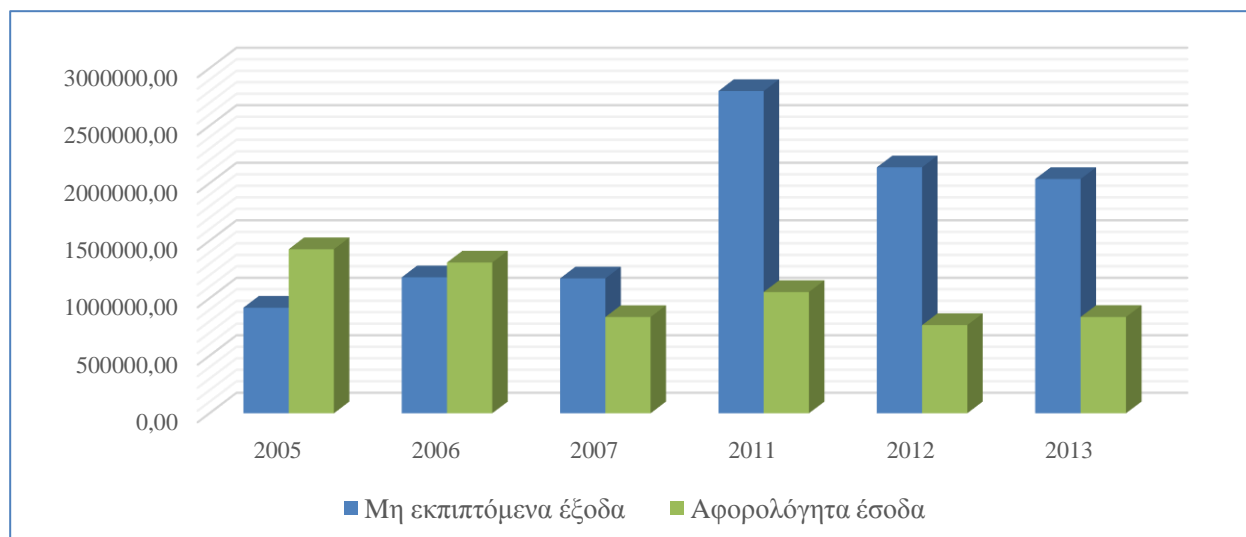
και το 2011 (το 2012 και το 2013) το ποσοστό των επιχειρήσεων με αρνητικές είναι μεγαλύτερο (μικρότερο) από αυτές με θετικές. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι κατά την χρήση του 2011 εάν και το πλήθος των επιχειρήσεων που εμφανίζουν θετικές ή/και αρνητικές προσωρινές διαφορές Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. - Φ.Β. κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα (περίπου στο 10%), σε επίπεδο μεγέθους διαφορών δεν συμβαίνει το ίδιο, με το χάσμα να είναι αναλογικά πολύ μεγάλο και να αγγίζει κατά μέσο ορό τα 515382 ευρώ.

Σχήμα 51: Κατ' έτος ποσοστό επιχειρήσεων με προσωρινές διαφορές Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.-Φ.Β.

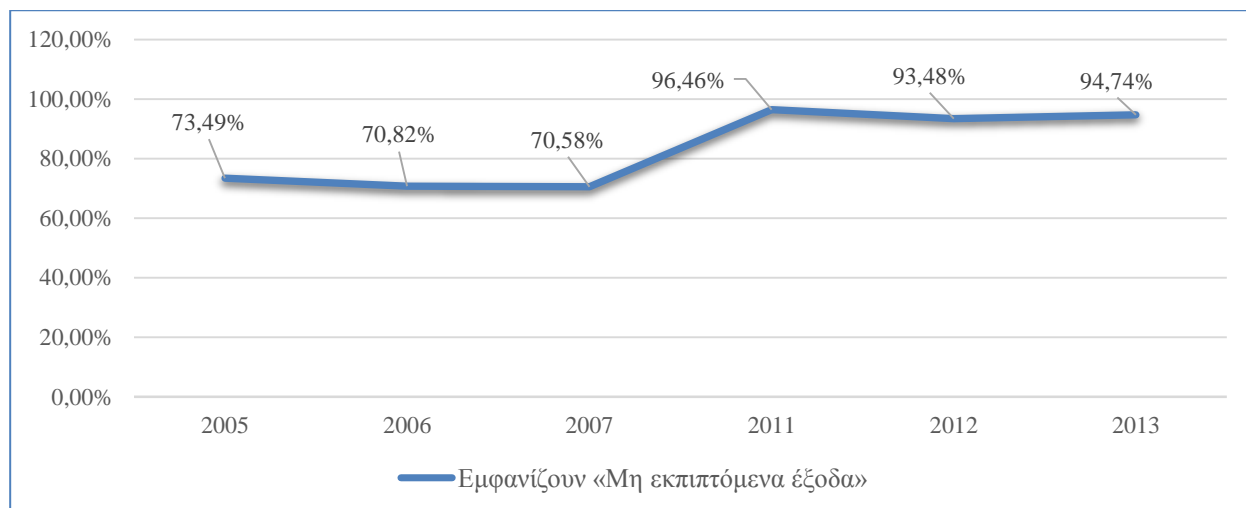
Αν και σε επίπεδο συνολικής περιόδου το κονδύλι των μη εκπιπτόμενων εξόδων είναι υψηλότερο από αυτό των αφορολόγητων εσόδων (Πίνακας 45), ανά φορολογική χρήση υπάρχουν διαφοροποιήσεις. Συγκεκριμένα το 2005 τα αφορολόγητα έσοδα είναι υψηλότερα των μη εκπιπτόμενων εξόδων κατά 508571 ευρώ ενώ το 2006 κατά 128524 ευρώ (Σχήμα 52). Επιπλέον αξιοσημείωτο είναι ότι την περίοδο από το 2011 έως το 2013 η διαφορά μεταξύ μη εκπιπτόμενων εξόδων και αφορολόγητων εσόδων αυξάνει σημαντικά (σχεδόν διπλασιάζεται).

Σχήμα 52: Κατ' έτος μέγεθος λογιστικών διαφορών εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

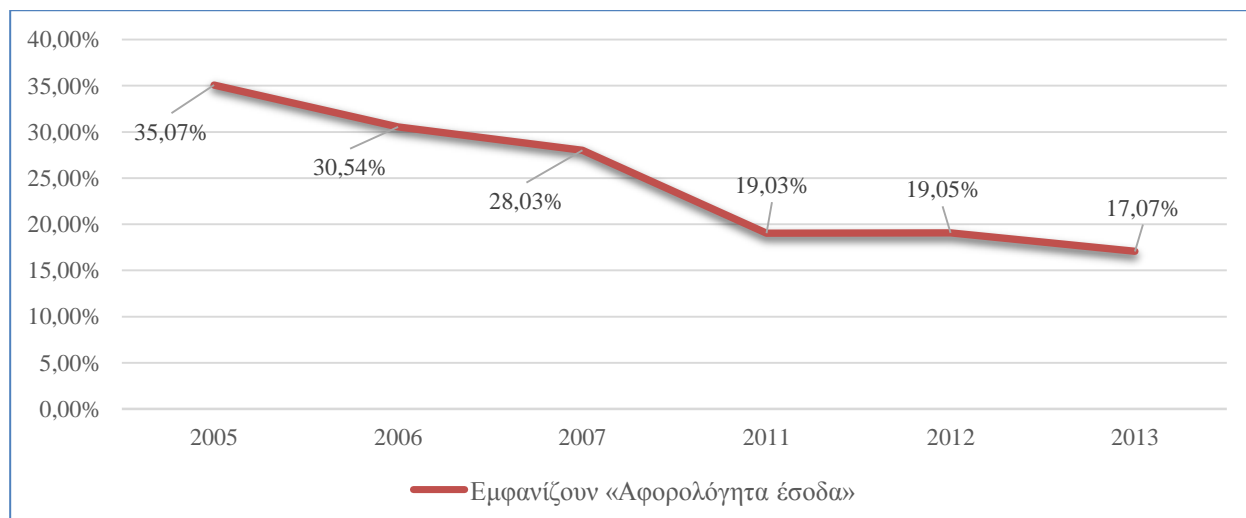
Η μεγάλη άνοδο των μην εκπιπτόμενων δαπανών κατά την περίοδο από το 2011 έως το 2013 αποτυπώνεται και στον αριθμό των επιχειρήσεων με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. που εμφανίζουν μη εκπιπτόμενα έξοδα, με σχεδόν εννέα στις δέκα να παρουσιάζουν (Σχήμα 53). Αντίστοιχα το ποσοστό κατά τις φορολογικές χρήσεις από το 2005 έως το 2007 είναι υψηλό και λίγο πάνω από το 70% των εταιρειών. Το ποσοστό αυτό κρίνεται υψηλό σε σχέση με αυτό των εταιρειών με Ε.Λ.Π. του σχήματος 32 της ενότητας 3.6.1, που κυμαίνονταν μόνο στο 35% κατά την περίοδο από το 2005 έως το 2007 και αυξάνονταν στο 72% κατά τα έτη από το 2011 έως το 2013.

Σχήμα 53: Ποσοστό επιχειρήσεων με μη εκπιπτόμενα έξοδα (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.)

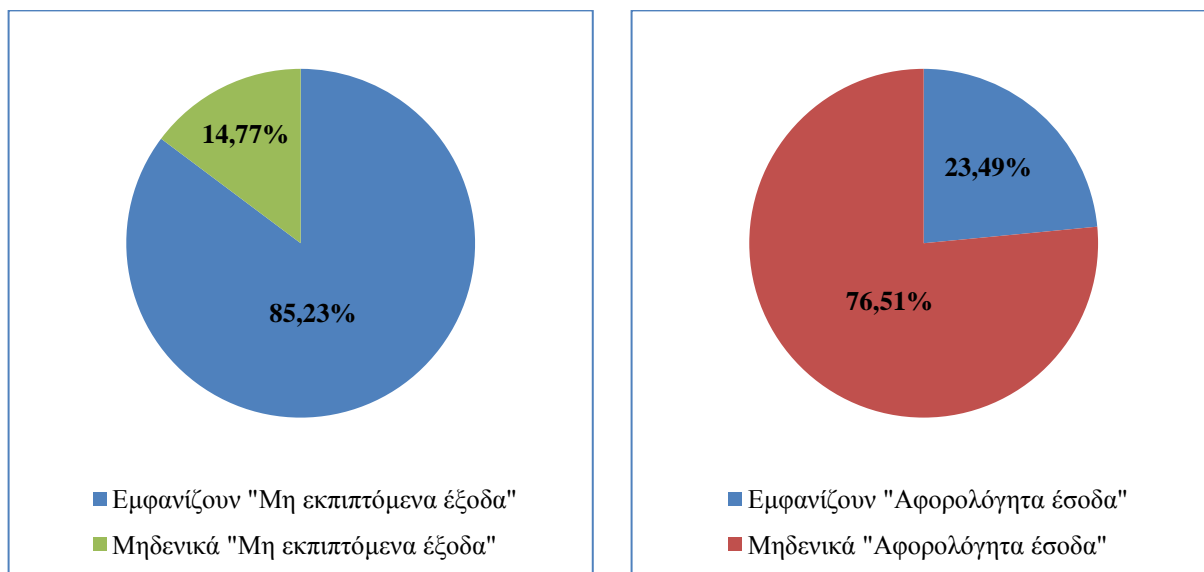
Ως αναφορά το ποσοστό των επιχειρήσεων με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. που διαθέτουν αφορολόγητα έσοδα διαχρονικά βαίνει μειούμενο (Σχήμα 54). Συγκεκριμένα το ποσοστό των εταιρειών από 35.07% το 2005 μειώνεται σε 17.07% το 2013. Βέβαια η μείωση αυτή δεν έχει τον ίδιο αντίκτυπο και στο μέγεθος των αφορολόγητων εσόδων (Σχήμα 52). Συγκρίνοντας τα ποσοστά αυτά με τα αντίστοιχα των εταιρειών που τηρούν τα Ε.Λ.Π. (Σχήμα 33), παρατηρείται μια σημαντική διαφοροποίηση καθώς το ποσοστό των εταιρειών με Ε.Λ.Π που εμφανίζουν αφορολόγητα έσοδα είναι κάτω του 10% (λιγότερες από μία στις δέκα επιχειρήσεις).

Σχήμα 54: Ποσοστό επιχειρήσεων με αφορολόγητα έσοδα (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.)

Σε επίπεδο συνολικής περιόδου (Σχήμα 55) πάνω από οχτώ στις δέκα επιχειρήσεις διαθέτουν μη εκπιπτόμενα έσοδα (85.23%) ενώ μόνο δύο στις δέκα εμφανίζουν αφορολόγητα έσοδα (23.49%).

Σχήμα 55: Ποσοστό επιχειρήσεων με λογιστικές διαφορές (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.)

Αφού έχει αναλυθεί το μέγεθος των θετικών και αρνητικών προσωρινών διαφορών καθώς και οι λογιστικές - φορολογικές διαφορές των επιχειρήσεων που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. στην Ελλάδα, στην συνέχεια πραγματοποιείται βασιζόμενοι στην δομή του φορολογικού εντύπου Φ.01.013 ο προσδιορισμός του φορολογητέου αποτελέσματος¹³⁶. Ο πίνακας 46 παρουσιάζει λεπτομερώς για πρώτη φορά στην ελληνική βιβλιογραφία την πραγματική φορολογική αναμόρφωση του λογιστικού αποτελέσματος χρήσης για τις επιχειρήσεις του δείγματος που χρησιμοποιούν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.¹³⁷

Πίνακας 46: Προσδιορισμός φορολογητέου αποτελέσματος εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΩΝ ΚΕΡΔΩΝ (Φ.01.013)			
	Επεξήγηση	Κωδικός Εντύπου	Μέσος όρος (σε ευρώ)
	Κέρδη ισολογισμού χρήσης βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.	116	4305513
	Ζημιά ισολογισμού χρήσης βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.	117	2991341

¹³⁶ Ακολουθείται η ίδια μεθοδολογία με αυτή της ενότητας 3.6.1.

¹³⁷ Το δείγμα αναλύεται στην ενότητα 3.3

Πλέον:	Προσωρινές διαφορές μεταξύ Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.-Φ.Β.	118	343203
Μείον:	Προσωρινές διαφορές μεταξύ Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.-Φ.Β.	119	461122.1
	Φορολογικά κέρδη χρήσης	016	3795816
	Φορολογική ζημία χρήσης	017	3318322
Μη εκπιπτόμενα έξοδα (Σε περίπτωση κερδών προστίθενται και σε περίπτωση ζημίας αφαιρούνται)	1 Φόροι που δεν εκπίπτουν	018	55177.2
	2 Ποσό αποσβέσεων που εκτέσθηκε πλέον των νόμιμων	019	120633.7
	3 Πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ.	020	71640.05
	4 Λοιπές δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση	022	1405483
	5 Λοιποί κωδικοί	021+023+025+450	167199.4
	Σύνολο κερδών	024	4507470
	Υπόλοιπο ζημιών	224	2209843
Αφορολόγητα έσοδα (Σε περίπτωση κερδών προστίθενται και σε περίπτωση ζημίας αφαιρούνται)	1 Μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχές	026	415254.8
	2 Έσοδα Αφορολόγητα (π.χ. κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια)	028	132067
	3 Λοιποί κωδικοί	026+460+462+752+550+461	448364.4
	Κέρδη χρήσεως	029	3682948
	Ζημία χρήσεως	030	2385010
	Κέρδη μετά φορολογική αναμόρφωση	040	3486219
	Ζημία μετά φορολογική αναμόρφωση	400	7004596
	Αφορολόγητων αποθεματικών αναπτυξιακών νόμων, κλπ.	041+042+043+044+046+045+077+098+099+060+071+076	116228.1

		+059 ¹³⁸	
	Φορολογητέα κέρδη	248	3403884
	Φορολογητέα ζημιά (που αναγνωρίζεται)	449	6996352

Ουσιαστική διαφορά με τις εταιρίες που εφαρμόζουν τα Ε.Λ.Π. (την ανάλυση του πίνακα 42 της ενότητας 3.6.1) κατά τον προσδιορισμό του φορολογητέου αποτελέσματος είναι:

1. η προσθήκη των κωδικών 116 και 117 που σχετίζονται με τα κέρδη και ζημιά ισολογισμού χρήσης βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.,
2. η προσθήκη των κωδικών 118 και 119 που αφορούν τις θετικές και αρνητικές προσωρινές διαφορές μεταξύ Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.- Φ.Β.¹³⁹ και
3. η προσθήκη του κωδικού 248 σχετικά με τα συνολικά φορολογητέα κέρδη.¹⁴⁰ Σημειώνεται ότι χρησιμοποιείται ο κωδικός 248 αντί για τον κωδικό 048 του εντύπου Φ.01.013 καθώς αυτός ενσωματώνει και την διαφορά των κερδών Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. - φορολογικών προς διάθεση.

Στην συνέχεια (Πίνακας 47) παρουσιάζεται ανά φορολογική χρήση ο μέσος όρος των μεταβλητών. Τα ποσά και εδώ είναι εκφρασμένα σε ευρώ.

Πίνακας 47: Κατ' έτος προσδιορισμός φορολογητέου αποτελέσματος (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.)

	Φορολογική χρήση					
	2005	2006	2007	2011	2012	2013
Κωδικός Εντύπου	Μέσος όρος (σε ευρώ)					
116	6340155	6091718	9304422	2954295	1941715	1578601
117	1077085	738045.4	1659861	6283955	3464199	3117707
118	151277.2	75380.86	330763.4	242956.1	695364.6	380293.8
119	446953.3	530908.5	343740.3	758337.8	331917.5	363750
016	6623707	5675748	6037577	2878893	2213648	1553234
017	1286247	1876096	1779919	3781177	3248444	6411137
018	17931.53	67717.44	27148.41	60240.96	67303.16	72378.46

¹³⁸ Περισσότερες πληροφορίες για τους κωδικούς των αφορολογητών αποθεματικών παρουσιάζονται στην ενότητα 2.3.3

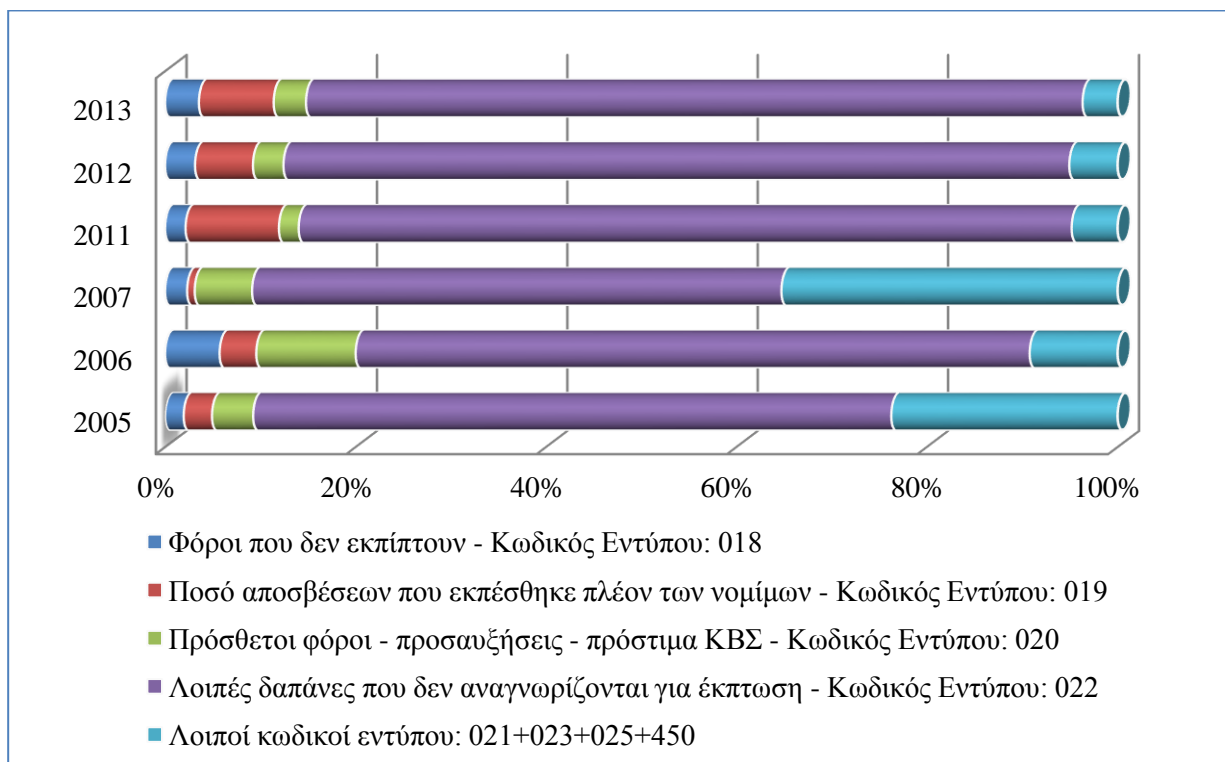
¹³⁹ Τα αρχικά Φ.Β. αποτελούν την συντομογραφία της Φορολογικής Βάσης.

¹⁴⁰ Οι συγκεκριμένοι κωδικοί (116, 117, 118, 119 και 248) υπάρχουν μόνο στο φορολογικό έντυπο Φ.01.013 λόγω των διαφορών μεταξύ Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. και Ε.Λ.Π.

019	27318.86	45531.32	9367.56	274799.6	130089.3	160043
020	39687.28	123463.1	70673.65	58273.8	68565.17	69092.96
022	615539.8	837112.2	652293.9	2274485	1764768	1661156
021+023+025 +450	217672.8	108678.5	413481	134389.1	107862.6	74443.86
024	7174731	6409260	6757023	3673067	3024186	2148818
224	919121.3	1427106	1326400	1773163	1920394	4969607
026	1111955	606508.4	637093.3	223641	196834.8	115802.7
028	25569.24	30662.29	69194.04	362837.1	13132.36	220874.4
026+460+462 +752+550+461	289199.4	673856.6	130558.8	467865.1	556696.7	500660.3
029	5892232	5157936	6000218	2722204	2476908	1668107
030	1063345	1486809	1406442	1875344	2160336	5326232
040	5821139	5109271	5714435	2397071	2322801	1443993
400	1893644	7178891	4059185	6351072	7967160	1.18e+07
041+042+043 +044+046+045 +077+098+099 +060+071+076 +059	131624.2	229563	215435.7	27126.32	123745.6	22055.31
248	5690201	4902305	5516113	2480435	2212783	1443901
449	1900161	7181442	4049027	6349135	7929294	1.18e+07

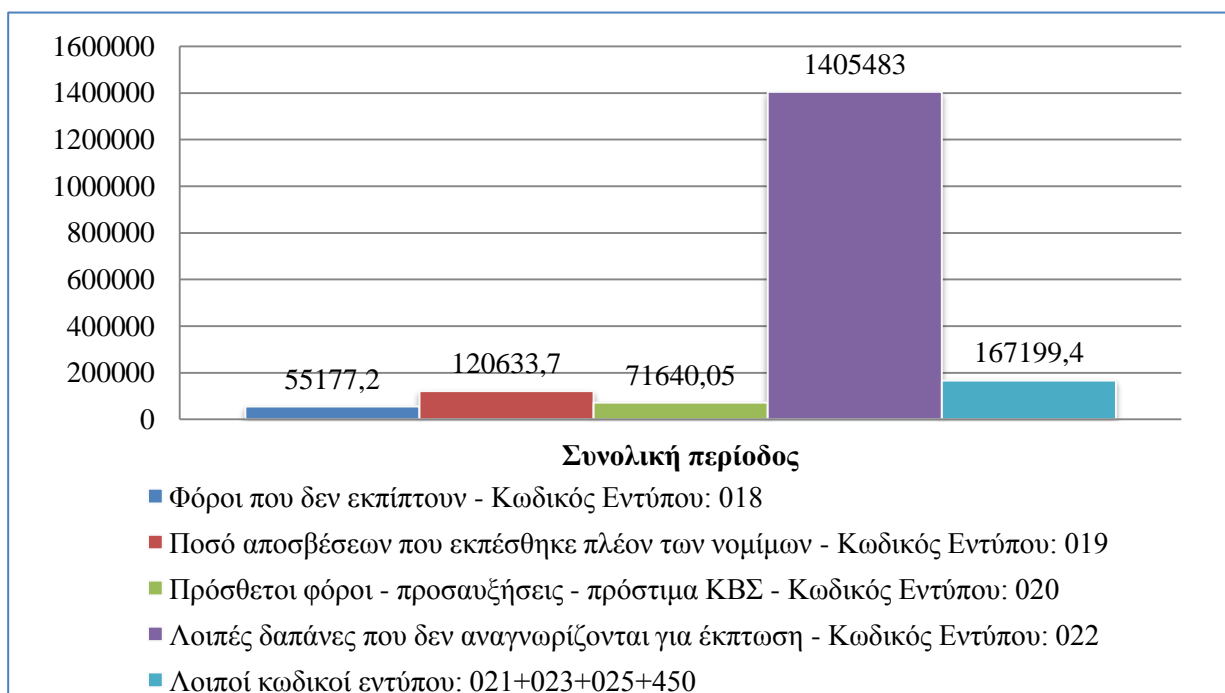
Ανά χρήση, χωρίς καμία εξαίρεση, το μεγαλύτερο μέρος των μη εκπιπτόμενων δαπανών αποτελεί ο κωδικός 022 ο οποίος περιλαμβάνει τις λοιπές δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση αποτελώντας την περίοδο από το 2011 έως το 2013 πάνω από το 80% του συνόλου των μη εκπιπτόμενων δαπανών (Σχήμα 56). Για τις χρήσεις 2005 και 2007 παρατηρείται σημαντική αύξηση στους λοιπούς κωδικούς του εντύπου (021, 023, 025 και 450) αποτελώντας πάνω από 20% των μη εκπιπτόμενων δαπανών (με 23.71% το 2005 και 35.25% το 2007). Αξιοσημείωτο είναι ότι οι διάφοροι φόροι που κατέβαλε η επιχείρηση και σύμφωνα με τον Κ.Φ.Ε. δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση (κωδικός 018) αποτελούν μικρό ποσοστό των συνολικών μη εκπιπτόμενων δαπανών με ποσοστό κάτω του 6% κάθε χρόνο. Τέλος οι «πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ.» κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα αγγίζοντας την φορολογική χρήση του 2006 το μέγιστο ποσοστό (10.44%) και το ελάχιστο το 2011 (2.08%).

Σχήμα 56: Διάρθρωση δαπάνης «Μη εκπιπόμενα έξοδα» εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Σε επίπεδο συνολικής περιόδου την πλειονότητα των μη εκπιπόμενων εξόδων στις επιχειρήσεις που τηρούν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. με ποσοστό 77.22% αποτελεί ο κωδικός 022 ο οποίος περιλαμβάνει τις λοιπές δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση (1405483 ευρώ). Όλες οι υπόλοιπες κατηγορίες κατέχουν ποσοστό μικρότερο του 10% του συνόλου (Σχήμα 57).

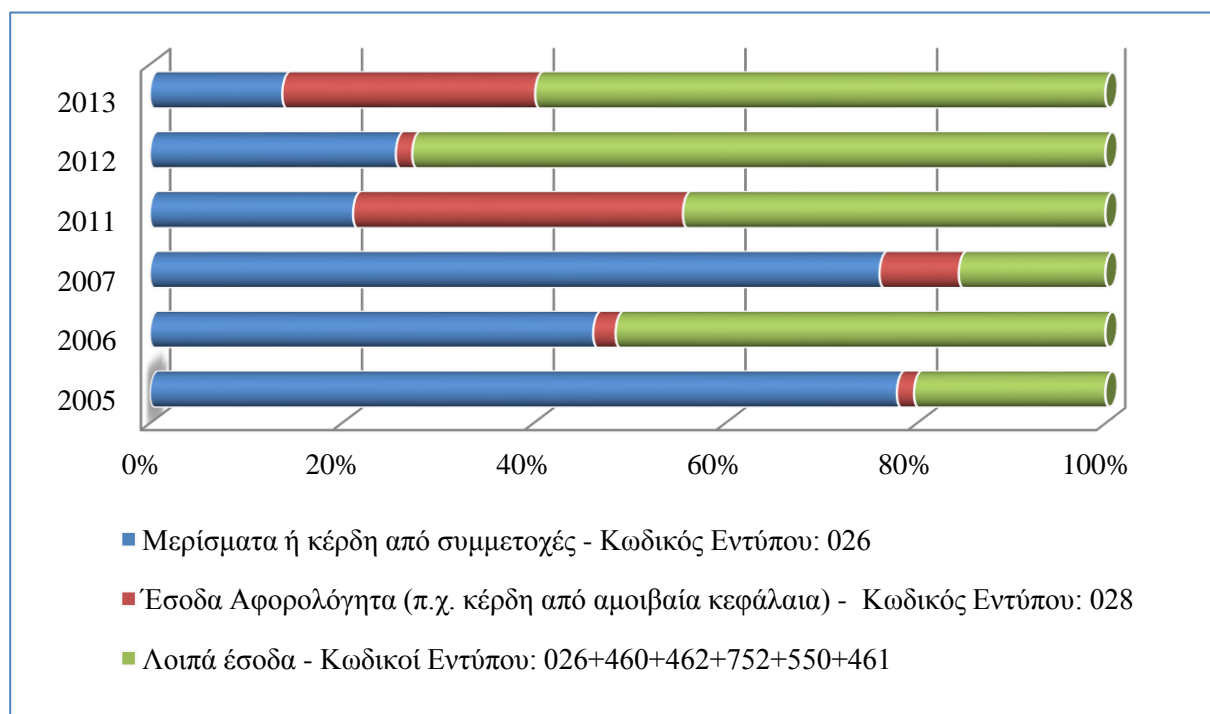
Σχήμα 57: Μη εκπιπόμενα έξοδα συνολικής περιόδου εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Η ανά φορολογική χρήση ανάλυση των αφορολογήτων εσοδών των επιχειρήσεων με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. κατά τα την τριετία από το 2005 έως το 2007 και την τριετία από το 2011 έως

το 2013 παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις. Συγκεκριμένα κατά τα έτη από το 2005 έως το 2007 τα μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχές (κωδικός 026) αποτελούν μια από τις κυριότερες πηγές των αφορολόγητων εσόδων με 77.94% το 2005, 46.26% το 2006 και 76.13% το 2007 (Σχήμα 58). Αντίστοιχα κατά τις φορολογικές χρήσεις από το 2011 έως το 2013 το ποσοστό μειώθηκε σημαντικά, πέφτοντας σε 21.21% το 2011, 25.67% το 2012 και 13.83% το 2013. Επιπλέον αξιοσημείωτη αύξηση παρατηρείται στον κωδικό 028 (κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια κ.α.) κατά τα έτη 2013 με 26.38% και 2011 με 34.41%, ενώ κατά τις υπόλοιπες χρήσεις βρίσκεται πολύ κάτω από το 10%. Τέλος τα λοιπά αφορολόγητα έσοδα και συγκεκριμένα το άθροισμα των κωδικών 026, 460, 462, 752, 550 και 461 αποτελούν σημαντικό ποσοστό σε κάθε φορολογική χρήση στις εταιρείες με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Σχήμα 58: Διάρθρωση δαπάνης «Αφορολόγητα έσοδα» εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

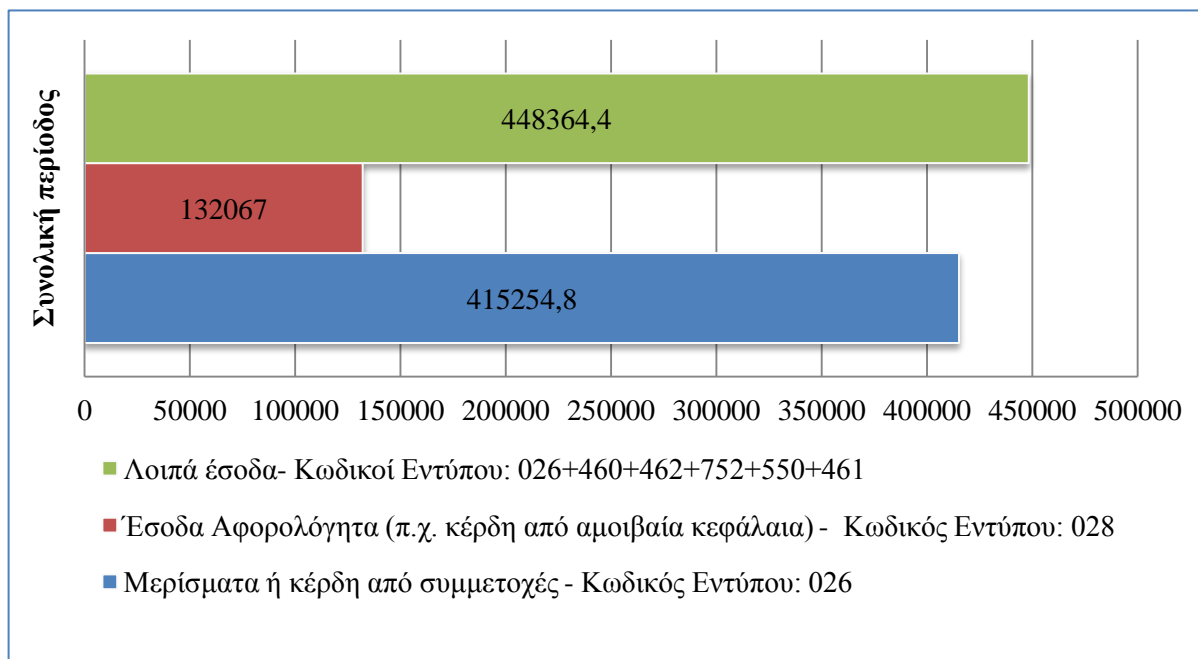

Σε επίπεδο εξαιτίας οι δυο βασικές πηγές αφορολόγητων εσόδων (Σχήμα 59) είναι:

- α. τα μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχές (κωδικός 026) με μέσο ορό 415254.8 ευρώ (αποτελώντας το 41.71% των συνολικών αφορολόγητων εσόδων) και
- β. τα λοιπά έσοδα (άθροισμα των κωδικών 026, 460, 462, 752, 550 και 461) με μέσο ορό 448364.4 ευρώ (αποτελώντας το 45.03% των συνολικών αφορολόγητων εσόδων).

Τέλος ο κωδικός 028 (κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια κ.α.) με μέσο ορό περιόδου τα 132067 ευρώ αποτελεί το 13.26% των αφορολόγητων εσόδων. Ομοίως και με τις επιχειρήσεις που τηρούν τα Ε.Λ.Π. τα συνολικά αφορολόγητα έσοδα υπολείπονται και εδώ των μη εκπιπτόμενων δαπανών.

Σχήμα 59: Αφορολόγητα έσοδα συνολικής περιόδου εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

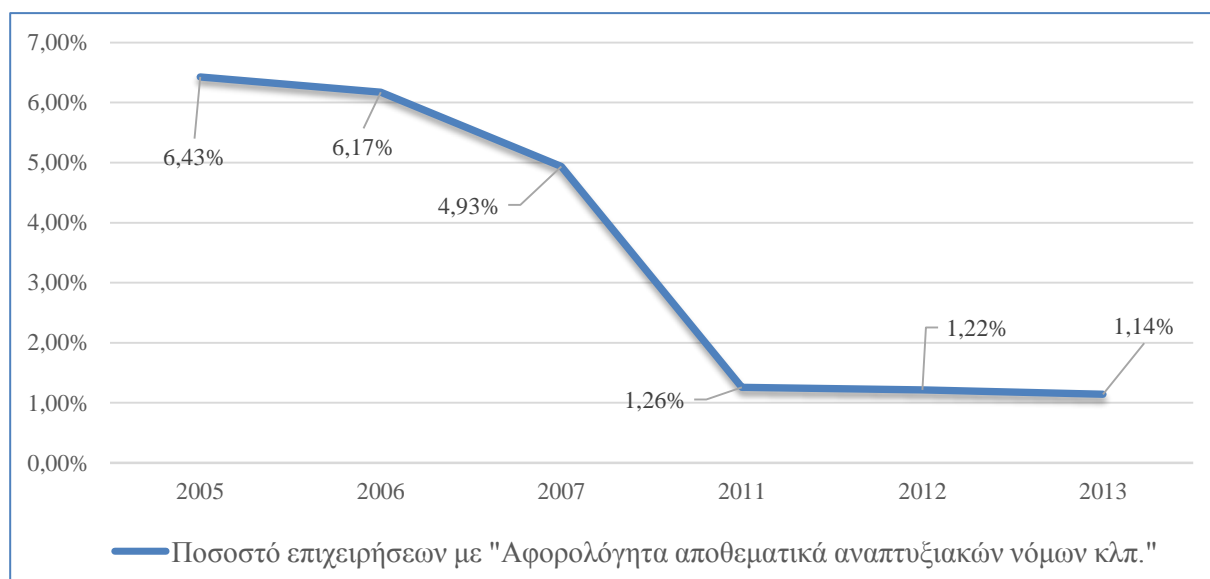
Όπως και με τις εταιρείες που τηρούν τα Ε.Λ.Π. έτσι και εδώ, κατά την διάρκεια της συνολική περιόδου παρουσιάζονται αυξομειώσεις του μέσου όρου των αφορολόγητων αποθεματικών αναπτυξιακών νόμων κλπ. (Σχήμα 60). Κύριο χαρακτηριστικό αποτελεί η μεγάλη απόκλιση μεταξύ των δυο περιόδων, δηλαδή της περιόδου 2005 έως 2007 από την περίοδο 2011 έως 2013. Ο μέσος όρος κατά την περίοδο 2011 έως 2013 κυμαίνεται σε χαμηλότερα επίπεδα από την περίοδο του 2005 έως 2007. Σε επίπεδο μεγεθών ο μέσος ορός των αφορολόγητων αποθεματικών κρίνεται αξιόλογος, με εξαίρεση ίσως τα έτη 2011 (27126.32 ευρώ) και 2013 (22055.31 ευρώ) που βρίσκεται κάτω από τα 100000 ευρώ, σε βαθμό που να επηρεάζει την αναπροσαρμογή του λογιστικού αποτελέσματος.

Σχήμα 60: Διαχρονική εξέλιξη αφορολόγητων αποθεματικών εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Απεναντίας σε επίπεδο πλήθους επιχειρήσεων το ποσοστό των επιχειρήσεων με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. που διαθέτουν αφορολόγητα αποθεματικά βαίνει διαχρονικά μειούμενο. Συγκεκριμένα από το 6.43% των εταιρειών το έτος 2004 μειώνεται στο 1.14% το 2013. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι ελάχιστες επιχειρήσεις (κάτω από μία στις δέκα) κάνουν χρήση ευεργετικών διατάξεων που αφορούν αφορολόγητα αποθεματικά αναπτυξιακών νόμων κτλ. (Σχήμα 61). Σε επίπεδο αριθμών μόνο 208 επιχειρήσεις στο σύνολο των 6757 του δείγματος εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π., εμφανίζουν αφορολόγητα αποθεματικά αποτελώντας μόνο το 3.08% του δείγματος (το αντίστοιχο ποσοστό στις εταιρείες που εφαρμόζουν τα Ε.Λ.Π. είναι 2.50%).

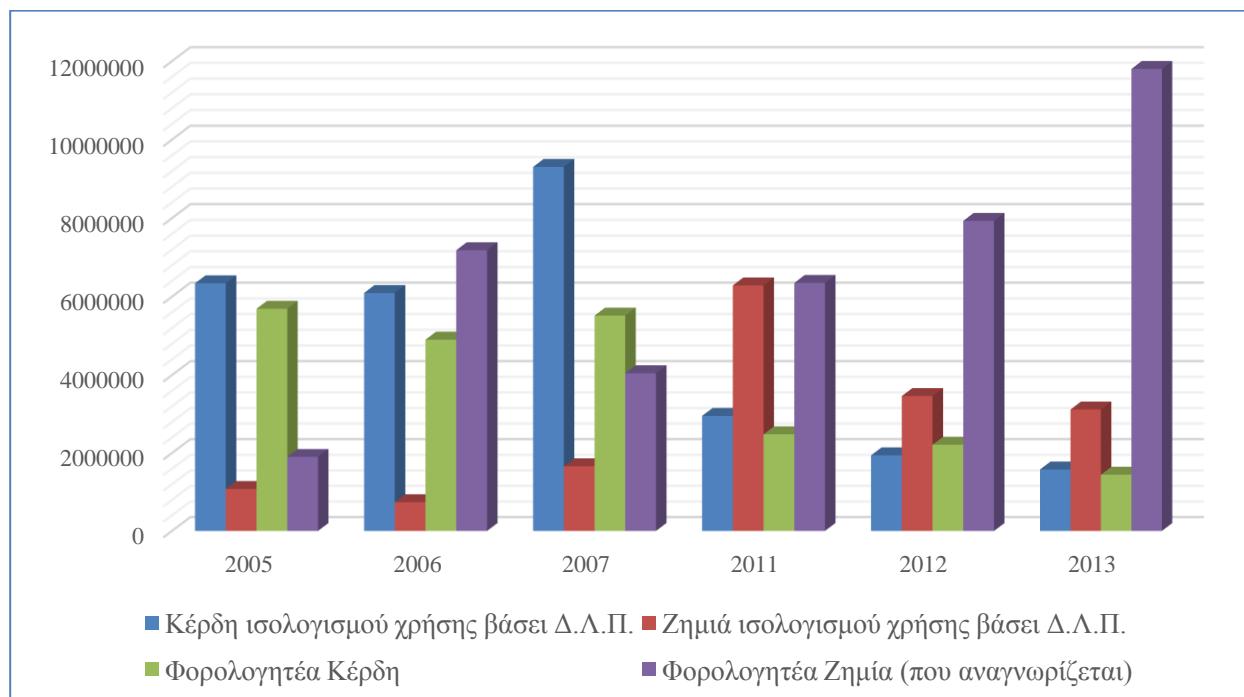
Σχήμα 61: Διαχρονική εξέλιξη αφορολόγητων αποθεματικών (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π)

Η σχέση μεταξύ λογιστικού αποτελέσματος και φορολογητέου προκύπτει από το σχήμα 62. Όπως και στις εταιρείες με Ε.Λ.Π. στις περισσότερες φορολογικές χρήσεις τα λογιστικά κέρδη βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. είναι υψηλότερα από τα φορολογητέα κέρδη. Εξαίρεση αποτελεί μόνο η χρήση του 2012 στην οποία τα φορολογητέα κέρδη υπερβαίνουν τα λογιστικά κέρδη βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. Επιπλέον το ποσό της φορολογητέας ζημίας που αναγνωρίζεται, σε όλα τα έτη του δείγματος, είναι μεγαλύτερο από το ποσό της λογιστικής ζημίας βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. Η μεγάλη αυτή διαφορά ερμηνεύεται και εδώ (όπως και στις εταιρείες με Ε.Λ.Π.) από την δυνατότητα της επιχείρησης να μεταφέρει από χρήση σε χρήση ζημιά. Σημειώνεται και εδώ ότι το ποσό της φορολογητέας ζημίας που αναγνωρίζεται, αναφέρεται στην συνολική ζημιά που θα μεταφέρει η επιχείρηση στην επόμενη χρήση και περιλαμβάνει φορολογική ζημιά που πιθανόν μεταφέρθηκε από την προηγούμενη χρήση (εμπεριέχεται το ποσό του κωδικού 039 «Ζημιά παρελθουσών χρήσεων»). Όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως στις εταιρείες που εφαρμόζουν τα Ε.Λ.Π., η φορολογική νομοθεσία δίνει την δυνατότητα στην επιχείρηση να μεταφέρει και να το συμψηφίσει διαδοχικώς στα πέντε (5) επόμενα οικονομικά έτη την

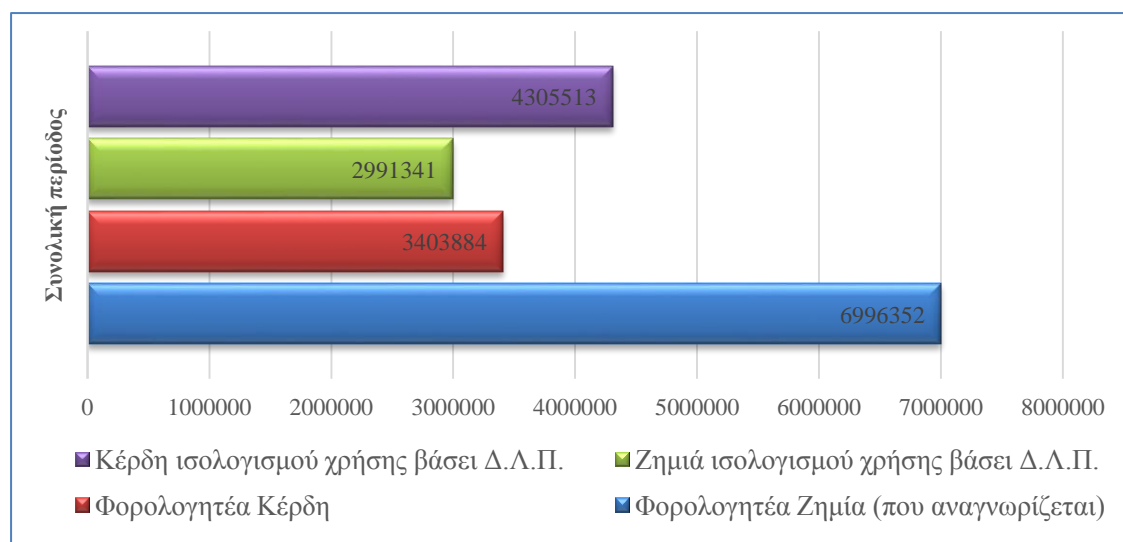
αναγνωρισμένη φορολογική ζημία (ενότητα 2.3.2). Τέλος λόγω κυρίως της κάμψης της ελληνικής οικονομίας (οικονομική ύφεση) κατά τα έτη 2011 έως 2013 τόσο τα λογιστικά όσο και τα φορολογητέα κέρδη είναι εμφανώς χαμηλότερα σε σχέση με αυτά της περιόδου από το 2004 έως το 2007 (περίοδο στην οποία η ελληνική οικονομία ήταν σε φάση επέκτασης).

Σχήμα 62: Κατ' έτος αναμόρφωση λογιστικού αποτελέσματος (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π)

Σε επίπεδο συνολικής περιόδου τα λογιστικά κέρδη βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (4305513 ευρώ) υπερβαίνουν τα φορολογητέα (3403884 ευρώ) κατά μέσο όρο 26.49% (το αντίστοιχο ποσοστό στις εταιρείες με Ε.Λ.Π. ήταν 12.68%) ενώ η φορολογητέα ζημιά που αναγνωρίζεται είναι σχεδόν διπλάσια της ζημιάς βάσει του ισολογισμού χρήσης βάσει Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (αντίστοιχα στις εταιρείες με Ε.Λ.Π. ήταν σχεδόν τριπλάσια). Σημειώνεται ότι αν και τα μεγέθη είναι πολύ μεγαλύτερα από αυτά των εταιρειών με Ε.Λ.Π. ακολουθούν το ίδιο μοτίβο. (Σχήμα 63)

Σχήμα 63: Αναμόρφωση λογιστικού αποτελέσματος εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

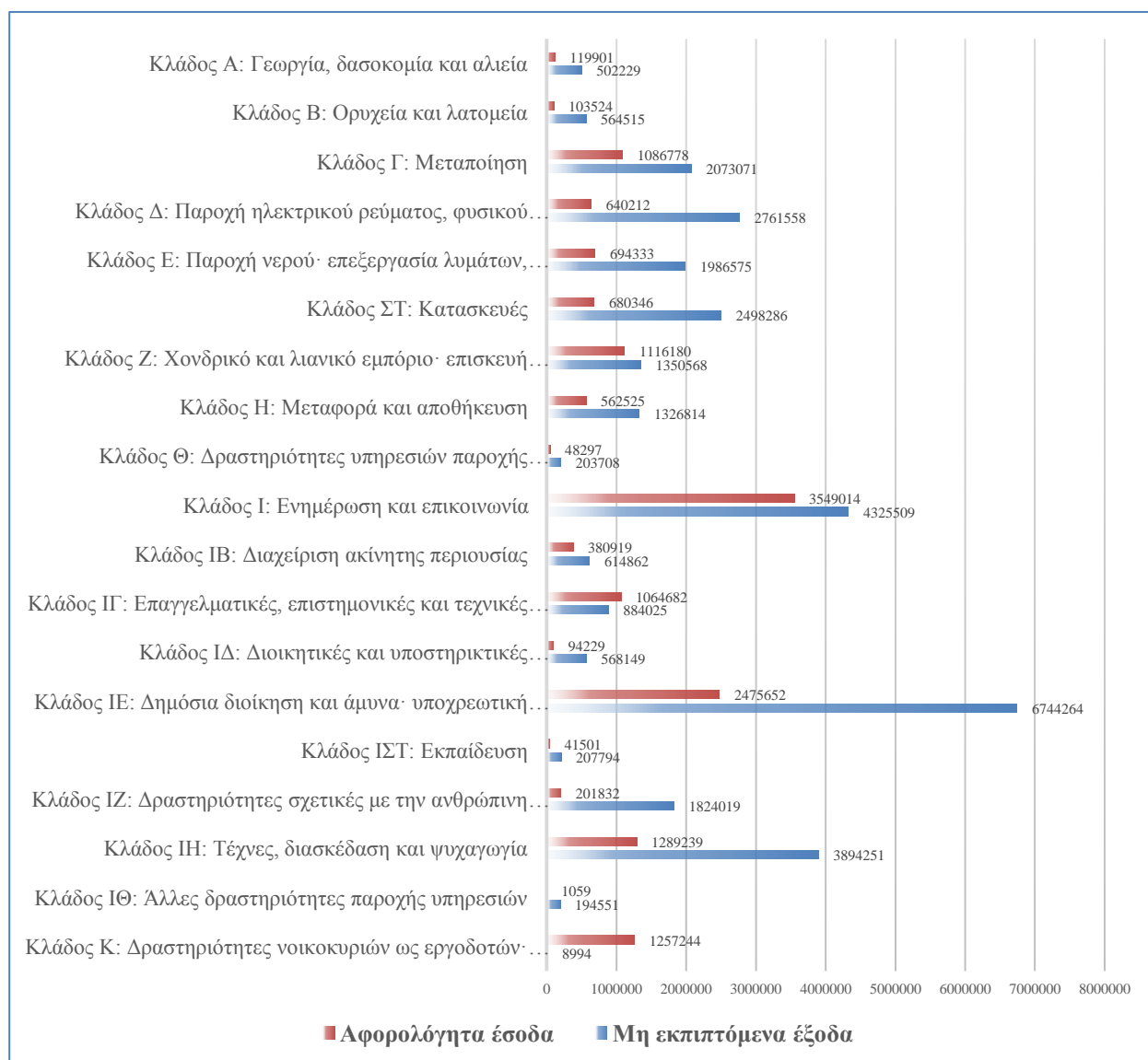
Θέλοντας συγκεντρωτικά ανά κλάδο (στους 19 κλάδους του δείγματος) να ελέγξουμε την έκταση του χάσματος μεταξύ των θετικών και αρνητικών προσωρινών διαφορών μεταξύ Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.-Φ.Β. διαπιστώνουμε ότι η πλειονότητα των κλάδων (οι 11 από τους 19) εμφανίζει υψηλότερες θετικές λογιστικές διαφορές (συγκεκριμένα οι κλάδοι I, ΙΓ, ΣΤ, Α, Η, ΙΖ και Θ, με ταξινόμηση κατά NACE) , οι επτά (7) υψηλότερες αρνητικές (συγκεκριμένα οι κλάδοι Ε, Β, ΙΔ, ΙΘ, ΙΣΤ, Δ, Ζ, ΙΕ, ΙΒ, Γ και ΙΗ με ταξινόμηση κατά NACE), και ένας κλάδος με ίσες (ο κλάδος Κ: Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών· μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών, που αφορούν την παράγωγη αγαθών -και υπηρεσιών- για ίδια χρήση). Τέλος ο κλάδος ΙΗ «Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία» εμφανίζει το μεγαλύτερο θετικό χάσμα μεταξύ θετικών και αρνητικών λογιστικών διαφορών που αγγίζει τα 9165098 ευρώ ενώ ο κλάδος Ι «Ενημέρωση και επικοινωνία» παρουσιάζει το μεγαλύτερο αρνητικό χάσμα μεταξύ θετικών και αρνητικών λογιστικών διαφορών που αγγίζει τα μείον 358108 ευρώ (Σχήμα 64).

Σχήμα 64: Προσωρινές διαφορές ανά κλάδο δραστηριότητας εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Στην ανά κλάδο ανάλυση του δείγματος των επιχειρήσεων με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. παρατηρείται ότι στην πλειονότητα των κλάδων δραστηριότητας (συγκεκριμένα στους 17 από τους 19 κλάδους) η έκταση του χάσματος μεταξύ των μη εκπιπόμενων εξόδων και των αφορολόγητων εσόδων είναι θετική (θετικές λογιστικές - φορολογικές διαφορές) δείχνοντας ότι οι μη εκπιπόμενες δαπάνες υπερβαίνουν κατά μέσο όρο τα αφορολόγητα έσοδα. Μόνο δύο κλάδοι παρουσιάζουν αρνητικές διαφορές με τα αφορολόγητα έσοδα να υπερβαίνουν τα μη εκπιπόμενα έξοδα, και συγκεκριμένα οι κλάδοι με ταξινόμηση κατά NACE: α) Κ: Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών· μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών, που αφορούν την παράγωγή αγαθών -και υπηρεσιών- για ίδια χρήση (με μείον 1248250 ευρώ) και β) ΙΓ: Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (με μείον 180657 ευρώ). Σε επίπεδο μεγέθους θετικών διαφορών ο κλάδος ΙΕ «Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση» εμφανίζει τις υψηλότερες με το χάσμα να φτάνει τα 4268612€ (Σχήμα 65).

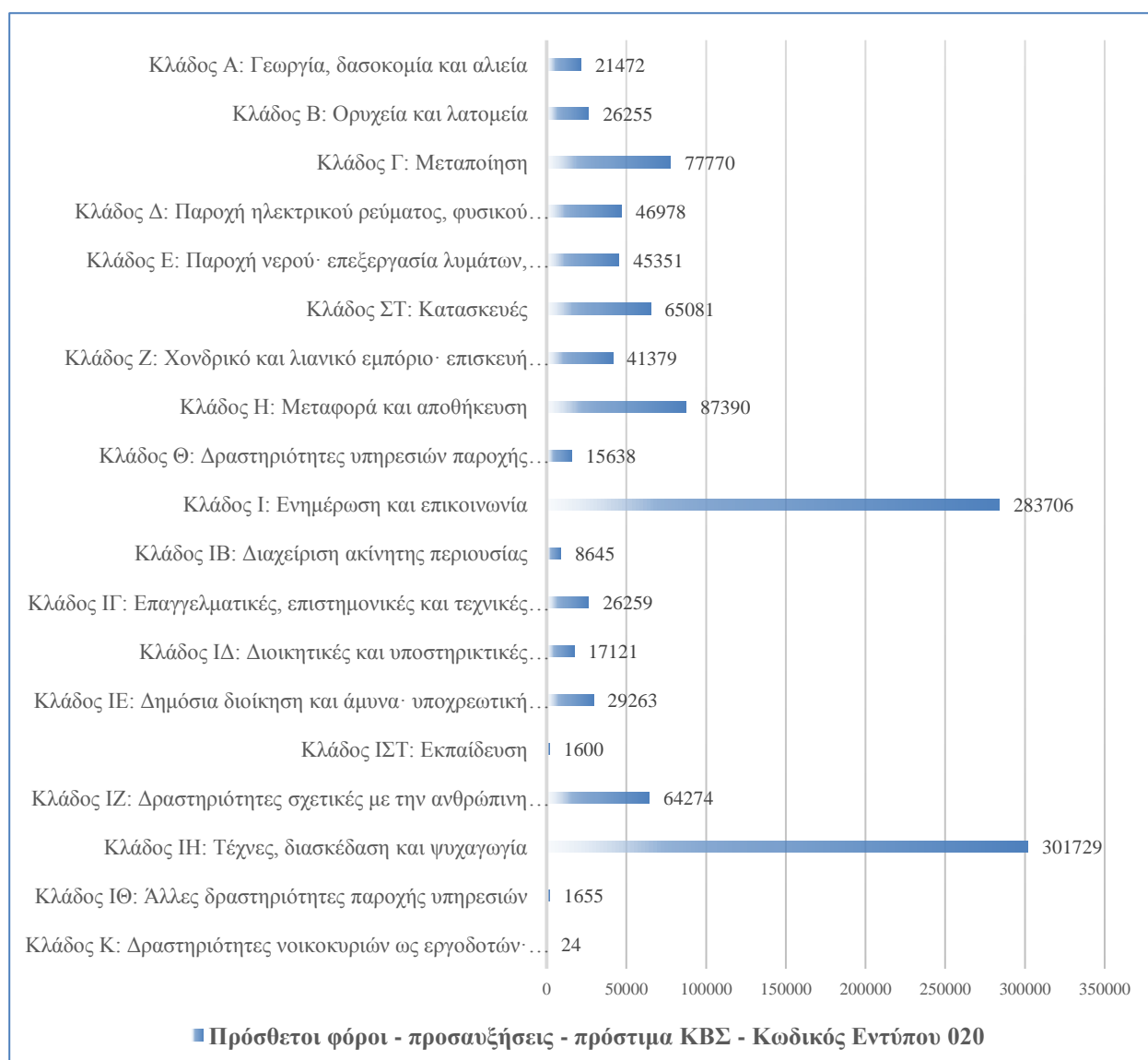
Σχήμα 65: Λογιστικές διαφορές ανά κλάδο δραστηριότητας εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Το Σχήμα 66 παρουσιάζει το κονδύλι των μη εκπιπτόμενων δαπανών που σχετίζονται με τον κωδικό 020 του εντύπου Φ.01.013 και συγκεκριμένα τους πρόσθετους φόρους - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ.. Παρατηρείται ότι ποσό που εμφανίζουν οι επιχειρήσεις που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. στον κωδικό 020 έχει σημαντικές διακυμάνσεις ανά κλάδο δραστηριότητας. Όπως και στις εταιρείες που τηρούν τα Ε.Λ.Π. έτσι και εδώ ο κλάδος ΙΗ «Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία» εμφανίζει τον υψηλότερο μέσο όρο αγγίζοντας τα 301729 ευρώ ενώ ακολουθεί ο κλάδος Ι «Ενημέρωση και επικοινωνία» με 283706 ευρώ. Τέλος οι κλάδοι με τον χαμηλότερο μέσο όρο στον συγκεκριμένο κωδικό είναι:

- Ο κλάδος Κ «Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών· μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών, που αφορούν την παράγωγή αγαθών -και υπηρεσιών- για ίδια χρήση» με μέσο όρο μόλις 24 ευρώ, και
- Ο κλάδος ΙΣΤ «Εκπαίδευση» με μέσο όρο 1600 ευρώ.

Σχήμα 66: Πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. ανά κλάδο δραστηριότητας εταιρειών με Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Σε επίπεδο ποσοστό επιχειρήσεων που εμφανίζουν πρόσθετους φόρους - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. στο φορολογικό έντυπο Φ.01.013, παρατηρείται ότι περισσότερες από μία στις δύο επιχειρήσεις παρουσιάζουν (Σχήμα 67). Ταυτόχρονα το ποσοστό αυτό είναι αυξημένο σε σχέση με τις επιχειρήσεις που εφαρμόζουν τα Ε.Λ.Π. (το οποίο κυμαίνονταν περίπου στο 30%). Επιπλέον αν και σε επίπεδο μεγέθους πρόσθετων φόρων - προσαυξήσεων - πρόστιμων Κ.Β.Σ υπήρχαν κλάδοι με σημαντικές αποκλίσεις (Σχήμα 66) σε επίπεδο ποσοστού επιχειρήσεων δεν παρουσιάζονται αντίστοιχες μεγάλες αποκλίσεις. Ο μοναδικός κλάδος με ποσοστό μικρότερο του 50% είναι ο κλάδος ΙΣΤ της εκπαίδευσης (46.15%) ενώ αυτός με το μεγαλύτερο είναι ο κλάδος ΙΗ «Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία» με ποσοστό 72.88%. Σημειώνεται ότι ο κλάδος αυτός (ΙΗ) παρουσιάζει και το υψηλότερο πόσο στον κωδικό 020 (πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ.) του εντύπου Φ.01.013 με μέσο όρο περιόδου τα 301729 ευρώ.

Σχήμα 67: Πλήθος επιχειρήσεων με πρόσθετους φόρους - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. ανά κλάδο δραστηριότητας

3.6.3 Φόρος εισοδήματος και πληρωτέος φόρος

Σκοπός της παρούσας ενότητας είναι η μέτρηση της πραγματικής απόκλισης μεταξύ φόρου εισοδήματος και πληρωτέου φόρου των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Όπως αναλύθηκε και στην ενότητα 2.4 το ποσό του φόρου εισοδήματος που παρουσιάζει μια επιχείρηση στις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις μπορεί να διαφέρει από τον φόρο που πραγματικά θα καταβάλει «ή διαφορετικά πληρώσει» η επιχείρηση στις φορολογικές αρχές. Η εκκαθάριση του φόρου (συνολικό ποσό για βεβαίωση ή πιστωτικό ποσό για επιστροφή) πραγματοποιείται κατά την υποβολή των φορολογικών εντύπων που συντάσσει η επιχείρηση (Φ.01.010 ή Φ.01.013) ενώ το άρθρο 110 το Ν. 2994/1994 ορίζει λεπτομερώς τον τρόπο καταβολής του βεβαιωμένου φόρου (π.χ. τον αριθμό των δόσεων ή εκπτώσεων κτλ.). Στην παρούσα ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν τα φορολογικά δεδομένα του δείγματος των 405.957 επιχειρήσεων από την βάση δεδομένων της Γενικής Γραμματείας Δημοσίων Εσόδων (Γ.Γ.Δ.Ε.) του Υπουργείου Οικονομικών (το δείγμα αναλύεται στην ενότητα 3.3). Οι μεταβλητές ενδιαφέροντος προέρχονται επίσης από τα έντυπα Φ.01.010 ή Φ.01.013 και περιγράφονται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 48: Επεξήγηση μεταβλητών φόρου

Όνομασία Μεταβλητής	Επεξήγηση μεταβλητής	Έντυπο άντλησης	Κωδικός εντύπου
code_004	Φόρος που αναλογεί (Φόρος εισοδήματος)	Φ.01.010 ή Φ.01.013	004
code_704	Συνολικό χρεωστικό ποσό για βεβαίωση (Πληρωτέος φόρος)	Φ.01.010 ή Φ.01.013	704
code_703	Πιστωτικό ποσό για επιστροφή (Επιστρεφόμενος φόρος)	Φ.01.010 ή Φ.01.013	703

Στην συνέχεια ο πίνακας 49 παρουσιάζει τα περιγραφικά των μεταβλητών για όλες τις επιχειρήσεις του δείγματος με τα ποσά να είναι εκφρασμένα και εδώ σε ευρώ.

Πίνακας 49: Περιγραφικά στατιστικά μεταβλητών φόρου

Μεταβλητή	Αριθμός παρατηρήσεων	Μέσος	Τυπική απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
code_004	405957	43266.41	1224561	0	2.63e+08
code_704	405957	42668.78	1305401	0	3.27e+08
code_703	405957	6560.95	351741.3	0	1.70e+08

Αξιοσημείωτο είναι ότι το συνολικό χρεωστικό ποσό φόρου που βεβαιώθηκε για πληρωμή (42668.78 ευρώ) είναι ελαφρώς μικρότερο (κατά 1,40%) από το μέσο όρο του φόρου εισοδήματος

των επιχειρήσεων του δείγματος (43266.41 ευρώ). Η διαφορά αυτή χαρακτηρίζεται πολύ μικρή και μπορεί να εξηγηθεί καθώς για τον υπολογισμό του πληρωτέου φόρου αφαιρείται από τον φόρο εισοδήματος ο φόρος που παρακρατήθηκε κατά την διάρκεια της χρήσης. Επιπλέον το ποσό για επιστροφή (επιστρεφόμενος φόρος), όπως αναμενόταν, είναι χαμηλό (μόνο 6560.95 ευρώ) και από το σύνολο των 405957 επιχειρήσεων του δείγματος εμφανίζουν μόνο οι 75707 (με ποσοστό 18,65%). Ο πίνακας 50 παρουσιάζει κατ' έτος τον μέσο των τριών μεταβλητών ενδιαφέροντος του πίνακα 49.

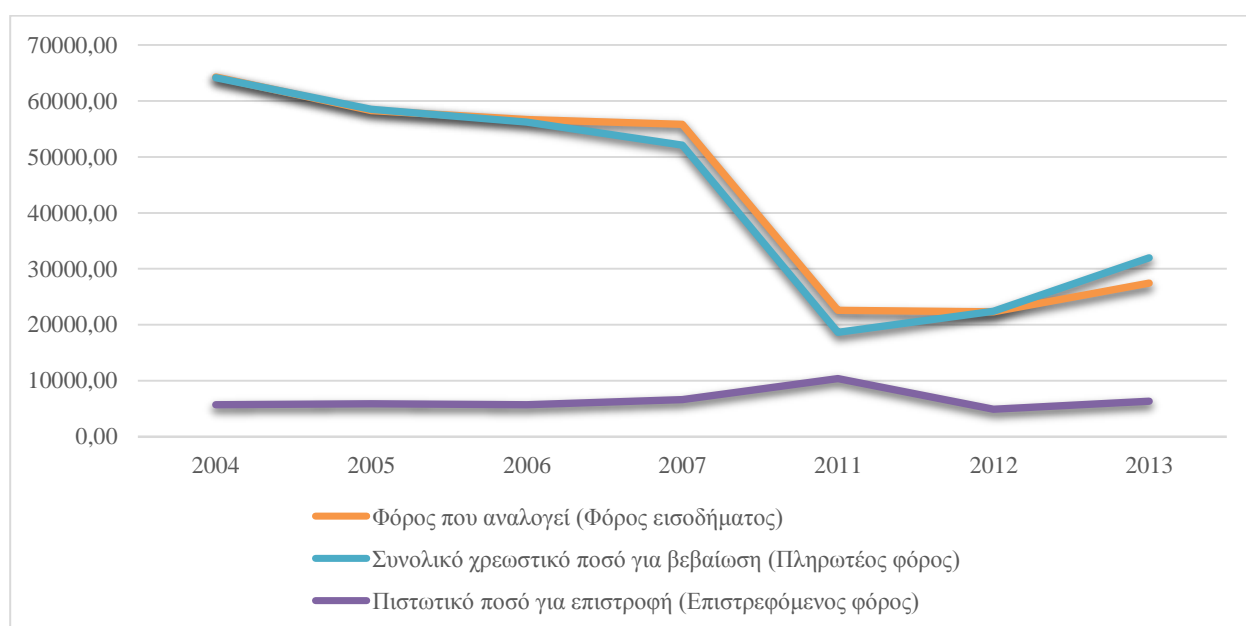
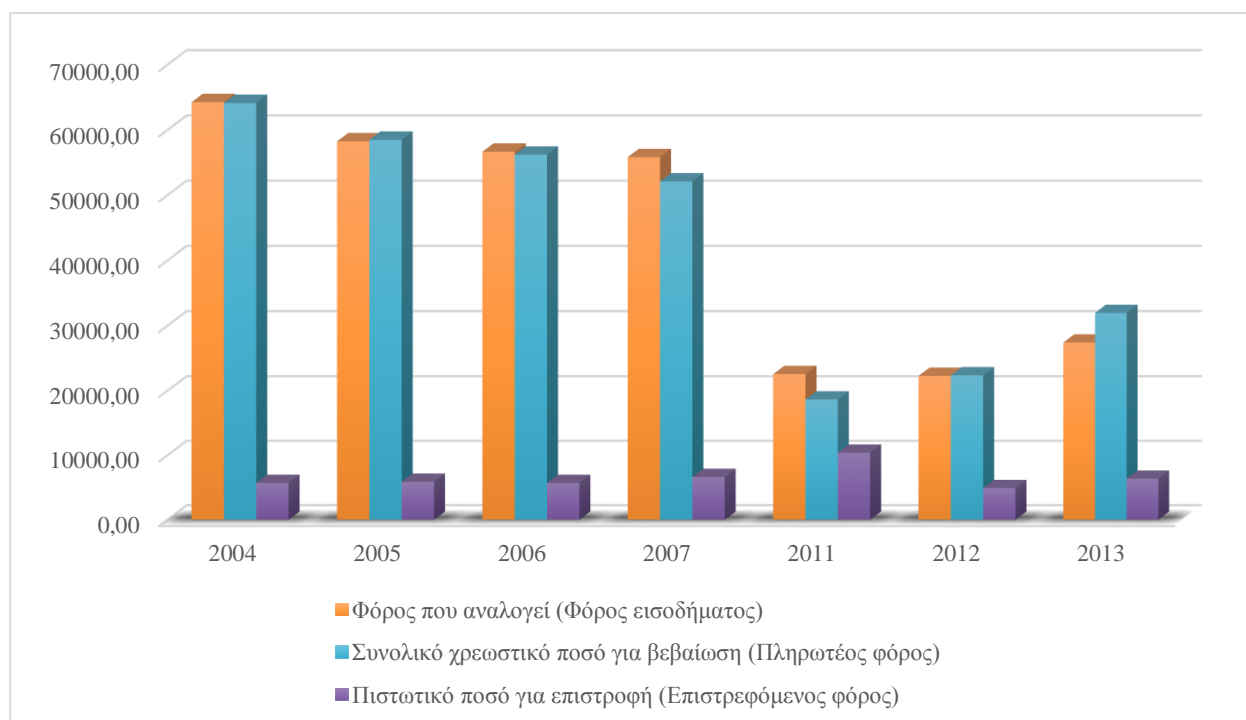
Πίνακας 50: Περιγραφικά στατιστικά κατ' έτος μεταβλητών φόρου

Φορολογικό έτος	Μεταβλητή	Αριθμός παρατηρήσεων	Μέσος
2013	code_004	54333	27422.1
2012		62135	22313.62
2011		63552	22575.74
2007		59956	55843.26
2006		58198	56678.65
2005		53538	58265.82
2004		54245	64282.96
2013	code_704	54333	31955.8
2012		62135	22391.54
2011		63552	18647.02
2007		59956	52118.97
2006		58198	56218.93
2005		53538	58511.39
2004		54245	64150.14
2013	code_703	54333	6358.28
2012		62135	4904.61
2011		63552	10381.68
2007		59956	6624.43
2006		58198	5704.17
2005		53538	5885.73
2004		54245	5700.39

Αξιοπρόσεκτη είναι η απόκλιση του φόρου εισοδήματος ή/και του πληρωτέου φόρου μεταξύ των δυο περιόδων (δηλαδή μεταξύ 2004-2007 και 2011-2013). Κατά την περίοδο της οικονομικής ύφεσης της ελληνικής οικονομίας (2011-2013), μιας περιόδου που τα έσοδα από φόρους για την ελληνική κυβέρνηση αποτελούν επιτακτική ανάγκη, ο βεβαιωμένος πληρωτέος φόρος των επιχειρήσεων μειώθηκε πάνω από το ήμισυ, και από 52118.97 ευρώ το 2007 μειώθηκε σε 18647.02 ευρώ το 2011. Την ίδια (αρνητική) πορεία ακολούθησε και ο φόρος εισοδήματος ενώ ο επιστρεφόμενος φόρος δεν παρουσίασε σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ των δυο περιόδων με εξαίρεση ίσως την φορολογική χρήση του 2011 στην οποία σημείωσε αύξηση και άγγιξε τα 10381.68 ευρώ. Η διαχρονική εξέλιξη δείχνει ότι ο πληρωτέος φόρος και ο φόρος εισοδήματος

κυμαίνονται στα ίδια επίπεδα καθ' έτος (Σχήμα 68), εμφανίζοντας μόνο μικρές αποκλίσεις κατά τα έτη 2007 και 2011 οπού ο φόρος εισοδήματος υπερβαίνει τον πληρωτέο (αντίστοιχα την φορολογική χρήση 2013 υπολείπεται).

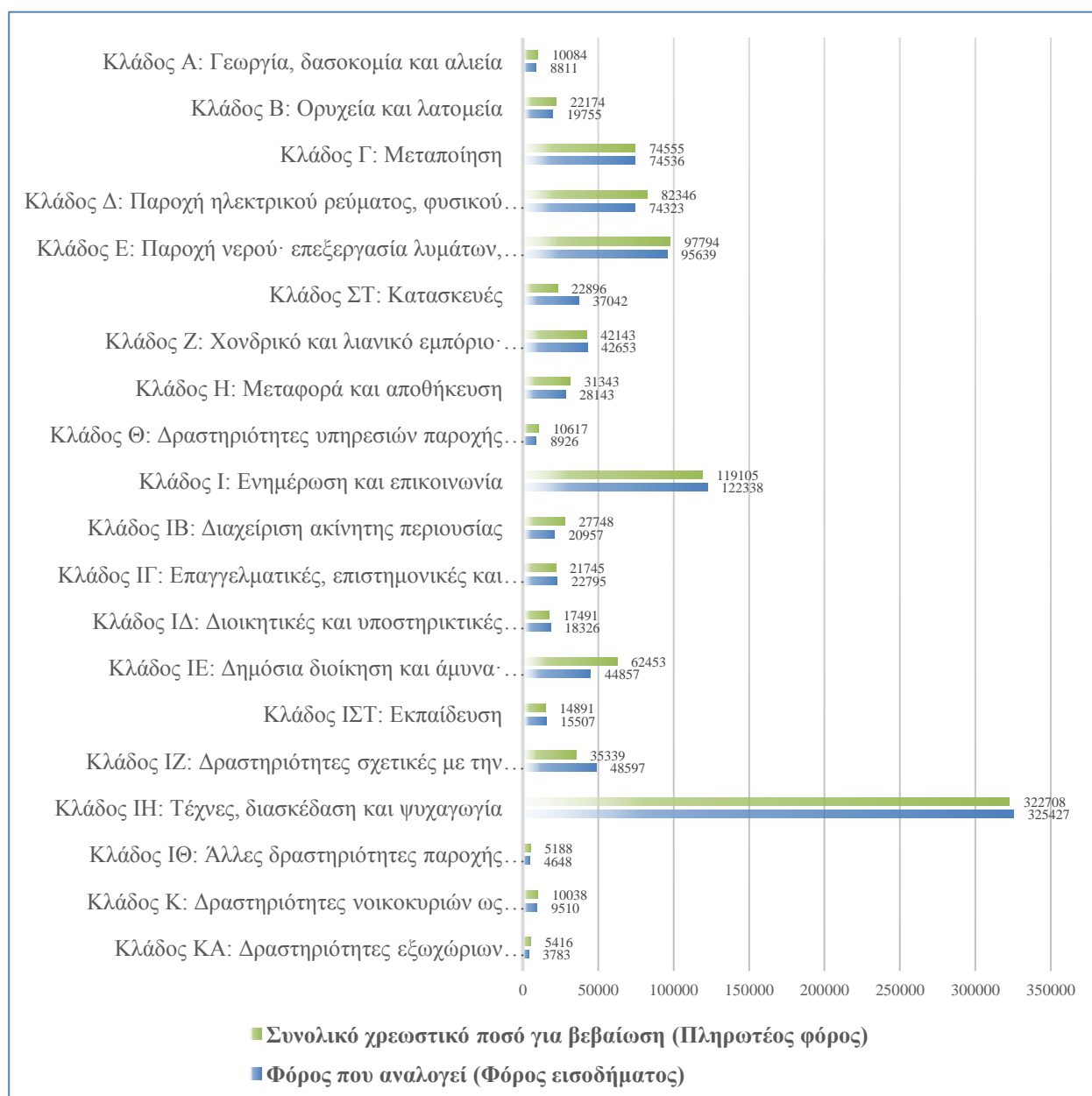
Σχήμα 68: Διαχρονική εξέλιξη μεταβλητών φόρου

Σε επίπεδο κλάδου δραστηριότητας ο μέσος όρος του φόρου εισοδήματος και του πληρωτέου φόρου των επιχειρήσεων του δείγματος παρουσιάζει σημαντικές αποκλίσεις. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η ταξινόμηση του κλάδου δραστηριότητας έγινε με βάση το Σύστημα Ταξινόμησης Οικονομικών Δραστηριοτήτων NACE Αναθ.2, της Ευρωπαϊκής Ένωσης (το δείγμα αποτελείται από είκοσι (20) κλάδους δραστηριότητας). Ο κλάδος με κωδικό ΠΗ

«Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία» εμφανίζει τις υψηλότερες πληρωμές φόρου στην περίοδο του δείγματος αγγίζοντας κατά μέσο όρο τις 300000 ευρώ. Ακολουθεί ο κλάδος Ι «Ενημέρωση και επικοινωνία» με περίπου 120000 ευρώ. Εύλογα ερωτήματα προκαλεί ο χαμηλός μέσος όρος του κλάδου Θ «Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης», ένας κλάδος με έντονη δραστηριότητα στην Ελλάδα και σχετικά μεγάλο κύκλο εργασιών, ο οποίος βρίσκεται πολύ κάτω από το μέσο όρο των υπόλοιπων κλάδων (Σχήμα 69).

Σχήμα 69: Φόρος εισοδήματος και πληρωτέος φόρος ανά κλάδο δραστηριότητας

Γενικά παρατηρούνται αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ φόρου εισοδήματος και πληρωτέου φόρου που αγγίζουν σε ποσοστό άνω του 30% με άλλοτε μεγαλύτερο τον φόρο εισοδήματος και άλλοτε τον πληρωτέο φόρο (Σχήμα 69). Η μεγαλύτερες διαφορές εντοπίζονται στους κλάδους:

- α. ΣΤ «Κατασκευές» με κατά μέσο όρο 38% διαφορά και υψηλότερο τον φόρο εισοδήματος.
- β. ΙΒ «Διαχείριση ακίνητης περιουσίας» με κατά μέσο όρο 32% διαφορά και υψηλότερο τον πληρωτέο φόρο.
- γ. ΙΕ «Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση» με κατά μέσο όρο 39% διαφορά και υψηλότερο τον πληρωτέο φόρο.
- δ. ΙΖ «Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μερίμνα» με κατά μέσο όρο 27% διαφορά και υψηλότερο τον φόρο εισοδήματος.
- ε. ΚΑ «Δραστηριότητες εξωχώριων οργανισμών και φορέων» με κατά μέσο όρο 43% διαφορά και υψηλότερο τον πληρωτέο φόρο.

3.7 Συμπεράσματα

Για πρώτη φορά βασιζόμενοι σε πραγματικά στοιχεία από τις ετήσιες φορολογικές δηλώσεις εισοδήματος των επιχειρήσεων στην Ελλάδα κατά την χρονική περίοδο 2004 έως 2007 και 2011 έως 2013 παρέχουμε εμπειρικά έγκυρες πληροφορίες για:

- i. την ακριβή μέτρηση του φορολογητέου εισοδήματος των επιχειρήσεων στην Ελλάδα (μέγεθος φορολογητέων κερδών ή ζημιών).
- ii. τον εντοπισμό των κυριότερων στοιχείων (ή αλλιώς πηγών) της διαφοράς μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος
- iii. την κύρια πηγή της διαφοράς μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος ότι αποτελούν α) οι δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση και β) η μεταφερομένη φορολογική ζημιά προηγούμενων χρήσεων.
- iv. την παροχή πληροφοριών και επεξηγήσεων για τις παρατηρούμενες διαφορές και αποκλίσεις μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος με σκοπό να βοηθήσουμε ερευνητές και ευρύτερο κοινό οι οποίοι δεν διαθέτουν πρόσβαση στα στοιχεία των φορολογικών δηλώσεων των επιχειρήσεων να κατανοήσουν το φαινόμενο αυτό.
- v. το λογιστικό κέρδος των ετήσιων δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης, ότι αποκλίνει σημαντικά από το φορολογητέο κέρδος της επιχείρησης που δηλώνεται στις φορολογικές αρχές μέσα από την ετήσια φορολογική δήλωση (έντυπο Φ.01.010 ή Φ.01.013) της επιχείρησης.
- vi. τη λογιστική ζημιά, ότι αποκλίνει σημαντικά από τη φορολογητέα ζημιά της επιχείρησης που δηλώνεται στις φορολογικές αρχές μέσα από την ετήσια φορολογική δήλωση (έντυπο Φ.01.010 ή Φ.01.013) της επιχείρησης.
- vii. τον αριθμοδείκτη που χρησιμοποιεί το ευρύ κοινό (π.χ. οι επενδυτές) για την εκτίμηση του φορολογητέου εισοδήματος της επιχείρησης, ότι αποκλίνει από το πραγματικό

φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησης που δηλώνεται στις φορολογικές αρχές μέσα από την ετήσια φορολογική δήλωση (έντυπο Φ.01.010 ή Φ.01.013) της επιχείρησης.

Τα παραπάνω συμπεράσματα αποτελούν πηγή σημαντικής πληροφόρησης τόσο για τους επενδυτές και πιστωτές μιας επιχείρησης αλλά όσο και για τους υπεύθυνους χάραξης της εκάστοτε φορολογικής πολιτικής. Τέλος κύριο σημείο ευαισθησίας τους αποτελούν οι αλλαγές στην φορολογική νομοθεσία και στα λογιστικά πρότυπα. Γι' αυτό τον σκοπό κύριο στοιχείο μεταγενέστερης έρευνας μπορεί να αποτελέσουν οι επιπτώσεις της εφαρμογής του Ν. 4308/2014 από 1.1.2015 και μετά καθώς οι επιχειρήσεις υποθέτουν τα νέα Ε.Λ.Π. αλλά και η εφαρμογή του νέου Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε.) με τον Ν. 4172/2013 που ισχύει για εισοδήματα από 1.1.2014.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ

4.1 Το διεθνές ενδιαφέρον

Τα τελευταία χρόνια η ερευνητική κοινότητα έχει δείξει μεγάλο ενδιαφέρον για την φορολογική συμπεριφορά των επιχειρήσεων, εστιάζοντας κυρίως στον φορολογικό σχεδιασμό (tax planning) που εφαρμόζουν. Ένας σχεδιασμός ο οποίος περιλαμβάνει έννοιες όπως η φοροδιαφυγή (tax evasion) και η φοροαποφυγή (tax avoidance).

Ταυτόχρονα οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής παγκοσμίως έχουν δημιουργήσει ένα θεσμικό πλαίσιο (Ο.Ο.Σ.Α., 2017)¹⁴¹ με σκοπό να περιοριστούν σημαντικά τα φορολογικά οφέλη των πολυεθνικών εταιρειών από τον διεθνή φορολογικό σχεδιασμό (Blouin, L. και άλλοι, 2012, Markle, K., 2015) ενώ οι φορολογικές αρχές πιέζουν για μεγαλύτερη δημοσιοποίηση των φορολογικών δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων. Επιπλέον τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν φέρει στο προσκήνιο αποφάσεις εταιρειών σχετιζόμενες με φορολογικό σχεδιασμό, ενώ τα τελευταία χρόνια υφίσταται από ομάδες ακτιβιστών δημόσια κατακραυγή κατά του φορολογικού σχεδιασμού (Dyregang, D. και άλλοι, 2016).

Χαρακτηριστικό του ενδιαφέροντος αυτού είναι η μεγάλη αύξηση και των ερευνητών που ασχολούνται με την φορολογία των επιχειρήσεων. Ποιο συγκεκριμένα οι Wilde και Wilson (2017) αναφέρουν ότι σε ένα από τα καλύτερα διεθνώς επιστημονικά περιοδικά στο τομέα της λογιστικής, το «The Accounting Review», ότι παρουσιάζεται από το 2009 έως το 2015 αύξηση κατά 50% στην υποβολή ερευνητικών άρθρων με θεματολογία γύρω από την φορολογία ενώ το ποσοστό επί των συνολικών άρθρων αυξήθηκε από 5.4% το 2009 σε 7.9% το 2017. Ταυτόχρονα ακολουθώντας αυτή την αυξανόμενη πορεία οι δημοσιεύσεις στο «The Accounting Review» ερευνητικών άρθρων με θεματολογία γύρω από την φορολογία αποτέλεσαν από την 1η Ιουνίου 2008 έως τις 31 Μαΐου 2015 το 6.9% των υποβληθέντων άρθρων τονίζοντας έτσι την σπουδαιότητα του τομέα των φόρων. Συμπερασματικά η ακαδημαϊκή έρευνα σχετικά με την φορολογία των επιχειρήσεων αυξήθηκε σημαντικά την τελευταία δεκαετία λόγω:

- α. του μεγαλύτερου δημόσιου συμφέροντος που υπάρχει,
- β. της ύπαρξης νέων πηγών (βάσεων) δεδομένων,
- γ. των νέων εξελίξεων στον τρόπο υπολογισμού/μέτρησης του φορολογικού σχεδιασμού, της φοροαποφυγής/φοροδιαφυγής, και

¹⁴¹ Πηγή: <http://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions.htm>

δ. των βελτιωμένων οικονομετρικών τεχνικών.

4.2 Επισκόπηση ακαδημαϊκής έρευνας

Οι Shackelford και Shevlin, (2001) αναφέρουν ότι πριν από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, τα περιοδικά στον τομέα της λογιστικής περιείχαν λίγα ερευνητικά άρθρα σχετικά την φορολογία τονίζοντας την ανάγκη για περεταίρω και μεγαλύτερη ανάλυση των παραγόντων που σχετίζονται με την επιθετική φορολογική πολιτική των επιχειρήσεων. Ταυτόχρονα στα συμπεράσματά τους αναφέρουν ότι υπό ορισμένες συνθήκες, οι επιχειρήσεις θα «αντάλλαζαν» τους εταιρικούς φόρους για υψηλότερα λογιστικά κέρδη ενώ οι επιχειρήσεις που παρουσιάζουν δολίως λογιστικά κέρδη μερικές φορές θα πληρώνουν τους υψηλότερους φόρους επί των κερδών θυσιάζοντας έτσι ταμειακά διαθέσιμα.

Σημαντική αύξηση της φορολογικής-λογιστικής έρευνας στη δεκαετία του 1990 πραγματοποιήθηκε, βασιζόμενη στην έρευνα των Scholes και Wolfson (1992) οι οποίοι τόνισαν τη σημασία της συνεκτίμησης πολλών παραγόντων, όπως των φόρων και των δαπανών για την αξιολόγηση των αποφάσεων φορολογικής διαχείρισης.

Ο Maydew E. (2001) τονίζει την ανάγκη οι ερευνητές στον τομέα της φορολογικής λογιστικής να σκέπτονται περισσότερο ευρύτερα και να ενσωματώνουν στις αναλύσεις τους θεωρίες και στοιχεία από τα χρηματοοικονομικά. Η φορολογική έρευνα μπορεί να είναι δύσκολη, όχι μόνο επειδή πρέπει κανείς να ακολουθήσει κανείς σπουδές τόσο στον τομέα της λογιστικής, των οικονομικών και του δίκαιου αλλά και επειδή οι ειδικοί έχουν πολλές φορές διαφορετικές ή αντικρουόμενες απόψεις. Αυτός ο πολυεπιστημονικός χαρακτήρας της έρευνας σχετικά με τους φόρους είναι που την κάνει συναρπαστική αλλά ταυτόχρονα δύσκολη (Hanlon και Heitzman, 2010). Βέβαια οι λογιστές έχουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τους οικονομολόγους, στην πραγματοποίηση φορολογικής έρευνας, το πλεονέκτημα της κατανόησης των πληροφοριών που περιέχονται τόσο στις οικονομικές καταστάσεις όσο και στις φορολογικές δηλώσεις σχετικά με τον τρόπο προσδιορισμού του φόρου.

Επειδή τα απαραίτητα δεδομένα για την φορολογική έρευνα υπάρχουν στις φορολογικές δηλώσεις των εταιρειών, οι οποίες όμως δεν είναι διαθέσιμες στο κοινό, οι ερευνητές πρέπει να χρησιμοποιούν χρηματοοικονομικές πληροφορίες για να συναχθεί η φορολογική θέση μιας επιχείρησης, (McGill και Outslay 2002, Hanlon, 2003) ή το φορολογητέο εισόδημα (Manzon και Plesko, 2002, Lev και Nissim, 2004, Hanlon, 2005, Weber, 2006), με τους ερευνητές να αναγνωρίζουν τους περιορισμούς από την χρήση πληροφοριών αντλούμενων από τις οικονομικές καταστάσεις ώστε να συμπεράνουν το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα ή την φορολογική υποχρέωση της επιχείρησης.

Ο Hanlon και άλλοι (2005) καθώς και οι McGill και Outslay (2004) σκιαγραφούν τη δυσκολία που αντιμετωπίζει κάποιος στον να υπολογίσει είτε το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα είτε τους φόρους που πληρώθηκαν αντλώντας μόνο πληροφορίες από τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις, τονίζοντας ότι οι εταιρείες αποκαλύπτουν ελάχιστες πληροφορίες σχετικά με τις στρατηγικές φορολογικού σχεδιασμού που εφαρμόζουν. Ταυτόχρονα ο Lisowsky (2008) θεωρεί ότι οι γνωστοποιήσεις των οικονομικών καταστάσεων για το φόρο στην καλύτερη περίπτωση παρέχουν θολές εκτιμήσεις για την συνολική φορολογική υποχρέωση μιας επιχείρησης.

Την τελευταία δεκαετία μέσα από πολλές εμπειρικές έρευνες έχει αποδειχτεί ότι η δαπάνη του εταιρικού φόρου καθώς και οι λογιστικές-φορολογικές διαφορές (Book-Tax Differences)¹⁴², όπως αυτές εκτιμώνται από τις οικονομικές καταστάσεις ή παρουσιάζονται παρέχουν πληροφόρηση. Μια πληροφόρηση που προέρχεται από την ιδέα ότι το φορολογητέο εισόδημα είναι ένα εναλλακτικό μέτρο της απόδοσης ή και σημείο αναφοράς του μέτρου της απόδοσης για τα εταιρικά λογιστικά κέρδη (Hanlon και Heitzman, 2010). Επιπλέον πολλοί ερευνητές επικεντρώθηκαν στην ανάπτυξη δεικτών υπολογισμού της επιθετικής φορολογικής διαχείρισης με τη χρήση λογιστικών και φορολογικών διαφορών θεωρώντας ότι σχετίζονται με τα μελλοντικά κέρδη ή/και τις αποδόσεις των μετοχών.

Η ιδέα ότι οι «BTD» παρέχουν πληροφορίες για την ποιότητα των κερδών προ φόρου έχει αναπτυχτεί σε αρκετές έρευνες όπως των Revsine L. και άλλων (1998), Palepu K. και άλλων (2000), Penman S. (2001) Atwood T. και άλλων (2010). Η υπόνοια που υπάρχει είναι ότι οι επιχειρήσεις που αναφέρουν υψηλότερα λογιστικά κέρδη προ φόρων από τα φορολογητέα κέρδη έχουν παραποιήσει τα φορολογητέα κέρδη. Πράγματι, μετά τα σκάνδαλα της Enron και της WorldCom, ορισμένοι πολιτικοί αλλά και Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης προτείνουν οι επιχειρήσεις να παρέχουν πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με το μέγεθος των «BTD» καθώς οι εταιρείες με μεγάλο «BTD» πιθανόν να έχουν παραποιήσει τα λογιστικά ή τα φορολογητέα κέρδη ή και τα δύο (Grassley και Charles, 2002, Weisman J., 2002). Ταυτόχρονα ο Desai και άλλοι (2003) επισημαίνουν την αυξανόμενη διαφορά μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος κατά τη δεκαετία του 1990 ως ένδειξη επιθετικής φορολογικής αναφοράς.

Ο Hanlon (2005) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι αναφερόμενες «BTD» είναι δυνητικά μια κόκκινη σημαία για τους επενδυτές ενώ οι Lev και Nissim (2004) εντοπίζουν θετική σχέση μεταξύ της αύξησης των μελλοντικών κερδών και του λόγου φορολογητέων και λογιστικών

¹⁴² Στο εξής στο παρόν κεφάλαιο για λόγους συντομίας θα αναφέρονται ως «BTD».

κερδών. Επιπλέον ο Ayers και άλλοι (2010) διαπιστώνουν ότι οι αναθεωρήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας των εταιρειών φαίνεται να είναι περισσότερο αρνητικές όταν οι επιχειρήσεις έχουν μεγάλες μεταβολές στις λογιστικές και φορολογικές διαφορές (BTD).

Οι Mills και Newberry (2001) αποδεικνύουν ότι οι δημόσιες επιχειρήσεις (με υψηλότερες πιέσεις κατά την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων) έχουν μεγαλύτερες απόλυτες αποκλίσεις «BTD» από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις ενώ οι Manzon και Plesko (2002) υπογραμμίζουν την ανάγκη προσεκτικής διερεύνησης των λογιστικών και φορολογικών διαφορών.

Επιπλέον σύμφωνα με τα ευρήματα του Wilson R. (2009) οι επιχειρήσεις που κατηγορούνται για τη χρήση φορολογικών καταφυγίων (tax shelters), έχοντας διεθνή δραστηριότητα και θυγατρικές εταιρείες σε φορολογικούς παραδείσους, εμφανίζουν μεγαλύτερες λογιστικές και φορολογικές διαφορές (BTD). Συγχρόνως ο Mills L. (1998) αποδεικνύει ότι οι επιχειρήσεις με μεγάλο «BTD» έχουν περισσότερες πιθανότητες να ελεγχθούν από το Υπουργείο Οικονομικών των Η.Π.Α. (IRS - Internal Revenue Service) και έχουν μεγαλύτερες προτεινόμενες αναπροσαρμογές σε περίπτωση ελέγχου. Ταυτόχρονα οι ερευνητές διεθνώς διαφοροποιούνται στο τρόπο υπολογισμού των «BTD» εστιάζοντας:

- α. στις προσωρινές διαφορές (Phillips, 2003, Hanlon, 2005),
- β. στις συνολικές διαφορές φορολογητέου εισοδήματος προ φόρων λογιστικού εισοδήματος (Mills και Newberry, 2001),
- γ. στη συνολική διαφορά μεταξύ φορολογητέου εισοδήματος και μετά φόρων λογιστικού εισοδήματος (Lev και Nissim, 2004).

Επιπλέον οι Desai και Dharmapala (2006, 2009) επεκτείνοντας περισσότερο την έρευνα αναπτύσσουν έναν δείκτη μη κανονικών λογιστικών και φορολογικών διαφορών (abnormal book-tax differences - abnormalBTD) για την μέτρηση της φοροαποφυγής. Βέβαια ένα ζήτημα που εντοπίζεται στην διεθνή βιβλιογραφία είναι ότι πολλοί ερευνητές χρησιμοποιούν διάφορους τρόπους (δείκτες) για τον υπολογισμό του «BTD» αλλά συχνά δεν είναι γίνεται σαφές για ποιο λόγο χρησιμοποιούνται οι συγκεκριμένοι δείκτες (Hanlon και Heitzman, 2010).

Η ύπαρξη δυο συστημάτων, ένα για λογιστικούς λόγους και ένα για φορολογικούς, (στην Ελλάδα αναφέρονται ως διπλά βιβλία των εταιρειών) συμβάλει στην δημιουργία των «BTD». Αν και προγενέστερες έρευνες (Hanlon και άλλοι 2005, Hanlon και άλλοι 2008), έδειξαν ότι το λογιστικό αποτέλεσμα παρέχει περισσότερες πληροφορίες στις κεφαλαιαγορές από ότι το φορολογητέο, τα αυξημένα (λογιστικά) σκάνδαλα των επιχειρήσεων καθώς και η επιθετική φοροαποφυγή τα τελευταία χρόνια οδήγησαν στις Η.Π.Α. να συζητάτε η ανάγκη θέσπισης

κανονιστικών ρυθμίσεων με σκοπό την μεγαλύτερη συμμόρφωση μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος (Whitaker, 2005, Desai, 2005, Shaviro, 2009). Εμπειρικές μελέτες (Wilson, 2009, Phillips και άλλοι 2003) έχουν τεκμηριώσει ότι οι αυξημένες λογιστικές-φορολογικές διαφορές στις Η.Π.Α. σχετίζονται με επιθετική φορολογική δραστηριότητα και παραποίηση των λογιστικών κερδών. Ταυτόχρονα όπως αναφέρουν οι Hanlon και Shevlin (2005), η απόλυτη αξία των συνολικών διαφορών στις Η.Π.Α. αυξήθηκε δραματικά από 2.3 δισεκατομμύρια δολάρια το 1988 σε 156 δισεκατομμύρια δολάρια το 2003.

Το κυριότερο επιχείρημα που προβάλλουν οι υποστηρικτές της συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος είναι ότι η απόκλιση δημιουργεί αυξημένες ευκαιρίες για τους διαχειριστές των εταιρειών να παρουσιάσουν ταυτόχρονα υψηλότερα λογιστικά κέρδη και χαμηλότερο φορολογητέο εισόδημα (Desai, 2005, Yin, 2001, Shaviro, 2009). Αντίθετα, όταν τα λογιστικό και φορολογητέο εισόδημα συγκλίνουν, η ύπαρξη χαμηλότερου φορολογητέου εισοδήματος θα έχει ως αποτέλεσμα την πληρωμή λιγότερων φόρων αλλά ταυτόχρονα και την εμφάνιση χαμηλότερου λογιστικού αποτελέσματος στους μέτοχους και τους πιστωτές (κάτι το οποίο δεν είναι επιθυμητό) ενώ αντίθετα μια υπερεκτίμηση του λογιστικού εισοδήματος (αρά και του φορολογητέου) θα οδηγήσει σε πληρωμή περισσότερων φόρων (που ούτε και αυτό είναι επιθυμητό).

Για το σκοπό αυτό, ένα σύστημα συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος θα είναι επωφελές τόσο για τους επενδυτές όσο και για τις φορολογικές αρχές, καθώς θα μετριάσει την επιθετική παραποίηση των κερδών (earnings managements) και θα αυξήσει τη λογιστική και φορολογική συμμόρφωση (book-tax compliance). Βέβαια παρά τις μακροχρόνιες συζητήσεις στην ερευνητική κοινότητα σχετικά με τη συμμόρφωση, οι εμπειρικές ενδείξεις σχετικά με αυτό το προτεινόμενο όφελος είναι περιορισμένες και μερικές φορές αντικρουόμενες. Για παράδειγμα, ο Leuz και άλλοι (2003) δεν βρίσκουν σημαντική σχέση μεταξύ συμμόρφωση και διαχείρισης των λογιστικών κερδών.

Επιπλέον αρκετές μελέτες εξετάζουν τη σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών της επιχείρησης και της φοροαποφυγής, χρησιμοποιώντας τόσο έναν διαφορετικό αριθμό παραγόντων όσο και αριθμοδεικτών μέτρησης της φοροαποφυγής (λ.χ. εκτός του «BTD» που προαναφέρθηκε). Οι Hanlon και Heitzman (2010) στην έρευνά τους συγκεντρώνουν και παρουσιάζουν τους κυριότερους δείκτες μέτρησης της φοροαποφυγής¹⁴³ που έχουν χρησιμοποιηθεί από τους

¹⁴³ Συγκεντρωτικά οι δείκτες είναι οι εξής: 1. GAAP ETR, 2. Cash ETR, 3. Current ETR 4. Long-run ETR, 5. ETR Differential, 6. DTAX, 7. Total BTD, 8. Temporary BTD, 9. Abnormal total BTD, 10. Unrecognized tax benefits, 11. Tax shelter activity και 12. Marginal tax rate

ερευνητές διεθνώς τονίζοντας τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του καθενός. Σημειώνεται ότι οι περισσότεροι αποτελούν παραλλαγή δυο βασικών αριθμοδεικτών με τίτλο:

- Book-Tax Differences (BTD) – Φορολογικές και λογιστικές διαφορές
- Effective Tax Rate (ETR) – Πραγματικό ή αποτελεσματικό φορολογικό συντελεστή

Ο Rego (2003) στην έρευνά του, χρησιμοποίησε τον αριθμοδείκτη με τίτλο «GAAP ETR» (ορίζεται ως συνολικός φόρος εισοδήματος προς το προ φόρων λογιστικό εισόδημα) για την μέτρηση της φοροαποφυγής των επιχειρήσεων, παρουσιάζοντας στοιχεία ότι το μέγεθος των διεθνών δραστηριοτήτων της επιχείρησης οδηγεί σε περισσότερες ευκαιρίες για φοροαποφυγή με αποτέλεσμα την ύπαρξη χαμηλότερων δεικτών «GAAP ETR». Παραλλαγή του αριθμοδείκτη αυτού είναι ο «Cash ETR» οπού υπολογίζεται χρησιμοποιώντας τους πληρωτέους φόρους στον αριθμητή και του προ φόρων λογιστικού εισοδήματος στον παρανομαστή.

Ο Dyreng και άλλοι (2008) δημιούργησαν έναν μακροπρόθεσμο δείκτη μέτρησης της φοροαποφυγής, τον «long-run cash ETR», ο οποίος αποτελεί το άθροισμα του φόρου εισοδήματος που καταβλήθηκε σε μια περίοδο άνω των δέκα ετών προς το άθροισμα του προ φόρων λογιστικού εισοδήματος κατά την ίδια περίοδο. Ο δείκτης αυτός αντικατοπτρίζει τόσο το νόμιμο φορολογικό σχεδιασμό όσο και τις πιο επιθετικές ή αμφισβητήσιμες φορολογικές στρατηγικές απευθυνόμενο έτσι σε ερευνητές που ενδιαφέρονται να τεκμηριώσουν τη μεταβολή της εταιρικής φοροαποφυγής χωρίς να χρειάζεται να επικεντρωθούν αποκλειστικά σε ένα περιορισμένο σύνολο πολύ επιθετικών (ή νομικά αμφισβητήσιμων) φορολογικών συναλλαγών. Επιπλέον ο Dyreng και άλλοι (2008) αποδεικνύουν ότι υπάρχει σημαντική και ανεξήγητη διακύμανση του δείκτη «long-run cash ETR», τόσο σε επιχειρήσεις όσο και σε κλάδους βιομηχανικής δραστηριότητας.

Αν και η έρευνα τους αποτέλεσε σημείο αναφοράς για τους μετέπειτα ερευνητές ο δείκτης τους όπως και οι υπόλοιποι «ETR» αριθμοδείκτες παρουσιάζουν σημαντικές ατέλειες. Πιο συγκεκριμένα οι Hanlon και Heitzman (2010) αναφέρουν τέσσερις αδυναμίες με κυριότερη να αποτελεί η αδυναμία του να εντοπίσει την συμμορφούμενη φοροαποφυγή καθώς αν μια επιχείρηση αποφεύγει την πληρωμή φόρων, με την εμφάνιση μειωμένων λογιστικών και φορολογητέων κερδών τότε αυτού του είδους η φοροαποφυγή δεν θα υπολογιστεί από το δείκτη «ETR». Σύμφωνα με τους Ramesh και Yu (2013) η φοροαποφυγή μπορεί να ταξινομηθεί σε δύο βασικούς τύπους:

- α. την μη συμμορφούμενη φοροαποφυγή (non-conforming tax avoidance) η οποία αναφέρεται σε συναλλαγές που οδηγούν σε διαφορές μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος, δηλαδή σε υψηλότερο λογιστικό εισόδημα σε σχέση με το

φορολογητέο εισόδημα (οδηγεί σε υψηλότερο «BTD» και χαμηλότερο «GAAP ETR», «Cash ETR» και «long-run cash ETR»).

- β. την συμμορφούμενη φοροαποφυγή (conforming tax avoidance) η οποία αναφέρεται σε συναλλαγές οι οποίες μειώνουν τόσο το λογιστικό όσο και το φορολογητέο εισόδημα. Ο τελευταίος τύπος φοροδιαφυγής δεν οδηγεί σε διαφορές στο μέγεθος των «BTD» και αποτελεί κύριο μειονέκτημα για τον υπολογισμό της φοροαποφυγής της επιχείρησής με αυτόν τον δείκτη.

Αρκετές μελέτες εξετάζουν τη σχέση μεταξύ φορολογικού σχεδιασμού χρησιμοποιώντας έναν αριθμό από διαφορετικούς δείκτες που αναλύθηκαν παραπάνω (π.χ. GAAP ETR, BTD, cash ETR κλπ.) και χαρακτηριστικών της επιχείρησης. Βέβαια ακόμα και σήμερα η γνώση των καθοριστικών παραγόντων του φορολογικού σχεδιασμού είναι σε μεγάλο βαθμό ατελής (Wilde και Wilson, 2017). Η πλειοψηφία των ερευνητών εξετάζει τους καθοριστικούς παράγοντες της φοροαποφυγής/φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων από την πλευρά της επιχείρησης, εμβαθύνει σε βασικά ζητήματα εκπροσώπησης της εταιρείας, όπως του ρόλου της εταιρικής διακυβέρνησης, της δομής της ιδιοκτησίας (π.χ. οικογενειακές επιχειρήσεις) των διευθυντικών κινήτρων καθώς και στον ρόλο των διαχειριστών και τα προσωπικά χαρακτηριστικά τους.

Οι πιο πρόσφατες ερευνητικές εργασίες έχουν επισημάνει μια σειρά από χαρακτηριστικά της επιχείρησης που συνδέονται με τους εταιρικούς φόρους, όπως:

- α. του περιβάλλοντος πληροφόρησης της επιχείρησης (Gallemore και Labro, 2015),
- β. των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου (Bauer 2016, De Simone και άλλοι, 2015, Higgins και άλλοι, 2015),
- γ. των οικονομικών περιορισμών που υφίστανται (Edwards και άλλοι, 2016, Law και Mills 2015, Dyreng και Markle, 2016),
- δ. την χρήση φορολογικών παραδείσεων (Dyreng και Lindsay 2009, Dyreng και άλλοι 2015),
- ε. την φήμη της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένων των επιπτώσεων που συνδέεται με τη δέσμευση για δραστηριότητες εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (Hoi και άλλοι, 2013, Davis και άλλοι, 2016, Watson, 2015).

Επιπλέον σύμφωνα με προγενέστερες έρευνες, προάγοντες που διευκολύνουν ή ενθαρρύνουν το εταιρικό φορολογικό σχεδιασμό σε ορισμένες περιπτώσεις είναι:

- α. οι διευθυντές (Brown, 2011, Brown και Drake, 2014),
- β. οι εμπειρογνώμονες / ελεγκτές (McGuire και άλλοι, 2012),
- γ. τα hedge-fund (Cheng και άλλοι, 2012),

- δ. οι θεσμικοί επενδυτές (Khan και άλλοι, 2017),
- ε. τα οικονομικά/φορολογικά τμήματα των εταιρειών και οι εξωτερικοί σύμβουλοι (Klassen και άλλοι 2016).

Ταυτόχρονα ερευνητές ασχολήθηκαν με το περιβάλλον λειτουργίας των επιχειρήσεων και το πώς επηρεάζουν τον φορολογικό σχεδιασμό. Συγκεκριμένα παρουσιάζουν αποδείξεις ότι ο φορολογικός σχεδιασμός σχετίζεται με:

- α. το φορολογικό σύστημα της χώρας (Atwood και άλλοι, 2012) ,
- β. τα λογιστικά πρότυπα (De Simone, 2016),
- γ. το πιθανό πολιτικό κόστος (Mills και άλλοι, 2013),
- δ. το θεσμικό πλαίσιο δημοσιοποίησης πληροφοριών (Hope και άλλοι 2013) και
- ε. τις φορολογικές αμνηστίες (Shevlin και άλλοι, 2017).

Επιπρόσθετα οι Chen και Chu (2005) αναγνωρίζουν ότι οι αποφάσεις φορολογικού σχεδιασμού των εταιρειών διαφέρουν θεμελιωδώς από τις ατομικές φορολογικές αποφάσεις. Έτσι στα πλαίσια λειτουργίας μιας επιχείρησης η διακυβέρνηση, η ιδιοκτησιακή δομή και τα κίνητρα αποζημίωσης αλληλοεπιδρούν για να ενθαρρύνουν τον διαχειριστή ή την διοίκηση της επιχείρησης να λαμβάνουν τις βέλτιστες αποφάσεις φορολογικού σχεδιασμού. Αποτελέσματα ερευνητικών μελετών δείχνουν ότι η φορολογική συμπεριφορά των επιχειρήσεων σχετίζεται:

- α. με τον εάν η επιχείρηση είναι οικογενειακή ή όχι (Chen και άλλοι 2010),
- β. με την δομή της ιδιοκτησίας της επιχείρησης (McGuire και άλλοι 2014),
- γ. με το εάν η επιχείρηση είναι ιδιωτική ή δημόσια (Mills και Newberry, 2001, Badertscher και άλλοι, 2013)

Επιπλέον οι Rego και Wilson (2012) θεωρούν ότι τα κίνητρα των διαχειριστών, τους οδηγούν να συμμετέχουν σε σχετικά πιο επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό. Ο Armstrong, και άλλοι (2012) βρίσκουν αρνητική συσχέτιση μεταξύ των κινήτρων αποζημίωσης του οικονομικού διευθυντή και του δείκτη «GAAP ETR» ενώ ο Powers και άλλοι (2016) διαπιστώνουν ότι όταν τα μόνους απόδοσης του διευθύνοντος συμβούλου υπολογίζεται με βάση ταμειακές ροές, οι εταιρείες αναφέρουν χαμηλότερους δείκτες «GAAP ETR» και «cash ETR» από ό,τι όταν τα εν λόγω μόνους βασίζονται στα κέρδη.

Μερικοί ερευνητές κατά τον προσδιορισμό των παραγόντων που καθορίζουν τον φορολογικό σχεδιασμό των επιχειρήσεων βασίστηκαν στην ιδέα ότι οι διαχειριστές/διοίκηση της εταιρείας διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο. Αποτελέσματα προγενέστερων ερευνών υποδεικνύουν τη συσχέτιση που υπάρχει μεταξύ ορισμένων ατομικών χαρακτηριστικών της

προσωπικότητας των διαχειριστών και της φορολογικής συμπεριφοράς των εταιρειών. Ενδεικτικά τέτοια χαρακτηριστικά της προσωπικότητας αποτελούν:

- α. το στρατιωτικό υπόβαθρο (Law και Mills, 2017),
- β. ο ναρκισσισμός (Olsen και Steckelberg, 2016),
- γ. ο πολιτικός προσανατολισμός (Christensen και άλλοι, 2015),
- δ. η προσωπική επιθετικότητα (Chyz, 2013),
- ε. το φύλο (Francis και άλλοι, 2014),
- στ. τα θρησκευτικά πρότυπα (Dyregang και άλλοι, 2012, Boone και άλλοι, 2013),
- ζ. η διαχειριστική ικανότητα (Koester και άλλοι, 2017).

Κλείνοντας παρατηρείται ότι η βιβλιογραφία σχετικά με τα προσδιοριστικά στοιχεία της φορολογικής συμπεριφοράς των εταιρειών είναι μεγάλη και αυξάνεται με το πέρασμα των χρόνων και σε βάθος και σε εύρος, με τα ευρήματα όμως πολλές φορές να είναι ατελή και ασαφή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ

5.1 Εισαγωγή

Ο βαθμός στον οποίο θα πρέπει το λογιστικό αποτέλεσμα (λογιστικά κέρδη ή ζημία) και το φορολογητέο αποτέλεσμα (φορολογητέα κέρδη ή ζημία) να συγκλίνουν (δηλαδή να υπάρχει συμμόρφωση μεταξύ τους) παραμένει ένα επίμαχο ζήτημα μεταξύ των ενασχολούμενων με τις οικονομικές καταστάσεις (ελεγκτές, λογιστές κτλ.) καθώς και των ακαδημαϊκών εδώ και πολλά χρόνια. Σκοπός μας με την παρούσα ανάλυση είναι να παρέχουμε πρόσθετες γνώσεις σε αυτό το θέμα εκμεταλλευόμενοι μια μοναδική βάση δεδομένων με πλήρη στοιχεία φορολογικών δηλώσεων για όλες τις εταιρείες στην Ελλάδα, καλύπτοντας ένα μεγάλο χρονικό διάστημα στο οποίο η ελληνική οικονομία βρίσκονταν τόσο σε φάση συρρίκνωσης όσο και επέκτασης.¹⁴⁴

Η ανάλυση βασίζεται σε προγενέστερη έρευνα του Antwood και άλλων (2010) θέλοντας να επαληθεύσουμε τα αποτελέσματα της διεθνούς αυτής μελέτης, χρησιμοποιώντας όμως ενός καλύτερου και πιο ορθού (ακριβή) αριθμοδείκτη για τον υπολογισμό της συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος στην Ελλάδα.

Ο Antwood και άλλοι (2010) (στο εξής θα αναφέρονται ως «ADM») χρησιμοποιώντας ένα μεγάλο δείγμα από 93.893 παρατηρήσεις από 33 χώρες (συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας) για την περίοδο από το 1992 έως το 2005 προσπαθήσουν να απαντήσουν εμπειρικά στο ερώτημα εάν το απαιτούμενο επίπεδο συμμόρφωσης μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος σε μια χώρα επηρεάζει την ποιότητα των κερδών των επιχειρήσεων.

Για τη μέτρηση της συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος, οι ADM αναπτύσσαν ένα μοντέλο το οποίο περιλαμβάνει την εκτίμηση της συμμόρφωσης μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος καθώς δεν διαθέταν λόγω της εμπιστευτικότητας των δεδομένων το ακριβές ποσό των φορολογητέων κερδών ή ζημιών των επιχειρήσεων. Το μοντέλο τους (με ονομασία RMSE) περιλάμβανε στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων όπως η τρέχουσα φορολογική δαπάνη ως υποκατάστατο του φορολογητέου εισοδήματος (CTE), το εισόδημα πριν από φόρους (PTBI), το εισόδημα εξωτερικού πριν από φόρους (ForPTBI) καθώς και το συνολικό μέρισμα των επιχειρήσεων. Ταυτόχρονα σημειώνουν

¹⁴⁴ Kousenidis και άλλοι (2013) σε μια εμπειρική μελέτη σχετικά με τον αντίκτυπο της οικονομικής κρίσης στην ποιότητα των κερδών, αποδεικνύουν ότι κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης η αλλαγή στους περισσότερους καθοριστικούς παράγοντες της ποιότητας των κερδών ευνοεί την υψηλότερη ποιότητα των κερδών.

ότι ένα υψηλό (χαμηλό) RMSE σχετίζεται με χαμηλότερο (υψηλότερο) επίπεδο συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος.

Οι ADM καταλήγουν στην ερευνά τους σε δύο βασικά συμπεράσματα: α) ότι η ποιότητα των κερδών, όπως μετριέται από τα λογιστικά κέρδη της επόμενης χρονιάς, μειώνεται καθώς η συμμόρφωση λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος αυξάνεται και β) ότι η ποιότητα των κερδών, όπως μετριέται από τις λειτουργικές ταμειακές ροές της επόμενης χρονιάς, μειώνεται καθώς η συμμόρφωση λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος αυξάνεται.

Στην παρούσα ανάλυση επαναλαμβάνουμε κατ' ουσία τη μελέτη των ADM με βάση τις πραγματικές αντί για τις εκτιμώμενες λογιστικές - φορολογικές διαφορές (BTD) για το σύνολο των εταιρειών στην Ελλάδα. Ενδιαφέρον αποτελεί ότι τα ευρήματά μας βρίσκονται στην αντίθετη κατεύθυνση από αυτά των ADM. Συγκεκριμένα, παρέχουμε βάσιμες αποδείξεις ότι η ποιότητα των κερδών (λογιστικά κέρδη της επόμενης χρονιάς ή λειτουργικές ταμειακές ροές της επόμενης χρονιάς) βελτιώνεται λόγω της αύξησης της συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος.

Τα ευρήματά μας παραμένουν ανεπηρέαστα σε πρόσθετες δόκιμες που πραγματοποιούνται λαμβάνοντας υπόψη αλλαγές α) στον τρόπο μέτρησης της συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος (χρησιμοποιούνται δείκτες που εφαρμόζονται σε προγενέστερες έρευνες όπως η απόλυτη τιμή του BTD καθώς και οι εναλλακτικοί τρόποι εκτίμησης του BTD), β) το λογιστικό πρότυπο που εφαρμόζει η επιχείρηση (Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα) γ) άλλα χαρακτηριστικά του δείγματος (όπως ο κλάδος δραστηριότητας και το είδος της εταιρείας). Συμβάλλουμε λοιπόν στη διεθνή βιβλιογραφία παρέχοντας πειστικές αποδείξεις υπέρ των υποστηρικτών της συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος ως προτιμώμενη πρακτική υποβολής εκθέσεων.

Στην επόμενη ενότητα παρουσιάζεται μια σύντομη επισκόπηση του ελληνικού πλαισίου φορολογικής πληροφόρησης. Στις ενότητες 5.3 και 5.4. παρουσιάζεται η σχετική βιβλιογραφία και οι υποθέσεις που θα εξεταστούν αντίστοιχα. Η διαχρονική εξέλιξη του φορολογικού συντελεστή και οι διαφορές λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος στην Ελλάδα αναλύονται στην ενότητα 5.6. Η ενότητα 5.7 παρουσιάζει τα μοντέλα εκτίμησης ενώ η 4.7 το δείγμα της ερευνάς. Στις ενότητες από την 5.8 έως και την 5.12, πραγματοποιείται η ανάλυση και η ερμηνεία των αποτελεσμάτων ενώ το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με τα συμπεράσματα (ενότητα 5.13).

5.2 Φορολογική νομοθεσία

Η Ελλάδα κατατάσσεται παραδοσιακά στην ομάδα χωρών που θεωρούνται ότι έχουν υψηλό καθεστώς ευθυγράμμισης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος. Τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (Ε.Λ.Π.), από την εισαγωγή τους στα τέλη του 1980, ήταν βασικά προσανατολισμένα προς εξυπηρέτηση των στόχων είσπραξης φόρων και σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις οι φορολογικοί κανονισμοί (νομολογία) υπερισχύουν των διατάξεων των λογιστικών προτύπων.

Ωστόσο, δεδομένου ότι το φορολογικό σύστημα στην Ελλάδα είναι πολύπλοκο και σε πολλές πτυχές αντιφατικό, το ζήτημα του εκσυγχρονισμού του αποτελεί διαρκή προτεραιότητα στο πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων. Γενικά, στην Ελλάδα εφαρμόζεται ένα σύστημα σύμφωνα με το οποίο οι εταιρείες υπό μορφή Ανωνύμων Εταιρειών (Α.Ε.) και Εταιρειών Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε), εκτός από την υποχρεωτική κατάρτιση οικονομικών καταστάσεων (εφαρμόζοντας είτε τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (Ε.Λ.Π.) είτε τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.), υποχρεούνται επίσης να υποβάλουν φορολογική δήλωση στις ελληνικές φορολογικές αρχές εντός έξι μηνών από τη λήξη της χρήσης, τηρώντας έτσι «διπλά» βιβλία, ένα για λογιστικούς και ένα για φορολογικούς σκοπούς.

Το λογιστικό εισόδημα που εμφανίζεται στο λογαριασμό αποτελεσμάτων των «μεμονωμένων»¹⁴⁵ οικονομικών καταστάσεων φορολογείται, μετά από προσαρμογή με τα μη εκπιπτόμενα έξοδα και τα μη φορολογητέα έσοδα.¹⁴⁶ Η διαδικασία υπολογισμού του φόρου εισοδήματος και του πληρωτέου ποσού ακολουθεί προκαθορισμένα βήματα που υπαγορεύονται από φορολογικούς νόμους και απεικονίζονται σε διαφορετικά φορολογικά έντυπα ανάλογα εάν η επιχείρηση εφαρμόζει τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα ή τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (φορολογικό έντυπο Φ.01.010 και Φ.01.013 αντίστοιχα).¹⁴⁷

Εν συντομία, τα μη εκπιπτόμενα έξοδα¹⁴⁸ όπως για παράδειγμα το ποσό των αποσβέσεων πλέων των νόμιμων, τα φορολογικά πρόστιμα και κυρώσεις, οι μη πληρωτέες ασφαλιστικές υποχρεώσεις κ.α., αρχικά προστίθενται στα λογιστικά κέρδη του λογαριασμού αποτελεσμάτων (αφαιρούνται σε περίπτωση ζημιών), ενώ στη συνέχεια αφαιρείται το αφορολόγητο εισόδημα ή το εισόδημα που έχει ήδη φορολογηθεί, όπως μερίσματα ή κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια

¹⁴⁵ Η έννοια της «ενοποίησης» ή της «ομάδας» για φορολογικούς σκοπούς δεν εφαρμόζεται στην Ελλάδα. Όλες οι εταιρείες υπόκεινται σε νόμιμο φόρο μεμονωμένα.

¹⁴⁶ Για περισσότερες λεπτομέρειες περιέχονται στην ενότητα 2.3.

¹⁴⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 45 του Ν. 4172/2013 από το φορολογικό έτος 2015 και μετά, ένα νέο, κοινό για όλες τις εταιρείες ανεξάρτητα από την νομική μορφή τους ή το λογιστικό πρότυπο που εφαρμόζουν, αντικατέστησε τα προηγούμενα φορολογικά έντυπα (Το νέο φορολογικό έντυπο «Ν» αντικατέστησε τα έντυπα Φ.01.010 και Φ.01.013).

¹⁴⁸ Η μη εκπιπτόμενη δαπάνη καθορίζεται τις περισσότερες φορές διαφορετικά κάθε χρόνο με υπουργικές αποφάσεις.

(προστίθεται σε περίπτωση ζημιών). Οι φορολογικές ζημιές που τυχόν προκύπτουν μπορούν να μεταφερθούν στα πέντε επόμενα έτη από το τέλος του φορολογικού έτους στο οποίο πραγματοποιήθηκαν¹⁴⁹, αλλά δεν μπορούν να μεταφερθούν σε παρελθόντα έτη. Σύμφωνα με τα στοιχεία που αναλύονται στην παρούσα έρευνα, μια αξιοσημείωτη έκβαση της εφαρμογής της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας στις εταιρείες, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στις αγγλοσαξονικές χώρες, είναι ότι το ετήσιο φορολογητέο εταιρικό εισόδημα υπερβαίνει κατά μέσο όρο το ετήσιο λογιστικό προ φόρων εισόδημα που αναφέρθηκε στους μετόχους για όλα τα υπό εξέταση έτη.

Ο εταιρικός φορολογικός συντελεστής στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από έλλειψη σταθερότητας. Κατά την περίοδο από το 2004 έως το 2013, ο φορολογικός συντελεστής άλλαξε έξι φορές σε δέκα χρόνια με έναν μη συστηματικό τρόπο (άλλοτε μειώνεται και άλλοτε αυξάνεται). Σημαντικές αλλαγές στη φορολογική νομοθεσία πραγματοποιείται σχεδόν κάθε χρόνο από τις ελληνικές κυβερνήσεις, γεγονός που υποδηλώνει μεγάλη έλλειψη σχεδιασμού ενώ ταυτόχρονα προκαλεί μεγάλη ανασφάλεια στην επιχειρηματική κοινότητα.¹⁵⁰ Ο συντελεστής φόρου εισοδήματος από 35% το 2004 μειώθηκε σε 25% το 2007 σε μια περίοδο όπου η οικονομία της Ελλάδας βρίσκεται σε ανάπτυξη ενώ και στη συνέχεια από 20% το 2011 αυξήθηκε σε 26% το 2013.¹⁵¹

Πίνακας 51: Φορολογικός και λοιποί συντελεστές στην Ελλάδα

Φορολογικό έτος	Νομοθεσία	Φορολογικός συντελεστής	Συντελεστής φορολογίας μερισμάτων	Συντελεστής προκαταβολής φόρου
2013	4110/2013	26%	10%	80%
2012	4038/2012	20%	25%	80%
2011	3943/2011	20%	25%	80%
2010	3842/2010	24%	21%	80%
2009	3697/2008	25%	10%	80%
2008	3697/2008	25%	10%	65%
2007	3296/2004	25%	0%	65%
2006	3296/2004	29%	0%	65%
2005	3296/2004	32%	0%	55%

¹⁴⁹ Με την προϋπόθεση ότι δεν πραγματοποιηθεί μεταφορά άνω του 33% των (άμεσων ή έμμεσων) συμμετοχών ή των δικαιωμάτων ψήφου του φορολογούμενου και ο φορολογούμενος μπορεί να αποδείξει ότι η μεταφορά αυτή πραγματοποιήθηκε αποκλειστικά για εμπορικούς ή επιχειρηματικούς λόγους και όχι για σκοπούς φοροδιαφυγής /φοροαποφυγής. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε στην ενότητα 2.1.6.

¹⁵⁰ Νόμοι 4110/2013, 4038/2012, 3943/2011, 3296/2004, 2753/1999

¹⁵¹ Αντίθετα, στις Η.Π.Α. ο φορολογικός συντελεστής (STR) είναι διαχρονικά σταθερός (από το 1993 και μετά είναι στο 35%).

Ο πίνακας 51 παρουσιάζει τους φορολογικούς συντελεστές των εταιρειών στην Ελλάδα, την νομοθεσία που τροποποίησαν τον συντελεστή (δεύτερη στήλη), το ποσοστό παρακράτησης μερίσματος (τέταρτη στήλη) καθώς και το ποσοστό προκαταβολής φόρων (πέμπτη στήλη). Το άρθρο 10 του νόμου 2238/1994 όπως τροποποιήθηκε με τους προαναφερθέντες νόμους καθορίζει τον φορολογικό συντελεστή στην Ελλάδα για κάθε φορολογική χρήση και η οποία συμπίπτει με το ημερολογιακό έτος.

5.3 Προγενέστερη έρευνα

Τα εθνικά λογιστικά συστήματα στην πλειοψηφία των χωρών απαιτούν διαφορετική μεταχείριση και παρουσίαση μεταξύ του λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος. Το σκεπτικό είναι ότι οι προαναφερθείσες πτυχές των κερδών προκύπτουν από ένα διαφορετικό εννοιολογικό πλαίσιο και ως εκ τούτου εξυπηρετούν διαφορετικούς στόχους. Ο πρώτος (αυτός του λογιστικού αποτελέσματος) που προκύπτει από την εφαρμογή των λογιστικών πρότυπων αποσκοπεί στην αποτύπωση της αξίας των συναλλαγών των επιχειρήσεων προκειμένου να παρέχονται πληροφορίες στους φορείς λήψης αποφάσεων (μέτοχοι, διοίκηση, τράπεζες κτλ.). Αντίθετα το φορολογητέο αποτέλεσμα προέρχεται από την εφαρμογή των φορολογικών κανόνων που χρησιμοποιούνται κυρίως από τις κυβερνήσεις ως εργαλείο χάραξης πολιτικής (βλέπε Hanlon και Heitzman 2010 για μια πιο λεπτομερή ανάλυση). Παραδείγματα ερευνών που υποστηρίζουν το τρέχον σύστημα διπλής αναφοράς αποτελούν των Shackelford (2006), Hanlon και Shevlin (2005), Hanlon και άλλοι. (2008), McClelland και Mills (2007), Antwood άλλοι (2010). Οι «αντίπαλοι» του τρέχοντος συστήματος διπλής αναφοράς υποστηρίζουν ότι η συμμόρφωση θα μειώσει τα κίνητρα για διαχείριση κερδών (earnings management) και επιθετική φορολογική στρατηγική (tax aggressiveness), αυξάνοντας έτσι την ποιότητα των κερδών και τη φορολογική συμμόρφωση. Παραδείγματα ερευνητών που υπερασπίζονται την θεωρία αυτή είναι του Desai (2003, 2005), Graetz (2005), Whitaker (2005) και Chan άλλοι (2010).

Ωστόσο η πλειοψηφία των παραπάνω μελετών αφορά τις Η.Π.Α. και βασίζονται σε διαθέσιμα στο κοινό στοιχεία. Υπάρχουν μόνο ελάχιστες μελέτες σχετικά με άλλες χώρες και ακόμη λιγότερες βασίζονται σε εμπιστευτικά δεδομένα φορολογικών δηλώσεων. Στη Γερμανία, οι Zinn και Spengel (2012) που χρησιμοποιούν στοιχεία εμπιστευτικών φορολογικών δηλώσεων από 132 εταιρείες υποστηρίζουν ότι αντίθετα με τις Η.Π.Α. όπου οι διαφορές λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος θεωρούνται ότι αντικατοπτρίζουν τον φορολογικό σχεδιασμό, οι μεγάλες λογιστικές-φορολογικές διαφορές στη Γερμανία δεν είναι πιθανό να σχετίζονται με

φορολογική επιθετικότητα (tax aggressiveness), αλλά είναι μάλλον τα αποτελέσματα νόμιμων διαφορών μεταξύ του λογιστικού και φορολογικού συστήματος.

Επιπλέον οι Karampinis και Hevas (2013) διερευνούν την επίδραση της υιοθέτησης των Διεθνών Λογιστικών Πρότυπων (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.) από τις ελληνικές επιχειρήσεις, στην εκτίμηση της συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογικού αποτελέσματος, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. «αποδέσμευσαν» το λογιστικό εισόδημα από το φορολογητέο με αποτέλεσμα τη μείωση της συμμόρφωσης μεταξύ τους. Περαιτέρω τα συμπεράσματά τους υποδηλώνουν ότι λόγω της υψηλής συμμόρφωσης, κατά την περίοδο πριν από τα την εφαρμογή των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. η φορολογική πίεση περιορίζει (επιδεινώνει) τη διαχείριση των κερδών (earnings management) προς τα πάνω (προς τα κάτω), αποτέλεσμα που αποδυναμώνεται μετά την υιοθέτηση των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

5.4 Υποθέσεις έρευνας

Στην παρούσα ανάλυση, όπως έχει ήδη αναφερθεί και προηγουμένως, οι υποθέσεις που ερευνώνται είναι εκείνες που εξετάζονται στην έρευνα των ADM και συγκεκριμένα:

H₁: Η διερεύνηση της συσχέτισης ανάμεσα στα λογιστικά κέρδη του επόμενου έτους (μελλοντικά) με τα τρέχοντα κέρδη, όταν οι λογιστικές και φορολογικές διαφορές μεταβάλλονται.

H₂: Η διερεύνηση της συσχέτισης ανάμεσα στις λειτουργικές ταμειακές ροές του επομένου έτους (μελλοντικές) με τα τρέχοντα κέρδη, όταν οι λογιστικές και φορολογικές διαφορές μεταβάλλονται.

5.5 Διαφορές λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος στην Ελλάδα

Όπως περιεγράφηκε και στο δεύτερο κεφάλαιο, υπήρξαν πολλές και σημαντικές αλλαγές στη φορολογική νομοθεσία κατά την περίοδο 2004 - 2013 με αποτέλεσμα να τροποποιείται ο τρόπος υπολογισμού του φορολογητέου εισοδήματος των ελληνικών επιχειρήσεων. Ο προσδιορισμός του φορολογητέου αποτελέσματος βασίζεται κυρίως στο Ν. 2238/1994¹⁵² (όπως διαχρονικά τροπολογείται με την εισαγωγή και ψήφιση των νέων φορολογικών νομών¹⁵³), που υποχρεούνται να τηρούν οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Όπως στην πλειοψηφία των χωρών, ομοίως και στην Ελλάδα, ο φόρος επιβάλλεται κάθε οικονομικό έτος στο εισόδημα που αποκτάται μέσα στο αμέσως προηγούμενο οικονομικό έτος ενώ η χρονική διάρκεια του οικονομικού έτους αρχίζει από την 1^η Ιανουαρίου και λήγει την 31^η Δεκεμβρίου του ίδιου ημερολογιακού έτους (άρθρο 3,

¹⁵² Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε)

¹⁵³ Παράρτημα Γ της διπλωματικής εργασίας.

Ν. 2238/1994). Σύμφωνα με το φορολογικό δίκαιο, όλες οι ελληνικές εταιρείες (εισηγμένες ή μη) οφείλουν να καταρτίζουν τις ετήσιες φορολογικές δηλώσεις τους (φορολογικό έντυπο Φ01-010 ή Φ01-013) και να υπέβαλαν τις φορολογικές αρχές μέχρι τη δέκατη (10^η) ημέρα του πέμπτου μήνα¹⁵⁴ από την ημερομηνία λήξης της διαχειριστικής περιόδου, για τα εισοδήματα που απέκτησαν μέσα σε αυτήν (Άρθρο 107, Ν. 2238/1994). Επειδή η συμπλήρωση των φορολογικών εντύπων γίνεται χρησιμοποιώντας ως αρχικό σημείο αναφοράς τα λογιστικά κέρδη ή ζημίες (ισολογισμού) κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου όλες οι εταιρείες προετοιμάζουν επίσης τις οικονομικές τους καταστάσεις.

Πίνακας 52: Υπολογισμός φόρου που αναλογεί

Λογιστικά κέρδη προ φόρων (Ισολογισμού) στο τέλος του έτους t
(+) Μη εκπιπτόμενα έξοδα που δηλώνονται από την εταιρεία στο φορολογικό έντυπο στο τέλος του έτους t
(-) Αφορολόγητα έσοδα ή έσοδα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο που δηλώνονται από την εταιρεία στο φορολογικό έντυπο στο τέλος του έτους t
Φορολογικά έσοδα μετά από φορολογική αναμόρφωση για το έτος t
(+/-) Προσαρμογές σε περίπτωση διανομή κερδών
(-) Ζημία παρελθουσών χρήσεων
(-) Αφορολόγητα αποθεματικά
Φορολογικά κέρδη για το έτος t
(x) Φορολογικός συντελεστής για το έτος t
Φόρος που αναλογεί για το έτος t

Σημειώνεται ότι οι ανωτέρω προσαρμογές πραγματοποιούνται στα φορολογικά έντυπα Φ.01.010 ή Φ.01.013 και αναφέρονται σε περίπτωση που η επιχείρηση εμφανίζει λογιστικά κέρδη. Σε περίπτωση λογιστικών ζημιών τα «Μη εκπιπτόμενα έξοδα» αφαιρούνται ενώ τα αφορολόγητα έσοδα ή έσοδα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο προστίθενται στις λογιστικές ζημίες.

Βάσει της ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας προσδιορίζουμε δεκαπέντε βασικές κατηγορίες που επηρεάζουν το λογιστικό εισόδημα και το διαφοροποιούν από το φορολογητέο.

¹⁵⁴ Με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να μεταφέρεται η ημερομηνία λήξης της προθεσμίας που ορίζεται.

Θεωρώντας ότι οι οικονομικές καταστάσεις είναι προετοιμασμένες κατά κύριο λόγο για την εκπλήρωση των φορολογικών αναγκών, τότε η απόκλιση μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος θα είναι περίπου μηδέν ή σχετικά μικρή. Οι παρακάτω βασικές κατηγορίες επηρεάζουν (αυξάνουν ή μειώνουν ανάλογα) τη διαφορά μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος (BTD) μιας επιχείρησης προκειμένου η επιχείρηση να εφαρμόσει (τηρεί) την φορολογική νομοθεσία:

- α. Φόροι που δεν εκπίπτουν (ΕΤΑΚ) κ.α.
- β. Ποσό αποσβέσεων που εκπέσθηκε πλέον των νόμιμων
- γ. Πρόσθετοι φόροι - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ.
- δ. Δαπάνες αυτοκινήτων που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση
- ε. Λοιπές δαπάνες που δεν αναγνωρίζονται για έκπτωση
- στ. Δαπάνες που αφορούν αφορολόγητα έσοδα ή έσοδα από μερίσματα και συμμετοχές
- ζ. Μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχές
- η. Έσοδα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο
- θ. Έσοδα αφορολόγητα (π.χ. κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια)
- ι. Κέρδη από πώληση μετοχών εισηγμένων στο Χ.Α.Α. ή αλλοδαπά χρηματιστήρια
- ια. Ποσό που φορολογήθηκε κατά τις προηγούμενες χρήσεις λόγω αναμόρφωσης προβλέψεων
- ιβ. Χρεωστική διαφορά λόγω ανταλλαγής ομολόγων (PSI) (άρθρο 3 ν. 4046/2012)
- ιγ. Μη φορολογητέο εισόδημα σε περίπτωση διανομής κερδών.
- ιδ. Αφορολόγητα αποθεματικά αναπτυξιακών νόμων κτλ.
- ιε. Ζημία παρελθουσών χρήσεων¹⁵⁵

Εκτός από τις παραπάνω «νόμιμες» διαφορές που προκύπτουν λόγω των διαφορετικών διατάξεων των λογιστικών προτύπων που εφαρμόζει η επιχείρηση και της φορολογικής νομοθεσίας, διαφορές μπορούν επίσης να προκύψουν από:

α) τα κίνητρα μείωσης του φορολογητέου εισοδήματος (επιθετική φορολογική στρατηγική, φοροαποφυγή) (Desai, 2003, Mills, 1998,)

β) τα κίνητρα για την αύξηση του λογιστικού εισοδήματος (earnings management, Badertscher και άλλοι, 2009)¹⁵⁶

¹⁵⁵ Μια λεπτομερής παρουσίαση του τρόπου με τον οποίο οι παραπάνω δεκαπέντε κατηγορίες επηρεάζουν (αυξάνουν ή μειώνουν ανάλογα) την διαφορά BTD περιγράφονται στο 2^ο Κεφάλαιο.

¹⁵⁶ Οι μελέτες σχετικά με τις διαφορές μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος (BTD) πραγματοποιήθηκαν στις ΗΠΑ όπου το φορολογικό περιβάλλον είναι πολύ σταθερό και δεν αλλάζει τακτικά όπως στην Ελλάδα

γ) συνδυασμός όλων των παραπάνω (Phillips και άλλοι, 2003, Hanlon, 2005, Ayers και άλλοι, 2009).

Όπως αναμένεται, είναι δύσκολο να εντοπιστούν οι διαφορές λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος που προκύπτουν από την τρίτη (γ) κατηγορία.¹⁵⁷

5.6 Μοντέλο παλινδρόμησης

Ακολουθώντας την μεθοδολογία των ADM εξετάζουμε τη συσχέτιση μεταξύ των μελλοντικών κερδών / μελλοντικών ταμειακών ροών με το πραγματικό μέγεθος της διαφοράς μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος ορίζοντας τα παρακάτω δύο μοντέλα παλινδρόμησης¹⁵⁸:

$$\begin{aligned} \text{Μοντέλο 1: } \text{EARN}_{i,t+1} = & \alpha_0 + \alpha_1 \text{EARN}_{i,t} + \alpha_2 \text{BTD}_{i,t} + \alpha_3 \text{EARN}_{i,t} \times \text{BTD}_{i,t} + \\ & \alpha_4 \text{ACCO}_{i,t} + \alpha_5 \text{EARN}_{i,t} \times \text{ACCO}_{i,t} + \alpha_6 \text{LOSS}_{i,t} + \alpha_7 \text{EARN}_{i,t} \times \text{LOSS}_{i,t} + \\ & \alpha_8 \text{EVAR}_{i,t} + \alpha_9 \text{EARN}_{i,t} \times \text{EVAR}_{i,t} + \alpha_{10} \text{TAXRATE}_{i,t} + \alpha_{11} \text{EARN}_{i,t} \times \\ & \text{TAXRATE}_{i,t} + \text{Industry} + \text{Year} + e_{i,t} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Μοντέλο 2: } \text{CFO}_{i,t+1} = & \beta_0 + \beta_1 \text{EARN}_{i,t} + \beta_2 \text{BTD}_{i,t} + \beta_3 \text{EARN}_{i,t} \times \text{BTD}_{i,t} + \\ & \beta_4 \text{ACCO}_{i,t} + \beta_5 \text{EARN}_{i,t} \times \text{ACCO}_{i,t} + \beta_6 \text{LOSS}_{i,t} + \beta_7 \text{EARN}_{i,t} \times \text{LOSS}_{i,t} + \\ & \beta_8 \text{EVAR}_{i,t} + \beta_9 \text{EARN}_{i,t} \times \text{EVAR}_{i,t} + \beta_{10} \text{TAXRATE}_{i,t} + \beta_{11} \text{EARN}_{i,t} \times \\ & \text{TAXRATE}_{i,t} + \text{Industry} + \text{Year} + u_{i,t} \end{aligned}$$

Η μεταβλητή $\text{EARN}_{i,t+1}$ ($\text{EARN}_{i,t}$) αποτελεί το καθαρό λογιστικό αποτελέσματα στο τέλος του έτους $t+1$ (t) ενώ ταυτόχρονα η μεταβλητή $\text{CFO}_{i,t+1}$ ορίζεται ως οι λειτουργικές ταμειακές ροές στο τέλος του έτους $t+1$. Σημειώνεται ότι και οι δύο μεταβλητές έχουν διαιρεθεί με το σύνολο του ενεργητικού. Στα μοντέλα παλινδρόμησης (1) και (2) η μεταβλητή ενδιαφέροντος είναι οι λογιστικές και φορολογικές διαφορές ($\text{BTD}_{i,t}$), δηλαδή η πραγματική διαφορά μεταξύ του λογιστικού εισοδήματος προ φόρων στο τέλος του έτους t (λογιστικό κέρδος ή ζημία) και του φορολογητέου εισοδήματος στο τέλος του έτους t , πλέον των φορολογικών ζημιών του έτους $t-1$.¹⁵⁹ Το ποσό των φορολογητέων κερδών και φορολογητέων ζημιών προέρχεται από τις ετήσιες φορολογικές δηλώσεις της εταιρείας. Επίσης, η μεταβλητή των λογιστικών και φορολογικών διαφορών διαιρείται με το συνολικό ενεργητικό στο τέλος του έτους t .

¹⁵⁷ Συνήθως οι διευθυντές επιχειρήσεων έχουν κίνητρα να παρουσιάζουν υψηλά λογιστικά κέρδη στις οικονομικές καταστάσεις (για να ικανοποιούν τους επενδυτές, μέτοχους κ.λπ.) ενώ ταυτόχρονα να ελαχιστοποιούν το φορολογητέο εισόδημα με σκοπό να πληρώνουν λιγότερους φόρους.

¹⁵⁸ Εκτιμούμε τα μοντέλα με την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (OLS) με διόρθωση ως προς τα κατάλοιπα.

¹⁵⁹ Βασίζόμενοι σε προηγούμενες μελέτες (Hallon και άλλοι, 2005, Hanlon και Heitaman, 2010)

$$BTD_{i,t} = \frac{\text{Λογιστικό Αποτελέσμα}_{i,t} - \text{Φορολογητέο Αποτέλεσμα}_{i,t}}{\text{Συνολικό Ενεργητικό}_{i,t}}$$

Όπου:

$$\text{Λογιστικό Αποτελέσμα}_{i,t} = \text{Λογιστικά Κέρδη προ φόρων}_{i,t} - \text{Λογιστική Ζημία προ φόρων}_{i,t}$$

Φορολογητέο Αποτέλεσμα_{i,t}

$$= [\text{Φορολογητέα Κέρδη}_{i,t} - (\text{Φορολογητέα Ζημία}_{i,t} - \text{Φορολογητέα Ζημία}^{160}_{i,t-1})]$$

Χρησιμοποιώντας την μεταβλητή των λογιστικών και φορολογικών διαφορών ($BTD_{i,t}$) (δηλαδή πραγματικά φορολογικά στοιχεία αντλούμενα από τα φορολογικά έντυπα των εταιρειών) ξεπερνάμε τα περισσότερα προβλήματα που ο Hanlon (2003) εντοπίζει κατά την εκτίμηση του φορολογικού εισοδήματος μιας επιχείρησης από τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις¹⁶¹ (εκτιμώμενο φορολογητέο εισόδημα). Θεωρούμε επίσης την μεταβλητή $BTD_{i,t}$ ως ένα ιδανικό δείκτη μέτρησης της λογιστικής και φορολογικής συμμόρφωσης, καθώς αντικατοπτρίζει με τον καλύτερο τρόπο την έκταση της διαφοράς μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος και δύναται να μεταβάλλεται με την πάροδο του χρόνου.

Όπως και οι ADM, στα δύο μοντέλα συμπεριλαμβάνουμε αρκετές μεταβλητές ελέγχου όπως οι λογιστικές ζημίες ($LOSS_{i,t}$ – μια μεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 εάν μια επιχείρηση έχει αρνητικό λογιστικό εισόδημα στο έτος t , και 0 σε κάθε άλλη περίπτωση), την μεταβλητότητα των κερδών ($EVAR_{i,t}$ – η τυπική απόκλιση του λογιστικού εισοδήματος προ φόρων), τα λογιστικά πρότυπα που τηρεί η επιχείρηση ($ACCO_{i,t}$ – διττή μεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν η επιχείρηση ακολουθεί τα Δ.Π.Χ.Π. και 0 εάν ακολουθεί τα Ε.Λ.Π.) και τέλος τον συντελεστή φορολογίας των εταιρικών κερδών που ισχύει σε κάθε έτος ($TAXRATE_{i,t}$).¹⁶² Χρησιμοποιούμε την μεταβλητή αυτή ($TAXRATE_{i,t}$) για να μετριάσουμε την πιθανή επίδραση που έχουν οι συνεχείς αλλαγές του φορολογικού συντελεστή στην Ελλάδα. Επιπλέον η μεταβλητή $e_{i,t}$ ($u_{i,t}$) είναι ο όρος σφάλματος στο μοντέλο μελλοντικών κερδών (μελλοντικών ταμειακών ροών).¹⁶³

Τέλος, επειδή προγενέστερες έρευνες καταδείκνυαν ότι υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των κλάδων στους οποίους δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις αλλά και διαχρονικά συμπεριλαμβάνουμε στην ανάλυση μας τις μεταβλητές Industry και Year. Επίσης στα

¹⁶⁰ Το ποσό της φορολογικής ζημίας του $t-1$ έτους που μεταφέρθηκε στο έτος t .

¹⁶¹ Ο Hanlon (2003) προσδιορίζει επτά σημαντικά προβλήματα στην εκτίμηση του φορολογικού εισοδήματος.

¹⁶² Τα άρθρα 9 και 10 του Ν. 2238/1994 καθορίζουν τους φορολογικούς συντελεστές για κάθε φορολογική χρήση στην Ελλάδα.

¹⁶³ Τα δεδομένα για όλες τις μεταβλητές ελέγχου προέρχονται από τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις.

μοντέλα (1) και (2) όλες οι συνεχείς μεταβλητές «στρογγυλοποιηθήκαν – (winsorized)» στο 1^ο και 99^ο εκατοστημόριο για την εξάλειψη των ακραίων τιμών (outliers). Τέλος σημειώνεται ότι η ανάλυση των δεδομένων του δείγματος έγινε με την χρήση του οικονομετρικού πακέτου Stata/SE 13.1.

Πίνακας 53: Επεξήγηση μεταβλητών

Μεταβλητή	Ορισμός και τρόπος υπολογισμού μεταβλητών
Εξαρτημένες μεταβλητές	
$EARN_{i,t+1}$	= Το καθαρό λογιστικό εισόδημα στο τέλος του έτους t+1 διαιρεμένο με το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού στο τέλος του έτους t+1.
$CFO_{i,t+1}$	= Οι λειτουργικές ταμειακές ροές στο τέλος του έτους t+1 διαιρεμένες με το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού στο τέλος του έτους t+1.
Μεταβλητές ενδιαφέροντος	
$BTD_{i,t}$	= Η διαφορά μεταξύ του λογιστικού αποτελέσματος (λογιστικά κέρδη ή λογιστική ζημία) προ φόρων του έτους t και του φορολογητέου κέρδους του έτους t μείον τις φορολογικές ζημιές του έτους t πλέον τις φορολογικές ζημιές που μεταφέρθηκαν από το έτος t-1. Το φορολογητέο κέρδος είναι ίσο με το ποσό που δηλώνει η εταιρεία στα φορολογικά έντυπα Φ.01.010 ή Φ.01.013, στον κωδικό αριθμό εντύπου 048. Αντίστοιχα οι φορολογικές ζημιές είναι ίσες με το ποσό που δηλώνει η εταιρεία στα φορολογικά έντυπα Φ.01.010 ή Φ.01.013, στον κωδικό αριθμό εντύπου 030. Το συνολικό ποσό διαιρείται με το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού στο τέλος του έτους t
Μεταβλητές ελέγχου	
$EARN_{i,t}$	= Το καθαρό λογιστικό εισόδημα στο τέλος του έτους t διαιρεμένο με το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού στο τέλος του έτους t.
$ACCO_{i,t}$	= Διττή μεταβλητή που λαμβάνει την τιμή 1 αν η επιχείρηση ακολουθεί τα Δ.Π.Χ.Π. στο τέλος του έτους t και 0 εάν ακολουθεί τα Ε.Λ.Π. στο τέλος του έτους t.

$LOSS_{i,t}$	=	Διττή μεταβλητή που παίρνει την τιμή 1 εάν η επιχείρηση έχει αρνητικό λογιστικό εισόδημα (λογιστική ζημία) στο έτος t, και 0 σε κάθε άλλη περίπτωση.
$EVAR_{i,t}$	=	Η τυπική απόκλιση του λογιστικού εισοδήματος προ φόρων στο τέλος του έτους t.
$TAXRATE_{i,t}$	=	Ο συντελεστής φορολογίας εταιρικών κερδών που ισχύει στο έτος t.
Industry	=	Ψευδομεταβλητές κάθε μονοψήφιο κωδικό δραστηριότητας κατά NACE Rev. 2 code.
Year	=	Ψευδομεταβλητές για κάθε έτος t.

Οι συντελεστές ενδιαφέροντος είναι ο α_3 στο μοντέλο (1) και ο β_3 στο μοντέλο (2). Ένας θετικός (αρνητικός) και σημαντικός συντελεστής α_3 υποδηλώνει ότι η ποιότητα των κερδών αυξήθηκε όταν οι λογιστικές και φορολογικές διαφορές είναι υψηλότερες (χαμηλότερες). Παράλληλα ένας θετικός (αρνητικός) και στατιστικά σημαντικός συντελεστής β_3 , δείχνει ότι τα τρέχοντα κέρδη συνδέονται περισσότερο με τις μελλοντικές ταμειακές ροές, όταν οι λογιστικές και φορολογικές διαφορές είναι υψηλότερες (χαμηλότερες). Σημειώνεται ξανά ότι ένα υψηλότερο (χαμηλότερο) επίπεδο λογιστικών και φορολογικών διαφορών ($BTD_{i,t}$), (δηλαδή ένα μεγάλο αρνητικό ή το θετικό χάσμα), υποδηλώνει χαμηλότερο (υψηλότερο) επίπεδο συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος και αντίστροφα.

5.7 Το δείγμα της έρευνας

Το δείγμα που χρησιμοποιείται σε αυτή τη μελέτη περιλαμβάνει όλες τις επιχειρήσεις οι οποίες σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο είναι υποχρεωμένες να καταρτίζουν ατομικές οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τα Ε.Λ.Π. ή τα Δ.Π.Χ.Α. για την περίοδο 2004-2007 και 2011-2013 (επτά έτη). Τα φορολογικά δεδομένα¹⁶⁴ παραχωρήθηκαν από το Υπουργείο Οικονομικών της Ελλάδος μετά την έκδοση ειδικής άδειας για την επεξεργασία τους για τους σκοπούς τις παρούσας ερευνάς λόγω και των όρων της αυστηρής εμπιστευτικότητας των φορολογικών δεδομένων.¹⁶⁵ Στην συνέχεια τα δεδομένα αντιστοιχήθηκαν με τα δημοσιευμένα οικονομικά στοιχεία (ισολογισμό κτλ.) που είναι διαθέσιμα στη βάση δεδομένων της Infobank Hellastat (IBHS).¹⁶⁶

¹⁶⁴Φορολογικά δεδομένα αντλήθηκαν από τα φορολογικά έντυπα με τίτλο:

- Φ.01.010 (Έντυπο δήλωσης φόρου εισοδήματος για τις εταιρείες που ακολουθούν τα Ε.Λ.Π.)
- Φ.01.013 (Έντυπο δήλωσης φόρου εισοδήματος για εταιρείες που ακολουθούν τα Δ.Π.Χ.Α.)

¹⁶⁵Στην Ελλάδα τα φορολογικά δεδομένα των εταιρειών είναι εμπιστευτικά και δεν δημοσιεύονται στο ευρύ κοινό - Άρθρο 2 Ν. 2472/1997.

¹⁶⁶Η Infobank Hellastat είναι ένας από τους κορυφαίους προμηθευτές οικονομικών πληροφοριών στην Ελλάδα, έχοντας μια μεγάλη βάση δεδομένων με δημοσιευμένα οικονομικά και επιχειρηματικά στοιχεία ελληνικών εταιρειών.

Έτσι, σε αριθμητικό επίπεδο, το αρχικό μας δείγμα περιλαμβάνει δεδομένα από φορολογικές δηλώσεις για 494.971 επιχειρήσεις που υπέβαλαν το (μη δημοσιευμένο) φορολογικό έντυπο Φ.01.010 ή Φ.01.013 κατά την παραπάνω περίοδο. Στη συνέχεια, διαγράψαμε τις παρατηρήσεις για τις οποίες δεν υπάρχουν δεδομένα στην βάση της Hellastat¹⁶⁷. Επομένως, το δείγμα μετά την συγχώνευση των δύο βάσεων δεδομένων, αποτελείται από 193.685 παρατηρήσεις. Για λόγους ομοιομορφίας και συγκρισιμότητας, όλες οι επιχειρήσεις του δείγματος μας προετοιμάζουν τις ατομικές τους οικονομικές καταστάσεις στο τέλος της χρήσης (31/12).¹⁶⁸ Περαιτέρω μειώνουμε το δείγμα μας κατά 85.749 παρατηρήσεις καθώς δεν διαθέτουμε στοιχεία για τα καθαρά λογιστικά αποτελέσματα και τις λειτουργικές ταμειακές ροές.¹⁶⁹ Από το δείγμα εξαιρούνται σύμφωνα και με τη διεθνή βιβλιογραφία (Plesko, 2007, Lisowsky, 2009, Hanlon και Shevlin, 2005, Zinn και Spengel, 2012), οι τράπεζες, οι ασφαλιστικές εταιρίες και οι εταιρίες παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών λόγω της μη συγκρισιμότητας των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων με αυτές των υπόλοιπων κλάδων οικονομικής δραστηριότητας. Συγκεκριμένα εξαιρούνται οι επιχειρήσεις με κωδικό ΣΤΑΚΟΔ (Κλάδος NACE: IA-Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες)¹⁷⁰:

- 65 - «Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί με εξαίρεση τις ασφαλιστικές εταιρίες και τα ταμεία συντάξεων»
- 66 - «Ασφαλίσεις - συνταξιοδοτικά ταμεία εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση».
- 67 - «Δραστηριότητες συναφείς με τις δραστηριότητες ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών οργανισμών».

Τέλος από το δείγμα αφαιρούνται επίσης τις επιχειρήσεις που χαρακτηρίζονται ως ανενεργές (δηλαδή με μηδενικό κύκλο εργασιών ή μηδενικό γενικό σύνολο ενεργητικού, 1.335 παρατηρήσεις). Ως αποτέλεσμα αυτών των περιορισμών, το τελικό δείγμα που χρησιμοποιήθηκε στην ανάλυση αποτελείται από 104.819 παρατηρήσεις.¹⁷¹ Με σκοπό να εξαλειφθούν οι ακραίες

¹⁶⁷ Για να υπάρχει μια πληρέστερη εικόνα, ο αριθμός των εταιρειών που περιλαμβάνονται κάθε χρόνο στη βάση δεδομένων του Υπουργείου Οικονομικών κυμαίνεται από 65.000 έως 75.000. Εντούτοις, μεταξύ των εταιρειών αυτών περιλαμβάνονται ετησίως κατά μέσο όρο μόνο 27.000 εταιρείες στη βάση δεδομένων της Hellastat, καθώς οι υπόλοιπες είναι ουσιαστικά ανενεργές χωρίς να δημοσιεύουν τις οικονομικές τους καταστάσεις.

¹⁶⁸ Αποκλείονται οι επιχειρήσεις που συντάσσουν ετήσιες οικονομικές καταστάσεις στο μέσον της χρήσης. π.χ 30/6 του έτους.

¹⁶⁹ Τα αρχικά δεδομένα καλύπτουν την περίοδο από το 2004 έως το 2008 και από το 2011 έως το 2014 (εννέα έτη). Ωστόσο, για να έχουμε τα καθαρά κέρδη και τις λειτουργικές ταμειακές ροές του επόμενου έτους, διατηρούμε από τα έτη 2014 και 2008, μόνο τα ποσά των καθαρών κερδών και των λειτουργικών ταμειακών ροών.

¹⁷⁰ Στατιστική ταξινόμηση οικονομικών δραστηριοτήτων NACE (αναθεώρηση 2) της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁷¹ Οι νομικές μορφές των επιχειρήσεων που περιλαμβάνονται στο δείγμα είναι οι Ανώνυμες Εταιρείες (Α.Ε.) και οι Εταιρίες Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε).

τιμές (outliers) που επηρεάζουν τα αποτελέσματα, γίνεται περιορισμός (winsorized) του δείγματος στο 1% και 99% από τα δυο άκρα (πάνω και κάτω άκρα) σε όλες τις συνεχείς μεταβλητές. Στον πίνακα 54 παρουσιάζεται ο τελικός αριθμός παρατηρήσεων του δείγματος λαμβάνοντας υπόψη όλες τις παραπάνω εξαιρέσεις.

Πίνακας 54: Η Επιλογή του δείγματος

	Αριθμός Παρατηρήσεων
Αριθμός επιχειρήσεων στο αρχικό δείγμα του Υπουργείου Οικονομικών:	494,971
Αριθμός επιχειρήσεων στο αρχικό δείγμα της Hellastat:	211,910
Αριθμός επιχειρήσεων που εμφανίζονται και στα δύο δείγματα:	193,685
Μείον: Εταιρείες χωρίς στοιχεία για τα καθαρά λογιστικά αποτελέσματα και τις λειτουργικές ταμειακές ροές.	85,749
Μείον: Τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρίες και εταιρίες παροχής χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.	1,782
Μείον: Εταιρείες με μηδενικό κύκλο εργασιών ή μηδενικό γενικό σύνολο ενεργητικού.	1,335
Αριθμός επιχειρήσεων στο τελικό δείγμα:	104,819

Ο πίνακας 55 παρουσιάζει τον κλάδο δραστηριότητας των επιχειρήσεων που περιλαμβάνονται στο τελικό δείγμα. Η ταξινόμηση των επιχειρήσεων ανά κλάδο δραστηριότητας έγινε βάσει της στατιστικής ταξινόμησης οικονομικών δραστηριοτήτων NACE (αναθεώρηση 2) της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον οποίο ακολουθεί και η Ελληνική Στατιστική Αρχή.¹⁷² Όπως αναμενόταν, η πλειοψηφία των επιχειρήσεων στο δείγμα μας (31.69%) βρίσκεται στον κλάδο «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών» (κωδικός NACE Z) ενώ ακολουθεί ο κλάδος της «Μεταποίησης» (κωδικός NACE Γ) με 18.76%.

Πίνακας 55: Κατανομή του δείγματος ανά κλάδο δραστηριότητας

Τομείς - κλάδοι NACE	Περιγραφή δραστηριότητας	Αριθμός παρ/σεων	Ποσοστό %
A	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	1,273	1.21

¹⁷²Στα αγγλικά: Statistical Classification of Economic Activities of the European Community (NACE Rev. 2).

B	Ορυχεία και λατομεία	1,556	1.48
Γ	Μεταποίηση	19,660	18.76
Δ	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	1,214	1.16
E	Παροχή νερού· επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων και δραστηριότητες εξυγίανσης	431	0.41
ΣΤ	Κατασκευές	6,908	6.59
Z	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο· επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	33,212	31.69
H	Μεταφορά και αποθήκευση	3,386	3.23
Θ	Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	14,349	13.69
I	Ενημέρωση και επικοινωνία	4,549	4.34
ΙΒ	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	4,340	4.14
ΙΓ	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	6,824	6.51
ΙΔ	Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	3,485	3.32
ΙΕ	Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	111	0.11
ΙΣΤ	Εκπαίδευση	701	0.67
ΙΖ	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μερίμνα	1,870	1.78
ΙΗ	Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	574	0.55
ΙΘ	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	353	0.34
K	Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών· μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών, που αφορούν την παράγωγη αγαθών -και υπηρεσιών- για ίδια χρήση	23	0.02
Σύνολο		104,819	100.00

5.8 Περιγραφικά στατιστικά

Η διαφορά (ή χάσμα) μεταξύ του λογιστικού αποτελέσματος προ φόρων και του φορολογητέου αποτελέσματος για τις επιχειρήσεις του δείγματος μας κατά τη διάρκεια της επταετούς περιόδου είναι θετική (120416.80 ευρώ), γεγονός που υποδηλώνει ένα θετικό χάσμα μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος στις ελληνικές επιχειρήσεις. Ανά έτος, το

χάσμα (spread) είναι θετικό σε όλα τα έτη (2004 έως 2007 και 2011 έως 2013), ακολουθώντας μια αυξημένη πορεία. Όπως αναμενόταν λόγω της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2011 έως 2013, οι φορολογικές ζημιές που μεταφέρονται¹⁷³ είναι πολύ μεγαλύτερες από τα φορολογικά έσοδα και τα λογιστικά έσοδα προ φόρων, γεγονός που κάνει το χάσμα ειδικά τα τελευταία χρόνια να αυξάνει.¹⁷⁴

Πίνακας 56: Περιγραφικά στατιστικά ανά έτος (σε ευρώ)

Φορολογικό έτος	N	Λογιστικά κέρδη προ φόρων (α)	Λογιστικές ζημιές προ φόρων (β)	Φορολογητέα κέρδη (γ)	Φορολογητέα ζημία (δ)	Χάσμα (α-β)-(γ-δ)
2004	12605	236827.00	47421.42	195959.70	102447.90	95893.75
2005	13858	203466.90	53696.98	182565.00	124147.60	91352.49
2006	15181	227675.60	52232.81	200987.00	134742.00	109197.80
2007	19783	233433.50	55390.12	212538.70	142731.90	108236.60
2011	15537	120841.90	118572.10	131963.90	247131.30	117437.20
2012	13766	126955.00	113203.70	136207.00	256950.50	134494.70
2013	14089	168413.10	86017.52	167128.30	274399.20	189666.50
Συνολικός Μέσος Όρος	104819	189633.20	74825.42	176837.30	182446.40	120416.80

Στον πίνακα 56 τα λογιστικά κέρδη (ή ζημιές) προ φόρων είναι το ποσό που παρουσιάζει η εταιρεία στην ετήσιες δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις ενώ τα φορολογικά κέρδη (φορολογικές ζημιές) είναι το ποσό που δηλώνει η εταιρεία στο φορολογικό έντυπο Φ.01.010 ή Φ.01.013, στον κωδικό 048 (448 αντίστοιχα για τις φορολογικές ζημιές που αναγνωρίζονται και μεταφέρονται στην επόμενη χρήση¹⁷⁵).

Κατόπιν τα περιγραφικά στατιστικά των μεταβλητών που χρησιμοποιούνται στα μοντέλα (1) και (2) που παρουσιάζονται στον πίνακα 57. Ο μέσος όρος των λογιστικών και φορολογικών διαφορικών στην επταετία ($BTD_{i,t}$) είναι αρνητικός (-0.00133 ή -0.13% κατά μέσο όρο του συνολικού ενεργητικού) δείχνοντας ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις έχουν φορολογητέα εισοδήματα (κέρδη ή ζημιές) πολύ μεγαλύτερα από τα λογιστικά (και εδώ κέρδη ή ζημιές). Επίσης, η διασπορά

¹⁷³ Οι μεταφερόμενες φορολογικές ζημιές είναι φορολογικές ζημιές που μεταφέρονται στην επόμενη χρήση (έως πέντε (5) χρήσεις) και μπορούν να συμψηφιστούν με εταιρικά κέρδη. Περισσότερες πληροφορίες στην ενότητα 2.3.2

¹⁷⁴ Από το 2009 η Ελλάδα έχει εισέλθει σε μια περίοδο βαθιάς ύφεσης ως συνέπεια πολλαπλών προβλημάτων της οικονομίας. Από το 2004 έως το 2007 όπου η ελληνική οικονομία βρισκόταν σε φάση επέκτασης, κατά μέσο όρο το φορολογητέο εισόδημα των επιχειρήσεων είναι υψηλότερο από τις φορολογητέες ζημιές (όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 56).

¹⁷⁵ Ο κωδικός 448 των φορολογικών εντύπων εμπεριέχει το σύνολο των φορολογητέων ζημιών που αναγνωρίζονται και μεταφέρονται στην επόμενη χρήση. Δηλαδή πιθανώς να εμπεριέχει και φορολογητέες ζημιές που μεταφέρθηκαν από προηγούμενες χρήσεις.

του $BTD_{i,t}$ είναι σχετικά υψηλή, (από ελάχιστη τιμή μείον 0.14 έως μέγιστη τιμή συν 0.18) δείχνοντας ότι υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ φορολογητέου και λογιστικού εισοδήματος (ή αλλιώς χαμάλη συμμόρφωση μεταξύ τους). Ταυτόχρονα οι εξαρτημένες μεταβλητές, δηλαδή τα μελλοντικά κέρδη ($EARN_{i,t+1}$) και οι μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές ($CFO_{i,t+1}$) έχουν θετικό μέσο όρο (0.011 και 0.057 αντίστοιχα). Επιπλέον, η μεταβλητή $ACCO_{i,t}$ δείχνει ότι μόνο το 1% (με μέση τιμή περίπου 0.01) των επιχειρήσεων του δείγματός, ακολουθεί τα Δ.Π.Χ.Α. ενώ το 33% των επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της περιόδου παρουσιάζουν αρνητικά λογιστικά έσοδα (μεταβλητή $LOSS_{i,t}$). Τέλος, ο μέσος συντελεστής φόρου εισοδήματος ($TAXRATE_{i,t}$) για την περίοδο της επταετίας στην Ελλάδα είναι 26.44%.

Πίνακας 57: Περιγραφικά στατιστικά δείγματος

Μεταβλητή	N	Μέσος	Τυπική Απόκλιση	Ελάχιστο	Μέγιστο
$EARN_{i,t+1}$	104819	0.011418	0.127798	-0.60999	0.391485
$CFO_{i,t+1}$	104819	0.057074	0.190271	-0.65324	0.692109
$BTD_{i,t}$	104819	-0.001330	0.035412	-0.14103	0.179885
$EARN_{i,t}$	104819	0.010031	0.134619	-0.65111	0.407998
$EVAR_{i,t}$	104819	-0.009015	0.093211	-0.31527	0.5787
$LOSS_{i,t}$	104819	0.328185	0.469555	0	1
$TAXRATE_{i,t}$	104819	0.264439	0.050852	0.20	0.35
$ACCO_{i,t}$	104819	0.013003	0.113289	0	1
$EARN_{i,t} \times ACCO_{i,t}$	104819	0.000092	0.014406	-0.65111	0.407998
$EARN_{i,t} \times BTD_{i,t}$	104819	0.001653	0.009167	-0.11713	0.091825
$EARN_{i,t} \times EVAR_{i,t}$	104819	0.004453	0.016243	-0.01188	0.236108
$EARN_{i,t} \times LOSS_{i,t}$	104819	-0.034744	0.096408	-0.65111	0.082853
$EARN_{i,t} \times TAXRATE_{i,t}$	104819	0.003129	0.035313	-0.22789	0.142799

Η γραφική απεικόνιση των λογιστικών-φορολογικών διαφορών όπως μετριέται από την μεταβλητή $BTD_{i,t}$ (δηλαδή την διαφορά μεταξύ του λογιστικού αποτελέσματος προ φόρων και των φορολογητέων κερδών μείον τις φορολογικές ζημιές του έτους t πλέον τις φορολογικές ζημιές που μεταφέρθηκαν από το έτος $t-1$)¹⁷⁶ παρουσιάζεται στο σχήμα 70. Από την γραφική απεικόνιση προκύπτει ότι ο μέσος όρος των λογιστικών-φορολογικών διαφορών ($BTD_{i,t}$) κατά την περίοδο 2004-2007 και 2011-2013 παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις. Κατά την περίοδο από το 2004 έως το 2007 ο μέσος όρος (του $BTD_{i,t}$) είναι θετικός γεγονός που υποδηλώνει ότι το λογιστικό

¹⁷⁶ Ο αναλυτικός τρόπος υπολογισμού την μεταβλητής $BTD_{i,t}$ παρουσιάζεται στην ενότητα 5.6.

είναι μεγαλύτερο από το φορολογητέο αποτέλεσμα, ενώ κατά την περίοδο 2011 έως 2013 είναι αρνητικό (εδώ το φορολογητέο είναι μεγαλύτερο από το λογιστικό αποτέλεσμα).

Σχήμα 70: Γραφική παρουσίαση λογιστικών και φορολογικών διαφορών (BTD)

5.9 Ανάλυση συσχέτισης

Ο πίνακας 58 παρουσιάζει τους συντελεστές συσχέτισης Pearson (κάτω διαγωνίως του πίνακα) και Spearman (πάνω διαγωνίως του πίνακα) για όλες τις μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν στον έλεγχο των υποθέσεων.

Η ανάλυση δείχνει ότι οι συσχέτιση μεταξύ των μελλοντικών κερδών ($EARN_{i,t+1}$), των μελλοντικών λειτουργικών ταμειακών ροών ($CFO_{i,t+1}$), των τρεχουσών κερδών ($EARN_{i,t}$), καθώς και των πραγματικών λογιστικών-φορολογικών διαφορών ($BTD_{i,t}$) είναι θετική και σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 5%. Η μεταβλητή ενδιαφέροντος $EARN_{i,t} \times BTD_{i,t}$ έχει αρνητική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση με τα μελλοντικά κέρδη ($EARN_{i,t+1}$), (ο συντελεστής Pearson είναι -0.1238, ενώ ο συντελεστής Spearman είναι -0.2943). Επίσης έχει αρνητική και σημαντική συσχέτιση με τις μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές ($CFO_{i,t+1}$) (-0.0368 ο συντελεστής Pearson και -0.1114 ο συντελεστής Spearman).

Η πλειοψηφία των υπολοίπων μεταβλητών συσχετίζονται σημαντικά με τα μελλοντικά κέρδη ($EARN_{i,t+1}$) και τις μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές ($CFO_{i,t+1}$). Μόνο η μεταβλητή $ACCO_{i,t}$ δεν συσχετίζεται σημαντικά σε επίπεδο σημαντικότητας 5% κατά Spearman (άνω διαγώνιο) με την $EARN_{i,t+1}$ και την $CFO_{i,t+1}$. Μια επιχείρηση με αρνητικό λογιστικό εισόδημα ($LOSS_{i,t}$) έχει αρνητική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση με τα μελλοντικά κέρδη ($EARN_{i,t+1}$), τις μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές ($CFO_{i,t+1}$), τα τρέχοντα κέρδη ($EARN_{i,t}$) καθώς και τις λογιστικές-φορολογικές διαφορές ($BTD_{i,t}$).

Πίνακας 58: Πίνακας συσχέτισης μεταβλητών δείγματος

Μεταβλητή	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
$EARN_{i,t+1}$	1	0.3296*	0.0856*	0.6082*	0.5467*	-0.4679*	0.1011*	-0.0043	0.0636*	-0.2943*	-0.2212*	0.4707*	0.6066*	
$CFO_{i,t+1}$	2	0.3602*	1	-0.0092*	0.2188*	0.1784*	-0.1501*	0.0107*	-0.0239*	0.0173*	-0.1114*	-0.0689*	0.1551*	0.2162*
$BTD_{i,t}$	3	0.1040*	0.0201*	1	0.2659*	0.2383*	-0.2809*	0.2959*	0.0192*	0.0486*	0.3059*	-0.2138*	0.2929*	0.2779*
$EARN_{i,t}$	4	0.5380*	0.2262*	0.3495*	1	0.8567*	-0.8113*	0.0998*	0.0001	0.0965*	-0.3739*	-0.4743*	0.8332*	0.9967*
$EVAR_{i,t}$	5	0.2508*	0.0946*	0.1667*	0.3620*	1	-0.8133*	0.1321*	0.0537*	0.1599*	-0.3835*	-0.2373*	0.8132*	0.8570*
$LOSS_{i,t}$	6	-0.3662*	-0.1347*	-0.2441*	-0.6017*	-0.3649*	1	-0.1159*	-0.0006	-0.0976*	0.4174*	0.5684*	-0.9737*	-0.8113*
$TAXRATE_{i,t}$	7	0.0717*	0.0108*	0.1517*	0.0695*	0.0909*	-0.1210*	1	-0.0118*	0.0114*	0.0182*	-0.0462*	0.1185*	0.1380*
$ACCO_{i,t}$	8	-0.0076*	-0.0137*	0.0088*	-0.0025	0.1571*	-0.0006	-0.0147*	1	0.2766*	0.0213*	0.1138*	0.0005	-0.0003
$EARN_{i,t} \times ACCO_{i,t}$	9	0.0714*	0.0315*	0.0580*	0.1065*	0.2128*	-0.0735*	0.0139*	0.0558*	1	-0.0078*	0.0272*	0.1010*	0.0957*
$EARN_{i,t} \times BTD_{i,t}$	10	-0.1238*	-0.0368*	0.2329*	-0.1643*	-0.0368*	0.0880*	-0.0110*	0.0077*	-0.0195*	1	0.2666*	-0.4368*	-0.3566*
$EARN_{i,t} \times EVAR_{i,t}$	11	-0.1033*	-0.0361*	-0.0703*	-0.2318*	0.2687*	0.1473*	-0.0129*	0.1234*	0.0102*	0.2858*	1	-0.6141*	-0.4703*
$EARN_{i,t} \times LOSS_{i,t}$	12	0.4052*	0.1441*	0.2563*	0.8360*	0.2527*	-0.5156*	0.0756*	-0.0014	0.0892*	-0.3566*	-0.4424*	1	0.8326*
$EARN_{i,t} \times TAXRATE_{i,t}$	13	0.5281*	0.2254*	0.3488*	0.9808*	0.3631*	-0.5937*	0.0790*	-0.0015	0.1019*	-0.1252*	-0.2147*	0.8127*	1

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τους συντελεστές συσχέτισης Pearson (διαγωνίως κάτω) και Spearman (διαγωνίως πάνω) μεταξύ των μεταβλητών για όλες τις μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν στον έλεγχο των υποθέσεων. Το σύμβολο * υποδηλώνει στατιστικά σημαντική συσχέτιση σε επίπεδο 5%.

5.10 Πολυπαραγοντική ανάλυση

Τα αποτελέσματα της εκτίμησης των μοντέλων (1) και (2) παρουσιάζονται στον πίνακα 59 και περιλαμβάνουν όλες τις παρατηρήσεις του τελικού δείγματος (104819 παρατηρήσεις). Η πρώτη (1) στήλη του πίνακα παρουσιάζει τα αποτελέσματα του πρώτου (1) μοντέλου χρησιμοποιώντας ως εξαρτημένη μεταβλητή τα καθαρά κέρδη (μελλοντικά) του επόμενου έτους ($EARN_{i,t+1}$). Αντίστοιχα η δεύτερη (2) στήλη παρουσιάζει τα αποτελέσματα του δεύτερου (2) μοντέλου χρησιμοποιώντας εδώ ως εξαρτημένη μεταβλητή τις λειτουργικές ταμειακές ροές (μελλοντικές) του επομένου έτους ($CFO_{i,t+1}$). Σε όλες τις στήλες η τιμή των στατιστικών t (t -statistic) εμφανίζεται σε παρενθέσεις κάτω από την εκτίμηση των συντελεστών.

Διαπιστώνουμε (στήλη 1 και 2) μια στατιστικά σημαντική αρνητική σχέση (σε επίπεδο σημαντικότητας 0.1%) μεταξύ των λογιστικών-φορολογικών διαφορών ($BTD_{i,t}$) και των μελλοντικών κερδών ($\alpha_2 = -0.355$) καθώς και των μελλοντικών λειτουργικών ταμειακών ροών ($\beta_2 = -0.391$). Όπως αναμενόταν τα μελλοντικά κέρδη συνδέονται θετικά με τα τρέχοντα κέρδη ($\alpha_1 = 0.620$) και αντίστοιχα οι μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές σχετίζονται και αυτές θετικά με τα τρέχοντα κέρδη ($\beta_2 = 0.399$). Ο συντελεστής της μεταβλητής ενδιαφέροντος $EARN_{i,t} \times BTD_{i,t}$ είναι στατιστικά σημαντικός (επίπεδο σημαντικός 5%) και αρνητικός ($\alpha_3 = -0.682$, $\beta_3 = -0.346$) δείχνοντας ότι τα κέρδη είναι λιγότερο (περισσότερο) ανθεκτικά, όταν οι λογιστικές-φορολογικές διαφορές είναι μεγαλύτερες (μικρότερες). Επιπλέον, ο συντελεστής $EARN_{i,t} \times EVAR_{i,t}$ είναι αρνητικός και στατιστικά σημαντικός ($\alpha_9 = -0.346$, $\beta_9 = -0.405$) δηλώνοντας ότι τα τρέχοντα κέρδη παρέχουν λιγότερες (περισσότερες) πληροφορίες για τα μελλοντικά κέρδη ($EARN_{i,t+1}$) / μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές ($CFO_{i,t+1}$) όταν η τυπική απόκλιση των κερδών είναι μεγαλύτερη (μικρότερη).

Ο συντελεστής της μεταβλητής $EARN_{i,t} \times LOSS_{i,t}$ είναι αρνητικός (και σημαντικός) και στα δυο υπό εξέταση μοντέλα ($\alpha_7 = -0.290$, $\beta_7 = -0.370$) δείχνοντας ότι τα τρέχοντα κέρδη ($EARN_{i,t}$) παρέχουν περισσότερες πληροφορίες για τα μελλοντικά κέρδη ($EARN_{i,t+1}$) και τις λειτουργικές ταμειακές ροές του επομένου έτους ($CFO_{i,t+1}$) από ότι οι τρέχουσες ζημιές. Επιπλέον, σε όλες τις στήλες (1 και 2) ο συντελεστής της μεταβλητής $EARN_{i,t} \times ACCO_{i,t}$ είναι στατιστικά μη σημαντικός δηλώνοντας ότι η ποιότητα των κερδών δεν συνδέεται με τα λογιστικά πρότυπα (Ε.Λ.Π. ή Δ.Π.Χ.Π) που εφαρμόζει μια επιχείρηση. Στο δεύτερο (2) μοντέλο ο συντελεστής της μεταβλητής $EARN_{i,t} \times TAXRATE_{i,t}$ είναι θετικός και στατιστικά σημαντικός, υποδηλώνοντας ότι τα τρέχοντα κέρδη παρέχουν περισσότερες πληροφορίες για τις μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές όταν αυξάνεται ο συντελεστής φορολογίας εταιρειών ($\beta_{11} = 0.568$). Αντίστοιχα ο ίδιος συντελεστής στο πρώτο (1) μοντέλο είναι μη σημαντικός σε επίπεδο 5%. Σημειώνεται ότι οι

εκτιμώμενοι συντελεστές του κλάδου δραστηριότητας των επιχειρήσεων (Μεταβλητή: Industry) καθώς και οι επιδράσεις του χρόνου (Μεταβλητή: Year) περιλαμβάνονται στις παλινδρομήσεις αλλά δεν παρουσιάζονται στον πίνακα 59 για λόγους συντομίας.

Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα καταδεικνύουν ότι όσο το επίπεδο συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος είναι υψηλότερο (ή αλλιώς το επίπεδο των λογιστικών και φορολογικών διαφορών είναι χαμηλότερο) η ποιότητα των κερδών των επιχειρήσεων είναι υψηλότερη (επιπλέον τα τρέχοντα κέρδη συνδέονται στενά με τα κέρδη του επόμενου έτους). Αντίστοιχα, η συσχέτιση των τρεχουσών κερδών και των μελλοντικών ταμειακών ροών είναι υψηλότερη όταν το επίπεδο συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος είναι υψηλότερο (ή αλλιώς το επίπεδο των λογιστικών και φορολογικών διαφορών είναι χαμηλότερο). Τέλος τα αποτελέσματα συνάδουν με προγενέστερες έρευνες του Desai (2003, 2005), Graetz (2005), Whitaker (2005) και Chan και άλλοι (2010).

Πίνακας 59: Αποτελέσματα παλινδρόμησης βασικών μοντέλων

	(1)	(2)
Μεταβλητή	EARN_{i,t+1}	CFO_{i,t+1}
EARN _{i,t}	0.620*** (20.95)	0.399*** (10.15)
BTD _{i,t}	-0.355*** (-17.38)	-0.391*** (-14.46)
EARN _{i,t} x BTD _{i,t}	-0.682*** (-6.16)	-0.346* (-2.52)
ACCO _{i,t}	-0.0128*** (-4.62)	-0.0230*** (-5.93)
EARN _{i,t} x ACCO _{i,t}	0.0600 (1.59)	0.0959 (1.88)
LOSS _{i,t}	-0.0143*** (-13.99)	-0.00134 (-0.82)
EARN _{i,t} x LOSS _{i,t}	-0.290*** (-18.45)	-0.370*** (-17.29)
EVAR _{i,t}	0.0864*** (14.73)	0.0457*** (5.50)
EARN _{i,t} x EVAR _{i,t}	-0.346*** (-6.32)	-0.405*** (-5.62)
TAXRATE _{i,t}	-0.0107 (-0.73)	-0.123*** (-4.94)
EARN _{i,t} x TAXRATE _{i,t}	0.0800 (0.73)	0.568*** (3.93)
Intercept	-0.000485 (-0.09)	0.0682*** (7.78)
Industry	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
Year	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
N	104819	104819
Adj. R-sq	0.321	0.071

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πολυπαραγοντικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (OLS) με διόρθωση ως προς τα κατάλοιπα για τα παρακάτω δύο μοντέλα:

$$\begin{aligned} \text{EARN}_{i,t+1} = & \alpha_0 + \alpha_1 \text{EARN}_{i,t} + \alpha_2 \text{BTD}_{i,t} + \alpha_3 \text{EARN}_{i,t} \times \text{BTD}_{i,t} + \alpha_4 \text{ACCO}_{i,t} + \alpha_5 \text{EARN}_{i,t} \\ & \times \text{ACCO}_{i,t} + \alpha_6 \text{LOSS}_{i,t} + \alpha_7 \text{EARN}_{i,t} \times \text{LOSS}_{i,t} + \alpha_8 \text{EVAR}_{i,t} + \alpha_9 \text{EARN}_{i,t} \\ & \times \text{EVAR}_{i,t} + \alpha_{10} \text{TAXRATE}_{i,t} + \alpha_{11} \text{EARN}_{i,t} \times \text{TAXRATE}_{i,t} \\ & + \text{Industry}_{i,t} + \text{Year}_i + e_{i,t} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{CFO}_{i,t+1} = & \beta_0 + \beta_1 \text{EARN}_{i,t} + \beta_2 \text{BTD}_{i,t} + \beta_3 \text{EARN}_{i,t} \times \text{BTD}_{i,t} + \beta_4 \text{ACCO}_{i,t} + \beta_5 \text{EARN}_{i,t} \\ & \times \text{ACCO}_{i,t} + \beta_6 \text{LOSS}_{i,t} + \beta_7 \text{EARN}_{i,t} \times \text{LOSS}_{i,t} + \beta_8 \text{EVAR}_{i,t} + \beta_9 \text{EARN}_{i,t} \\ & \times \text{EVAR}_{i,t} + \beta_{10} \text{TAXRATE}_{i,t} + \beta_{11} \text{EARN}_{i,t} \times \text{TAXRATE}_{i,t} \\ & + \text{Industry}_{i,t} + \text{Year}_i + u_{i,t} \end{aligned}$$

Η τιμές των t-statistic παρουσιάζονται στις παρενθέσεις κάτω από τις εκτιμήσεις των συντελεστών των μεταβλητών. Τα σύμβολα *, ** και *** υποδεικνύουν στατιστικά σημαντικό επίπεδο 5%, 1% και 0,1%, αντίστοιχα. Τέλος οι μεταβλητές παρουσιάζονται στον πίνακα 53: Επεξήγηση μεταβλητών.

5.11 Έλεγχος αποτελεσμάτων

Σκοπός της ενότητας αυτής είναι ο έλεγχος των αποτελεσμάτων της προγενέστερης ανάλυσης. Η σχέση μεταξύ της ποιότητας των κερδών και των λογιστικών και φορολογικών διαφορών επηρεάζεται από τον τρόπο ορισμού και μέτρησης της μεταβλητής $\text{BTD}_{i,t}$. Προκειμένου να προσδιοριστεί η ευρωστία των αποτελεσμάτων των βασικών μοντέλων, επανεξετάζουμε τις παλινδρομήσεις: α) τροποποιώντας την μεταβλητή υπολογισμού των λογιστικών και φορολογικών διαφορών ($\text{BTD}_{i,t}$) και β) μειώνοντας όλες τις συνεχείς μεταβλητές του δείγματος στο 1^ο και το 99^ο εκατοστημόριο από τα δυο άκρα¹⁷⁷ (στη βασική ανάλυση πραγματοποιείται «στρογγυλοποίηση» (winsorized) του δείγματος στο 1% και 99% από τα δυο άκρα σε όλες τις συνεχείς μεταβλητές).¹⁷⁸

Βασίζόμενοι σε προγενέστερη βιβλιογραφία (Zinn και Spengel, 2012, Plesko, 2007) χρησιμοποιείται ένας επιπλέον δείκτης για τον υπολογισμό των λογιστικών και φορολογικών διαφορών ($\text{adjBTD}_{i,t}$) των επιχειρήσεων ο οποίος δεν λαμβάνει υπόψη του (δεν αφαιρεί στην ουσία) τη μεταφερομένη φορολογική ζημιά της επιχείρησης του προηγούμενου έτους.¹⁷⁹ Η νέα μεταβλητή $\text{adjBTD}_{i,t}$ υπολογίζεται ως η απόλυτη διαφορά μεταξύ του λογιστικού εισοδήματος (κέρδη ή ζημιές) προ φόρων του έτους t και των φορολογητέων κερδών πλέον των φορολογικών ζημιών του έτους t.¹⁸⁰ Επίσης και εδώ η μεταβλητή των λογιστικών και φορολογικών διαφορών διαιρείται με το συνολικό ενεργητικό στο τέλος του έτους t.

$$\text{adjBTD}_{i,t} = \left| \frac{\text{Λογιστικό Αποτέλεσμα}_{i,t} - \text{Φορολογητέο Αποτέλεσμα}_{i,t}}{\text{Συνολικό Ενεργητικό}_{i,t}} \right|$$

Όπου:

¹⁷⁷ Ο αριθμός των παρατηρήσεων του δείγματος με τον περιορισμό μειώνεται στις 97770.

¹⁷⁸ Με σκοπό την εξάλειψη της επιρροής των ακραίων τιμών (outliers) στα αποτελέσματα.

¹⁷⁹ Η επιχείρηση μπορεί να μεταφέρει φορολογικές ζημιές του προηγούμενου έτος στο επόμενο, δηλαδή από το έτος t-1 στο έτος t.

¹⁸⁰ Τα αποτελέσματα παραμένουν αμετάβλητα και χωρίς τη χρήση της απόλυτης τιμής.

Λογιστικό Αποτέλεσμα_{i,t} = Λογιστικά Κέρδη προ φόρων_{i,t} – Λογιστική Ζημία προ φόρων_{i,t}

Φορολογητέο Αποτέλεσμα_{i,t} = Φορολογητέα Κέρδη_{i,t} – Φορολογητέα Ζημία_{i,t}

Τα αποτελέσματα, λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω τροποποιήσεις, είναι σύμφωνα με αυτά του πίνακα 59 της βασικής ανάλυσης. Ο συντελεστής των λογιστικών-φορολογικών διαφορών ($adjBTD_{i,t}$) είναι αρνητικός και στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο 0.1% (στήλη (1) και (2)) και συσχετίζεται αρνητικά με τα μελλοντικά κέρδη ($\alpha_2=-0.0736$) και τις μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές ($\beta_2=-0.0464$).

Επιπλέον, οι συντελεστές της μεταβλητής ενδιαφέροντος ($EARN_{i,t} \times adjBTD_{i,t}$) είναι αρνητικοί και στατιστικά σημαντικοί και στα δύο μοντέλα. Στη στήλη (1) και (2) ο συντελεστής είναι $\alpha_3=-0.119$ και $\beta_3=-0.114$ αντίστοιχα, δείχνοντας ότι τα τρέχοντα κέρδη ($EARN_{i,t}$) σχετίζονται περισσότερο (λιγότερο) με τα μελλοντικά κέρδη ($EARN_{i,t+1}$) όταν οι λογιστικές και φορολογικές διαφορές ($adjBTD_{i,t}$) είναι χαμηλότερες (υψηλότερες). Αντίστοιχα, όταν οι λογιστικές και φορολογικές διαφορές ($adjBTD_{i,t}$) είναι χαμηλότερες (υψηλότερες), τα τρέχοντα κέρδη σχετίζονται περισσότερο (λιγότερο) με τις λειτουργικές ταμειακές ροές του επόμενου έτους ($CFO_{i,t+1}$).

Ο συντελεστής της μεταβλητής $EARN_{i,t} \times LOSS_{i,t}$ είναι και εδώ αρνητικός και σημαντικός (στη στήλη (1) $\alpha_7=-0.340$ και στην (2) $\beta_7=-0.345$) δηλώνοντας ότι τα τρέχοντα κέρδη ($EARN_{i,t}$) παρέχουν περισσότερες πληροφορίες για τα μελλοντικά κέρδη ($EARN_{i,t+1}$) και τις μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές ($CFO_{i,t+1}$) από ότι οι τρέχουσες ζημιές. Ταυτόχρονα τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η ποιότητα των κερδών σχετίζεται αρνητικά με την μεταβλητότητα των κερδών ($EARN_{i,t} \times EVAR_{i,t}$).

Επιπλέον, στο πρώτο (1) μοντέλο αποδεικνύεται ότι δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ της ποιότητας των κερδών και του φορολογικού συντελεστή στην Ελλάδα ($EARN_{i,t} \times TAXRATE_{i,t}$) αλλά και των λογιστικών προτύπων που εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις ($EARN_{i,t} \times ACCO_{i,t}$). Εντούτοις, στο δεύτερο (2) μοντέλο ο συντελεστής της μεταβλητής $EARN_{i,t} \times ACCO_{i,t}$ είναι αρνητικός και σημαντικός σε επίπεδο 5%, ($\beta_5 = -0.115$), τεκμηριώνοντας ότι τα τρέχοντα κέρδη σχετίζονται λιγότερο με τις μελλοντικές ταμειακές ροές όταν η επιχείρηση ακολουθεί τα Δ.Π.Χ.Π. Τέλος, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η τιμή του του προσαρμοσμένου R^2 ($adj. R-sq$) παραμένει στα ίδια αριθμητικά επίπεδα με αυτά της προηγούμενης ενότητας (του πίνακα 59).¹⁸¹

¹⁸¹ Διενεργούμε δύο επιπλέον δοκιμές για τον έλεγχο της εγκυρότητας των αποτελεσμάτων. Αρχικά διαχωρίζουμε το δείγμα μας σε δύο υποκατηγορίες. Η πρώτη υποκατηγορία περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις με θετικές ή μηδενικές λογιστικές και φορολογικές

Πίνακας 60: Αποτελέσματα παλινδρόμησης βασικών μοντέλων με επιπλέον ανάλυση

	(1)	(2)
Μεταβλητή	EARN _{i,t+1}	CFO _{i,t+1}
EARN _{i,t}	0.611*** (23.50)	0.361*** (9.85)
adjBTD _{i,t}	-0.0736*** (-17.59)	-0.0464*** (-8.61)
EARN _{i,t} x adjBTD _{i,t}	-0.119*** (-4.12)	-0.114*** (-3.29)
ACCO _{i,t}	-0.0105*** (-3.47)	-0.0276*** (-6.43)
EARN _{i,t} x ACCO _{i,t}	0.0407 (0.87)	0.115* (2.08)
LOSS _{i,t}	-0.0119*** (-13.49)	-0.00480** (-3.21)
EARN _{i,t} x LOSS _{i,t}	-0.340*** (-21.34)	-0.345*** (-16.15)
EVAR _{i,t}	0.106*** (16.34)	0.0407*** (4.21)
EARN _{i,t} x EVAR _{i,t}	-0.390*** (-5.84)	-0.215* (-2.35)
TAXRATE _{i,t}	-0.102*** (-8.57)	-0.193*** (-8.78)
EARN _{i,t} x TAXRATE _{i,t}	-0.0674 (-0.71)	0.276* (2.08)
Intercept	0.0315*** (7.42)	0.0948*** (12.14)
Industry	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
Year	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
N	9770	9770
Adj. R-sq	0.307	0.049

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πολυπαραγοντικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (OLS) με διόρθωση ως προς τα κατάλοιπα για τα παρακάτω δύο μοντέλα:

$$EARN_{i,t+1} = \alpha_0 + \alpha_1 EARN_{i,t} + \alpha_2 adjBTD_{i,t} + \alpha_3 EARN_{i,t} \times adjBTD_{i,t} + \alpha_4 ACCO_{i,t} + \alpha_5 EARN_{i,t} \times ACCO_{i,t} + \alpha_6 LOSS_{i,t} + \alpha_7 EARN_{i,t} \times LOSS_{i,t} + \alpha_8 EVAR_{i,t} + \alpha_9 EARN_{i,t} \times EVAR_{i,t} + \alpha_{10} TAXRATE_{i,t} + \alpha_{11} EARN_{i,t} \times TAXRATE_{i,t} + Industry_{i,t} + Year_i + e_{i,t}$$

$$CFO_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 EARN_{i,t} + \beta_2 adjBTD_{i,t} + \beta_3 EARN_{i,t} \times adjBTD_{i,t} + \beta_4 ACCO_{i,t} + \beta_5 EARN_{i,t} \times ACCO_{i,t} + \beta_6 LOSS_{i,t} + \beta_7 EARN_{i,t} \times LOSS_{i,t} + \beta_8 EVAR_{i,t} + \beta_9 EARN_{i,t} \times EVAR_{i,t} + \beta_{10} TAXRATE_{i,t} + \beta_{11} EARN_{i,t} \times TAXRATE_{i,t} + Industry_{i,t} + Year_i + u_{i,t}$$

Η τιμές των t-statistic παρουσιάζονται στις παρενθέσεις κάτω από τις εκτιμήσεις των συντελεστών των μεταβλητών. Τα σύμβολα *, ** και *** υποδεικνύουν στατιστικά σημαντικό επίπεδο 5%, 1% και 0,1%, αντίστοιχα. Τέλος οι μεταβλητές παρουσιάζονται στον πίνακα 53: Επεξήγηση μεταβλητών.

διαφορές και η δεύτερη υποκατηγορία αυτές με αρνητικές. Εφαρμόζοντας τα μοντέλα (1) και (2) χωριστά για τις δυο υποκατηγορίες του δείγματος, τα αποτελέσματα παραμένουν αμετάβλητα. Η δεύτερη δοκιμή αφορά τον τρόπο υπολογισμού των καθαρών κερδών (EARN). Αντί για τα καθαρά λογιστικά αποτελέσματα χρησιμοποιούμε τα λογιστικά αποτελέσματα προ φόρων. Επίσης και εδώ, τα κύρια αποτελέσματα της ανάλυσης παραμένουν αμετάβλητα.

5.12 Πρόσθετες δοκιμές

Η προηγούμενη ανάλυση έδειξε ότι οι διαφορές λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος σχετίζονται με την ποιότητα των κερδών των επιχειρήσεων. Θέλοντας να περιορισθεί η πιθανότητα τα αποτελέσματα να επηρεάζονται από ενέργειες παραποίησης των κερδών (earnings management) και βασιζόμενοι σε προγενέστερη έρευνα του Hanlon και άλλων (2005) το δείγμα διαχωρίζεται σε πεμπτημόρια και πραγματοποιώντας την ανάλυση των μοντέλων της ενότητας 5.6 χωριστά σε διαφορετικές υποκατηγορίες του δείγματος των επιχειρήσεων.

Ως αποτέλεσμα, το δείγμα χωρίζεται σε δύο μεγάλες ομάδες (δηλαδή υποκατηγορίες του δείγματος). Η πρώτη ομάδα περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις που εμφανίζουν μεγάλες, είτε αρνητικές είτε θετικές, διαφορές λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος ($BTD_{i,t}$) (αποτελεί το ακραίο 30% του δείγματος, με 31446 παρατηρήσεις) και η δεύτερη ομάδα με μεσαίες ή μικρές διαφορές λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος ($BTD_{i,t}$) (αποτελεί το μεσαίο 70% του δείγματος με 73373 παρατηρήσεις). Η συγκεκριμένη δοκιμή πραγματοποιήθηκε προκειμένου να ελεγχθεί η σχέση μεταξύ ποιότητας των κερδών και $BTD_{i,t}$, ανεξάρτητα από το μέγεθος των λογιστικών και φορολογητέων διαφορών που εμφανίζει η επιχείρηση.¹⁸²

Τα αποτελέσματα της πρόσθετης ανάλυσης ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό από αυτά που αναφέρονται στον πίνακα 59 υποστηρίζοντας έτσι τα βασικά μας ευρήματα. Τα αποτελέσματα για τις επιχειρήσεις που εμφανίζουν μεγάλες (αρνητικές και θετικές) διαφορές λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος ($BTD_{i,t}$) παρουσιάζονται στις στήλες 2 και 4 του πίνακα 61 ενώ οι για τις επιχειρήσεις με μικρές $BTD_{i,t}$ στις στήλες 1 και 3.

Υπάρχει θετική και στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στα τρέχοντα κέρδη και τα μελλοντικά κέρδη (στήλη (1) $\alpha_1=0.631$ και στήλη (2) $\alpha_1=0.584$) καθώς και τις μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές (στήλη (3) $\beta_1=0.417$ και στήλη (4) $\beta_1=0.351$). Η συσχέτιση μεταξύ των διαφορών λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος ($BTD_{i,t}$) και των μελλοντικών κερδών (στήλη (1) $\alpha_2=-0.193$ και στήλη (2) $\alpha_2=-0.326$) και μελλοντικών λειτουργικών ταμειακών ροών (στήλη (3) $\beta_2=-1.149$ και στήλη (4) $\beta_2=-0.374$) παραμένει αρνητική και σημαντική ανεξάρτητα από την ομάδα του δείγματος.

Επιπλέον, ο συντελεστής της μεταβλητής ενδιαφέροντος ($EARN_{i,t} \times BTD_{i,t}$) είναι στατιστικά σημαντικός στις στήλες 1 και 2, γεγονός που αποδεικνύει ότι η ποιότητα των κερδών

¹⁸² Όταν η διαφορά λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος είναι μικρότερη τότε η συμμόρφωση είναι μεγαλύτερη και δεν θα υπάρχει κίνητρο για διαχείριση των κερδών - earnings management. (Δηλαδή στη μεσαία ομάδα BTD).

σχετίζεται με τις διαφορές λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος (στήλη (1) $\alpha_3=-7.189$, και στήλη (2) $\alpha_3=-0.500$). Ωστόσο, ο συντελεστής $EARN_{i,t} \times BTD_{i,t}$ δεν είναι στατιστικά σημαντικός σε κανένα επίπεδο, στις στήλες (3) και (4), δείχνοντας ότι σε οποιοδήποτε επίπεδο φορολογικής συμμόρφωσης τα τρέχοντα κέρδη δεν σχετίζονται με μελλοντικές ταμειακές ροές.

Επίσης, ο συντελεστής $EARN_{i,t} \times EVAR_{i,t}$ είναι στατιστικά σημαντικός (σε επίπεδο 0,1%) και αρνητικός σε όλες τις παλινδρομήσεις (στήλες 1 έως 4), καταδεικνύοντας ότι τα τρέχοντα κέρδη σχετίζονται λιγότερο με τα μελλοντικά κέρδη, (στήλη (1) $\alpha_9=-0.373$ και στήλη (2) $\alpha_9=-0.312$) και τις μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές, (στήλη (3) $\beta_9=-0.383$ και στήλη (4) $\beta_9=-0.421$) όταν η τυπική απόκλιση των κερδών είναι υψηλότερη.

Επιπλέον, αρνητικός και σημαντικός (επίσης σε όλες τις στήλες) είναι ο συντελεστής της μεταβλητής $EARN_{i,t} \times LOSS_{i,t}$ υποδηλώνοντας ότι τα τρέχοντα κέρδη συνδέονται περισσότερο με τα μελλοντικά κέρδη και τις μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές από ότι είναι οι τρέχουσες ζημίες. Τέλος δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι η ποιότητα των κερδών σχετίζεται με τα λογιστικά πρότυπα που εφαρμόζουν οι επιχειρήσεις (ο συντελεστής $EARN_{i,t} \times ACCO_{i,t}$ είναι σημαντικός μόνο στη δεύτερη (2) στήλη $\alpha_5=0.104$). Τέλος, όσον αφορά τα πρόσημα των υπόλοιπων μεταβλητών, παραμένουν ίδια με αυτά του παρουσιάζονται στον πίνακα 59.

Πίνακας 61: Αποτελέσματα παλινδρόμησης συμπληρωματικής ανάλυσης

	(1)	(2)	(3)	(4)
Μεταβλητή	$EARN_{i,t+1}$	$EARN_{i,t+1}$	$CFO_{i,t+1}$	$CFO_{i,t+1}$
$EARN_{i,t}$	0.631*** (14.49)	0.584*** (12.83)	0.417*** (7.21)	0.351*** (5.83)
$BTD_{i,t}$	-0.193* (-2.01)	-0.326*** (-13.45)	-1.149*** (-6.92)	-0.374*** (-11.85)
$EARN_{i,t} \times BTD_{i,t}$	-7.189*** (-3.68)	-0.500*** (-3.83)	-2.523 (-0.95)	-0.183 (-1.13)
$ACCO_{i,t}$	-0.00954* (-2.47)	-0.0123** (-3.03)	-0.0210*** (-3.81)	-0.0228*** (-3.96)
$EARN_{i,t} \times ACCO_{i,t}$	-0.0322 (-0.43)	0.104* (2.45)	0.0355 (0.33)	0.109 (1.90)
$LOSS_{i,t}$	-0.0110*** (-9.67)	-0.0214*** (-9.00)	-0.00181 (-0.94)	-0.00281 (-0.80)
$EARN_{i,t} \times LOSS_{i,t}$	-0.340*** (-17.67)	-0.215*** (-7.82)	-0.406*** (-14.92)	-0.285*** (-7.97)
$EVAR_{i,t}$	0.0826*** (11.15)	0.0877*** (9.63)	0.0303** (2.75)	0.0587*** (4.69)
$EARN_{i,t} \times EVAR_{i,t}$	-0.373*** (-5.02)	-0.312*** (-4.05)	-0.383*** (-3.60)	-0.421*** (-4.33)
$TAXRATE_{i,t}$	-0.00842 (-0.53)	-0.0299 (-0.97)	-0.0720* (-2.45)	-0.159** (-3.23)
$EARN_{i,t} \times TAXRATE_{i,t}$	0.206 (1.34)	-0.111 (-0.64)	0.600** (2.97)	0.509* (2.23)
Intercept	0.000794	-0.00170	0.0515***	0.0786***

	(0.14)	(-0.15)	(5.08)	(4.35)
Industry	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
Year	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
N	73373	31446	73373	31446
Adj. R-sq	0.355	0.281	0.072	0.069

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πολυπαραγοντικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (OLS) με διόρθωση ως προς τα κατάλοιπα για τα παρακάτω δύο μοντέλα:

$$\text{EARN}_{i,t+1} = \alpha_0 + \alpha_1 \text{EARN}_{i,t} + \alpha_2 \text{BTD}_{i,t} + \alpha_3 \text{EARN}_{i,t} \times \text{BTD}_{i,t} + \alpha_4 \text{ACCO}_{i,t} + \alpha_5 \text{EARN}_{i,t} \times \text{ACCO}_{i,t} + \alpha_6 \text{LOSS}_{i,t} + \alpha_7 \text{EARN}_{i,t} \times \text{LOSS}_{i,t} + \alpha_8 \text{EVAR}_{i,t} + \alpha_9 \text{EARN}_{i,t} \times \text{EVAR}_{i,t} + \alpha_{10} \text{TAXRATE}_{i,t} + \alpha_{11} \text{EARN}_{i,t} \times \text{TAXRATE}_{i,t} + \text{Industry}_{i,t} + \text{Year}_i + e_{i,t}$$

$$\text{CFO}_{i,t+1} = \beta_0 + \beta_1 \text{EARN}_{i,t} + \beta_2 \text{BTD}_{i,t} + \beta_3 \text{EARN}_{i,t} \times \text{BTD}_{i,t} + \beta_4 \text{ACCO}_{i,t} + \beta_5 \text{EARN}_{i,t} \times \text{ACCO}_{i,t} + \beta_6 \text{LOSS}_{i,t} + \beta_7 \text{EARN}_{i,t} \times \text{LOSS}_{i,t} + \beta_8 \text{EVAR}_{i,t} + \beta_9 \text{EARN}_{i,t} \times \text{EVAR}_{i,t} + \beta_{10} \text{TAXRATE}_{i,t} + \beta_{11} \text{EARN}_{i,t} \times \text{TAXRATE}_{i,t} + \text{Industry}_{i,t} + \text{Year}_i + u_{i,t}$$

Η τιμές των t-statistic παρουσιάζονται στις παρενθέσεις κάτω από τις εκτιμήσεις των συντελεστών των μεταβλητών. Τα σύμβολα *, ** και *** υποδεικνύουν στατιστικά σημαντικό επίπεδο 5%, 1% και 0,1%, αντίστοιχα. Τέλος οι μεταβλητές παρουσιάζονται στον πίνακα 53: Επεξήγηση μεταβλητών.

5.13 Συμπεράσματα

Τα εμπιστευτικά φορολογικά δεδομένα των ελληνικών επιχειρήσεων μας δίνουν την ευκαιρία, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, να μετρήσουμε το πραγματικό χάσμα (διαφορά) μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος καθώς και να συμβάλουμε στη συνεχιζόμενη «διαμάχη» που υπάρχει στις Η.Π.Α. σχετικά με τη σχέση μεταξύ της ποιότητας των εταιρικών κερδών και της συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος.

Χρησιμοποιώντας πραγματικές και όχι εκτιμώμενες διαφορές λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος για ένα μεγάλο δείγμα εταιρειών στην Ελλάδα, διαπιστώνουμε ότι όσο το επίπεδο συμμόρφωσης είναι υψηλότερο (ή αλλιώς το επίπεδο των λογιστικών-φορολογικών διαφορών είναι χαμηλότερο) η ποιότητα των λογιστικών κερδών (όπως μετρούνται είτε από τα λογιστικά κέρδη της επόμενης χρονιά είτε από τις μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές) των επιχειρήσεων είναι υψηλότερη. Τα αποτελέσματά μας έρχονται σε αντίθεση από αυτά που αναφέρονται στην έρευνα του Antwood και άλλων (2010) και γενικά τις μελέτες που υποδηλώνουν ότι η αύξηση της συμμόρφωσης θα μειώσει την ποιότητα των κερδών των επιχειρήσεων.

Δεδομένου του μεγέθους, των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του ελληνικού λογιστικού σχήματος και της μεταβαλλόμενης ελληνικής φορολογικής νομοθεσίας, αναγνωρίζουμε ότι τα συμπεράσματα μας δεν μπορούν να γενικευθούν με ασφάλεια σε επιχειρήσεις άλλων χωρών. Εντούτοις είναι βέβαιο ότι συμβάλουν στη συνεχιζόμενη συζήτηση σχετικά με την συμμόρφωση λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος.

Τέλος, τα ευρήματά μας αποτελούν σημαντική πηγή πληροφοριών κυρίως για τις ελληνικές φορολογικές αρχές (Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εξόδων), τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής (Ελληνική κυβέρνηση), τους ορκωτούς ελεγκτές εταιριών καθώς και τους ασκούντες το επάγγελμα του λογιστή στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΕΙΣ

6.1 Εισαγωγή

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των μακροοικονομικών διακυμάνσεων της Ελληνικής οικονομίας και της συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος (corporate tax compliance). Η έρευνα πραγματοποιείται σε ένα ευμετάβλητο επιχειρηματικό περιβάλλον με πολλές ιδιαιτερότητες κατά την χρονική περίοδο από το 2004 έως το 2014. Η ελληνική οικονομία εμφάνισε αξιόλογη ανάπτυξη, κυρίως μετά την είσοδο της Ελλάδας στην ευρωζώνη, η οποία όμως από το 2009 και μετά εισήλθε σε φάση ύφεσης. Ταυτόχρονα από το 2004 έως το 2014 ο συντελεστής φορολογίας των επιχειρήσεων μεταβλήθηκε επτά φορές. Η ανάλυση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των μακροοικονομικών συνθηκών και της λογιστικής-φορολογικής συμμόρφωσης εξετάζεται σε επίπεδο επιχειρήσεων, χρησιμοποιώντας ένα μεγάλο δείγμα που περιλαμβάνει όλες τις επιχειρήσεις που υποχρεούνται να καταρτίζουν και να δημοσιεύουν οικονομικές καταστάσεις στην Ελλάδα. Μέχρι σήμερα, έχει διερευνηθεί μόνο ο αντίκτυπος μακροοικονομικών παραγόντων στην φοροαποφυγή των επιχειρήσεων. Στην ανάλυσή μας, επεκτείνοντας προγενέστερη έρευνα εξετάζεται η αλληλεπίδραση των μακροοικονομικών διακυμάνσεων της οικονομίας και της λογιστικής-φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων, δηλαδή τόσο της φοροαποφυγής (tax avoidance) όσο και της φοροδιαφυγής (tax evasion). Βασιζόμενοι στον Weisbach (2003), ως φοροαποφυγή ορίζεται ο νόμιμος φορολογικός σχεδιασμός της επιχείρησης ενώ ως φοροδιαφυγή ο παράνομος. Και οι δύο δραστηριότητες φορολογικού σχεδιασμού (νόμιμος ή παράνομος) έχουν ένα ευρύ φάσμα συναλλαγών των οποίων πρωταρχική πρόθεση είναι η μείωση της φορολογικής υποχρέωσης της επιχείρησης (δηλαδή η πληρωμή λιγότερων φόρων).

Η ανάλυση περιλαμβάνει δεδομένα προερχόμενα από τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις για όλες τις εταιρείες που λειτουργούν στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2004-2014. Για να εξετάσουμε εμπειρικά τη σχέση μεταξύ των μακροοικονομικών διακυμάνσεων και της λογιστικής-φορολογικής συμμόρφωσης, διατυπώνονται ποικίλες υποθέσεις χρησιμοποιώντας εναλλακτικούς τρόπους μέτρησης της φοροαποφυγής και της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων. Επιπλέον η ανεξάρτητη μεταβλητή που περιλαμβάνεται στην ανάλυση και η οποία αποτελεί την πιο αντιπροσωπευτική μακροοικονομική μεταβλητή, είναι το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π.) σε περιφερειακό επίπεδο (NUTS II). Η μεταβλητή χρησιμοποιείται σε περιφερειακό

επίπεδο προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι υφιστάμενες σημαντικές ανισότητες μεταξύ των ελληνικών περιφερειών. Τέλος χρησιμοποιούμενες μεταβλητές ελέγχου σε προγενέστερη βιβλιογραφία ολοκληρώνουν το σύνολο των μεταβλητών ενώ πρόσθετες αναλύσεις ευαισθησίας και δοκιμές ευρωστίας πραγματοποιούνται με σκοπό τον έλεγχο της εγκυρότητας των αποτελεσμάτων.

Σε αντίθεση με τα αναμενόμενα αποτελέσματα, προκύπτει ότι υπάρχει διαφορετική αλληλεπίδραση μεταξύ των μακροοικονομικών συνθηκών και της φοροαποφυγής-φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων του δείγματος. Ειδικότερα, ενώ διαπιστώνουμε αρνητική συσχέτιση μεταξύ οικονομικών συνθηκών και εταιρικής φοροαποφυγής, επιβεβαιώνοντας έτσι πρόσφατα αποτελέσματα ερευνών, η σχέση μεταξύ των οικονομικών συνθηκών της οικονομίας και της φοροδιαφυγής των εταιρειών είναι θετική. Με άλλα λόγια, βάσει των ποσοτικών αποτελεσμάτων που συνδυάζουν μακροοικονομικά δεδομένα αλλά και επιχειρήσεων, υποστηρίζουμε ότι, ενώ όλα τα υπόλοιπα είναι ίσα (*ceteris paribus*), κατά τη φάση της ύφεσης (φάσεις επέκτασης), οι επιχειρήσεις τείνουν συνήθως να φοροαποφεύγουν παρά να φοροδιαφεύγουν (συνήθως φοροδιαφεύγουν παρά φοροαποφεύγουν). Κατά την γνώμη μας αυτή είναι η πρώτη μελέτη που παρέχει εμπειρικά στοιχεία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι διαφορετικές φάσεις της οικονομίας (οικονομικοί κύκλοι) επηρεάζουν τη λογιστική-φορολογική συμμόρφωση των εταιρειών.

Τα αποτελέσματα συμβάλλουν στη διεθνή βιβλιογραφία παρέχοντας στοιχεία σχετικά με μια μάλλον παράδοξη συμπεριφορά φορολογικής συμμόρφωσης που υιοθετούν οι επιχειρήσεις ανάλογα με την κατάσταση της οικονομίας (φάση ύφεσης, επέκτασης κτλ.). Βέβαια παραμένει ασαφές εάν η συμπεριφορά αυτή ενθαρρύνεται εκ φύσεως από επιχειρηματικά κίνητρα, κυβερνητικές πρακτικές ή πολιτικές αποφάσεις που οδηγούν στο φαινόμενο αυτό ως μέσο μετριασμού των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στην κοινωνία. Σε κάθε περίπτωση θεωρούμε ότι η επιβεβαίωση αυτών των αποτελεσμάτων σε διαφορετικό θεσμικό και πολιτιστικό περιβάλλον μαζί με τον εντοπισμό πιθανών παραγόντων που οδηγούν σε εταιρικές αποφάσεις φορολογικού σχεδιασμού σε ένα πολύπλοκο και ασυνεπές οικονομικό περιβάλλον αποτελούν σημαντικά ζητήματα για τη μελλοντική έρευνα.

Η δομή του υπολοίπου κεφαλαίου οργανώνεται ως εξής. Η δεύτερη ενότητα του κεφαλαίου (6.2) εξετάζει το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο εταιρικής φορολογίας ενώ η σχετική βιβλιογραφία και η ανάπτυξη των υποθέσεων πραγματοποιείται στην ενότητα 6.3. Στην ενότητα 6.4 αναλύεται το εμπειρικό μοντέλο ενώ στην ενότητα 6.5 το δείγμα της έρευνας. Τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν παρουσιάζονται στην ενότητα 6.6 μαζί με τα περιγραφικά στατιστικά των μεταβλητών, ενώ στην ενότητα 6.7 η ανάλυση της συσχέτισης των μεταβλητών. Τα αποτελέσματα

της πολυπαραγοντικής ανάλυσης παρέχονται στην ενότητα 6.8 του κεφαλαίου ενώ ο έλεγχος των αποτελεσμάτων και οι πρόσθετες δοκιμές παρουσιάζεται στις ενότητες 6.9 και 6.10, αντίστοιχα. Το κεφάλαιο κλείνει με την ενότητα 6.11 και τα συμπεράσματα του κεφαλαίου.

6.2 Θεωρητικό πλαίσιο

Από το 2009 η Ελλάδα έχει εισέλθει σε μια περίοδο βαθιάς ύφεσης ως συνέπεια δομικών προβλημάτων της οικονομίας που υπήρχαν εδώ χρόνια. Την ίδια περίοδο οι προσπάθειες μεταρρύθμισης του φορολογικού συστήματος και οι επιβαλλόμενες αυξήσεις των φορολογικών συντελεστών δεν οδήγησαν στα αναμενόμενα φορολογικά έσοδα για την ελληνική κυβέρνηση.¹⁸³

Πίνακας 62: Φορολογία εταιρειών και φορολογικά έσοδα στην Ελλάδα

Φορολογικό έτος	Φορολογικός Συντελεστής	Φορολογικά Έσοδα (σε εκατ. €)
2014	26%	-
2013	26%	2.429
2012	20%	2.314
2011	20%	4.589
2010	24%	5.706
2009	25%	5.960
2008	25%	5.875
2007	25%	5.704
2006	29%	5.689
2005	32%	6.402
2004	35%	5.556

Όσον αφορά το λογιστικό της σύστημα, η Ελλάδα κατατάσσεται παραδοσιακά στην ομάδα χωρών που θεωρείται ότι διαθέτουν υψηλό καθεστώς συμμόρφωσης (ή αλλιώς ευθυγράμμισης) του λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος. Τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (Ε.Λ.Π.), από την εισαγωγή τους στα τέλη του 1980, πρωταρχικός τους προσανατολισμός ήταν η εξυπηρέτηση του στόχου είσπραξης φόρων και σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις η φορολογική νομοθεσία υπερίσχυε έναντι των διατάξεων των Ε.Λ.Π.

Ωστόσο πρόσφατα, η ελληνική κυβέρνηση ακολουθώντας την οδηγία της Ε.Ε. 2013/34 σχετικά με τον εκσυγχρονισμό του συστήματος λογιστικής αναφοράς των μη εισηγμένων εταιρειών της Ε.Ε., εισήγαγε για εφαρμογή από τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα τα Νέα Ελληνικά

¹⁸³ Σύμφωνα με έρευνα του ΟΟΣΑ (2013), στην Ελλάδα, καθώς και σε άλλες χώρες που βρίσκονται σε φθίνουσα πορεία στην καμπύλη Laffer, οι αυξημένοι συντελεστές φορολογίας εταιρειών δεν αύξησαν τα φορολογικά έσοδα.

Λογιστικά Πρότυπα (Νέα Ε.Λ.Π.). Ειδικότερα με τον νόμο 4308/2014, ο οποίος ενσωμάτωσε τους κανονισμούς της Οδηγίας 34/2013/ΕΕ, εφαρμόστηκαν από 1.1.2015 και μετά τα νέα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα ενώ ταυτόχρονα καταργήθηκαν τα «παλαιά» Ε.Λ.Π. και ο Κώδικας Φορολογικής Απεικόνισης και Συναλλαγών.¹⁸⁴

Τα Νέα Ε.Λ.Π. που διέπονται από τη φιλοσοφία των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.) αποσκοπούν στην ενίσχυση της αξιοπιστίας και της διαφάνειας των οικονομικών καταστάσεων μικρότερων επιχειρήσεων (κυρίως των Μ.Μ.Ε.), δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε θέματα φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής εισάγοντας έτσι την υποχρέωση μιας οικονομικής οντότητας να παρακολουθεί τόσο τη λογιστική όσο και τη φορολογική βάση των εγγράφων που αφορούν τα έσοδα, τα έξοδα, τα περιουσιακά στοιχεία, τις υποχρεώσεις και τα ίδια κεφάλαια της επιχείρησης. Στην εμπειρική μελέτη τους σχετικά με τα φορολογικά κίνητρα των επιχειρήσεων για παραποίηση των κερδών (earnings management), οι Karampinis και Hevas (2013) διερευνούν την επίδραση της υιοθέτησης των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. στην συμμόρφωση λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος των επιχειρήσεων στην Ελλάδα και συμπεραίνουν ότι η υιοθέτηση των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. απελευθέρωσε το λογιστικό εισόδημα από φορολογικές επιβολές μειώνοντας έτσι την συμμόρφωση λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος.

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (Δ.Ν.Τ.)¹⁸⁵ παρέχει μια συνολική εικόνα (έκθεση του Δ.Ν.Τ. αριθ. 13/155) σχετικά με τα χαρακτηριστικά της διαχείρισης των φορολογικών εσόδων στην Ελλάδα και τις επιπτώσεις τους στην οικονομική ανάπτυξη. Σύμφωνα με την έκθεση, η εισπραξη φόρων στην Ελλάδα είναι πολύ χαμηλή σε σχέση με τον μέσο όρο της Ε.Ε., κυρίως λόγω δύο ουσιωδών προβλημάτων: α) της μη καταβολής/πληρωμής μεγάλου μέρους των βεβαιωμένων φόρων και β) της εκτεταμένης ύπαρξης φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Η ανεπαρκής επιβολή, τα ανεπαρκή μέσα και/ή έλλειψη προσωπικού εκφράζονται ως οι κύριες πηγές του πρώτου προβλήματος. Επιπλέον τα υψηλά ποσοστά αυτοαπασχόλησης στην Ελλάδα, η μικρή πιθανότητα ανίχνευσης των παραβατών, οι χαμηλές ποινές ή πρόστιμα, η συχνή χρήση των συστημάτων αμνηστίας (πχ οι περαιώσεις στις επιχειρήσεις) και η πίεση για επιβίωση των επιχειρήσεων συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων παραγόντων που κρίνονται κρίσιμοι για την επικράτηση της μη συμμόρφωσης των επιχειρήσεων.

Τα αποτελέσματα άλλων εμπειρικών μελετών επιβεβαιώνουν τα παραπάνω επιχειρήματα. Οι Buehn και Schneider (2012) σε έρευνα που πραγματοποίησαν σε πολλές χώρες παγκοσμίως

¹⁸⁴ Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα Νέα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (Νέα Ε.Λ.Π.) του Ν 4308/2014, αναφέρονται στην ενότητα 2.6.1

¹⁸⁵ IMF-International Monetary Fund

εκτιμούν το μέγεθος της παραοικονομίας (ή σκιώδους οικονομίας) στην Ελλάδα ανέρχεται σε περίπου 27% του Α.Ε.Π., με τον μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ να είναι 20.2%. Σύμφωνα με τους Buehn και Schneider, η αυτοαπασχόληση είναι η περισσότερο σχετιζόμενη μεταβλητή με το μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα. Ομοίως, ο Παπαγεωργίου και άλλοι (2012) διαπιστώνουν ότι η μεγαλύτερη διαφορά του φορολογικού συστήματος στην Ελλάδα και των υπολοίπων χωρών της ζώνης του ευρώ σχετίζεται με τον πραγματικό φορολογικό συντελεστή για το εισόδημα των αυτοαπασχολούμενων (ο οποίος στην Ελλάδα είναι σημαντικά χαμηλότερος). Ταυτόχρονα το 59% της φορολογικής βάσης των εισοδημάτων κεφαλαίου στην Ελλάδα αποτελείται από το εισόδημα αυτοαπασχολούμενων.¹⁸⁶

Χρησιμοποιώντας δεδομένα σχετικά με τα αποτελέσματα των φορολογικών ελέγχων σε ελληνικές εισηγμένες επιχειρήσεις για την περίοδο από το 1992 έως το 2006, οι Kourdoumpalou και Karagiorgos (2012) εκτίμησαν ότι το μέσο ποσοστό φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων του δείγματος ήταν περίπου 16%, ένα μάλλον υψηλό ποσοστό για μια χώρα όπου τουλάχιστον μέχρι την εφαρμογή το 2005 των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π., το λογιστικό και φορολογικό σύστημα ήταν ευθυγραμμισμένο.

6.3 Προγενέστερη έρευνα

Οι μελέτες διεθνώς για την κατανόηση του αντίκτυπου μακροοικονομικών αλλαγών στις επιχειρήσεις, έχουν επικεντρωθεί κυρίως στην επίδραση των οικονομικών κύκλων στην πιθανότητα πτώχευσης των επιχειρήσεων (Hackbarth και άλλοι, 2006, Bernanke και άλλοι, 2009, Jacobson και άλλοι, 2013). Γενικά τα αποτελέσματά τους αποδεικνύουν τη σημαντική επίδραση των μακροοικονομικών αλλαγών στο ποσοστό αθέτησης των επιχειρήσεων. Η συσχέτιση των μακροοικονομικών συνθηκών με την ποιότητα της εταιρικής χρηματοοικονομικής πληροφόρησης έχει διερευνηθεί στο παρελθόν με ποικίλους τρόπους (Johnson 1999, Ho και άλλοι, 2001, Davis-Friday και άλλοι, 2006, Jenkins και άλλοι, 2009, Kousenidis και άλλοι, 2013, Filip και Raffournier, 2014) παρουσιάζοντας όμως μικτά αποτελέσματα.

Όσον αφορά την φορολογική συμπεριφορά κατά τη διάρκεια οικονομικών κρίσεων, προγενέστερες μελέτες (Brondolo, 2009, Sansac και άλλοι, 2010) αποδεικνύουν ότι η οικονομική ύφεση προκαλεί επιδείνωση της λογιστικής και φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων λόγω αρκετών παραγόντων όπως α) η έλλειψη ρευστότητας, β) η επιδείνωση της επιχειρησιακής

¹⁸⁶ Ωστόσο, εάν αποκλείσουμε τα δεδομένα αυτοαπασχόλησης από την ανάλυση, οι πραγματικοί φορολογικοί συντελεστές των ελληνικών επιχειρήσεων είναι υψηλότεροι από τον μέσο όρο της Ε.Ε. για όλη την περίοδο ενδιαφέροντος (2004 έως 2014).

απόδοσης και γ) ο ελάχιστος αντιληπτός κίνδυνος της φορολογικής επιθετικότητας σε σύγκριση με τα δυνητικά ανοδικά κέρδη της επιχείρησης.

Επιπλέον χρήσιμες πληροφορίες δίδονται από πρόσφατες εμπειρικές μελέτες που είναι επικεντρωμένες στην αλληλεπίδραση μακροοικονομικών όρων και συγκεκριμένων χαρακτηριστικών των επιχειρήσεων. Ο Edwards και άλλοι (2013) παρέχουν πειστικές αποδείξεις, χρησιμοποιώντας ένα μεγάλο δείγμα επιχειρήσεων από το 1987 έως το 2011, ότι οι επιχειρήσεις που βρίσκονται σε οικονομική δυσπραγία αυξάνουν τη φορολογική επιθετικότητα (όπως υπολογίζεται από έναν χαμηλότερο βραχυπρόθεσμο δείκτη ETR) για τη δημιουργία πρόσθετων ταμειακών ροών με σκοπό να χρηματοδοτηθούν οι υφιστάμενες δραστηριότητες και να παραμείνουν φερέγγυες.

Ο Richarson και άλλοι (2015) βασίζόμενοι σε δείγμα εισηγμένων στο χρηματιστήριο αμερικανικών εταιρειών κατά την περίοδο 2006-2010, δείχνουν ότι τόσο η οικονομική δυσπραγία όσο και η παγκόσμια οικονομική κρίση συνδέονται θετικά με τη φορολογική επιθετικότητα. Σε παρόμοια μελέτη, οι ίδιοι συγγραφείς, διερευνούν για την ίδια περίοδο την επίδραση της οικονομικής κρίσης στη φορολογική επιθετικότητα αυστραλιανών εισηγμένων επιχειρήσεων καταλήγοντας σε ένα παρόμοιο συμπέρασμα ότι η φορολογική επιθετικότητα μεγεθύνεται σε περιόδους σοβαρής οικονομικής δυσπραγίας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στις μελέτες αυτές ο όρος φορολογική επιθετικότητα χρησιμοποιείται περισσότερο ως συνώνυμο της φοροαποφυγής και όχι της φοροδιαφυγής.

Σε έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε επιχειρήσεις στην Ελλάδα, οι Pappada και Zylberberg (2015) μετρούν τη φοροδιαφυγή των εταιρειών υπολογίζοντας την αποτελεσματικότητα της εισπραξης του Φ.Π.Α.¹⁸⁷ μετά το 2010. Χρησιμοποιώντας ένα θεωρητικό μοντέλο με εταιρικά δεδομένα ισολογισμού για 30.000 επιχειρήσεις στην Ελλάδα, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι μετά από μια αύξηση του Φ.Π.Α., η αντίδραση των επιχειρήσεων στο σχέδιο λιτότητας ήταν μεγαλύτερη στις μεσαίες επιχειρήσεις μέσω της φοροδιαφυγής, ενώ περίπου το ένα τρίτο της αύξησης χάθηκε επειδή οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις διευρύνουν το μερίδιό τους σε μη δηλωθείσα δραστηριότητα. Ο Tagkalakis (2013) με τη χρήση στοιχείων από τις φορολογικές επιθεωρήσεις που διεξήχθησαν το 2012 διερευνά τους δεσμούς μεταξύ φορολογικών

¹⁸⁷ Ο ΦΠΑ ισχύει για όλα τα αγαθά και τις υπηρεσίες που αγοράζονται και πωλούνται για χρήση ή κατανάλωση. Επίσης, οι συντελεστές ΦΠΑ ενδέχεται να διαφέρουν μεταξύ των χωρών και μεταξύ ορισμένων τύπων προϊόντων και υπηρεσιών. Σε ορισμένες χώρες είναι γνωστός ως Φόρος Αγαθών και Υπηρεσιών (GST - Goods and Services Tax).

ελέγχων και φορολογούμενων και διαπιστώνει ότι βελτιώσεις στις οικονομικές συνθήκες συνδέονται με χαμηλότερο δείκτη φορολογικών παραβάσεων.

Συνοπτικά, υπάρχουν ενδείξεις ότι υφίσταται σημαντική σχέση μεταξύ των μακροοικονομικών συνθηκών και της λογιστικής και φορολογικής συμμόρφωσης. Λόγω όμως των διαφορούμενων συμπερασμάτων στην διεθνή βιβλιογραφία, το εάν μια βελτίωση των μακροοικονομικών συνθηκών οδηγεί σε υψηλότερο επίπεδο λογιστικής και φορολογικής συμμόρφωσης για μια επιχείρηση αποτελεί ένα εμπειρικό ζήτημα προς διερεύνηση. Σκοπός μας αποτελεί στο παρόν κεφάλαιο να ελέγξουμε την εγκυρότητα των παρακάτω τριών υποθέσεων σε δείγμα επιχειρήσεων στην Ελλάδα:

- **H₁:** Ceteris paribus, δεν υπάρχει διαφορά στη συμμόρφωση λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος των επιχειρήσεων μεταξύ της φάσης της ύφεσης και επέκτασης της οικονομίας.
- **H₂:** Ceteris paribus, η βελτίωση των μακροοικονομικών συνθηκών μειώνει τη φοροαποφυγή των επιχειρήσεων.
- **H₃:** Ceteris paribus, η βελτίωση των μακροοικονομικών συνθηκών μειώνει τη φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων.

6.4 Εμπειρικό μοντέλο

Θέλοντας να διερευνηθεί η συσχέτιση μεταξύ της συμμόρφωσης λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος και των διακυμάνσεων της αγοράς, προσδιορίστηκε το ακόλουθο μοντέλο για την εταιρεία *i* στο έτος *t*:

$$\begin{aligned} \text{TAXCOMP}_{i,t} = & \beta_0 + \beta_1 \times \text{GDP}_{i,t} + \beta_2 \times \text{SIZE}_{i,t} + \beta_3 \times \text{ROA}_{i,t} + \beta_4 \times \text{LEV}_{i,t} + \beta_5 \times \\ & \text{NOL}_{i,t} + \beta_6 \times \text{PPE}_{i,t} + \beta_7 \times \text{INTANG}_{i,t} + \beta_8 \times \text{EXPORT}_{i,t} + \beta_9 \times \text{EQINC}_{i,t} + \beta_{10} \times \\ & \text{CASH}_{i,t} + \beta_j \times \text{Industry} + \beta_k \times \text{Year} + e_{i,t} \end{aligned}$$

Σημειώνεται ότι το μοντέλο είναι βασισμένο σε προγενέστερες έρευνες του Plesko (2007), Frank και άλλων (2009), Omer και άλλων (2012). Ο πίνακας 63 παρουσιάζει τον τρόπο υπολογισμού των μεταβλητών που περιλαμβάνονται στην ανάλυση.

Πίνακας 63: Οι μεταβλητές του δείγματος

Μεταβλητές	Επεξήγηση των μεταβλητών
Εξαρτημένες μεταβλητές	
ETR _{<i>i,t</i>}	= Ο συνολικός φόρος εισοδήματος μιας επιχείρησης στο τέλος του έτους <i>t</i> διαιρούμενος με το προ φόρων λογιστικό εισόδημα στο τέλος του έτους

		t. Ο δείκτης ETR περιορίζεται στο εύρος μηδέν έως ένα $[0,1]$ έτσι ώστε η μεγαλύτερη τιμή του να είναι ίση με 1 και η μικρότερη είναι ίση με 0.
adjETR _{i,t}	=	Η μεταβλητή ETR μειωμένη με το νόμιμο φορολογικό συντελεστή που ισχύει κατ' έτος t στην Ελλάδα.
BTD _{i,t}	=	Οι διαφορές λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος (Book tax differences) υπολογίζονται ως η διαφορά μεταξύ του λογιστικού εισοδήματος προ φόρων και του εκτιμώμενου φορολογητέου εισοδήματος στο τέλος του έτους t, διαιρούμενες με το σύνολο του ενεργητικού στο τέλος του έτους t.
TAXDIF _{i,t}	=	Το εκτιμώμενο φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησης υπολογίζεται διαιρώντας τον συνολικό φόρο εισοδήματος στο τέλος του έτους t με τον φορολογικό συντελεστή του έτους t μείον τη μεταβολή των μεταφερόμενων ζημιών του έτους t.
		Ο λογάριθμος των διαφορών φορολογικού ελέγχου προηγούμενων χρήσεων που εμφανίζει η επιχείρηση στο τέλος του έτους t.
Μεταβλητές ενδιαφέροντος		
GDP _{i,t}	=	Ο λογάριθμος του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.) ανά Περιφέρεια (NUTS II) σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα για το έτος t.
GDP.PI _{i,t}	=	Ο λογάριθμος του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.) ανά Περιφέρεια (NUTS II) σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα για το έτος t.
G.GDP _{i,t}	=	Το ποσοστό μεταβολής του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.) ανά περιφέρεια (NUTS II) σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα για το έτος t.
G.GDP.PI _{i,t}	=	Το ποσοστό μεταβολής του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Ε.Π.) ανά περιφέρεια (NUTS II) σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα για το έτος t.
Μεταβλητές ελέγχου		
SIZE _{i,t}	=	Ο λογάριθμος του συνολικού ενεργητικού στο τέλος του έτους t.
ROA _{i,t}	=	Το προ φόρων λογιστικό αποτέλεσμα στο τέλος του έτους t διαιρούμενο με το συνολικό ενεργητικό στο τέλος του έτους t.

$LEV_{i,t}$	=	Οι μακροπρόθεσμες υποχρεώσεις της εταιρείας στο τέλος του έτους t διαιρούμενες με το συνολικό ενεργητικό στο τέλος του έτους t .
$NOL_{i,t}$	=	Διττή μεταβλητή η οποία παίρνει την 1 εάν η επιχείρηση εμφανίζει μεταφερόμενες ζημίες το έτος t και την τιμή 0 σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση.
$PPE_{i,t}$	=	Η καθαρή αξία των πάγιων περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης στο τέλος του έτους t διαιρούμενη με το συνολικό ενεργητικό στο τέλος του έτους t .
$INTANG_{i,t}$	=	Η καθαρή αξία των άυλων περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης στο τέλος του έτους t διαιρούμενη με το συνολικό ενεργητικό στο τέλος του έτους t .
$EXPORT_{i,t}$	=	Διττή μεταβλητή η οποία παίρνει την 1 εάν η επιχείρηση έχει εξαγωγές το έτος t και την τιμή 0 σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση.
$EQINC_{i,t}$	=	Το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας στο τέλος του έτους t διαιρούμενο με το συνολικό ενεργητικό στο τέλος του έτους t .
$CASH_{i,t}$	=	Τα ταμειακά διαθέσιμα και μετρητά της εταιρείας στο τέλος του έτους t διαιρούμενα με το συνολικό ενεργητικό στο τέλος του έτους t .
Industry	=	Ψευδομεταβλητή για κάθε κωδικό δραστηριότητας κατά NACE.
Year	=	Ψευδομεταβλητή για κάθε έτος t .

Σημειώνεται ότι στο μοντέλο η εξαρτημένη μεταβλητή ($TAXCOMP_{i,t}$) προσδιορίζει το μέγεθος της συμμόρφωσης των επιχειρήσεων, ενώ στην ανάλυση χρησιμοποιούνται τέσσερις διαφορετικές μεταβλητές. Στην έρευνά τους, οι Hanlon και Heitzman (2010) συγκεντρώνουν και αναλύουν δώδεκα, πιο ευρέως διαδεδομένες στην βιβλιογραφία, χρησιμοποιούμενες μεταβλητές μέτρησης της φοροαποφυγής. Βασιζόμενοι στα αποτελέσματα της έρευνάς τους, μετράμε την φοροαποφυγή στις ελληνικές επιχειρήσεις με τρεις εναλλακτικούς δείκτες: α) τον αποτελεσματικό ή πραγματικό φορολογικό συντελεστή¹⁸⁸ ($ETR_{i,t}$), β) τον προσαρμοσμένο αποτελεσματικό φορολογικό συντελεστή ($adjETR_{i,t}$) και γ) την συνολική διαφορά λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος ($BTD_{i,t}$). Τονίζεται ότι κάθε δείκτης μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικά συμπεράσματα καθώς εντοπίζει διαφορετικούς τύπους δραστηριοτήτων φοροαποφυγής. Ακολουθώντας την μεθοδολογία του Dyreng και άλλων (2010) ορίζουμε τον δείκτη $ETR_{i,t}$ για μια δεδομένη επιχείρηση i για το έτος t ως:

¹⁸⁸ Η αγγλική ορολογία του όρου είναι «Effective Tax Rate - ETR»

$$ETR_{i,t} = \frac{\text{Συνολικός φόρος εισοδήματος}_{i,t}}{\text{Λογιστικό αποτέλεσμα προ φόρων}_{i,t}}$$

Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τις διατάξεις των Ελληνικών Λογιστικών Προτύπων (Ε.Λ.Π.), το ποσό του συνολικού τρέχοντος φόρου σε μια επιχείρηση ταυτίζεται με το ποσό του συνολικού φόρου εισοδήματος, καθώς τα Ε.Λ.Π. δεν αναγνωρίζουν ποσά για αναβαλλόμενους φόρους.¹⁸⁹ Ο δείκτης $ETR_{i,t}$ περιορίζεται στο εύρος μηδέν έως ένα $[0,1]$ έτσι ώστε η μεγαλύτερη τιμή του να είναι ίση με 1 και η μικρότερη ίση με 0 θέλοντας να περιορισθεί η επίδραση ακραίων τιμών στα αποτελέσματα. Μια χαμηλή (υψηλή) τιμή του δείκτη $ETR_{i,t}$ δείχνει ένα αυξημένο (μειωμένο) επίπεδο φοροαποφυγής σε μια επιχείρηση.

Προηγούμενες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν κυρίως στις Η.Π.Α. και χρησιμοποιούσαν τον δείκτη $ETR_{i,t}$ για την μέτρηση της φοροαποφυγής βασίζονταν σε μια βασική παραδοχή. Την υπόθεση ότι ο συντελεστής φορολογίας των επιχειρήσεων διαχρονικά (και για μεγάλες περιόδους) είναι σταθερός. Ωστόσο στην Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε και προγενέστερα, ο συντελεστής φόρου εισοδήματος εταιρειών άλλαξε επτά φορές (με άλλοτε να μειώνεται και άλλοτε να αυξάνεται) κατά την περίοδο από το 2004 έως το 2014. Επομένως, για την αντιμετώπιση αυτής της μεταβλητότητας, ο δείκτης $ETR_{i,t}$ τροποποιείται ενσωματώνοντας τον φορολογικό συντελεστή. Έτσι ο δείκτης $adjETR_{i,t}$ ορίζεται για μια δεδομένη επιχείρηση i για το έτος t ως:

$$adjETR_{i,t} = \frac{\text{Συνολικός φόρος εισοδήματος}_{i,t}}{\text{Λογιστικό αποτέλεσμα προ φόρων}_{i,t}} - \text{Φορολογικός συντελεστής}_t$$

Ο τρίτος δείκτης, βασιζόμενοι στον Wilson (2009), ο οποίος χρησιμοποιείται στον μοντέλο για τη μέτρηση της φοροαποφυγής, είναι οι συνολικές λογιστικές και φορολογικές διαφορές ($BTD_{i,t}$) της επιχείρησης. Υπολογίζεται ως η διαφορά μεταξύ λογιστικού εισοδήματος προ φόρων και «εκτιμώμενου» φορολογητέου εισοδήματος, προς το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού. Λόγω της εμπιστευτικότητας του φορολογητέου εισοδήματος, η εκτίμηση του γίνεται από τον συνολικό φόρο εισοδήματος του ισολογισμού. Έτσι το εκτιμώμενο φορολογητέο εισόδημα προσδιορίζεται διαιρώντας το συνολικό φόρο εισοδήματος με τον συντελεστή φορολογίας εισοδήματος εταιρειών που ισχύει στην Ελλάδα, μείον τη μεταβολή των μεταφερόμενων ζημιών (του προηγούμενου και του τρέχοντος έτους). Συμπερασματικά ο δείκτης $BTD_{i,t}$ για μια δεδομένη επιχείρηση i για το έτος t ορίζεται ως:

¹⁸⁹ Νόμος 2238/1994 όπως ίσχυε μέχρι 31/12/2014.

$$BTD_{i,t} = \frac{\left(\frac{\text{Λογιστικό αποτέλεσμα}}{\text{προ φόρων}}_{i,t} - \frac{\text{Συνολικός φόρος εισοδήματος}_{i,t}}{\text{Φορολογικός συντελεστής}_t} - (NOL_{i,t} - NOL_{i,t-1}) \right)}{\text{Σύνολο Ενεργητικού}_{i,t}}$$

Με $NOL_{i,t}$ = Μεταφερόμενες ζημιές του έτους t

Τέλος, ο υπολογισμός του μεγέθους της φοροδιαφυγής μιας επιχείρησης γίνεται με έναν μοναδικό δείκτη ($TAXDIF_{i,t}$), που δεν έχει χρησιμοποιηθεί μέχρι τώρα σε προηγούμενη έρευνα και κατά την άποψή μας θα μπορούσε να προσφέρει μια καλή προσέγγιση του μεγέθους της φοροδιαφυγής ελλείψει άλλων πηγών πληροφόρησης (π.χ. τα αποτελέσματα φορολογικών ελέγχων από ελεγκτικούς μηχανισμούς του κράτους σε επίπεδο εταιρειών). Ο δείκτης $TAXDIF_{i,t}$ μιας εταιρείας i για το έτος t ορίζεται ως:

$$TAXDIF_{i,t} = \log (\text{Διαφορές φορολογικού ελέγχου προηγούμενων χρήσεων}_{i,t})$$

Το σκεπτικό πίσω από αυτό τον συγκεκριμένο δείκτη είναι ότι οι επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν εμφανίζουν στο ισολογισμό υψηλότερες «διαφορές φορολογικού ελέγχου προηγούμενων χρήσεων» από τις υπόλοιπες εταιρείες. Οι φορολογικοί παραβάτες καταφέρνουν να ελαχιστοποιούν το φορολογητέο εισόδημα με παράνομους τρόπους, προκειμένου να πληρώνουν στο κράτος λιγότερους φόρους. Στην Ελλάδα, κάθε έτος, αρμόδιοι υπάλληλοι του Υπουργείου Οικονομικών ελέγχουν για την ακρίβειά τους τα φορολογικά έντυπα των εταιρειών. Εάν εντοπιστούν παραβάσεις, τότε η επιχείρηση πρέπει να προβεί σε διορθώσεις και να καταβάλει πρόσθετους φόρους ως πρόστιμά. Οι εταιρίες που φοροδιαφεύγουν βασίζονται στις χαμηλές πιθανότητες ανίχνευσης και στη χαμηλή παραγωγικότητα των ελεγκτών του υπουργείου. Ένα πιθανό μειονέκτημα του δείκτη εντοπίζεται στην ποιότητα του μηχανισμού ελέγχου των ελληνικών φορολογικών αρχών. Κύριος φορέας για την πραγματοποίηση των ελέγχων στην Ελλάδα είναι το «Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος» (Σ.Δ.Ο.Ε.). Βέβαια τα τελευταία χρόνια, λόγω της οικονομικής κρίσης, ο δημόσιος τομέας στην Ελλάδα συρρικνώθηκε ραγδαία, είτε λόγω συνταξιοδοτήσεων είτε λόγω μεταφοράς προσωπικού σε άλλα τμήματα, και η υποστελέχωση είναι εμφανής. Η έλλειψη αυτή προσωπικού οδήγησε, ιδίως μετά το 2011, σε ελάχιστους ελέγχους σε επιχειρήσεις και κατ' επέκταση επιχειρήσεις που φοροδιαφεύγουν να μην εμφανίζουν στο ισολογισμό διαφορές φορολογικού ελέγχου προηγούμενων χρήσεων.

Συμπερασματικά υποθέτουμε ότι οι επιχειρήσεις με χαμηλό δείκτη $ETR_{i,t}$ ή $adjETR_{i,t}$ και υψηλότερο δείκτη $BTD_{i,t}$ χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερο επίπεδο φοροαποφυγής, ενώ οι επιχειρήσεις με υψηλότερο δείκτη $TAXDIF_{i,t}$ εμφανίζουν υψηλότερη φοροδιαφυγή.

Κύρια μεταβλητή ενδιαφέροντος αποτελεί το Α.Ε.Π., που αντιπροσωπεύει τις διακυμάνσεις της ελληνικής οικονομίας, και χρησιμοποιείται προκειμένου να ερευνηθεί η σχέση με τη λογιστική/φορολογική συμμόρφωση των επιχειρήσεων. Το Α.Ε.Π. στην έρευνα μας αποτελείται από τις μεταβλητές $GDP_{i,t}$ και $GDP.PI_{i,t}$. Η μεταβλητή $GDP_{i,t}$ είναι ο φυσικός λογάριθμος του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ανά περιοχή (NUTS II) σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα, ενώ η μεταβλητή $GDP.PI_{i,t}$ είναι ο φυσικός λογάριθμος του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ανά περιφέρεια (NUTS II) σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα. Η μεθοδολογία που ακολουθείται για να αντιστοιχίσουμε μια επιχείρηση με το Α.Ε.Π. ανά περιφέρεια είναι αρκετά απλή. Διαθέτοντας τον ταχυδρομικό κώδικα της διεύθυνσης της εταιρείας, αναγνωρίζεται σε ποια από τις δεκατρείς (13) περιφέρειες της Ελλάδας υπάγεται η επιχείρηση και στην συνέχεια αντιστοιχίζεται με το Α.Ε.Π. ή το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. της περιφέρειας αυτής. Σημειώνεται ότι ο ταχυδρομικός κώδικας είναι μοναδικός και εμφανίζεται μόνο σε μια συγκεκριμένη περιοχή οπότε αποφεύγονται τυχόν σφάλματα κατά την αντιστοίχιση.

Στην ανάλυση χρησιμοποιείται ένας σημαντικός αριθμός μεταβλητών ελέγχου (control variables) που εντοπίστηκαν σε προγενέστερες έρευνες (Hsu και άλλοι, 2014, Powers και άλλοι, 2013, Hanlon και άλλοι, 2012) ότι σχετίζονται με την φοροαποφυγή και τη φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων. Στο μοντέλο παλινδρόμησης περιλαμβάνεται το συνολικό ενεργητικό ($SIZE_{i,t}$) καθώς οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις διαθέτουν πόρους και ικανότητα αποφυγής των φόρων, ο λόγος της καθαρής αξίας των άυλων περιουσιακών στοιχείων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων ($INTANG_{i,t}$), ο λόγος των υποχρεώσεων (μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων) προς το σύνολο των στοιχείων του ενεργητικού ($LEV_{i,t}$), ο λόγος της καθαρής αξίας των πάγιων περιουσιακών στοιχείων προς το σύνολο του ενεργητικού ($PPE_{i,t}$), η κερδοφορία της επιχείρησης ($ROA_{i,t}$), καθώς η περισσότερο κερδοφόρες επιχειρήσεις έχουν κίνητρα για αποφυγή των φόρων, οι φορολογικές ζημίες που μεταφέρονται στην επόμενη χρήση ($NOL_{i,t}$), ο λόγος των ιδίων κεφαλαίων προς το συνολικό ενεργητικό ($EQINC_{i,t}$), ο λόγος των ταμειακών διαθεσίμων /ταμειακών ισοδυνάμων προς το σύνολο του ενεργητικού ($CASH_{i,t}$), και τέλος μια μεταβλητή που προσδιορίζει επιχειρήσεις με δραστηριότητες στο εξωτερικό ($EXPORTS_{i,t}$) καθώς επιχειρήσεις με εισοδήματα από διαφορετικές χώρες έχουν μεγαλύτερες δυνατότητες αποφυγής φόρων. Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις μεταβλητές ελέγχου παρουσιάζονται στον πίνακα 56. Τέλος, στο μοντέλο περιλαμβάνεται η μεταβλητή Industry¹⁹⁰ η οποία είναι ψευδομεταβλητή για κάθε κωδικό δραστηριότητας κατά NACE (υπάρχουν δεκατέσσερις κλάδοι δραστηριότητας στο

¹⁹⁰ Ο Dyreng και άλλοι (2008) παρουσίασαν στοιχεία ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές διαφοροποιούνται ανάλογα με τον κλάδο δραστηριότητας.

δείγμα μας) και η ψευδομεταβλητή Year για κάθε έτος t. Σημειώνεται επίσης ότι για να αμβλυνθεί η επίδραση των ακραίων τιμών, όλες οι συνεχείς μεταβλητές που χρησιμοποιούνται περιορίζονται (winsorized) στο 1^ο και στο 99^ο εκατοστημόριο.

6.5 Δείγμα έρευνας

Το αρχικό δείγμα περιλαμβάνει δεδομένα για όλες τις επιχειρήσεις που είναι διαθέσιμες στη βάση δεδομένων της Infobank Hellastat (IBHS) για τα έτη 2004 έως 2014¹⁹¹ αποτελούμενο από 328508 παρατηρήσεις. Για λόγους ομοιομορφίας και συγκρισιμότητας των δεδομένων, όλες οι επιχειρήσεις του δείγματος καταρτίζουν τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις¹⁹² στο τέλος της χρήσης (31/12 του έτους) σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (Ε.Λ.Π).¹⁹³ Σύμφωνα με προγενέστερες έρευνες (Pesko, 2007, Lisowsky, 2009, Hanlon και Shevlin, 2005, Zinn και Sprengel, 2012) ομοίως και εδώ, οι τράπεζες, οι ασφαλιστικές εταιρείες και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (Κλάδος (I) - Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί κατά NACE αναθ. 1.1) δεν περιλαμβάνονται στην ανάλυση. Επιπλέον το δείγμα περιορίζεται σε επιχειρήσεις που υπάρχουν δεδομένα για τον ταχυδρομικό κώδικα (Τ.Κ.) και την διεύθυνση (εξαιρούνται 28682 παρατηρήσεις) καθώς ο Τ.Κ. χρησιμοποιείται για την αντιστοίχιση σε ποια από τις δεκατρείς περιφέρειες της Ελλάδας (NUTS II) υπάγεται η επιχείρηση. Τέλος από το δείγμα εξαιρέθηκαν οι επιχειρήσεις για τις οποίες στην βάση δεδομένων δεν υπήρχαν στοιχεία σχετικά με τον κλάδο δραστηριότητας (4664 παρατηρήσεις). Συμπερασματικά το τελικό δείγμα που χρησιμοποιήθηκε στην κύρια ανάλυση αποτελείται από 246867 παρατηρήσεις κατά την περίοδο 2004 έως 2014.

Ως πρόσθετη ανάλυση ευαισθησίας, πραγματοποιούνται στη συνέχεια επιπλέον δοκιμές χρησιμοποιώντας υποκατηγορίες του τελικού δείγματος. Σημειώνεται ότι τα δεδομένα σχετικά με τις μεταβλητές ενδιαφέροντος (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν κτλ.) αντλήθηκαν από την βάση δεδομένων της Eurostat. Ο πίνακας 64 παρουσιάζει αναλυτικά την διαδικασία επιλογής του δείγματος.

Πίνακας 64: Η επιλογή του δείγματος

	Αριθμός Παρατηρήσεων
--	---------------------------------

¹⁹¹ Το δείγμα περιοριστικό έως την χρήση του 2014 λόγω της εφαρμογής από 01.01.2015 του Ν. 4308/2014 και ο οποίος τροποποιεί σημαντικά τα Ε.Λ.Π.

¹⁹² Οι οικονομικές καταστάσεις συντάσσονται σε επίπεδο εταιρείας, και όχι ενοποιημένα.

¹⁹³ Οι επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν είτε οικειοθελώς είτε υποχρεωτικά τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. αποκλείστηκαν από την ανάλυση. Στην Ελλάδα, κατά μέσο όρο, 500 επιχειρήσεις ετησίως χρησιμοποιούν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.

Αριθμός επιχειρήσεων στο αρχικό δείγμα της Hellastat (Φορολογικά έτη 2004 έως 2014):	328,508
Μείον: Αριθμός επιχειρήσεων που επαναλαμβάνονται στο δείγμα	1,310
Μείον: Εταιρείες με μηδενικό συνολικό ενεργητικό ή κύκλο εργασιών (πωλήσεις)	43,583
Μείον Τράπεζες, ασφαλιστικές εταιρείες και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα [Κλάδος (I)]	3,402
Μείον: Εταιρείες χωρίς στοιχεία σχετικά με τον Ταχυδρομικό Κώδικα (Τ.Κ.)	28,682
Μείον: Εταιρείες χωρίς στοιχεία σχετικά με τον κλάδο δραστηριότητας.	4,664
Αριθμός παρατηρήσεων στο τελικό δείγμα:	246,867
Μείον: Εταιρείες με αρνητικό ή μηδενικό προ φόρων λογιστικό εισόδημα.	85,628
Αριθμός παρατηρήσεων στο υπο-δείγμα:	161,239

Προκειμένου να αποφευχθούν μεροληψίες που οφείλονται στον τόπο εγκατάστασης ή στον κλάδο δραστηριότητας των επιχειρήσεων του δείγματος, εξετάστηκε τόσο ο κλάδος δραστηριότητας όσο και η περιοχή λειτουργίας των επιχειρήσεων. Ο πίνακας 65 παρουσιάζει την κατανομή ανά κλάδο δραστηριότητας για τις εταιρείες που περιλαμβάνονται στο τελικό δείγμα. Η κατανομή ακολουθεί την στατιστική ταξινόμηση οικονομικών δραστηριοτήτων 2003 (ΣΤΑΚΟΔ 03).¹⁹⁴ Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων του δείγματος (31.57%) ανήκει στον κλάδο «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκίνητων οχημάτων, μοτοσικλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης» (κωδικός Z κατά NACE αναθεώρηση 1.1) και έπεται ο κλάδος «Μεταποιητικές βιομηχανίες» με ποσοστό 21.18% και 52289 παρατηρήσεις. Τέλος ο κλάδος με τις λιγότερες επιχειρήσεις είναι αυτός με κωδικό Λ «Δημόσια διοίκηση και άμυνα. υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση» και μόλις 209 παρατηρήσεις.

¹⁹⁴ Βασίζεται στη στατιστική ταξινόμηση οικονομικών δραστηριοτήτων NACE αναθεώρηση 1.1 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πίνακας 65: Κλάδοι δραστηριότητας επιχειρήσεων δείγματος

Κωδικός Nace 1.1	Περιγραφή Δραστηριότητας	Αριθμός παρατηρήσεων	Ποσοστό %
A+B	Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία (A), Αλιεία (B)	2,998	1.21
Γ	Ορυχεία και λατομεία	1,168	0.47
Δ	Μεταποιητικές βιομηχανίες	52,289	21.18
Ε	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού	1,763	0.71
ΣΤ	Κατασκευές	17,273	7.00
Z	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκίνητων οχημάτων, μοτοσικλετών και ειδών προσωπικής και οικιακής χρήσης	77,946	31.57
Η	Ξενοδοχεία και εστιατόρια	35,370	14.33
Θ	Μεταφορές, αποθήκευση και επικοινωνίες	12,473	5.05
Κ	Διαχείριση ακίνητης περιούσιας, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες	32,992	13.36
Λ	Δημόσια διοίκηση και άμυνα. υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	209	0.08
Μ	Εκπαίδευση	2,480	1.00
Ν	Υγεία και κοινωνική μέριμνα	4,099	1.66
Ξ+Ο+Π	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικού συνόλου και άλλων υπηρεσιών κοινωνικού ή ατομικού χαρακτήρα (Ξ), Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό και μη διαφοροποιημένες παραγωγικές δραστηριότητες νοικοκυριών για ίδια χρήση (Ο), Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα (Π)	5,807	2.35
	Σύνολο	246,867	100.00

Ο πίνακας 66 παρουσιάζει τη γεωγραφική κατανομή του δείγματος. Η κατανομή βασίζεται στο επίπεδο II της κοινής ονοματολογίας των εδαφικών στατιστικών μονάδων (Nuts level II).¹⁹⁵ Βασικός στόχος αποτελεί να καλυφθεί χωρίς εξαιρέσεις το σύνολο της γεωγραφικής επικράτειας της Ελλάδας, τοποθετώντας όλες τις επιχειρήσεις του δείγματος σύμφωνα με τον ταχυδρομικό κώδικα και τη διεύθυνση σε μία από τις δεκατρείς περιφέρειες που διοικητικά χωρίζεται η Ελλάδα. Όπως αναμενόταν, η πλειοψηφία των εταιρειών βρίσκεται στην περιφέρεια Αττικής - EL30 με ποσοστό 51.49% ενώ ο μικρότερος αριθμός επιχειρήσεων εντοπίζεται στην περιοχή της Δυτικής Μακεδονίας (EL52) με μόνο 3157 παρατηρήσεις και περίπου 287 επιχειρήσεις ετησίως.

Πίνακας 66: Γεωγραφική κατανομή επιχειρήσεων δείγματος

Κωδικός	Γεωγραφική περιοχή (Nuts level II)	Αριθμός παρατηρήσεων	Ποσοστό %
1	EL30 - Αττική	127,105	51.49
2	EL41 - Βόρειο Αιγαίο	4,115	1.67
3	EL42 - Νότιο Αιγαίο	12,029	4.87
4	EL43 - Κρήτη	17,195	6.97
5	EL51 - Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	7,680	3.11
6	EL52 - Κεντρική Μακεδονία	33,739	13.67
7	EL53 - Δυτική Μακεδονία	3,157	1.28
8	EL54 - Ήπειρος	4,536	1.84
9	EL61 - Θεσσαλία	8,676	3.51
10	EL62 - Ιόνια Νησιά	6,777	2.75
11	EL63 - Δυτική Ελλάδα	6,602	2.67
12	EL64 - Στερεά Ελλάδα	7,252	2.94
13	EL65 - Πελοπόννησος	8,004	3.24
	Σύνολο	246,867	100.00

Ο πίνακας 67 παρουσιάζει την κατανομή του δείγματος των επιχειρήσεων ανά νομική μορφή. Η πλειοψηφία των επιχειρήσεων στην Ελλάδα που είναι υποχρεωμένες να καταρτίζουν οικονομικές καταστάσεις είναι οι Ανώνυμες Εταιρείες (Α.Ε.) και οι Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.) με ποσοστό 96.74%. Επίσης το δείγμα περιλαμβάνει 5798 Μονοπρόσωπες Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό (0.92%) των εταιρειών του

¹⁹⁵ Η κοινή ονοματολογία των εδαφικών στατιστικών μονάδων (αγγλικά: Nomenclature of Territorial Units for Statistics) είναι το πρότυπο γεωκωδικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την κωδικοποίηση της διοικητικής διαίρεσης για στατιστικούς λόγους.

δείγματος έχει άλλη νομική μορφή (όπως η Ομόρρυθμη Εταιρεία (Ο.Ε.), η Ετερόρρυθμη Εταιρεία (Ε.Ε.), η εταιρεία του Ν. 89/1967, η Κοινοπραξία κ.α.).

Πίνακας 67: Νομική μορφή των εταιρειών του δείγματος

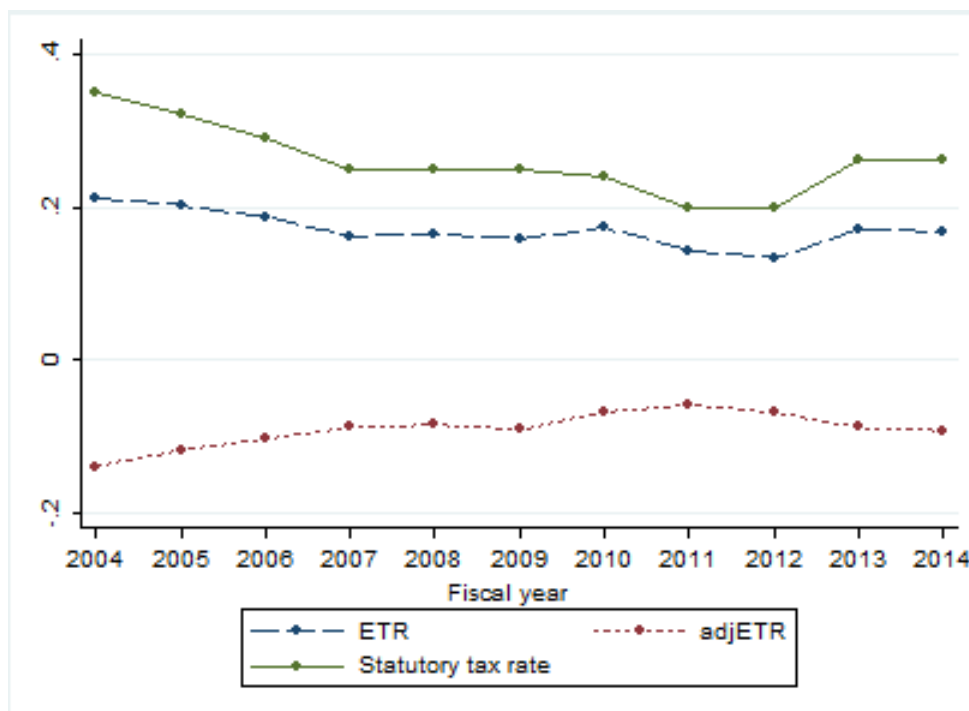
Νομική μορφή εταιρειών	Αριθμός παρατηρήσεων	Ποσοστό %
Ανώνυμη Εταιρεία (Α.Ε.) και Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ)	238,808	96.74
Μονοπρόσωπη Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης	5,798	2.35
Άλλες νομικές μορφές	2,261	0.92
Σύνολο	246,867	100.00

6.6 Περιγραφικά στατιστικά δείγματος

Ο πίνακας 68 συνοψίζει τα περιγραφικά στατιστικά των μεταβλητών που χρησιμοποιούνται στην παρούσα ανάλυση. Το συνολικό δείγμα αποτελείται από 246867 παρατηρήσεις που καλύπτουν περίοδο έντεκα (11) ετών, από το 2004 έως το 2014. Αξίζει να σημειωθεί ότι η κατανομή των παρατηρήσεων κατά τη διάρκεια των έντεκα ετών είναι περίπου ίση. Τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία παρουσιάζονται για τρεις περιόδους χωριστά: α) φάση επέκτασης της οικονομίας, β) φάση ύφεσης της οικονομίας και γ) συνολική περίοδο. Η στήλη Α παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά για την περίοδο από το 2004 έως το 2008 η οποία αντιπροσωπεύει την περίοδο πριν από την οικονομική κρίση (φάση επέκτασης της οικονομίας), την στήλη Β για την περίοδο από το 2009 έως το 2014 η οποία αντιπροσωπεύει την περίοδο οικονομικής κρίσης (φάση ύφεσης της οικονομίας) και τέλος την στήλη Γ για ολόκληρη την περίοδο από το 2004 έως το 2014.

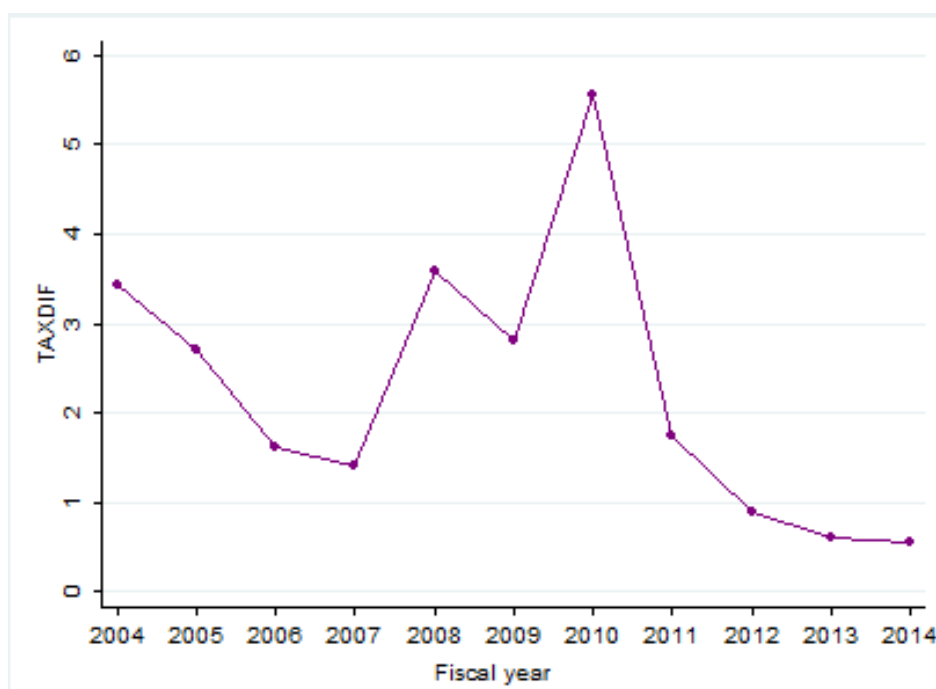
Ο μέσος όρος των ανεξάρτητων μεταβλητών δείχνει μια σημαντική μεταβολή μεταξύ των δύο περιόδων (Α και Β). Ειδικότερα ο μέσος όρος του δείκτη $ETR_{i,t}$ μειώνεται από 0.18 σε 0.16 δείχνοντας ότι οι επιχειρήσεις πληρώνουν λιγότερους φόρους όταν η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας επιδεινώνεται. Επίσης, ο μέσος όρος του δείκτη $TAXDIFF_{i,t}$, μιας μεταβλητής που αντιπροσωπεύει το μέγεθος της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων, μειώνεται από 2.53 σε 2.22. Το ενδιαφέρον αυτό συμπέρασμα μπορεί να εξηγηθεί είτε ως πραγματική μείωση της φοροδιαφυγής στην Ελλάδα κατά την περίοδο της ύφεσης είτε ως αδυναμία του ελεγκτικού μηχανισμού του Υπουργείου Οικονομικών να διεξάγει λεπτομερείς ελέγχους και να εντοπίσει την φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων.

Σχήμα 71: Γραφική απεικόνιση των δεικτών φοροαποφυγής (ETR & adjETR) και του φορολογικού συντελεστή στην Ελλάδα.

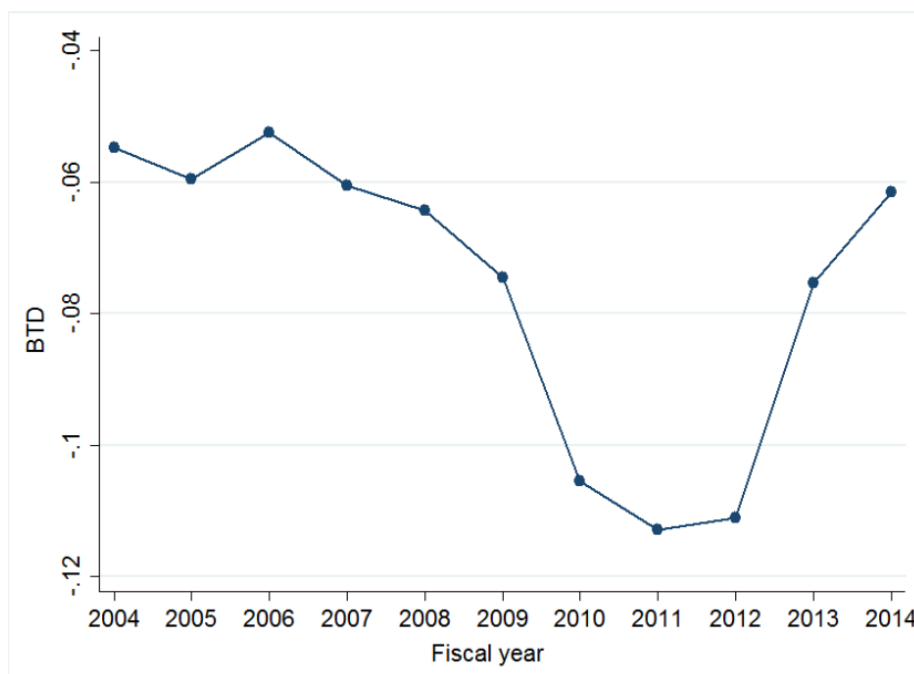
Ο δείκτης $ETR_{i,t}$ καθ' όλη την περίοδο από το 2004 έως το 2014 βρίσκεται σταθερά σε χαμηλότερα επίπεδα από τον εταιρικό συντελεστή φορολογίας εισοδήματος στην Ελλάδα (σχήμα 71). Αντίστοιχα ο τροποποιημένος δείκτης $adjETR_{i,t}$ που ενσωματώνει τις μεταβολές που πραγματοποιούνται στον φορολογικό συντελεστή παραμένει σε όλη την περίοδο των έντεκα χρόνων αρνητικός (σχήμα 71).

Σχήμα 72: Γραφική απεικόνιση του δείκτη φοροδιαφυγής TAXDIF.

Ο δείκτης προσομοίωσης της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων ($TAXDIF_{i,t}$) παρουσιάζει σημαντικές αυξομειώσεις στην συνολική περίοδο. Συγκεκριμένα ακολουθεί μια πτωτική τάση από το 2004 έως το 2007 και από το 2010 έως το 2014, ενώ εμφανίζει ραγδαία ανοδική τάση το 2007-2008 και 2009-2010 (σχήμα 72).

Σχήμα 73: Γραφική απεικόνιση του δείκτη φοροαποφυγής BTD.

Όσον αφορά τις συνολικές διαφορές λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος ($BT D_{i,t}$), κατά μέσο όρο (σε απόλυτη αξία) αυξήθηκε την περίοδο από το 2006 έως το 2011 (σχήμα 73). Αυτή η μεταβολή δείχνει ότι οι διαφορά (ή αλλιώς το χάσμα) μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος αυξήθηκε από 0.06 περίπου το 2006 σε 0.11 το 2011 σε απόλυτες τιμές. Ενδιαφέρον προκαλεί το αρνητικό πρόσημο ($BT D_{i,t} < 0$) στην διαφορά δείχνοντας ότι το φορολογητέο εισόδημα είναι υψηλότερο από το λογιστικό σε όλη την εξεταζόμενη περίοδο του δείγματος. Ωστόσο, σύμφωνα με την διεθνή βιβλιογραφία, η αύξηση του χάσματος ανάμεσα στο λογιστικό και φορολογητέο αποτέλεσμα δείχνει μία αύξηση του μεγέθους της φοροαποφυγής.

Τα περιγραφικά στατιστικά των μεταβλητών ενδιαφέροντος, που αντιπροσωπεύουν την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας, δείχνουν ότι το μέσο $GDP_{i,t}$ και $GDP.PI_{i,t}$ μειώθηκε από τη μια περίοδο στην άλλη (από την φάση της επέκτασης στην φάση της ύφεσης). Το μέσο $GDP_{i,t}$ ($GDP.PI_{i,t}$) ισούται με 24.29 (10.09) στη φάση της επέκτασης από το 2004 έως το 2008 και μειώνεται σε 24.24 (10.00) στη φάση της ύφεσης από το 2009 έως το 2010. Όσον αφορά τις μεταβλητές ελέγχου, οι περισσότερες από αυτές ($SIZE_{i,t}$, $ROA_{i,t}$, $PPE_{i,t}$ και $EQINC_{i,t}$) ακολουθώντας τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης μειωθήκαν κατά στην διάρκεια της ύφεσης (στήλη β).

Αξίζει να τονισθεί η σημαντική μείωση του $ROA_{i,t}$, μια μεταβλητή που αντιπροσωπεύει την κερδοφορία της επιχείρησης, από 0.03 σε 0.005 αναμεσα στις δυο φάσεις. Οι μέσες υποχρεώσεις των επιχειρήσεων ($LEV_{i,t}$) αυξήθηκαν από 0.07 σε 0.08 ενώ ο αριθμός των επιχειρήσεων με εξαγωγική δραστηριότητα ($EXPORTS_{i,t}$) αυξήθηκε από 0.12 σε 0.13. Η αύξηση αυτή δείχνει ότι η πλειοψηφία των επιχειρήσεων στην Ελλάδα στράφηκε προς ξένες αγορές ενώ ταυτόχρονα οι επιχειρήσεις επιβαρύνθηκαν με νέα δάνεια και υποχρεώσεις.

Επίσης, σημαντική αύξηση παρατηρείται μεταξύ των δυο φάσεων στις μεταφερόμενες ζημιές των επιχειρήσεων ($NOL_{i,t}$). Ο αριθμός των επιχειρήσεων που εμφανίζουν μεταφερόμενες ζημιές στην επόμενη χρήση αυξήθηκε από 0.46 σε 0.54, γεγονός που υποδηλώνει ότι περισσότερες από τις μισές επιχειρήσεις του δείγματος έχουν ζημιές αντί κερδών κατά τη διάρκεια της ύφεσης. Επιπλέον, ο λόγος της καθαρής αξίας των άυλων περιουσιακών στοιχείων προς το σύνολο των περιουσιακών στοιχείων ($INTANG_{i,t}$) παραμένει περίπου σταθερός (0.003) ενώ η αναλογία των ταμειακών διαθεσίμων / ταμειακών ισοδυνάμων προς το συνολικό ενεργητικό ($CASH_{i,t}$) παρουσιάζει «ιδιαίτερη» διακύμανση. Ο μέσος όρος αυξήθηκε από 0.139 σε 0.143, δείχνοντας ότι οι επιχειρήσεις κρατούν περισσότερα μετρητά στα ταμεία τους, προσπαθώντας να αντιμετωπίσουν τις πιθανές ανάγκες έκτακτης ρευστότητας.

Πίνακας 68: Περιγραφικά στατιστικά ανά περίοδο

Μεταβλητές	Φάση επέκτασης					Φάση ύφεσης					Συνολικό δείγμα				
	N	Μέσος	Τυπική Απ/λιση	Ελαχισ	Μεγιστ.	N	Μέσος	Τυπική Απ/λιση	Ελαχισ	Μεγιστ.	N	Μέσος	Τυπική Απ/λιση	Ελαχισ	Μεγιστ.
ETR	112756	0.183522	0.185895	0	1	133575	0.157034	0.214186	0	1	246331	0.169158	0.20216	0	1
adjETR	112756	-0.10501	0.185928	-0.35	0.75	133575	-0.07643	0.212162	-0.26	0.75	246331	-0.08951	0.201084	-0.35	0.75
TAXDIF	113011	2.527828	4.357594	0	12.45969	133856	2.221323	4.139209	0	12.45969	246867	2.361635	4.243318	0	12.45969
BTD	113011	-0.05857	0.226611	-1.62949	0.34566	133856	-0.09227	0.261682	-1.62949	0.34566	246867	-0.07684	0.246819	-1.62949	0.34566
GDP	113011	24.29245	1.201638	21.69328	25.48302	133856	24.24376	1.218881	21.6574	25.47686	246867	24.26605	1.211259	21.6574	25.48302
GDP.PI	113011	10.09545	0.249789	9.642123	10.39207	133856	10.00483	0.27324	9.525151	10.35137	246867	10.04631	0.266615	9.525151	10.39207
SIZE	113011	14.23646	1.394558	10.85175	17.90636	133856	14.21772	1.440365	10.85175	17.90636	246867	14.2263	1.419607	10.85175	17.90636
ROA	113011	0.031514	0.147986	-0.70262	0.520838	133856	0.005612	0.157953	-0.70262	0.520838	246867	0.017469	0.154012	-0.70262	0.520838
PPE	113011	0.315488	0.292874	1.38e-08	0.970663	133856	0.307501	0.293891	1.38e-08	0.970663	246867	0.311157	0.293452	1.38e-08	0.970663
LEV	113011	0.065946	0.143607	0	0.759423	133856	0.08359	0.163219	0	0.759423	246867	0.075513	0.1548	0	0.759423
NOL	113011	0.455221	0.497993	0	1	133856	0.536823	0.498644	0	1	246867	0.499467	0.500001	0	1
INTANG	113011	0.003403	0.018643	0	0.153562	133856	0.003377	0.018752	0	0.153562	246867	0.003389	0.018702	0	0.153562
EQINC	113011	0.413954	0.319768	-0.90338	0.996785	133856	0.417981	0.36475	-0.90338	0.996785	246867	0.416137	0.344892	-0.90338	0.996785
EXPORTS	113011	0.118245	0.3229	0	1	133856	0.13079	0.337172	0	1	246867	0.125047	0.330773	0	1
CASH	113011	0.138602	0.1729	0.000583	0.829093	133856	0.142781	0.179048	0.000583	0.829093	246867	0.140868	0.176273	0.000583	0.829093

Για το τελικό δείγμα των 246867 παρατηρήσεων ο πίνακας 69 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του ελέγχου που πραγματοποιείται με σκοπό να εκτιμηθεί κατά πόσο η λογιστική και φορολογική συμμόρφωση (φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή) των επιχειρήσεων στην Ελλάδα μεταξύ της φάσης επέκτασης και ύφεσης της οικονομίας είναι στατιστικά ίση (υπόθεση H_1). Μεταβλητές που ελέγχονται είναι οι $ETR_{i,t}$, $adjETR_{i,t}$ και $BTD_{i,t}$ ως δείκτες υπολογισμού της φοροαποφυγής και του $TAXDIF_{i,t}$ ως δείκτη μέτρησης της φοροδιαφυγής. Οι δύο περίοδοι (φάσεις της οικονομίας) στις οποίες πραγματοποιείται ο έλεγχος είναι από το 2004 έως το 2008 (φάση επέκτασης της οικονομίας) και από το 2009 έως το 2014 (φάση ύφεσης της οικονομίας).

Ο πίνακας 69 στήλη (1) παρουσιάζει τα αποτελέσματα του ελέγχου ισότητας μέσου (t-test) ενώ η στήλη (2) του ελέγχου ισότητας του διάμεσου (Mann-Whitney test). Το πρώτο κελί στη στήλη (1) αναφέρει ότι η φοροαποφυγή ($ETR_{i,t}$) πριν και κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης δεν μπορεί να γίνει δεκτή ότι είναι ίση ($t = 32.85$). Παρομοίως, στα κελιά 2, 3 και 4 στη στήλη (1) τα αποτελέσματα δείχνουν ότι ο μέσος όρος των μεταβλητών $adjETR_{i,t}$ ($t = -35.62$), $BTD_{i,t}$ ($t = 34.29$) και $TAXDIF_{i,t}$ ($t = 17.82$) δεν είναι ίσος ανάμεσα στις δύο περιόδους. Τα αποτελέσματα είναι μάλλον αναμενόμενα, δεδομένων των προβλημάτων που συζητήθηκαν προηγουμένως. Επιπρόσθετα, η στήλη (2) δείχνει τη σύγκριση της διάμεσης τιμής των παραπάνω τεσσάρων μεταβλητών στις δύο περιόδους. Τα ευρήματα δείχνουν ότι η διάμεση τιμή κατά τη διάρκεια των δύο περιόδων δεν μπορούμε να αποδεχτούμε ότι είναι ίση, καθώς η p-value τόσο για τους δείκτες της φοροαποφυγής ($ETR_{i,t}$, $adjETR_{i,t}$ και $BTD_{i,t}$) όσο και για τον δείκτη της φοροδιαφυγής ($TAXDIF_{i,t}$) είναι μηδενική. Συμπερασματικά τα αποτελέσματα υποδηλώνουν την απόρριψη της υπόθεσης H_1 .

Πίνακας 69: Έλεγχος διαφορών μέσου και διάμεσου

	(1)	(2)
Μεταβλητές	Mean-test	Median -test
ETR	32.8566 (0.0000)	67.758 (0.0000)
adjETR	-35.6205 (0.0000)	-59.808 (0.0000)
BTD	34.2912 (0.0000)	87.950 (0.0000)
TAXDIF	17.816 (0.0000)	17.940 (0.0000)

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τα αποτελέσματα του ελέγχου διαφορών μέσου μεταξύ των δυο φάσεων για τις μεταβλητές (t-test) και ελέγχου διαφορών διαμέσου μεταξύ των δυο φάσεων για τις μεταβλητές (Mann-Whitney test). Εκτός παρενθέσεων παρουσιάζεται η t-value (z-value στον έλεγχο διαμέσου) και εντός παρενθέσεων η p-value.

6.7 Ανάλυση συσχέτισης

Ο πίνακας 70 παρουσιάζει τους συντελεστές συσχέτισης Pearson (διαγωνίως κάτω) και Spearman (διαγωνίως πάνω) μεταξύ των μεταβλητών που χρησιμοποιούνται στον έλεγχο των υποθέσεων. Κύρια ανησυχία αποτελεί το ενδεχόμενο ύπαρξης συγγραμμικότητας μεταξύ των μεταβλητών. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι ενδεχομένως δεν εμφανίζεται συγγραμμικότητα στα δεδομένα μας, καθώς ο συντελεστής συσχέτισης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών είναι -0.47 (μεταξύ $ETR_{i,t}$ και $NOL_{i,t}$ με βάση τη συσχέτιση Pearson) και -0.46 (μεταξύ των $adjETR_{i,t}$ και $NOL_{i,t}$ με βάση τη συσχέτιση Pearson). Οι μεταβλητές ενδιαφέροντος ($GDP_{i,t}$ και $GDP.PI_{i,t}$) συσχετίζονται στατιστικά σημαντικά σε επίπεδο 5% με τις εξαρτημένες μεταβλητές $ETR_{i,t}$, $adjETR_{i,t}$, $TAXDIF_{i,t}$, $BTD_{i,t}$ και με την πλειοψηφία των μεταβλητών ελέγχου (μόνο οι μεταβλητές $NOL_{i,t}$ και $INTANG_{i,t}$ δεν έχουν στατιστικά σημαντική συσχέτιση σε επίπεδο 5% με τον δείκτη $TAXDIF_{i,t}$).

Παρατηρείται ότι οι μεταβλητές $GDP_{i,t}$ και $GDP.PI_{i,t}$ (οι οποίες αντιπροσωπεύουν την κατάσταση της οικονομίας) έχουν θετική και σημαντική συσχέτιση με τους δείκτες $ETR_{i,t}$, $adjETR_{i,t}$, $TAXDIF_{i,t}$ και αρνητική και σημαντική με τον δείκτη $BTD_{i,t}$. Επιπλέον οι συντελεστές συσχέτισης δείχνουν ότι οι δείκτες που χρησιμοποιούνται για τη μέτρηση της φοροαποφυγής μιας επιχείρησης (δηλαδή ο $ETR_{i,t}$, $adjETR_{i,t}$ και $BTD_{i,t}$) έχουν τα ίδια πρόσημα συσχέτισης (είτε θετικά είτε αρνητικά) με τις μεταβλητές ελέγχου. Συγκεκριμένα, οι δείκτες φοροαποφυγής σχετίζονται σημαντικά και θετικά με το μέγεθος της επιχείρησης ($SIZE_{i,t}$), την κερδοφορία της επιχείρησης ($ROA_{i,t}$), τα ίδια κεφάλαια ($EQINC_{i,t}$), τα εισοδήματα από το εξωτερικό ($EXPORTS_{i,t}$) και τα ταμειακά διαθέσιμα/ισοδύναμα ($CASH_{i,t}$). Ταυτόχρονα σχετίζονται σημαντικά και αρνητικά με την καθαρή αξία των παγίων στοιχείων ($PPE_{i,t}$), τις συνολικές υποχρεώσεις ($LEV_{i,t}$), τις μεταφερόμενες ζημίες της επιχείρησης ($NOL_{i,t}$) και την καθαρή αξία άυλων περιουσιακών στοιχείων ($INTANG_{i,t}$).

Επιπλέον, ο δείκτης μέτρησης της φοροδιαφυγής $TAXDIF_{i,t}$ παρουσιάζει στατιστικά σημαντική θετική συσχέτιση με το μέγεθος της επιχείρησης ($SIZE_{i,t}$), την κερδοφορία ($ROA_{i,t}$), το σύνολο των υποχρεώσεων ($LEV_{i,t}$) τα εισοδήματα από το εξωτερικό ($EXPORTS_{i,t}$) και αρνητική με την καθαρή αξία των παγίων ($PPE_{i,t}$), τα ίδια κεφάλαια ($EQINC_{i,t}$), και τα ταμειακά διαθέσιμα/ισοδύναμα ($CASH_{i,t}$). Σημειώνεται ότι από την ανάλυση προκύπτει ότι τα πρόσημα των συντελεστών συσχέτισης για όσες μεταβλητές είναι στατιστικά σημαντικές ($p < 0.05$) παραμένουν ίδια (αμετάβλητα) ανεξάρτητα από την μέθοδο υπολογισμού Pearson ή Spearman.

Πίνακας 70: Συντελεστές συσχέτισης Pearson και Spearman

Μεταβλητές	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
ETR	1	1	0.8983*	0.0949*	0.2728*	0.1134*	0.1022*	0.1110*	0.5744*	-0.1919*	-0.0721*	-0.6046*	0.0022	-0.0025	0.1159*	0.1114*
adjETR	2	0.9780*	1	0.0870*	0.1727*	0.1404*	0.0695*	0.1090*	0.5169*	-0.1961*	-0.0511*	-0.5676*	0.0047*	-0.0002	0.1119*	0.1052*
TAXDIF	3	0.0831*	0.0697*	1	-0.0211*	0.1103*	0.1103*	0.1469*	0.0412*	-0.0300*	0.0489*	0.0014	0.0250*	-0.0597*	0.0667*	-0.0552*
BTD	4	0.2169*	0.2027*	0.0215*	1	0.0167*	0.0375*	0.0938*	0.6773*	-0.1083*	-0.0338*	-0.4171*	-0.0149*	0.0836*	0.0668*	0.0882*
GDP	5	0.1153*	0.1207*	0.0682*	-0.0376*	1	0.8570*	0.0090*	0.1301*	-0.3265*	-0.1381*	-0.1329*	0.0510*	-0.1956*	0.0528*	0.0007
GDP.PI	6	0.0746*	0.0646*	0.0848*	-0.0307*	0.8118*	1	-0.0154*	0.1302*	-0.2370*	-0.1323*	-0.0978*	0.0186*	-0.1533*	-0.0082*	0.0067*
SIZE	7	0.0965*	0.0958*	0.1509*	0.2022*	0.0055*	-0.0187*	1	-0.0039	0.1070*	0.3910*	-0.1019*	0.1535*	-0.1446*	0.3051*	-0.3501*
ROA	8	0.3134*	0.2979*	0.0311*	0.7648*	0.0654*	0.0625*	0.0511*	1	-0.2388*	-0.1597*	-0.6396*	-0.0274*	0.0928*	0.0696*	0.2588*
PPE	9	-0.1893*	-0.1947*	-0.0509*	-0.0258*	-0.3381*	-0.2112*	0.0649*	-0.1513*	1	0.3189*	0.2376*	-0.0309*	0.3340*	-0.0549*	-0.2136*
LEV	10	-0.1019*	-0.0896*	0.0080*	-0.0127*	-0.1112*	-0.0858*	0.2640*	-0.1091*	0.2680*	1	0.1095*	0.0681*	-0.1698*	0.1015*	-0.2367*
NOL	11	-0.4707*	-0.4595*	0.0011	-0.3197*	-0.1375*	-0.0871*	-0.0996*	-0.4758*	0.2657*	0.1607*	1	0.0044*	-0.0660*	-0.1121*	-0.1667*
INTANG	12	-0.0256*	-0.0261*	0.0032	-0.0496*	0.0437*	0.0293*	0.0535*	-0.0615*	-0.0548*	0.0333*	0.0479*	1	-0.0561*	0.0994*	-0.0683*
EQINC	13	0.0259*	0.0229*	-0.0491*	0.2914*	-0.1904*	-0.1400*	-0.0883*	0.2249*	0.3301*	-0.2319*	-0.0957*	-0.0467*	1	-0.0549*	0.1376*
EXPORTS	14	0.1006*	0.1011*	0.0690*	0.0702*	0.0720*	-0.0067*	0.3046*	0.0451*	-0.1004*	0.0237*	-0.1117*	0.0127*	-0.0432*	1	-0.1046*
CASH	15	0.0450*	0.0455*	-0.0659*	0.0084*	0.0245*	0.0240*	-0.3578*	0.1899*	-0.2442*	-0.1542*	-0.1297*	-0.0437*	0.1229*	-0.1181*	1

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τους συντελεστές συσχέτισης Pearson (διαγωνίως κάτω) και Spearman (διαγωνίως πάνω) μεταξύ των μεταβλητών που χρησιμοποιούνται στον έλεγχο των υποθέσεων. Το σύμβολο * υποδηλώνει στατιστικά σημαντική συσχέτιση σε επίπεδο 5%.

6.8 Πολυπαραγοντική ανάλυση

Ο πίνακας 71 παρουσιάζει τα αποτελέσματα του ελέγχου της δεύτερης (H_2) και τρίτης (H_3) υπόθεσης περιλαμβάνοντας όλες τις παρατηρήσεις (246331) του τελικού δείγματος. Ως εξαρτημένη μεταβλητή στην πρώτη (1) στήλη είναι ο δείκτης $ETR_{i,t}$, στη δεύτερη (2) ο δείκτης $adjETR_{i,t}$, στην τρίτη (3) ο δείκτης $BTD_{i,t}$ (και οι τρεις αποτελούν δείκτες μέτρησης της φοροαποφυγής) ενώ στην τέταρτη (4) ο δείκτης μέτρησης της φοροδιαφυγής $TAXDIF_{i,t}$.

Βάσει των αποτελεσμάτων διαπιστώνεται μια θετική και στατιστικά σημαντική σχέση (σε επίπεδο 0,1%) μεταξύ της φοροαποφυγής των επιχειρήσεων (όπως αυτή μετρείται με τους δείκτες $ETR_{i,t}$ και $adjETR_{i,t}$) και της μεταβλητής ενδιαφέροντος ($GDP_{i,t}$) που αντιπροσωπεύει τις διακυμάνσεις της ελληνικής οικονομίας. Συμπερασματικά ένα υψηλότερο επίπεδο Α.Ε.Π. (δηλαδή μια βελτίωση των οικονομικών συνθηκών) συνδέεται με ένα χαμηλότερο επίπεδο φοροαποφυγής. Ταυτόχρονα, όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως, ένα υψηλότερο (χαμηλότερο) επίπεδο της μεταβλητής $ETR_{i,t}$ ή της $adjETR_{i,t}$ συνδέεται με χαμηλότερο (υψηλότερο) επίπεδο φοροαποφυγής. Τα αποτελέσματα οδηγούν στο συμπέρασμα να αποδεχτούμε την δεύτερη (H_2) υπόθεση. (Ceteris paribus, η βελτίωση των μακροοικονομικών συνθηκών μειώνει τη φοροαποφυγή των επιχειρήσεων).

Στη τρίτη (3) στήλη του πίνακα, χρησιμοποιώντας τον δείκτη φοροαποφυγής ($BTD_{i,t}$), τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τα αρχικά μας ευρήματα σχετικά με τη θετική σχέση μεταξύ του δείκτη $GDP_{i,t}$ και της φοροαποφυγής. Ο συντελεστής της μεταβλητής $BTD_{i,t}$ είναι αρνητικός (-0.011) και στατιστικά σημαντικός (σε επίπεδο 0.1%) αποδεικνύοντας ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ φοροαποφυγής (όπως αυτή μετρείται από την μεταβλητή $BTD_{i,t}$) και των οικονομικών συνθηκών. Σημειώνεται ότι ένα μεγάλο χάσμα λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος (δηλαδή μια υψηλή τιμή του $BTD_{i,t}$) σχετίζεται με ένα υψηλότερο επίπεδο φοροαποφυγής. Στην τέταρτη (4) στήλη ως εξαρτημένη μεταβλητή είναι ο δείκτης μέτρησης της φοροδιαφυγής $TAXDIF_{i,t}$. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η συσχέτιση μεταξύ της μεταβλητής ενδιαφέροντος ($GDP_{i,t}$) και της φοροδιαφυγής ($TAXDIF_{i,t}$) είναι στατιστικά σημαντική (σε επίπεδο 0.1%) και θετική με συντελεστή 0.118. Έτσι μια βελτίωση των οικονομικών συνθηκών οδηγεί σε αύξηση της φοροδιαφυγής. Επιπλέον στην ανάλυση σε όλες τις παλινδρομήσεις, ο εκτιμώμενος συντελεστής όλων των μεταβλητών ελέγχου είναι στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο 0.1%. Τέλος, οι εκτιμώμενοι συντελεστές των ψευδομεταβλητών Industry και Year περιλαμβάνονται στην παλινδρόμηση αλλά δεν παρουσιάζονται στον πίνακα 71.

Στον πίνακα 72 (επόμενο σύνολο αποτελεσμάτων) εξετάζεται η σχέση μεταξύ των εξαρτημένων μεταβλητών (φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής) και του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ανά περιφέρεια (NUTS II) στην Ελλάδα (GDP.PI_{i,t}). Συνεπώς, η μεταβλητή ενδιαφέροντος GDP_{i,t}, αντικαθίσταται από την μεταβλητή GDP.PI_{i,t} ενώ ταυτόχρονα όλες οι μεταβλητές ελέγχου παραμένουν αμετάβλητες (ίδιες με αυτές στον πίνακα 71). Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα πρόσημα των εκτιμώμενων συντελεστών όλων των μεταβλητών ελέγχου, δεν μεταβάλλονται, ενώ η τιμή του προσαρμοσμένου R² (adj. R-sq) παραμένει στα ίδια επίπεδα με αυτή στον πίνακα 71.

Συμπερασματικά, διαπιστώνουμε ότι υφίσταται μια ισχυρά θετική και στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ των δεικτών ETR_{i,t}, adjETR_{i,t} και TAXDIF_{i,t} και του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ανά περιφέρεια (GDP.PI_{i,t}). Επιπλέον ο εκτιμώμενος συντελεστής είναι αρνητικός και στατιστικά σημαντικός (-0.0467) μεταξύ GDP.PI_{i,t} και BTDi,t (στήλη 3). Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν τα προηγούμενα αποτελέσματα και μας υποχρεώνουν πρώτον να αποδεχθούμε την δεύτερη υπόθεση (H₂) ότι υπάρχει θετική σχέση μεταξύ μακροοικονομικών συνθηκών και φοροαποφυγής, και δευτέρων να απορρίψουμε την τρίτη υπόθεση (H₃) καθώς η βελτίωση των μακροοικονομικών συνθηκών αυξάνει τη φοροδιαφυγή των επιχειρήσεων (ο συντελεστής μεταξύ GDP_{i,t} ή GDP.PI_{i,t} και TAXDIF_{i,t} είναι θετικός).

Πίνακας 71: Αποτελέσματα παλινδρόμησης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTDi,t και TAXDIF) και διακύμανσης της αγοράς (GDP)

	(1)	(2)	(3)	(4)
Μεταβλητή	ETR	adjETR	BTDi,t	TAXDIF
GDP	0.00421*** (13.04)	0.00418*** (13.03)	-0.0108*** (-40.72)	0.118*** (16.51)
SIZE	0.00668*** (22.27)	0.00664*** (22.29)	0.0226*** (74.91)	0.436*** (63.34)
ROA	0.151*** (75.79)	0.151*** (76.11)	1.239*** (230.97)	1.263*** (22.79)
PPE	-0.0280*** (-16.69)	-0.0279*** (-16.74)	-0.0286*** (-17.85)	-0.833*** (-23.50)
LEV	-0.0290*** (-11.53)	-0.0290*** (-11.61)	0.0928*** (39.21)	-0.685*** (-11.95)
NOL	-0.156*** (-157.86)	-0.156*** (-159.02)	0.0302*** (44.30)	0.496*** (26.17)
INTANG	-0.0773*** (-3.81)	-0.0771*** (-3.82)	-0.0853*** (-5.00)	-2.285*** (-5.26)
EQINC	-0.00350** (-3.22)	-0.00360*** (-3.34)	0.120*** (66.80)	-0.177*** (-6.84)

EXPORTS	0.0128*** (9.94)	0.0126*** (9.92)	-0.0115*** (-15.23)	0.274*** (9.27)
CASH	-0.0209*** (-9.49)	-0.0207*** (-9.42)	-0.133*** (-52.42)	-0.431*** (-9.22)
Intercept	0.0847*** (8.90)	-0.264*** (-27.93)	-0.188*** (-22.99)	-5.738*** (-26.81)
Industry	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
Year	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
N	246331	246331	246867	246867
adj. R-sq	0.252	0.254	0.653	0.155

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πολυπαραγοντικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (OLS) με διόρθωση ως προς τα κατάλοιπα για το μοντέλο:

$$\text{TAXCOMP}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \times \text{GDP}_{i,t} + \beta_2 \times \text{SIZE}_{i,t} + \beta_3 \times \text{ROA}_{i,t} + \beta_4 \times \text{LEV}_{i,t} + \beta_5 \times \text{NOL}_{i,t} + \beta_6 \times \text{PPE}_{i,t} + \beta_7 \times \text{INTANG}_{i,t} + \beta_8 \times \text{EXPORT}_{i,t} + \beta_9 \times \text{EQINC}_{i,t} + \beta_{10} \times \text{CASH}_{i,t} + \beta_j \times \text{Industry} + \beta_k \times \text{Year} + e_{i,t}$$

Η εξαρτημένη μεταβλητή TAXCOMP στην στήλη (1) είναι ο δείκτης ETR, στη (2) ο δείκτης adjETR, στη (3) ο δείκτης BTD και στην (4) ο δείκτης TAXDIF. Η τιμές των t-statistic παρουσιάζονται στις παρενθέσεις κάτω από τις εκτιμήσεις των συντελεστών των μεταβλητών. Τα σύμβολα *, ** και *** υποδεικνύουν στατιστικά σημαντικό επίπεδο 5%, 1% και 0,1%, αντίστοιχα. Οι εκτιμώμενοι συντελεστές των μεταβλητών Industry και Year περιλαμβάνονται στην παλινδρόμηση αλλά δεν παρουσιάζονται. Τέλος οι μεταβλητές παρουσιάζονται στον πίνακα 63: Επεξήγηση μεταβλητών.

Πίνακας 72: Αποτελέσματα παλινδρόμησης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTD και TAXDIF) και διακύμανσης της αγοράς (GDP.PI)

	(1)	(2)	(3)	(4)
Μεταβλητή	ETR	adjETR	BTD	TAXDIF
GDP.PI	0.0148*** (9.96)	0.0146*** (9.95)	-0.0467*** (-39.50)	0.513*** (15.91)
SIZE	0.00672*** (22.40)	0.00668*** (22.42)	0.0226*** (74.63)	0.437*** (63.45)
ROA	0.151*** (75.62)	0.151*** (75.94)	1.240*** (230.94)	1.251*** (22.57)
PPE	-0.0293*** (-17.54)	-0.0292*** (-17.59)	-0.0264*** (-16.51)	-0.855*** (-24.27)
LEV	-0.0295*** (-11.74)	-0.0295*** (-11.82)	0.0932*** (39.38)	-0.688*** (-12.02)
NOL	-0.156*** (-158.16)	-0.156*** (-159.32)	0.0309*** (45.25)	0.488*** (25.77)
INTANG	-0.0745*** (-3.67)	-0.0742*** (-3.68)	-0.0911*** (-5.35)	-2.222*** (-5.12)
EQINC	-0.00381*** (-3.51)	-0.00392*** (-3.63)	0.120*** (66.89)	-0.179*** (-6.93)
EXPORTS	0.0133*** (10.39)	0.0132*** (10.37)	-0.0128*** (-17.07)	0.289*** (9.77)
CASH	-0.0213*** (-9.64)	-0.0210*** (-9.57)	-0.132*** (-52.26)	-0.435*** (-9.31)

Intercept	0.0380*	-0.310***	0.0179	-8.027***
	(2.41)	(-19.83)	(1.40)	(-23.11)
Industry	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
Year	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
N	246331	246331	246867	246867
adj. R-sq	0.251	0.254	0.653	0.155

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πολυπαραγοντικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (OLS) με διόρθωση ως προς τα κατάλοιπα για το μοντέλο:

$$\text{TAXCOMP}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \times \text{GDP.PI}_{i,t} + \beta_2 \times \text{SIZE}_{i,t} + \beta_3 \times \text{ROA}_{i,t} + \beta_4 \times \text{LEV}_{i,t} + \beta_5 \times \text{NOL}_{i,t} + \beta_6 \times \text{PPE}_{i,t} + \beta_7 \times \text{INTANG}_{i,t} + \beta_8 \times \text{EXPORT}_{i,t} + \beta_9 \times \text{EQINC}_{i,t} + \beta_{10} \times \text{CASH}_{i,t} + \beta_j \times \text{Industry} + \beta_k \times \text{Year} + e_{i,t}$$

Η εξαρτημένη μεταβλητή TAXCOMP στην στήλη (1) είναι ο δείκτης ETR, στη (2) ο δείκτης adjETR, στη (3) ο δείκτης BTD και στην (4) ο δείκτης TAXDIF. Η τιμές των t-statistic παρουσιάζονται στις παρενθέσεις κάτω από τις εκτιμήσεις των συντελεστών των μεταβλητών. Τα σύμβολα *, ** και *** υποδεικνύουν στατιστικά σημαντικό επίπεδο 5%, 1% και 0,1%, αντίστοιχα. Οι εκτιμώμενοι συντελεστές των μεταβλητών Industry και Year περιλαμβάνονται στην παλινδρόμηση αλλά δεν παρουσιάζονται. Τέλος οι μεταβλητές παρουσιάζονται στον πίνακα 63: Επεξήγηση μεταβλητών.

6.9 Έλεγχος αποτελεσμάτων

Προκειμένου να ελεγχθεί η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων, το αρχικό μοντέλο παλινδρόμησης τροποποιήθηκε με την αλλαγή των μεταβλητών ενδιαφέροντος. Πλέον αντί του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ανά περιφέρεια (NUTS II) σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα, ($\text{GDP}_{i,t}$) χρησιμοποιείται ο ρυθμός αύξησης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ανά περιφέρεια (NUTS II) σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα ($\text{G.GDP}_{i,t}$). Επίσης, αντικαθίσταται το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ανά περιφέρεια (NUTS II) σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα ($\text{GDP.PI}_{i,t}$), με τον ρυθμό αύξησης του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος ανά περιφέρεια (NUTS II) σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα ($\text{G.GDP.PI}_{i,t}$). Σημειώνεται ότι οι συγκεκριμένες τροποποιήσεις πραγματοποιούνται με σκοπό να ελεγχθεί εάν τα ευρήματά επηρεάζονται από την επιλογή των μεταβλητών ενδιαφέροντος.

Επιπρόσθετα, όλες οι συνεχείς μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στην ανάλυση αντί να «στρογγυλοποιηθούν» (winsorized) στο 1^ο και στο 99^ο εκατοστημόριο (όπως πραγματοποιήθηκε στην κύρια ανάλυση της ενότητας 6.8), διαγράφηκαν οι ακραίες παρατηρήσεις, όλων των συνεχών μεταβλητών στο 1^ο και στο 99^ο εκατοστημόριο. Ως αποτέλεσμα των αλλαγών αυτών, το τελικό δείγμα αποτελείται πλέον από 194117 παρατηρήσεις κατά την περίοδο από το 2004 έως το 2014.

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης ευρωστίας ταυτίζονται σε μεγάλο βαθμό από αυτά που αναφέρονται στους πίνακες 71 και 72. Τα ευρήματα υποστηρίζουν τα βασικά μας συμπεράσματα ότι οι οικονομικές συνθήκες της αγοράς αποτελούν σημαντική πηγή φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Οι πίνακες 73 και 74 παρουσιάζουν τα νέα αποτελέσματα της ανάλυσης.

Το μέγεθος ($SIZE_{i,t}$), η κερδοφορία ($ROA_{i,t}$) και οι επιχειρήσεις με εξαγωγικές δραστηριότητες ($EXPORTS_{i,t}$) σχετίζονται θετικά και σημαντικά με τις εξαρτημένες μεταβλητές $ETR_{i,t}$ και $adjETR_{i,t}$ (στήλες 1 και 2) ενώ όλες οι υπόλοιπες μεταβλητές ελέγχου $LEV_{i,t}$, $PPE_{i,t}$, $NOL_{i,t}$, $EQINC_{i,t}$ και $CASH_{i,t}$ σχετίζονται αρνητικά και σημαντικά (μόνο ο συντελεστής της καθαρής αξίας των άυλων περιουσιακών στοιχείων ($INTANG_{i,t}$) είναι στατιστικά ασήμαντος). Επιπλέον όταν στο μοντέλο χρησιμοποιείται ο δείκτης $BTD_{i,t}$ ως εξαρτημένη μεταβλητή (στήλη 3) ο συντελεστής α) της καθαρής αξίας των παγίων περιουσιακών στοιχείων ($PPE_{i,t}$), β) της καθαρής αξία των άυλων περιουσιακών στοιχείων ($INTANG_{i,t}$), γ) των επιχειρήσεων με εξαγωγικές δραστηριότητες ($EXPORTS_{i,t}$) δ) των ταμειακών διαθέσιμων /ταμειακών ισοδύναμων ($CASH_{i,t}$) είναι αρνητικός και σημαντικός ενώ παράλληλα ο συντελεστής στις μεταβλητές $SIZE_{i,t}$, $ROA_{i,t}$, $LEV_{i,t}$, $NOL_{i,t}$ και $EQINC_{i,t}$ είναι θετικός και στατιστικά σημαντικός.

Τέλος, όταν χρησιμοποιείται ο δείκτης φοροδιαφυγής $TAXDIF_{i,t}$ ως εξαρτημένη μεταβλητή (στήλη 4), ο συντελεστής α) του μεγέθους της επιχείρησης ($SIZE_{i,t}$) β) της κερδοφορίας ($ROA_{i,t}$), γ) των μεταφερόμενων ζημιών ($NOL_{i,t}$) δ) των επιχειρήσεων με εξαγωγικές δραστηριότητες ($EXPORTS_{i,t}$) είναι θετικός και στατιστικά σημαντικός ενώ ο συντελεστής α) της καθαρής αξίας των πάγιων στοιχείων ενεργητικού ($PPE_{i,t}$), β) των συνολικών υποχρεώσεων ($LEV_{i,t}$), γ) των ιδίων κεφαλαίων ($EQINC_{i,t}$) και των ταμειακών διαθέσιμων/ταμειακών ισοδύναμων ($CASH_{i,t}$) είναι αρνητικός και στατιστικά σημαντικός. Όπως και προηγουμένως έτσι και εδώ, ο εκτιμώμενος συντελεστής της καθαρής αξίας των άυλων περιουσιακών στοιχείων ($INTANG_{i,t}$) είναι στατικά ασήμαντος.

Όσον αφορά τις μεταβλητές ενδιαφέροντος, $G.GDP_{i,t}$ και $G.GDP.PI_{i,t}$, τα πρόσημα των συντελεστών παραμένουν αμετάβλητα και στατικά σημαντικά όμοια με αυτά των προγενέστερων αποτελεσμάτων (δηλαδή με τους δείκτες $GDP_{i,t}$ και $GDP.PI_{i,t}$ στους πίνακες 71 και 72). Ο ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π. ανά περιφέρεια ($G.GDP_{i,t}$) είναι στατιστικά σημαντικός και θετικός με τους δείκτες $ETR_{i,t}$, $adjETR_{i,t}$, $TAXDIFF_{i,t}$ και αρνητικός με τον δείκτη $BTD_{i,t}$ (άρα σχετίζεται θετικά με την φοροαποφυγή). Επιπλέον, ο ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. ανά περιφέρεια ($G.GDP.PI_{i,t}$) είναι θετικός (και σημαντικός) με τον δείκτη φοροδιαφυγής ($TAXDIFF_{i,t}$) και τους δείκτες φοροαποφυγής ($ETR_{i,t}$ και $adjETR_{i,t}$) και αρνητικός (και σημαντικός) με το δείκτη φοροαποφυγής $BTD_{i,t}$.

Τέλος, ως αναφορά την τιμή του προσαρμοσμένου R^2 (adj. R-sq) τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι τροποποιήσεις που έγιναν στις μεταβλητές ενδιαφέροντος αύξησαν την ερμηνευτική ισχύ στις στήλες 1 και 2 όπου χρησιμοποιούνται ως εξαρτημένες μεταβλητές οι δείκτες $ETR_{i,t}$ και

adjETR_{i,t} αντίστοιχα. Η τιμή αυξήθηκε από 0.252 σε 0.35 στην στήλη 1 ενώ στην στήλη 2 από 0.25 σε 0.341.

Πίνακας 73: Αποτελέσματα παλινδρόμησης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTD και TAXDIF) και διακόμανσης της αγοράς (G.GDP)

	(1)	(2)	(3)	(4)
Μεταβλητή	ETR	adjETR	BTD	TAXDIF
G.GDP	0.0532*** (3.65)	0.0532*** (3.65)	-0.101*** (-8.44)	3.202*** (6.96)
SIZE	0.00357*** (12.07)	0.00357*** (12.07)	0.0140*** (51.91)	0.338*** (41.34)
ROA	0.256*** (95.11)	0.256*** (95.11)	1.002*** (159.98)	1.921*** (21.98)
PPE	-0.0204*** (-12.83)	-0.0204*** (-12.83)	-0.0141*** (-9.95)	-0.831*** (-19.89)
LEV	-0.0250*** (-9.67)	-0.0250*** (-9.67)	0.0728*** (35.62)	-0.550*** (-7.60)
NOL	-0.154*** (-163.91)	-0.154*** (-163.91)	0.0100*** (15.67)	0.524*** (23.86)
INTANG	-0.0388 (-1.22)	-0.0388 (-1.22)	-0.114*** (-4.60)	0.167 (0.19)
EQINC	-0.0129*** (-10.78)	-0.0129*** (-10.78)	0.0683*** (47.92)	-0.200*** (-5.82)
EXPORTS	0.00809*** (7.55)	0.00809*** (7.55)	-0.00769*** (-11.74)	0.223*** (7.06)
CASH	-0.0107*** (-4.71)	-0.0107*** (-4.71)	-0.0830*** (-37.08)	-0.509*** (-8.47)
Intercept	0.218*** (39.15)	-0.132*** (-23.58)	-0.273*** (-57.52)	-1.660*** (-10.97)
Industry	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
Year	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
N	194117	194117	194117	194117
adj. R-sq	0.350	0.341	0.538	0.153

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πολυπαραγοντικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (OLS) με διόρθωση ως προς τα κατάλοιπα για το μοντέλο:

$$\text{TAXCOMP}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \times \text{G.GDP}_{i,t} + \beta_2 \times \text{SIZE}_{i,t} + \beta_3 \times \text{ROA}_{i,t} + \beta_4 \times \text{LEV}_{i,t} + \beta_5 \times \text{NOL}_{i,t} + \beta_6 \times \text{PPE}_{i,t} + \beta_7 \times \text{INTANG}_{i,t} + \beta_8 \times \text{EXPORT}_{i,t} + \beta_9 \times \text{EQINC}_{i,t} + \beta_{10} \times \text{CASH}_{i,t} + \beta_j \times \text{Industry} + \beta_k \times \text{Year} + e_{i,t}$$

Η εξαρτημένη μεταβλητή TAXCOMP στην στήλη (1) είναι ο δείκτης ETR, στη (2) ο δείκτης adjETR, στη (3) ο δείκτης BTD και στην (4) ο δείκτης TAXDIF. Η τιμές των t-statistic παρουσιάζονται στις παρενθέσεις κάτω από τις εκτιμήσεις των συντελεστών των μεταβλητών. Τα σύμβολα *, ** και *** υποδεικνύουν στατιστικά σημαντικό επίπεδο 5%, 1% και 0,1%, αντίστοιχα. Οι εκτιμώμενοι συντελεστές των μεταβλητών Industry και Year περιλαμβάνονται στην παλινδρόμηση αλλά δεν παρουσιάζονται. Τέλος οι μεταβλητές παρουσιάζονται στον πίνακα 63 : Επεξήγηση μεταβλητών.

Πίνακας 74: Αποτελέσματα παλινδρόμησης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTD και TAXDIF) και διακύμανσης της αγοράς (G.GDP.PI)

	(1)	(2)	(3)	(4)
Μεταβλητή	ETR	adjETR	BTD	TAXDIF
G.GDP.PI	0.0896*** (4.89)	0.0896*** (4.89)	-0.172*** (-12.15)	4.597*** (9.11)
SIZE	0.00356*** (12.05)	0.00356*** (12.05)	0.0140*** (51.94)	0.338*** (41.33)
ROA	0.256*** (95.08)	0.256*** (95.08)	1.002*** (160.07)	1.917*** (21.94)
PPE	-0.0202*** (-12.72)	-0.0202*** (-12.72)	-0.0144*** (-10.16)	-0.824*** (-19.72)
LEV	-0.0249*** (-9.63)	-0.0249*** (-9.63)	0.0726*** (35.52)	-0.545*** (-7.53)
NOL	-0.153*** (-163.89)	-0.153*** (-163.89)	0.00999*** (15.64)	0.525*** (23.89)
INTANG	-0.0391 (-1.23)	-0.0391 (-1.23)	-0.114*** (-4.58)	0.157 (0.18)
EQINC	-0.0128*** (-10.75)	-0.0128*** (-10.75)	0.0682*** (47.87)	-0.198*** (-5.76)
EXPORTS	0.00809*** (7.55)	0.00809*** (7.55)	-0.00769*** (-11.74)	0.223*** (7.05)
CASH	-0.0107*** (-4.68)	-0.0107*** (-4.68)	-0.0831*** (-37.14)	-0.506*** (-8.42)
Intercept	0.217*** (38.89)	-0.133*** (-23.85)	-0.270*** (-57.10)	-1.696*** (-11.29)
Industry	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
Year	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
N	194117	194117	194117	194117
adj. R-sq	0.350	0.341	0.538	0.153

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πολυπαραγοντικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (OLS) με διόρθωση ως προς τα κατάλοιπα για το μοντέλο:

$$\text{TAXCOMP}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \times \text{G.GDP.PI}_{i,t} + \beta_2 \times \text{SIZE}_{i,t} + \beta_3 \times \text{ROA}_{i,t} + \beta_4 \times \text{LEV}_{i,t} + \beta_5 \times \text{NOL}_{i,t} + \beta_6 \times \text{PPE}_{i,t} + \beta_7 \times \text{INTANG}_{i,t} + \beta_8 \times \text{EXPORT}_{i,t} + \beta_9 \times \text{EQINC}_{i,t} + \beta_{10} \times \text{CASH}_{i,t} + \beta_j \times \text{Industry} + \beta_k \times \text{Year} + e_{i,t}$$

Η εξαρτημένη μεταβλητή TAXCOMP στην στήλη (1) είναι ο δείκτης ETR, στη (2) ο δείκτης adjETR, στη (3) ο δείκτης BTD και στην (4) ο δείκτης TAXDIF. Η τιμές των t-statistic παρουσιάζονται στις παρενθέσεις κάτω από τις εκτιμήσεις των συντελεστών των μεταβλητών. Τα σύμβολα *, ** και *** υποδεικνύουν στατιστικά σημαντικό επίπεδο 5%, 1% και 0,1%, αντίστοιχα. Οι εκτιμώμενοι συντελεστές των μεταβλητών Industry και Year περιλαμβάνονται στην παλινδρόμηση αλλά δεν παρουσιάζονται. Τέλος οι μεταβλητές παρουσιάζονται στον πίνακα 63 : Επεξήγηση μεταβλητών.

6.10 Πρόσθετες δοκιμές

Προγενέστερη ερευνά του Lisowsky P. (2009), παρουσίασε στοιχεία ότι οι εταιρείες που εμφανίζουν ζημιές έχουν διαφορετικά κίνητρα κατά την παροχή λογιστικών (π.χ. δεδομένα

ισολογισμού κτλ.) και φορολογικών (π.χ. στοιχεία φορολογικών δηλώσεων) πληροφοριών.¹⁹⁶ Με σκοπό να επικεντρωθούμε στις επιχειρήσεις που εμφανίζουν κέρδη και για τις οποίες η φοροαποφυγή και φοροδιαφυγή είναι πιθανό να αποτελεί μεγαλύτερη προτεραιότητα (σε σχέση με αυτές που εμφανίζουν ζημίες) αποκλείουμε από το αρχικό μας δείγμα τόσο τις επιχειρήσεις με λογιστικές ζημίες όσο και αυτές με αρνητικό (πιστωτικό) φόρο εισοδήματος.

Πλέον το νέο δείγμα (υποκατηγορία του αρχικού δείγματος) αποτελείται από 161239 παρατηρήσεις κατά το διάστημα από το 2004 έως το 2014. Όπως και στην προγενέστερη ανάλυση, σκοπός είναι να εξετασθεί η σχέση μεταξύ των δεικτών φοροαποφυγής ($ETR_{i,t}$, $adjETR_{i,t}$ και $BTD_{i,t}$) και του δείκτη φοροδιαφυγής ($TAXDIF_{i,t}$) με το Α.Ε.Π. ανά περιφέρεια στην Ελλάδα (ή το κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. ανά περιφέρεια), αλλά τώρα μόνο σε επιχειρήσεις που παρουσιάζουν λογιστικά κέρδη προ φόρων.

Αναφορικά με τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στους πίνακες 75 και 76, τα ευρήματα δείχνουν ότι οι μεταβλητές ενδιαφέροντος $GDP_{i,t}$ και $GDP.PI_{i,t}$, έχουν στατιστικά σημαντική και θετική σχέση και με τους δείκτες $ETR_{i,t}$, $adjETR_{i,t}$ και $TAXDIF_{i,t}$ και αρνητική και στατιστικά σημαντική με τον δείκτη $BTD_{i,t}$. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τα συμπεράσματα της βασικής ανάλυσης (ενότητα 6.8) ότι υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ της φοροαποφυγής των επιχειρήσεων (αντίστοιχα θετική με την φοροδιαφυγή) και του Α.Ε.Π. ανά περιφέρεια (ή του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. ανά περιφέρεια).

Όσον αφορά τις μεταβλητές ελέγχου, τα αποτελέσματα (πίνακες 75 και 76) δείχνουν ότι όλες οι μεταβλητές ελέγχου έχουν στατιστικά σημαντική επίδραση ($p < 0.05$) στους τρεις δείκτες φοροαποφυγής ($ETR_{i,t}$, $adjETR_{i,t}$ και $BTD_{i,t}$) καθώς και στον δείκτη φοροδιαφυγής ($TAXDIF_{i,t}$). Εξάιρεση μόνο αποτελεί η μεταβλητή $EQINC_{i,t}$ στην στήλη 4. Οι συντελεστές όλων των μεταβλητών ελέγχου έχουν το ίδιο πρόσημο με αυτά στην βασική ανάλυση (πίνακες 71 και 72) εκτός από τις μεταβλητή $ROA_{i,t}$ (στήλες 1 και 2), $CASH_{i,t}$ (στήλες 1 και 2) και $INTANG_{i,t}$ (στήλη 3) που έχουν αντίθετα. Ερμηνεύοντας τα αποτελέσματα θεωρούμε ότι στις επιχειρήσεις με θετικά λογιστικά κέρδη προ φόρων υπάρχει αρνητική (θετική) σχέση μεταξύ κερδοφορίας (μετρητών / ισοδύναμων ταμειακών διαθεσίμων) και των δεικτών φοροαποφυγής $ETR_{i,t}$ και $adjETR_{i,t}$. Επίσης, η σχέση μεταξύ του δείκτη $BTD_{i,t}$ και της καθαρής αξίας των άυλων περιουσιακών στοιχείων ($INTANG_{i,t}$) είναι θετική στις επιχειρήσεις που παρουσιάζουν θετικό λογιστικό εισόδημα προ φόρων. Τέλος, η τιμή του προσαρμοσμένου R^2 ($adj. R-sq$) στις στήλες 1, 2 και 3 μειώθηκε σε

¹⁹⁶ Για παράδειγμα σε μια επιχείρηση που εμφανίζει ζημίες δεν αποτελεί κίνητρο η πληρωμή λιγότερων φόρων (αφού λόγω ζημιών εξορισμού δεν θα πληρώσει) άρα και η ελαχιστοποίηση του φορολογητέου αποτελέσματος.

0.09, 0.11, 0.06 αντίστοιχα και μόνο στην στήλη 4 αυξήθηκε σε 0.166 συγκριτικά με το προσαρμοσμένο R² της βασικής ανάλυσης (πίνακες 71 και 72).

Πίνακας 75: Πρόσθετες δοκιμές ανάλυσης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTD και TAXDIF) και διακύμανσης της αγοράς (GDP).

	(1)	(2)	(3)	(4)
Μεταβλητή	ETR	adjETR	BTD	TAXDIF
GDP	0.0117*** (26.08)	0.0116*** (26.10)	-0.00236*** (-11.69)	0.153*** (16.61)
SIZE	0.00545*** (12.63)	0.00541*** (12.63)	0.000652* (2.42)	0.531*** (58.07)
ROA	-0.331*** (-79.18)	-0.328*** (-79.21)	0.210*** (54.03)	1.123*** (11.30)
PPE	-0.0106*** (-3.97)	-0.0106*** (-4.01)	-0.0119*** (-7.49)	-0.774*** (-15.71)
LEV	-0.0353*** (-7.27)	-0.0353*** (-7.33)	0.0224*** (8.52)	-0.553*** (-6.23)
NOL	-0.0887*** (-63.61)	-0.0891*** (-64.43)	0.0249*** (37.35)	0.926*** (37.95)
INTANG	-0.0732* (-2.19)	-0.0731* (-2.20)	0.0726*** (5.39)	-1.809** (-2.89)
EQINC	-0.0141*** (-6.74)	-0.0140*** (-6.75)	0.0185*** (8.38)	-0.0636 (-1.59)
EXPORTS	0.00648*** (4.38)	0.00634*** (4.33)	-0.00160*** (-3.42)	0.205*** (5.94)
CASH	0.0175*** (6.08)	0.0176*** (6.16)	-0.0208*** (-11.24)	-0.351*** (-6.05)
Intercept	-0.0398** (-2.97)	-0.387*** (-29.13)	0.0453*** (6.47)	-7.934*** (-28.52)
Industry	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
Year	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
N	161239	161239	161239	161239
adj. R-sq	0.090	0.109	0.061	0.166

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πολυπαραγοντικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (OLS) με διόρθωση ως προς τα κατάλοιπα για το μοντέλο:

$$\text{TAXCOMP}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \times \text{GDP}_{i,t} + \beta_2 \times \text{SIZE}_{i,t} + \beta_3 \times \text{ROA}_{i,t} + \beta_4 \times \text{LEV}_{i,t} + \beta_5 \times \text{NOL}_{i,t} + \beta_6 \times \text{PPE}_{i,t} + \beta_7 \times \text{INTANG}_{i,t} + \beta_8 \times \text{EXPORT}_{i,t} + \beta_9 \times \text{EQINC}_{i,t} + \beta_{10} \times \text{CASH}_{i,t} + \beta_j \times \text{Industry} + \beta_k \times \text{Year} + e_{i,t}$$

Η εξαρτημένη μεταβλητή TAXCOMP στην στήλη (1) είναι ο δείκτης ETR, στη (2) ο δείκτης adjETR, στη (3) ο δείκτης BTD και στην (4) ο δείκτης TAXDIF. Η τιμές των t-statistic παρουσιάζονται στις παρενθέσεις κάτω από τις εκτιμήσεις των συντελεστών των μεταβλητών. Τα σύμβολα *, ** και *** υποδεικνύουν στατιστικά σημαντικό επίπεδο 5%, 1% και 0,1%, αντίστοιχα. Οι εκτιμώμενοι συντελεστές των μεταβλητών Industry και Year περιλαμβάνονται στην παλινδρόμηση αλλά δεν παρουσιάζονται. Τέλος οι μεταβλητές παρουσιάζονται στον πίνακα 63: Επεξήγηση μεταβλητών.

Πίνακας 76: Πρόσθετες δοκιμές ανάλυσης μεταξύ μεταβλητών εταιρικής συμμόρφωσης (ETR, adjETR, BTD και TAXDIF) και διακύμανσης της αγοράς (GDP.PI).

	(1)	(2)	(3)	(4)
Μεταβλητή	ETR	adjETR	BTD	TAXDIF
GDP.PI	0.0459*** (23.08)	0.0456*** (23.13)	-0.00944*** (-10.74)	0.684*** (16.72)
SIZE	0.00551*** (12.77)	0.00547*** (12.78)	0.000640* (2.38)	0.531*** (58.12)
ROA	-0.330*** (-78.78)	-0.327*** (-78.81)	0.210*** (53.94)	1.111*** (11.17)
PPE	-0.0138*** (-5.17)	-0.0137*** (-5.20)	-0.0113*** (-7.10)	-0.804*** (-16.41)
LEV	-0.0357*** (-7.34)	-0.0357*** (-7.40)	0.0225*** (8.55)	-0.550*** (-6.20)
NOL	-0.0894*** (-64.11)	-0.0898*** (-64.94)	0.0250*** (37.54)	0.917*** (37.60)
INTANG	-0.0663* (-1.98)	-0.0663* (-1.99)	0.0712*** (5.30)	-1.727** (-2.76)
EQINC	-0.0143*** (-6.84)	-0.0142*** (-6.85)	0.0186*** (8.39)	-0.0614 (-1.53)
EXPORTS	0.00809*** (5.47)	0.00793*** (5.43)	-0.00192*** (-4.14)	0.225*** (6.52)
CASH	0.0168*** (5.82)	0.0169*** (5.90)	-0.0207*** (-11.17)	-0.353*** (-6.10)
Intercept	-0.217*** (-10.23)	-0.564*** (-26.76)	0.0828*** (8.04)	-11.07*** (-25.09)
Industry	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
Year	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται	Περιλαμβάνεται
N	161239	161239	161239	161239
adj. R-sq	0.089	0.109	0.061	0.166

Σημείωση: Ο πίνακας παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πολυπαραγοντικής ανάλυσης χρησιμοποιώντας την μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (OLS) με διόρθωση ως προς τα κατάλοιπα για το μοντέλο:

$$\text{TAXCOMP}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \times \text{GDP.PI}_{i,t} + \beta_2 \times \text{SIZE}_{i,t} + \beta_3 \times \text{ROA}_{i,t} + \beta_4 \times \text{LEV}_{i,t} + \beta_5 \times \text{NOL}_{i,t} + \beta_6 \times \text{PPE}_{i,t} + \beta_7 \times \text{INTANG}_{i,t} + \beta_8 \times \text{EXPORT}_{i,t} + \beta_9 \times \text{EQINC}_{i,t} + \beta_{10} \times \text{CASH}_{i,t} + \beta_j \times \text{Industry} + \beta_k \times \text{Year} + e_{i,t}$$

Η εξαρτημένη μεταβλητή TAXCOMP στην στήλη (1) είναι ο δείκτης ETR, στη (2) ο δείκτης adjETR, στη (3) ο δείκτης BTD και στην (4) ο δείκτης TAXDIF. Η τιμές των t-statistic παρουσιάζονται στις παρενθέσεις κάτω από τις εκτιμήσεις των συντελεστών των μεταβλητών. Τα σύμβολα *, ** και *** υποδεικνύουν στατιστικά σημαντικό επίπεδο 5%, 1% και 0,1%, αντίστοιχα. Οι εκτιμώμενοι συντελεστές των μεταβλητών Industry και Year περιλαμβάνονται στην παλινδρόμηση αλλά δεν παρουσιάζονται. Τέλος οι μεταβλητές παρουσιάζονται στον πίνακα 63: Επεξήγηση μεταβλητών.

6.11 Συμπεράσματα

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων αποδεικνύει ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ των οικονομικών συνθηκών, όπως μετρ από το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, και της φοροαποφυγής

των επιχειρήσεων, γεγονός που επιβεβαιώνει και πρόσφατα ευρήματα άλλων ερευνητών. Απεναντίας η σχέση μεταξύ της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων και των οικονομικών συνθηκών είναι θετική. Με άλλα λόγια, βάσει ποσοτικών αποτελεσμάτων που συνδυάζουν τόσο δεδομένα επιχειρήσεων όσο και μακροοικονομικά, υποστηρίζουμε ότι, *ceteris paribus*, κατά τη φάση της ύφεσης (επέκτασης), οι επιχειρήσεις τείνουν να φοροαποφεύγουν αλλά όχι να φοροδιαφεύγουν (δεν φοροαποφεύγουν, αλλά φοροδιαφεύγουν). Τέλος τεκμηριώνουμε ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στη συμμόρφωση λογιστικού/φορολογητέου αποτελέσματος των επιχειρήσεων στην Ελλάδα μεταξύ της ύφεσης και επέκτασης της οικονομίας.

Προκειμένου να ελεγχθεί η εγκυρότητα των αποτελεσμάτων, το αρχικό μοντέλο επανεξετάστηκε με την τροποποίηση των μεταβλητών ενδιαφέροντος. Στον έλεγχο εγκυρότητας χρησιμοποιείται ο ρυθμό αύξησης του Α.Ε.Π. (και ο ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.) ανά περιφέρεια σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα. Τα αποτελέσματα και εδώ είναι σύμφωνα με τα αρχικά αποτελέσματα. Σε συμπληρωματικές δοκιμές που πραγματοποιήθηκαν, μεταβλήθηκε το δείγμα της έρευνας, προκειμένου να αποκλειστούν επιχειρήσεις με αρνητικό λογιστικό εισόδημα προ φόρων (ή αλλιώς με λογιστικές ζημίες) και μηδενικό ή αρνητικό φόρο εισοδήματος. Ως αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών, η περαιτέρω ανάλυση επικεντρώθηκε στις επιχειρήσεις του δείγματος για τις οποίες η φοροαποφυγή ή/και φοροδιαφυγή πιθανός αποτελεί κύρια προτεραιότητα. Ομοίως και εδώ, τα αποτελέσματα παραμένουν αμετάβλητα επιβεβαιώνοντας αυτά του αρχικού μοντέλου.

Τέλος, τα ευρήματα συμβάλλουν στη βιβλιογραφία παρέχοντας στοιχεία σχετικά με μια μάλλον παράδοξη συμπεριφορά λογιστικής και φορολογικής συμμόρφωσης που υιοθετούν οι επιχειρήσεις ανάλογα με την κατάσταση της συνολικής οικονομίας. Παραμένει ασαφές αν η συμπεριφορά αυτή ενθαρρύνεται εκ φύσεως από επιχειρηματικά κίνητρα, κυβερνητικές πρακτικές ή πολιτικές αποφάσεις που οδηγούν στο φαινόμενο αυτό ως μέσο μετριασμού των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης στην κοινωνία. Σε κάθε περίπτωση, η επιβεβαίωση αυτών των αποτελεσμάτων σε διαφορετικό θεσμικό και πολιτιστικό περιβάλλον, μαζί με τον εντοπισμό πιθανών άλλων παραγόντων που οδηγούν σε εταιρικές αποφάσεις φορολογικού σχεδιασμού σε ένα περίπλοκο και ασυνεπές οικονομικό περιβάλλον, αποτελούν σημαντικά ζητήματα μελλοντικής έρευνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

7.1 Συμπεράσματα και μελλοντικές ερευνητικές προεκτάσεις

Η συμμόρφωση των λογιστικών και φορολογικών αποτελεσμάτων αποτελεί ένα ζήτημα προς διερεύνηση στη Ελλάδα. Υπάρχει σε εξέλιξη μια συζήτηση ανάμεσα στην διεθνή βιβλιογραφία και στους φορείς χάραξης πολιτικής σχετικά με το εάν ή όχι θα πρέπει να υπάρχει ταύτιση μεταξύ λογιστικού και φορολογικού αποτελέσματος. Με την υιοθέτηση από τις επιχειρήσεις διεθνώς αναγνωρισμένων λογιστικών προτύπων όπως είναι τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.), η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) εξέτασε σοβαρά το ενδεχόμενο το εισόδημα που μετρείται σύμφωνα με τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. να αποτελεί την κοινή ενοποιημένη φορολογική βάση (Schon, 2005) ενώ και στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Η.Π.Α.) υπήρξαν εκκλήσεις για μεγαλύτερη συμμόρφωση των λογιστικών και φορολογικών αποτελεσμάτων (Hanlon και Heitzman, 2010). Βέβαια στην Ελλάδα αλλά και άλλες ευρωπαϊκές χώρες υπάρχουν αρκετοί λόγοι ώστε οι χώρες αυτές να κινούνται προς την κατεύθυνση μιας προσέγγισης δύο διαφορετικών μέτρων, σύμφωνα με την οποία τα δύο μέτρα είναι σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητα.

Εν ολίγοις, υπάρχουν σαφείς λόγοι για τους οποίους το λογιστικό εισόδημα διαφέρει από το φορολογητέο και είναι κυρίως επειδή τα δυο αυτά εισοδήματα δεν προορίζονται να εξυπηρετούν τον ίδιο σκοπό. Το λογιστικό εισόδημα προορίζεται για την παροχή πληροφοριών σχετικά με συνολική απόδοση της επιχείρησης, ενώ το φορολογητέο εισόδημα ορίζεται από την κυβέρνηση για την κάλυψη των δημοσιονομικών αναγκών, την συλλογή φόρων και την παροχή κινήτρων (π.χ. αφορολόγητα αποθεματικά).

Έχοντας έτσι ένα διπλό σύστημα αναφοράς και τα δύο ποσά εισοδήματος (λογιστικό και φορολογητέο) μπορεί και συχνά αποκλίνουν σε μεγάλο βαθμό, χωρίς να υπάρχει μια βασική ευθυγράμμιση μεταξύ των δύο. Ακαδημαϊκοί και ερευνητές (Hanlon και Shevlin, 2005) έχουν προτείνει διαφορές λύσεις για την αυξανόμενη απόκλιση μεταξύ των δύο εισοδημάτων, όπως:

- α. να υποχρεωθούν οι επιχειρήσεις να δημοσιεύουν ολόκληρη την φορολογική τους δήλωση, έτσι ώστε οι επενδυτές και οποιοσδήποτε άλλος ενδιαφερόμενος να συγκρίνει τα δύο σύνολα αναφορών και από τη σύγκριση αυτή να καταλήγουν σε μια πιο ακριβή μέτρηση της απόδοσης για την επιχείρηση.
- β. να γνωστοποιούν οι επιχειρήσεις μόνο ορισμένα στοιχεία που εμπεριέχονται στη φορολογική δήλωση εισοδήματος, όπως είναι το ύψος του φορολογητέου εισοδήματος,

διότι επί του παρόντος οι οικονομικές καταστάσεις δεν περιλαμβάνουν αυτές τις πληροφορίες.

- γ. να συμμορφώνονται πλήρως τα δύο εισοδήματα (λογιστικό και φορολογητέο) με την εξάλειψη έτσι, πλήρως των λογιστικών και φορολογικών διαφορών.
- δ. να υφίσταται μερική συμμόρφωση, όπου και τα δύο εισοδήματα διατηρούνται με τις διαφορές όμως μεταξύ τους να μειώνονται σημαντικά. Το ερώτημα που γεννάται εδώ είναι εάν θα πρέπει να συμμορφωθεί το λογιστικό εισόδημα στο φορολογητέο ή το αντίστροφο.

Τονίζεται ότι τα πιθανά οφέλη της ταύτισης λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος είναι η μείωση του κινήτρου που έχουν οι επιχειρήσεις για την χειραγώγηση είτε του λογιστικού είτε του φορολογητέου εισοδήματος (Yin, 2001, Desai, 2004, Carnahan και Novack, 2002) αλλά και η μείωση του κόστους, διότι δεν θα απαιτείται πλέον να τηρούν διπλά βιβλία ένα για φορολογικούς σκοπούς και ένα για λογιστικούς.

Βέβαια βάσει των απαντήσεων σε έρευνα μέσω ερωτηματολογίου που απευθύνθηκε σε ορκωτούς ελεγκτές της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχου (Ε.Λ.Τ.Ε.) τονίστηκε η σημασία της ύπαρξης διαφορετικών λογιστικών και φορολογικών αποτελεσμάτων χρήσης για τις επιχειρήσεις. Δύο στους τρεις ορκωτούς ελεγκτές θεωρούν ότι είναι προτιμότερο στην Ελλάδα να υπάρχουν ξεχωριστές λογιστικές και φορολογικές καταστάσεις (διπλά βιβλία) για τις επιχειρήσεις με μόνο το 34% να κρίνουν καλύτερο την ύπαρξη μιας ενιαίας οικονομικής κατάστασης στην οποία το λογιστικό και φορολογητέο αποτέλεσμα θα ταυτίζονταν. Επιπλέον σχεδόν εννέα στους δέκα ορκωτούς ελεγκτές (88%) κρίνουν ότι το λογιστικό αποτέλεσμα, όπως αυτό δημοσιεύεται στις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις, αντικατοπτρίζει καλύτερα τα οικονομικά αποτελέσματα μιας επιχείρησης.

Οι εταιρείες στην Ελλάδα εμφανίζουν το φορολογητέο εισόδημα στα φορολογικά έντυπα Φ.01.010 ή Φ.01.013 ενώ στις δημοσιευμένες οικονομικές τους καταστάσεις (ισολογισμό και κατάσταση αποτελεσμάτων χρήσης) παρουσιάζουν στοιχεία σχετικά με τον φόρο εισοδήματος καθώς και το λογιστικό εισόδημα. Για τους ερευνητές σημαντικός παράγοντας για τη μέτρηση της συμμόρφωσης, αποτελεί ο προσδιορισμός του φορολογητέου εισοδήματος, μεταβλητή που μπορεί κάποιος να την αντλήσει από τις υποβαλλόμενες φορολογικές δηλώσεις. Βέβαια στην διεθνή βιβλιογραφία έχουν αναπτυχθεί διάφοροι μέθοδοι εκτίμησης του φορολογητέου εισοδήματος (Hanlon και Heitzman, 2010) με στοιχεία προερχόμενα από τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις λόγω του ότι φορολογικές δηλώσεις δεν είναι διαθέσιμες στο κοινό και η πρόσβαση παρέχεται μόνο σε λίγους, πολλές φορές κατόπιν ειδικής άδειας. Ωστόσο είναι γνωστό, ότι

υπάρχουν πολλά προβλήματα με την εκτίμηση του φορολογητέου εισοδήματος χρησιμοποιώντας στοιχεία από τις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων (Hanlon, 2003, McGill και Outslay, 2004).

Ταυτόχρονα παρατηρείται ότι υπάρχει μια έλλειψη δημοσιοποίησης από την πλευρά των εταιρειών για το φορολογητέο εισόδημα ή /και τους πραγματικούς φόρους που καταβάλλονται ή πρόκειται να καταβληθούν για τα κέρδη του τρέχοντος έτους. Γι' αυτό το λόγο και στην Ελλάδα σχεδόν τίποτα δεν είναι γνωστό για τις πραγματικές διαφορές μεταξύ του λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος. Για να καλύψουμε αυτό το κενό στη βιβλιογραφία, χρησιμοποιήσαμε κατόπιν ειδικής άδειας πρωτογενή δεδομένα φορολογικών δηλώσεων εταιρειών αντλούμενα από την βάση δεδομένων της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.) του Υπουργείου Οικονομικών. Τα φορολογικά δεδομένα προέρχονται από το έντυπο δήλωσης φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων κερδοσκοπικού χαρακτήρα (Φ.01.010) και το έντυπο δήλωσης φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. (Φ.01.013) και καλύπτουν τα φορολογικά έτη από το 2004 ως το 2007 και από το 2011 έως το 2013.

Για πρώτη φορά στην Ελλάδα, το σύνολο των δεδομένων έδωσε την δυνατότητα να αξιολογηθεί ο βαθμός στον οποίο διαφέρουν τα λογιστικά από τα φορολογητέα αποτελέσματα μιας επιχείρησης βασιζόμενοι σε πραγματικά στοιχεία-δεδομένα φορολογικών δηλώσεων και όχι με εκτιμήσεις. Συμπερασματικά για τις εταιρείες, ανεξαρτήτως λογιστικού προτύπου που τηρούν,:

- α. Το λογιστικό κέρδος που δηλώθηκε στους μετόχους μέσω των ετήσιων δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης αποκλίνει σημαντικά από τα φορολογητέα κέρδη της επιχείρησης που δηλώνονται στις φορολογικές αρχές.
- β. Ο δείκτης εκτίμησης του φορολογητέου εισοδήματος από τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις αποκλίνει από το πραγματικό φορολογητέο εισόδημα της επιχείρησης που δηλώνεται στις φορολογικές αρχές.
- γ. Η ζημία που δηλώθηκε στους μετόχους μέσω των ετήσιων δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης (λογιστική ζημία) αποκλίνει σημαντικά από τη φορολογητέα ζημία της επιχείρησης που δηλώνεται στις φορολογικές αρχές.
- δ. Το συνολικό (χρεωστικό) ποσό φόρου που βεβαιώθηκε για πληρωμή στις φορολογικές αρχές μέσα από την ετήσια φορολογική δήλωση (έντυπο Φ.01.010 ή Φ.01.013) δεν εμφανίζει σημαντική απόκλιση από τον φόρο εισοδήματος των επιχειρήσεων.

Ταυτόχρονα για τις επιχειρήσεις που τηρούν τα Ε.Λ.Π.:

- α. τα λογιστικά κέρδη υπερβαίνουν κατά μέσο όρο 12.68% τα φορολογητέα ενώ η φορολογητέα ζημιά που αναγνωρίζεται είναι σχεδόν τριπλάσια της ζημιάς βάσει του ισολογισμού χρήσης.
- β. τα μη εκπιπτόμενα έξοδα των επιχειρήσεων είναι υψηλότερα (σχεδόν διπλάσια) από τα αφορολόγητα έσοδα.
- γ. περίπου οι μισές επιχειρήσεις του δείγματος (το 52.56%) εμφανίζουν μη εκπιπτόμενα έξοδα
- δ. λιγότερες από μία στις δέκα επιχειρήσεις (το 6.05%) παρουσιάζει αφορολόγητα έσοδα.
- ε. μόνο το 2.50% του δείγματος των εταιριών εμφανίζει αφορολόγητα αποθεματικά αναπτυξιακών νόμων κ.τ.λ.
- στ. σχεδόν μια στις τρεις επιχειρήσεις (περίπου το 30%) εμφανίζουν πρόσθετους φόρους - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ. με τον μέσο όρο να βρίσκεται στα 5034.57 ευρώ.

Επιπλέον για τις εταιρείες που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.:

- α. οι θετικές προσωρινές διαφορές μεταξύ φορολογικής και λογιστικής βάσης κατά μέσο ορό είναι μικρότερες από τις αντίστοιχες αρνητικές, αποτελώντας το 43% του συνόλου των διαφορών ενώ αντίστοιχα οι αρνητικές το 57%.
- β. τα μη εκπιπτόμενα έξοδα είναι σχεδόν διπλάσια από τα αφορολόγητα έσοδα
- γ. οι λογιστικές-φορολογικές διαφορές αποτελούνται κατά 35% από αφορολόγητα έσοδα και κατά 65% από μη εκπιπτόμενα έξοδα.
- δ. τα λογιστικά κέρδη υπερβαίνουν τα φορολογητέα κατά μέσο όρο 26.49% ενώ η φορολογητέα ζημιά που αναγνωρίζεται είναι σχεδόν διπλάσια της λογιστικής ζημιάς.
- ε. περισσότερες από μία στις δύο επιχειρήσεις παρουσιάζουν πρόσθετους φόρους - προσαυξήσεις - πρόστιμα Κ.Β.Σ.

Ταυτόχρονα χρησιμοποιώντας πραγματικές (και όχι εκτιμώμενες) διαφορές λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος και ακολουθώντας την μεθοδολογία του Antwood και άλλων (2010) εξετάσαμε τη σχέση μεταξύ των μελλοντικών κερδών / μελλοντικών ταμειακών ροών με το πραγματικό μέγεθος της διαφοράς μεταξύ λογιστικού και φορολογητέου εισοδήματος. Όμοια με την ανάλυση των ADM, συμπεριλαμβάνονται αρκετές μεταβλητές ελέγχου όπως οι λογιστικές ζημίες, η μεταβλητότητα των κερδών, τα λογιστικά πρότυπα που τηρεί η επιχείρηση και ο συντελεστής φορολογίας των εταιρικών κερδών. Το τελικό δείγμα περιλάμβανε 104.819 επιχειρήσεις οι οποίες σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο είναι υποχρεωμένες να καταρτίζουν ατομικές οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (Ε.Λ.Π.) ή τα

Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.) για την περίοδο 2004-2007 και 2011-2013 (επτά έτη).

Διαπιστώθηκε ότι όσο το επίπεδο συμμόρφωσης είναι υψηλότερο (ή αλλιώς το επίπεδο των λογιστικών-φορολογικών διαφορών είναι χαμηλότερο) η ποιότητα των λογιστικών κερδών (όπως μετριέται είτε από τα λογιστικά κέρδη της επόμενης χρονιάς είτε από τις μελλοντικές λειτουργικές ταμειακές ροές) της επιχείρησης είναι υψηλότερη. Τα αποτελέσματά μας έρχονται σε αντίθεση από αυτά που αναφέρονται στην έρευνα του Antwood και άλλων (2010) και γενικά τις μελέτες που υποδηλώνουν ότι η αύξηση της συμμόρφωσης θα μειώσει την ποιότητα των κερδών των επιχειρήσεων.

Προκειμένου να προσδιοριστεί η ευρωστία των αποτελεσμάτων πραγματοποιήθηκαν αρκετές πρόσθετες δοκιμές. Τροποποιήθηκε τόσο η μεταβλητή υπολογισμού των λογιστικών-φορολογικών διαφορών όσο ερευνήθηκε και η πιθανότητα τα αποτελέσματα να επηρεάζονται από ενέργειες διαχείρισης των κερδών (Earnings Management) χωρίς όμως τα αποτελέσματα να αλλάζουν/επηρεάζονται ουσιαστικά.

Μέχρι σήμερα, είχε διερευνηθεί μόνο ο αντίκτυπος των μακροοικονομικών παραγόντων με το επίπεδο της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων. Επεκτείνοντας προγενέστερη έρευνα αναλύθηκε η σχέση των μακροοικονομικών διακυμάνσεων της Ελληνικής οικονομίας και της λογιστικής-φορολογικής συμμόρφωσης των επιχειρήσεων, δηλαδή τόσο της φοροαποφυγής όσο και της φοροδιαφυγής. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε ένα ευμετάβλητο επιχειρηματικό περιβάλλον με πολλές ιδιαιτερότητες κατά την χρονική περίοδο από το 2004 έως το 2014 στην οποία η ελληνική οικονομία εμφάνισε αξιόλογη ανάπτυξη (φάση επέκτασης), η οποία όμως από το 2009 και μετά εισήλθε σε φάση ύφεσης. Ταυτόχρονα από το 2004 έως το 2014 ο συντελεστής φορολογίας των επιχειρήσεων μεταβλήθηκε επτά φορές.

Η ανάλυση της αλληλεπίδρασης μεταξύ των μακροοικονομικών συνθηκών και της λογιστικής-φορολογικής συμμόρφωσης εξετάστηκε σε επίπεδο επιχειρήσεων σε ένα μεγάλο δείγμα που περιλαμβάνει όλες τις επιχειρήσεις που υποχρεούνται να καταρτίζουν και να δημοσιεύουν οικονομικές καταστάσεις στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2004 - 2014 ενώ ταυτόχρονα χρησιμοποιήθηκαν εναλλακτικοί τρόποι μέτρησης της φοροαποφυγής και της φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων.

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων απέδειξε ότι υπάρχει αρνητική συσχέτιση μεταξύ των οικονομικών συνθηκών, όπως μετριέται από το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π.) ανά περιφέρεια, και της φοροαποφυγής των επιχειρήσεων. Απεναντίας η σχέση μεταξύ της

φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων και των οικονομικών συνθηκών είναι θετική. Με άλλα λόγια, υποστηρίζουμε ότι, *ceteris paribus*, κατά τη φάση της ύφεσης (επέκτασης), οι επιχειρήσεις τείνουν να φοροαποφεύγουν αλλά όχι να φοροδιαφεύγουν (δεν φοροαποφεύγουν, αλλά φοροδιαφεύγουν). Επιπλέον τεκμηριώνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά στη συμμόρφωση λογιστικού και φορολογητέου αποτελέσματος των επιχειρήσεων στην Ελλάδα μεταξύ της φάσης της ύφεσης και επέκτασης της οικονομίας.

Στον έλεγχο εγκυρότητας των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε ο ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π. (και ο ρυθμός αύξησης του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π.) ανά περιφέρεια σε τρέχουσες τιμές στην Ελλάδα, με τα αποτελέσματα να παραμένουν σύμφωνα με τα αρχικά. Σε συμπληρωματικές δοκιμές που πραγματοποιήθηκαν, μεταβλήθηκε το δείγμα της έρευνας, αποκλείοντας τις επιχειρήσεις με αρνητικό λογιστικό εισόδημα προ φόρων και μηδενικό ή αρνητικό φόρο εισοδήματος. Η περαιτέρω ανάλυση επικεντρώθηκε έτσι στις επιχειρήσεις του δείγματος για τις οποίες η φοροαποφυγή ή/και φοροδιαφυγή πιθανώς αποτελεί κύρια προτεραιότητα, με τα αποτελέσματα των συμπληρωματικών δοκιμών να ταυτίζονται με αυτά της αρχικής έρευνας.

Σημείο ευαισθησίας της παρούσας έρευνας αποτελούν τόσο οι αλλαγές στην φορολογική νομοθεσία όσο και στα λογιστικά πρότυπα. Γι' αυτό το λόγο πιθανές προεκτάσεις και αντικείμενο μελλοντικής έρευνας μπορεί να αποτελέσουν:

- α. οι επιπτώσεις της εφαρμογής του Ν.4308/2014 καθώς οι επιχειρήσεις στην Ελλάδα υποθέτουν τα νέα Ε.Λ.Π. από 1.1.2015 και
- β. η εφαρμογή από 1.1.2014 του νέου Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Κ.Φ.Ε.) με τον Ν. 4172/2013 και ο οποίος καταργεί όλες τις διατάξεις του Ν.2238/1994.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

Πίνακας 77: Ορολογία με τις αντιστοιχίσεις των ελληνικών και ξενόγλωσσων όρων

Ξενόγλωσσος όρος	Ελληνικός Όρος
Abnormal book-tax differences	Μη κανονικές λογιστικές και φορολογικές διαφορές
Aggressive tax planning	Επιθετικός φορολογικός σχεδιασμός
Big international accounting firms	Μεγάλες διεθνείς ελεγκτικές εταιρείες
Book-Tax Differences (BTD)	Λογιστικές και φορολογικές διαφορές
Conforming tax avoidance	Συμμορφούμενη φοροαποφυγή
Deductible temporary differences	Εκπεστές προσωρινές διαφορές
Deferred tax assets	Αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις
Deferred tax liabilities	Αναβαλλόμενες φορολογικές υποχρεώσεις
Earnings Management (EM)	Παραποίηση λογιστικών κερδών
Effective Tax Rate (ETR)	Αποτελεσματικός φορολογικός συντελεστής
Income taxes	Φόροι Εισοδήματος
Internal Revenue Service (IRS)	Υπουργείο Οικονομικών των Η.Π.Α.
International Accounting Standard (IAS)	Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (Δ.Λ.Π.)
International Financial Reporting Standards (IFRS)	Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (Δ.Π.Χ.Π.)
Management fees	Διογκούμενες δαπάνες
National accounting firms	Εθνικής εμβέλειας ελεγκτικές εταιρείες
Non-conforming tax avoidance	Μη συμμορφούμενη φοροαποφυγή
Offshore	Εξωχώρια εταιρεία
Organization for Economic Cooperation and Development (OECD)	Οργανισμός για την Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (Ο.Ο.Σ.Α.)
Permanent differences	Μόνιμες διαφορές
Royalties	Δικαιωμάτα
Second-tier international accounting firms	Μεσαίες διεθνείς ελεγκτικές εταιρείες

Securities and Exchange Commission (SEC)	Επιτροπή Κεφαλαιαγορά
Tax avoidance	Φοροαποφυγή
Tax evasion	Φοροδιαφυγή
Tax management	Φορολογική Διαχείριση
Tax planning	Φορολογικός σχεδιασμός
Tax shelters	Φορολογικά καταφύγια
Taxable temporary differences	Φορολογητέες προσωρινές διαφορές

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ - ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ - ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

Πίνακας 78: Ακρωνύμια και ανάπτυξή τους

Α.Α.Δ.Ε.	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρία
Α.Ε.Π	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
Γ.Γ.Δ.Ε.	Γενική Γραμματεία Δημοσίων Εσόδων
Γ.Γ.Π.Σ.	Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων
Δ.Λ.Π.	Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα
Δ.Π.Χ.Π.	Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.	Ετερόρρυθμη Εταιρία
Ε.Ν.Φ.Ι.Α	Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων
Ε.Π.Ε.	Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
Η.Π.Α.	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Κ.Α.Χ.	Κατάσταση αποτελεσμάτων Χρήσης
Κ.Β.Σ.	Κώδικας Βιβλίων και Στοιχείων
Κ.Φ.Ε.	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
Μ.Μ.Ε.	Μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις
Ο.Ε.	Ομόρρυθμη Εταιρία
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Σ.Ο.Ε.Λ.	Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών - Λογιστών
Σ.Α.Δ.Φ.	Σύμβαση Αποφυγής Διπλής Φορολογίας
Τ.τ.Ε.	Τράπεζα της Ελλάδος
Φ.Β.	Φορολογική βάση
Φ.Μ.Α.	Φόρος μεταβίβασης ακινήτων
Φ.Μ.Υ.	Φόρος Μισθωτών Υπηρεσιών
Φ.Π.Α.	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
Χ.Α.Α.	Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α - ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΦΠΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η διαχρονική εξέλιξη τους συντελεστή Φ.Π.Α. στην Ελλάδα από την ημερομηνία πρώτης εφαρμογής του, χρήση 1987, έως και την χρήση 2013 έχει ως εξής¹⁹⁷:

Πίνακας 79: Συντελεστές ΦΠΑ στην Ελλάδα

Χρονολογία Εφαρμογής	Μειωμένοι Συντελεστές	Κανονικός Συντελεστής	Αυξημένος Συντελεστής
1/1/1987	3% / 6%	18%	36%
1/1/1988	3% / 6%	16%	36%
28/4/1990	4% / 8%	18%	36%
8/8/1992	4% / 8%	18%	-
1/4/2005	4,5% / 9%	19%	-
15/3/2010	5% / 10%	21%	-
1/7/2010	5,5% / 11%	23%	-
1/1/2011	6,5% / 13%	23%	-

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β - ΕΚΠΙΠΤΟΜΕΝΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ Ν. 2238/1994

Οι εκπιπόμενες δαπάνες της παράγραφος 1 του άρθρου 31 του Ν. 2238/1994 όπως διαχρονικά τροποποιήθηκε και ισχύει (έως 31.12.2013) είναι:

- α.** Των γενικών εξόδων διαχείρισης, στα οποία περιλαμβάνονται:
- αα) Τα έξοδα μισθοδοσίας και αμοιβής του προσωπικού.
 - ββ) Το τεκμαρτό ενοίκιο των ακινήτων που ανήκουν στον επιχειρηματία και χρησιμοποιούνται από την επιχείρηση.
 - γγ) Τα ποσά που καταβάλλονται λόγω δωρεάς.
 - δδ) Τα ασφάλιστρα που καταβάλλουν οι επιχειρήσεις για ομαδική ασφάλιση ζωής του εργατοϋπαλληλικού προσωπικού τους.
 - εε) Του ποσού της δαπάνης των εισφορών που καταβάλλονται σε ταμεία ασφάλισης.
- β.** Των δαπανών για τη συντήρηση και επισκευή των επαγγελματικών γενικά εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και αυτοκινήτων οχημάτων.

¹⁹⁷ Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

- γ. Της αξίας των πρώτων και βοηθητικών υλών που χρησιμοποιήθηκαν καθώς και των άλλων εμπορεύσιμων αγαθών, στην οποία περιλαμβάνονται και οι ειδικές δαπάνες επεξεργασίας, αποθήκευσης, μεταφοράς, ασφάλειας κτλ.
- δ. Των δεδουλευμένων κάθε είδους τόκων δανείων ή πιστώσεων, γενικά, της επιχείρησης.
- ε. Των ποσών των κάθε είδους φόρων, τελών και δικαιωμάτων, που βαρύνουν την επιχείρηση.
- ζ. Τα ποσά των αποσβέσεων για τα ενσώματα ή άυλα πάγια περιουσιακά στοιχεία της οικονομικής μονάδας.
- η. Των μαθηματικών αποθεμάτων των ασφαλιστικών εταιριών, καθώς και των αποθεματικών για την αποκατάσταση του ενεργητικού που με βάση σύμβαση θα περιέλθει μετά την πάροδο ορισμένου χρόνου στο Δημόσιο ή σε τρίτους.
- θ. Της ζημίας που πραγματοποιήθηκε από φθορά, απώλεια ή υποτίμηση κεφαλαίου.
- ι. Του ποσού των προβλέψεων για απόσβεση επισφαλών απαιτήσεων.
- κ. Των δικαιωμάτων ή αποζημιώσεων που καταβάλλονται σε επιχειρήσεις και οργανισμούς για τη χρησιμοποίηση τεχνικής βοήθειας, ευρεσιτεχνιών, σημάτων σχεδίων, μυστικών βιομηχανικών μεθόδων και τύπων, πνευματικής ιδιοκτησίας και άλλων συναφών δικαιωμάτων.
- λ. Των ποσών που καταβάλλουν εφάπαξ ή περιοδικά οι επιχειρήσεις σε άγαμα τέκνα του προσωπικού τους λόγω θανάτου του γονέα - εργαζομένου
- μ. Των παροχών σε είδος ή σε χρήμα που πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις της παραγράφου 19 του άρθρου 2 του ν. 2939/2001(ΦΕΚ 179 Α') για τους σκοπούς του ίδιου νόμου,
- ν. Των εξόδων διανυκτέρευσης σε ξενοδοχείο, αλλοδαπών πελατών, αντιπροσώπων και διευθυντικών στελεχών ημεδαπών ή αλλοδαπών επιχειρήσεων, καθώς και ειδικών επισημόνων, που προκύπτει από τα εκδοθέντα φορολογικά στοιχεία.
- ξ. Των ποσών που καταβάλλει η επιχείρηση για επιμόρφωση του προσωπικού της
- ο. Των ποσών που καταβάλλει η επιχείρηση για την κάλυψη του ενοικίου κατοικίας των εργαζομένων σε αυτήν.
- π. Των ποσών που καταβάλλει η επιχείρηση σε παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς εφόσον τα παραστατικά εκδίδονται στο όνομα της επιχείρησης και στην αιτιολογία αναγράφονται τα στοιχεία του τέκνου
- ρ. Των χρηματικών βραβείων που καταβάλλει επιχείρηση σε εργαζόμενους της λόγω των εξαιρετικών επιδόσεων που έχουν επιτύχει αποδεδειγμένα στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα που σπουδάζουν.

- σ. Των ποσών που καταβάλλει η επιχείρηση για την αγορά ειδικής ενδυμασίας του προσωπικού, η οποία επιβάλλεται για λόγους υγιεινής, ασφάλειας και ομοιόμορφης εμφάνισης, ως απαραίτητη για την εκτέλεση των καθηκόντων του.
- τ. Των ποσών που καταβάλλει η επιχείρηση για δαπάνες ταξιδιών που πραγματοποιούν στην αλλοδαπή διευθυντικά και άλλα στελέχη της που εργάζονται σε αυτήν, καθώς και αντιπρόσωποι ή ειδικοί επιστήμονες που εκπροσωπούν την επιχείρηση στην αλλοδαπή και αφορούν έξοδα ξενοδοχείων, εισιτήρια και έξοδα διατροφής.
- υ. Των ενοικίων που καταβάλλει η επιχείρηση για τη διαμονή εργαζομένων της σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια ή οικίες που βρίσκονται σε διαφορετικό μέρος από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους, λόγω εκτός έδρας εργασίας τους.
- φ. Του ανταποδοτικού τέλους που καταβάλλει επιχείρηση λόγω της συμμετοχής της σε συλλογικό σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2939/2001 κατά το χρόνο καταβολής.
- χ. Των δώρων της επιχείρησης προς πελάτες, επιχειρήσεις ή μη, εφόσον φέρουν την επωνυμία της και έχει καταβληθεί το αναλογούν δημοτικό τέλος για τη συνολική αξία των δώρων αυτών.
- ψ. Οι παροχές σε χρήμα ή σε είδος προς τους εργαζομένους για επιβράβευση της απόδοσής τους.
- ω. Των ποσών που καταβάλλει η επιχείρηση για έξοδα κινητής τηλεφωνίας και πρόσβασης στο διαδίκτυο για λογαριασμούς που ανήκουν στην επιχείρηση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ - ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ Ν. 2238/1994

Στο παράρτημα παρουσιάζονται επιγραμματικά οι νόμοι που ψηφίστηκαν από το Ελληνικό κοινοβούλιο και οι οποίοι τροποποιούν έστω και ένα άρθρο του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος (Ν. 2238/1994) κατά το χρονικό διάστημα 1.1.2003 έως 31.12.2013.

1. Ν.4223/2013 (ΦΕΚ Α 287/31-12-2013) Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων και άλλες διατάξεις.
2. Ν.4218/2013 (ΦΕΚ Α 268/10-12-2013) Κύρωση της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Επείγουσες ρυθμίσεις εφαρμογής Κώδικα Είσπραξης Δημοσίων Εσόδων» (Α' 176) και άλλες διατάξεις.
3. Ν.4211/2013 (ΦΕΚ Α 256/28-11-2013) Κύρωση της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση των εξαιρετικά επειγουσών και απρόβλεπτων αναγκών της Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα Α.Ε.».

4. Ν.4203/2013 (ΦΕΚ Α 235/1-11-2013) Ρυθμίσεις θεμάτων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και άλλες διατάξεις.
5. Ν.4182/2013 (ΦΕΚ Α 185/10-09-2013) Κώδικας κοινοφελών περιουσιών, σχολαζουσών κληρονομιών και λοιπές διατάξεις.
6. Ν.4170/2013 (ΦΕΚ Α 163/12-07-2013) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2011/16/ΕΕ, ρύθμιση θεμάτων της ΕΛ.Τ.Ε., αναμόρφωση Οργανισμού του Ν.Σ.Κ. και άλλες διατάξεις
7. Ν.4152/2013 (ΦΕΚ Α 107/09-05-2013) Επείγοντα μέτρα εφαρμογής των νόμων 4046/2012, 4093/2012 και 4127/2013
8. Ν.4141/2013 (ΦΕΚ Α 81/05-04-2013) Επενδυτικά εργαλεία ανάπτυξης, παροχή πιστώσεων και άλλες διατάξεις.
9. Ν.4110/2013 (ΦΕΚ Α 17/23-01-2013) Ρυθμίσεις στη φορολογία εισοδήματος, ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών και λοιπές διατάξεις.
10. Ν.4079/2012 (ΦΕΚ Α 180/20-09-2012) Κύρωση της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Ρυθμίσεις θεμάτων κεφαλαιακής ενίσχυσης των πιστωτικών ιδρυμάτων», της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Ρυθμίσεις θεμάτων εφαρμογής των νόμων 3864/2010, 4021/2011, 4046/2012, 4051/2012 και 4071/2012», της Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου «Ρυθμίσεις θεμάτων δημοσίευσης οικονομικών εκθέσεων πιστωτικών ιδρυμάτων και θυγατρικών τους, οι οποίες δραστηριοποιούνται στο χρηματοοικονομικό τομέα» και άλλες διατάξεις του Υπουργείου Οικονομικών
11. Ν.4072/2012 (ΦΕΚ Α 86/11-04-2012) Βελτίωση επιχειρηματικού περιβάλλοντος – Νέα εταιρική μορφή – Σήματα – Μεσίτες Ακινήτων – Ρύθμιση θεμάτων ναυτιλίας, λιμένων και αλιείας και άλλες διατάξεις
12. Ν.4051/2012 (ΦΕΚ Α 40/29-02-2012) Ρυθμίσεις συνταξιοδοτικού περιεχομένου και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις εφαρμογής του Μνημονίου Συνεννόησης του ν. 4046/2012
13. Ν.4050/2012 (ΦΕΚ Α 36/23-02-2012) Κανόνες τροποποίησης τίτλων, εκδόσεως ή εγγυήσεως του Ελληνικού Δημοσίου με συμφωνία των Ομολογιούχων
14. Ν.4046/2012 (ΦΕΚ Α 28/14-02-2012) Έγκριση των Σχεδίων Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος, του Σχεδίου του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος και άλλες επείγουσες διατάξεις για τη μείωση του δημοσίου χρέους και τη διάσωση της εθνικής οικονομίας.
15. Ν.4038/2012 (ΦΕΚ Α 14/02-02-2012) Επείγουσες ρυθμίσεις που αφορούν την εφαρμογή του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012–2015

16. Ν.4024/2011 (ΦΕΚ Α 226/27-10-2011) Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015.
17. Ν.4013/2011 (ΦΕΚ Α 204/15-09-2011) Σύσταση ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων και Κεντρικού Ηλεκτρονικού Μητρώου Δημοσίων Συμβάσεων
18. Ν.4002/2011 (ΦΕΚ Α 180/22-08-2011) Τροποποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου. Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση. Θέματα αρμοδιότητας Υπουργείων Οικονομικών, Πολιτισμού και Τουρισμού και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης
19. Ν.3996/2011 (ΦΕΚ Α 170/05-08-2011) Αναμόρφωση του Σώματος Επιθεωρητών Εργασίας, ρυθμίσεις θεμάτων Κοινωνικής Ασφάλισης και άλλες διατάξεις
20. Ν.3986/2011 (ΦΕΚ Α 152/01-07-2011) Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012-2015.
21. Ν.3943/2011 (ΦΕΚ Α 66/31-03-2011) Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, στελέχωση των ελεγκτικών υπηρεσιών και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Οικονομικών.
22. Ν.3888/2010 (ΦΕΚ Α 175/30-09-2010) Εκούσια κατάργηση φορολογικών διαφορών, ρύθμιση ληξιπρόθεσμων χρεών, διατάξεις για την αποτελεσματική τιμωρία της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις
23. Ν.3883/2010 (ΦΕΚ Α 167/24-09-2010) Υπηρεσιακή εξέλιξη και ιεραρχία των στελεχών των Ενόπλων Δυνάμεων – Θέματα διοίκησης των Ενόπλων Δυνάμεων, Στρατολογίας και συναφείς διατάξεις
24. Ν.3867/2010 (ΦΕΚ Α 128/03-08-2010) Εποπτεία ιδιωτικής ασφάλισης, σύσταση εγγυητικού κεφαλαίου ιδιωτικής ασφάλισης ζωής, οργανισμοί αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Οικονομικών
25. Ν.3842/2010 (ΦΕΚ Α 58/23-04-2010) Αποκατάσταση φορολογικής δικαιοσύνης, αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις.
26. Ν.3814/2010 (ΦΕΚ Α 3/12-01-2010) Κύρωση Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου και άλλες διατάξεις.
27. Ν.3790/2009 (ΦΕΚ Α 143/07-08-2009) Εταιρεία ιδιωτικών πλοίων αναψυχής, επιβολή ειδικού φόρου και έκτακτης εισφοράς στα πλοία αναψυχής, ρύθμιση φορολογικών θεμάτων, θεμάτων του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και λοιπές διατάξεις
28. Ν.3775/2009 (ΦΕΚ Α 122/21-07-2009) Κανόνες Τεκμηρίωσης Ενδοομιλικών Συναλλαγών, Κανόνες Υποκεφαλαιοδότησης Επιχειρήσεων, Διαδικασία Ταχείας Αδειοδότησης και άλλες διατάξεις

29. Ν.3763/2009 (ΦΕΚ Α 80/27-05-2009) Ενσωμάτωση Οδηγιών 2006/98/ ΕΚ, 2008/8/ΕΚ και 2007/ 74/ΕΚ, διατάξεων των Οδηγιών 2006/112/ΕΚ και 2006/ 69/ΕΚ, διατάξεις φορολογίας εισοδήματος, κεφαλαίου, ΦΠΑ και λοιπών φορολογιών και λοιπές διατάξεις
30. Ν.3756/2009 (ΦΕΚ Α 53/31-03-2009) Σύστημα Άυλων Τίτλων, διατάξεις για την Κεφαλαιαγορά, φορολογικά θέματα και λοιπές διατάξεις
31. Ν.3697/2008 (ΦΕΚ Α 194/25-09-2008) Ενίσχυση της διαφάνειας του Κρατικού Προϋπολογισμού, έλεγχος των δημοσίων δαπανών, μέτρα φορολογικής δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις
32. Ν.3634/2008 (ΦΕΚ Α 9/29-01-2008) Κατάργηση φόρου κληρονομιών και γονικών παροχών -Απαλλαγή πρώτης κατοικίας - Ενιαίο τέλος ακινήτων - Αντιμετώπιση λαθρεμπορίου καυσίμων και άλλες διατάξεις.
33. Ν.3610/2007 (ΦΕΚ Α 258/22-11-2007) Αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και άλλες διατάξεις.
34. Ν.3601/2007 (ΦΕΚ Α 178/01-08-2007) Ανάλυση και άσκηση δραστηριοτήτων από τα πιστωτικά ιδρύματα, επάρκεια ιδίων κεφαλαίων των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών και λοιπές διατάξεις
35. Ν.3522/2006 (ΦΕΚ Α 276/22-12-2006) Μεταβολές στη φορολογία εισοδήματος, απλουστεύσεις στον Κώδικα Βιβλίων και Στοιχείων και άλλες διατάξεις
36. Ν.3470/2006 (ΦΕΚ Α 132/28-06-2006) Εθνικό Συμβούλιο Εξαγωγών, φορολογικές ρυθμίσεις και άλλες διατάξεις
37. Ν.3453/2006 (ΦΕΚ Α 74/07-04-2006) Ρυθμίσεις στο φορολογικό καθεστώς των Συνδεδεμένων Εταιρειών και άλλες διατάξεις.
38. Ν.3427/2005 (ΦΕΚ Α' 312/27-12-2005) Φόρος προστιθέμενης αξίας στις νέες οικοδομές, μεταβολές στη φορολογία κεφαλαίου και άλλες διατάξεις.
39. Ν.3312/2005 (ΦΕΚ Α 35/16-02-2005) Αμοιβαία συνδρομή των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της άμεσης φορολογίας, φορολογία τόκων και άλλες διατάξεις
40. Ν.3301/2004 (ΦΕΚ Α 263/23-12-2004) Συμφωνίες παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας, εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων και άλλες διατάξεις
41. Ν.3296/2004 (ΦΕΚ Α 253/14-12-2004) Φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, φορολογικοί έλεγχοι και άλλες διατάξεις.
42. Ν.3259/2004 (ΦΕΚ Α 149/4-08-2004) Περαιώση εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων, ρύθμιση ληξιπρόθεσμων χρεών και άλλες διατάξεις.
43. Ν.3232/2004 (ΦΕΚ Α 48/12-02-2004) Θέματα κοινωνικής ασφάλισης και άλλες διατάξεις

44. Ν.3220/2004 (ΦΕΚ Α 15/18-01-2004) Μέτρα αναπτυξιακής και κοινωνικής πολιτικής - αντικειμενικοποίηση του φορολογικού ελέγχου και άλλες διατάξεις.
45. Ν.3156/2003 (ΦΕΚ Α 157/25-06-2003) Ομολογιακά δάνεια, τιτλοποίηση απαιτήσεων και απαιτήσεων από ακίνητα και άλλες διατάξεις.
46. Ν.3130/2003 (ΦΕΚ Α 76/28-03-2003) Μισθώσεις ακινήτων για στέγαση Δημοσίων Υπηρεσιών και άλλες διατάξεις.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ - ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

Οι κύριες τροποποιήσεις του Ν. 2238/1994¹⁹⁸ κατά το χρονικό διάστημα από 1.1.2003 έως 31.12.2013 που σχετίζονται με τις εκπιπόμενες φορολογικές δαπάνες παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 80: Κύριες τροποποιήσεις Ν. 2238/1994

α/α	Νόμος	Περιγραφή	Σε ισχύ από	Επίπτωση στο φορολογητέο εισόδημα
1	4110/2013	Προθήκη της υποπερίπτωσης εε, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα ποσά της δαπάνης των εισφορών που καταβάλλονται σε ταμεία ασφάλισης, εφόσον η καταβολή τους είναι υποχρεωτική από το νόμο, καθώς και το ποσό των καταβαλλόμενων εισφορών στις περιπτώσεις προαιρετικής ασφάλισης σε ταμεία που έχουν συσταθεί με νόμο.	1.1.2013	Αρνητική (-)
2	3842/2010	Τροποποίηση της περίπτωσης β, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τις δαπάνες για τη συντήρηση και επισκευή των επαγγελματικών γενικά εγκαταστάσεων, μηχανημάτων και αυτοκινήτων οχημάτων. (αύξηση ποσοστού αναγνώρισης)	31.12.2010	Θετική (+)
3	4110/2013	Η υποπερίπτωση δδ, της παραγράφου 1, του άρθρου 31, καταργήθηκε. Η υποπερίπτωση αφορούσε τους δεδουλευμένους τόκους δανείου που καταβάλλονται ή πιστώνονται σε συνδεδεμένη επιχείρηση.	1.1.2013	Θετική (+)
4	4110/2013	Τροποποίηση της περίπτωσης στ, παράγραφος 1, άρθρο 31, με αλλαγή των	1.1.2013	Αρνητική (-) και Θετική (+)

¹⁹⁸ Κυρίως του άρθρου 31 που αφορά τις εκπιπόμενες φορολογικά δαπάνες.

		ποσοστών αποσβέσεων για τα ενσώματα ή άυλα πάγια περιουσιακά στοιχεία της οικονομικής μονάδας.		
5	4170/2013	Τροποποίηση της υποπερίπτωσης ια, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τις δαπάνες επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας. Η προσαύξηση μειώθηκε από 50% σε 30%.	12.7.2013	Θετική (+)
6	4110/2013	Κατάργηση της υποπερίπτωσης ιε, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα ποσά των προβλέψεων για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία, που σχηματίζονται στο τέλος κάθε διαχειριστικής χρήσης και καλύπτουν τις αποζημιώσεις προσωπικού λόγω συνταξιοδότησής του κατά το επόμενο έτος.	1.1.2013	Θετική (+)
7	3220/2004	Προθήκη της περίπτωσης λ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τις παροχές σε είδος ή σε χρήμα που πραγματοποιούν οι επιχειρήσεις της παραγράφου 19 του άρθρου 2 του ν. 2939/2001.	30.12.2003	Αρνητική (-)
8	3296/2004	Προθήκη της περίπτωσης μ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα έξοδα διανυκτέρευσης σε ξενοδοχείο, αλλοδαπών πελατών, αντιπροσώπων και διευθυντικών στελεχών ημεδαπών ή αλλοδαπών επιχειρήσεων, καθώς και ειδικών επιστημόνων, που προκύπτει από τα εκδοθέντα φορολογικά στοιχεία.	1.1.2005	Αρνητική (-)
9	3296/2004	Προθήκη της περίπτωσης ν, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα ποσά που καταβάλλει η επιχείρηση για επιμόρφωση του προσωπικού της.	1.1.2005	Αρνητική (-)
10	3296/2004	Προθήκη της περίπτωσης ξ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα ποσά που καταβάλλει η επιχείρηση για την κάλυψη του ενοικίου κατοικίας των εργαζομένων σε αυτήν.	1.1.2005	Αρνητική (-)
11	3296/2004	Προθήκη της περίπτωσης ο, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα ποσά που καταβάλλει η επιχείρηση σε παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς.	1.1.2005	Αρνητική (-)
12	3296/2004	Προθήκη της περίπτωσης π, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα χρηματικά βραβεία	1.1.2005	Αρνητική (-)

		που καταβάλλει επιχείρηση σε εργαζομένους της λόγω των εξαιρετικών επιδόσεων που έχουν επιτύχει αποδεδειγμένα στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα που σπουδάζουν και μέχρι τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ για κάθε εργαζόμενο		
13	3296/2004	Προθήκη της περίπτωσης ρ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα ποσά που καταβάλλει η επιχείρηση για την αγορά ειδικής ενδυμασίας του προσωπικού της, η οποία για λόγους υγιεινής ή ασφάλειας, επιβάλλεται ως απαραίτητη για την εκτέλεση του αντικειμένου των εργασιών του.	1.1.2005	Αρνητική (-)
14	3427/2005	Προθήκη της περίπτωσης σ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα ποσών που καταβάλλει η επιχείρηση για δαπάνες ταξιδιών που πραγματοποιούν στην αλλοδαπή διευθυντικά και άλλα στελέχη της που εργάζονται σε αυτήν, καθώς και αντιπρόσωποι ή ειδικοί επιστήμονες που εκπροσωπούν την επιχείρηση στην αλλοδαπή και αφορούν έξοδα ξενοδοχείων, εισιτήρια και έξοδα διατροφής.	30.12.2005	Αρνητική (-)
15	3427/2005	Προθήκη της περίπτωσης τ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα ενοίκια που καταβάλλει η επιχείρηση για τη διαμονή εργαζομένων της σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια ή οικίες που βρίσκονται σε διαφορετικό μέρος από τον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους, λόγω εκτός έδρας εργασίας τους.	30.12.2005	Αρνητική (-)
16	3427/2005	Προθήκη της περίπτωσης υ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά το ανταποδοτικό τέλος που καταβάλλει επιχείρηση λόγω της συμμετοχής της σε συλλογικό σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2939/2001 κατά το χρόνο καταβολής.	30.12.2005	Αρνητική (-)
17	3427/2005	Προθήκη της περίπτωσης φ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα δώρα της επιχείρησης προς πελάτες, επιχειρήσεις ή μη. Το ποσό της δαπάνης που εκπίπτει δεν	30.12.2005	Αρνητική (-)

		μπορεί να υπερβαίνει τα δεκαπέντε (15) ευρώ για κάθε δώρο χωριστά.		
18	3427/2005	Προθήκη της περίπτωσης χ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τις παροχές σε χρήμα ή σε είδος της επιχείρησης προς εργαζομένους της για επιβράβευση της απόδοσής τους.	30.12.2005	Αρνητική (-)
19	3427/2005	Προθήκη της περίπτωσης ψ, παράγραφος 1, άρθρο 31, σχετικά με τα ποσά που καταβάλλει η επιχείρηση για έξοδα κινητής τηλεφωνίας για λογαριασμούς που ανήκουν στην επιχείρηση και με την προϋπόθεση ότι οι λογαριασμοί αυτοί δεν θα υπερβαίνουν τον αριθμό των απασχολούμενων στην επιχείρηση υπαλλήλων αυτής. Από το συνολικό ποσό αυτής της δαπάνης ποσοστό πενήντα τοις εκατό (50%) αναγνωρίζεται προς έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα.	30.12.2005	Αρνητική (-)
20	4110/2013	Η περίπτωση ω της παραγράφου 1 του άρθρου 31 τροποποιήθηκε και οι δαπάνες οργάνωσης ενημερωτικών ημερίδων και συναντήσεων για τους εργαζομένους ή πελάτες της, εκτός του νομού που εδρεύει η επιχείρηση ή λειτουργεί υποκατάστημά της εκπίπτουν μέχρι του ποσού των τριακοσίων (300) ευρώ ανά συμμετέχοντα στην εκδήλωση.	1.1.2013	Θετική (+)
21	3842/2010	Η παράγραφος 2 του άρθρου 31, σχετικά με την έκπτωση δαπανών χωρίς δικαιολογητικά από τα ακαθάριστα έσοδα, καταργήθηκε με την παρ. 11 του άρθρου 11 του ν. 3842/2010	1.1.2010	Θετική (+)
22	3842/2010	Η παράγραφος 3 του άρθρου 31, σχετικά με την μεταφορά τυχών ζημίας της παρ. 2 του άρθρου 31, καταργήθηκε με την παρ. 11 του άρθρου 11 του ν. 3842/2010.	1.1.2010	Θετική (+)
23	3427/2005	Προσθήκη στο άρθρο 31 της παραγράφου 15 η οποία σχετίζεται με τα ποσά που καταβάλλουν οι επιχειρήσεις οικειοθελώς σε εργαζομένους της και δεν αφορούν αμοιβές ή αποζημιώσεις αυτών για άμεση ανταπόδοση παρεχόμενης υπηρεσίας ή δεν προκύπτει από διάταξη νόμου ο υποχρεωτικός χαρακτήρας τους, και δεν	30.12.2005	Θετική (+)

		αναγνωρίζονται προς έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα		
24	3522/2006	Προσθήκη στο άρθρο 31 της παραγράφου 16 η οποία σχετίζεται με αμοιβές σε χρήμα ή σε είδος και δεν αναγνωρίζονται προς έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδα, όταν η παροχή ή η λήψη αυτής συνιστά ποινικό αδίκημα ακόμα και αν η καταβολή αυτών πραγματοποιείται στο εξωτερικό.	1.1.2006	Θετική (+)
25	3522/2006	Προσθήκη στο άρθρο 31 της παραγράφου 17 η οποία σχετίζεται με τις ποινικές ρήτρες, τα πρόστιμα, τους πρόσθετους φόρους, τις προσαυξήσεις και τις χρηματικές ποινές που επιβάλλονται για οποιονδήποτε λόγο σε βάρος επιχείρησης και δεν αναγνωρίζονται προς έκπτωση από τα ακαθάριστα έσοδά της.	1.1.2006	Θετική (+)
26	4110/2013	Η παράγραφος 20 του άρθρου 31 καταργήθηκε με την παράγραφο 43 του άρθρου 3 του ν. 4110/2013. Αφορούσε δαπάνες για τις οποίες έχει γίνει δεκτό με διοικητικές λύσεις και με τη δικαστηριακή νομολογία ότι εκπίπτουν από τα ακαθάριστα έσοδα.	23.1.2013	Θετική (+)
27	3842/2010	Τα άρθρα 51Α και 51Β προστέθηκαν με την παράγραφο 1 του άρθρου 78 του ν. 3842/2010 και αφορούν πληρωμές σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες μη συνεργάσιμων κρατών ή κρατών με προνομιακό φορολογικό καθεστώς.	1.1.2010	Θετική (+)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε - ΕΝΤΥΠΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Τα τυποποιημένα έντυπα τα οποία γίνονται αποδεκτά για συναλλαγές με το Υπουργείο Οικονομικών είναι τα ακόλουθα¹⁹⁹:

Πίνακας 81: Έντυπα Φορολογίας Εισοδήματος

Έντυπο	Περιγραφή
E1	Δήλωση φορολογίας εισοδήματος

¹⁹⁹ Πηγή: Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων (ΓΓΠΣ) - <http://www.gsis.gr/>

E2	Αναλυτική κατάσταση για μισθώματα ακινήτων
E3	Μηχανογραφικό δελτίο οικονομικών στοιχείων επιχειρήσεων και επιτηδευματιών
E5	Δήλωση φορολογίας εισοδήματος Ο.Ε., Ε.Ε., Αστικών, Αφανών ή Συμμετοχικών Εταιριών, Κοινωνιών Αστικού Δικαίου και Κοινοπραξιών.
N	Δήλωση φορολογίας εισοδήματος Νομικών Προσώπων και Νομικών Οντοτήτων άρθρου 45 ν.4172/2013
Φ.01.010	Έντυπο δήλωσης φορολ. εισοδ/τος νομικών προσώπων κερδοσκ. χαρακτήρα
Φ.01.012	Έντυπο δήλωσης για νομικά πρόσωπα ΜΗ κερδοσκοπικού χαρακτήρα
Φ.01.013	Έντυπο δήλωσης φορολ. εισοδ/τος νομικών προσώπων που εφαρμόζουν τα Δ.Λ.Π.
N-146 Θ.Ν.-131α, Φ01.019	Δήλωση (Απόδοσης παρακρατούμενου φόρου εισοδήματος εργολάβων, ενοικιαστών, δημόσιων κλπ. προσόδων, αντιπροσώπων, πρακτόρων, μεσιτών κλπ)
Θ.Ν.-131α, Φ.01.024	Δήλωση (Απόδοσης παρακρατούμενου φόρου από εισοδήματα από τόκους)
E454	Υπεύθυνη Δήλωση (άρθρου 81 ν. 2238/1994)
E286	Δήλωση απόδοσης φόρου εισοδήματος τελών χαρτοσήμου και εισφοράς ΟΓΑ στις αποζημιώσεις απολυομένων ή των εξερχόμενων της υπηρεσίας μισθωτών κλπ. παρ.1 αρθρ. 14 ν. 2238/1994
Φ.01.018	Δήλωση προκαταβλητέου φόρου στις αμοιβές Αρχιτεκτόνων Μηχανικών
Δ457	Δήλωση καταβολής φόρου στη συγκέντρωση κεφαλαίων
E178	Δήλωση Απόδοσης παρακρατούμενου φόρου στα εισοδήματα από αποζημιώσεις, δικαιώματα, αμοιβές κλπ. (άρθρ. 13 παρ.6,7 και 8 του ν. 2238/1994)
E511	Προσωρινή δήλωση Απόδοσης φόρου και τελών χαρτοσήμου που παρακρατούνται από αμοιβές που θεωρούνται εισόδημα από Εμπορικές επιχ/σεις, από μισθούς και συντάξεις, καθώς και από αμοιβές για υπηρεσίες ελευθερίου επαγγέλματος.
E16	Δήλωση κατοχής μηχανημάτων έργων

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΤ - ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΕΝΤΥΠΟΥ Φ.01.010

Οι αλλαγές ανά φορολογική χρήση (έτος) εξαιτίας τροποποιήσεων στην νομοθεσία όπως αυτές απεικονίζονται στο φορολογικό έντυπο Φ.01.010 είναι οι εξής:

A) Στο έντυπο Φ.01.010 της φορολογικής χρήσης 2013 σε σχέση με αυτό της χρήσης 2012:

1. Τροποποιήθηκε το λεκτικό του κωδικού 023 «Δαπάνες που αφορούν αφορολ. έσοδα ή έσοδα από μερίσματα και συμμετοχές»
2. Διαγράφηκε ο κωδικός 027 «Έσοδα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο»
3. Προστέθηκε ο κωδικός 752 «Χρεωστική διαφορά λόγω ανταλλαγής ομολόγων (PSI) (άρθρο 3 ν.4046/2012)»
4. Διαγράφηκε ο κωδικός 036 «Μέρος κερδών φορολογηθέντων κατά ειδικό τρόπο που αναλογούν στα διανεμόμενα»
5. Διαγράφηκε ο κωδικός 037 «Πλέον φόρος που αναλογεί στο πιο πάνω ποσό»
6. Διαγράφηκε ο κωδικός 044 «Αφορολόγητο ποσό για νέες στην χώρα επενδύσεις ν.1892/1990»
7. Προστέθηκε ο κωδικός 096 «Αφορολόγ. Αποθεματ. από τη διάθεση παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας (αρθρ. 36 ν.3775/2009)»
8. Τροποποιήθηκε το λεκτικό του κωδικού 046 «Αφορολόγητο Αποθεματικό ν.»
9. Τροποποιήθηκε το λεκτικό του κωδικού 060 «Δαπάνες επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας ν.4110/2013, άρθρ. 3 παρ. 29 (Εξωλογιστικά)»

Β] Στο έντυπο Φ.01.010 της φορολογικής χρήσης 2012 σε σχέση με αυτό της χρήσης 2011:

1. Διαγράφηκε ο κωδικός 549 «Αφορολόγητα έσοδα αγροτικών συνεταιρισμών (άρθρο 103 ν.2238/1994)»
2. Προστέθηκε ο κωδικός 098 «Αφορολόγ. Αποθεματ. από μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχή σε εταιρείες που έχουν έδρα σε κράτος - μέλος Ε.Ε. (άρθρο 11 ν. 2578/1998)»
3. Προστέθηκε ο κωδικός 099 «Αφορολόγ. Αποθεματ. για την μετεγκατάσταση επιχειρήσεων σε επιχειρηματικά πάρκα (άρθρο 63, παρ3 ν. 3982/2011)»

Γ] Στο έντυπο Φ.01.010 της φορολογικής χρήσης 2011 σε σχέση με αυτό της χρήσης 2010:

1. Προστέθηκε ο κωδικός 549 «Αφορολόγητα έσοδα αγροτικών συνεταιρισμών (άρθρο 103 ν.2238/1994)»
2. Προστέθηκε ο κωδικός 550 «Αποσβέσεις αδειών Φ.Δ. Χ. του ν.3888/2010 (εξωλογιστικά απόσβεση σε χρόνια)»
3. Προστέθηκε ο κωδικός 077 «Αφορολόγ. Αποθεματ. από την αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτ. (ν. 2238/1994 αρθρ.28 παρ.3 περ.ζ)»
4. Προστέθηκε ο κωδικός 076 «Ποσά επένδυσης για παραγωγή κινηματογραφικού έργου παρ. 9-12 άρθρ. 73 ν.3842/2010 (Εξωλογιστικά)»
5. Διαγράφηκε ο κωδικός 042 «Αφορολόγητο ποσό για επενδύσεις που έγιναν με τον ν. 289/1976»

6. Διαγράφηκε ο κωδικός 043 «Αφορολόγητο ποσό για επενδύσεις που έγιναν με τον ν. 1262/1982»

Δ] Στο έντυπο Φ.01.010 της φορολογικής χρήσης 2010 σε σχέση με αυτό της χρήσης 2009:

1. Προστέθηκε ο κωδικός 041 «Αφορολόγητο Αποθεματικό άρθρο 71 ν.3842/2010»

Ε] Στο έντυπο Φ.01.010 της φορολογικής χρήσης 2009 σε σχέση με αυτό της χρήσης 2008:

➤ Δεν υπήρχαν αλλαγές.

ΣΤ] Στο έντυπο Φ.01.010 της φορολογικής χρήσης 2008 σε σχέση με αυτό της χρήσης 2007:

➤ Δεν υπήρχαν αλλαγές.

Ζ] Στο έντυπο Φ.01.010 της φορολογικής χρήσης 2007 σε σχέση με αυτό της χρήσης 2006:

1. Τροποποιήθηκε το λεκτικό του κωδικού 027 «Εσοδα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο»
2. Προστέθηκε ο κωδικός 462 «Ποσό που φορολογήθηκε κατά την προηγούμενη χρήση λόγω αναμόρφωσης της πρόβλεψης για αποζημίωση προσωπικού»

Η] Στο έντυπο Φ.01.010 της φορολογικής χρήσης 2006 σε σχέση με αυτό της χρήσης 2005:

1. Προστέθηκε ο κωδικός 071 «Έκπτωση λόγω απασχόλησης ατόμων με αναπηρία ν 3522/2006 άρθρο 4 παρ.10 (Εξωλογιστικά)»

Θ] Στο έντυπο Φ.01.010 της φορολογικής χρήσης 2005 σε σχέση με αυτό της χρήσης 2004:

1. Προστέθηκε ο κωδικός 803 «Ζημία από δραστηριότητα μη υπαγόμενη στην αυτοπεραίωση»
2. Προστέθηκε ο κωδικός 804 «Κέρδη από δραστηριότητα μη υπαγόμενη στην αυτοπεραίωση»
3. Διαγράφηκε ο κωδικός 041 «Αφορολόγητο ποσό για επενδύσεις που έγιναν με το Π.Δ. 4002/1959»
4. Τροποποιήθηκε το λεκτικό του κωδικού 045 «Αφορολόγητο αποθεματικό ν 3299/2004»
5. Τροποποιήθηκε το λεκτικό του κωδικού 060 «Δαπάνες επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας Ν. 3296/2004, άρθρ. 9 παρ. 8 (Εξωλογιστικά)».

Ι] Στο έντυπο Φ.01.010 της φορολογικής χρήσης 2004 σε σχέση με αυτό της χρήσης 2003:

1. Διαγράφηκε ο κωδικός 450 «Μισθοί και λοιπές αμοιβές εταιρών μελών»
2. Προστέθηκε ο κωδικός 802 «Διαφορά καθαρών κερδών άρθρου 15 ν. 3296/2004»
3. Προστέθηκε το άθροισμα των κωδικών 029 και 802 με λεκτικό «Καθαρά κέρδη (αυτοελέγχου) (029+802)»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ζ – ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στο συγκεκριμένο παράρτημα παρουσιάζονται πίνακες που περιλαμβάνονται στο 3^ο κεφάλαιο της παρούσας διατριβής σε μεγαλύτερη ανάλυση για την πληρέστερη κατανόηση.

Πίνακας 82: Η επιλογή του δείγματος

Έτος	2004	2005	2006	2007	2011	2012	2013	Σύνολο
Αρχικό δείγμα επιχειρήσεων (Φ.01.010 και Φ.01.013)	58.295	57.505	62.618	64.591	76.482	75.193	64.960	459.644

Μείον:

Αριθμός επιχειρήσεων που χαρακτηρίζονται ως ανενεργές:	2.859	2.749	3.148	3.358	11.524	11.673	9.287	44.598
Αριθμός επιχειρήσεων με ΚΑΔ από 64 έως και 66:	1.191	1.218	1.272	1.277	1.406	1.385	1.340	9.088

Αριθμός επιχειρήσεων τελικού δείγματος:	54.245	53.538	58.198	59.956	63.552	62.135	54.333	405.957
--	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	---------

Αριθμός επιχειρήσεων τελικού δείγματος: Φ.01.010	54.245	52.791	57.242	58.882	62.280	60.739	53.021	399.200
Αριθμός επιχειρήσεων τελικού δείγματος: Φ.01.013	0 ²⁰⁰	747	956	1.074	1.272	1.396	1.312	6.757

²⁰⁰ Ο αριθμός των παρατηρήσεων είναι μηδέν καθώς η εφαρμογή των Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. στην Ελλάδα έγινε από την φορολογική χρήση 2005 και μετά. Περισσότερες πληροφορίες για τα Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π. παρέχονται στο κεφάλαιο 2.6.2.

Πίνακας 83: Ταξινόμηση ανά κλάδο δραστηριότητας (Ε.Λ.Π.)

Τομείς κλάδοι NACE	Περιγραφή δραστηριότητας (Μεταβλητή kad)	Αριθμός επιχειρήσεων							
		2004	2005	2006	2007	2011	2012	2013	Σύνολο
A	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	1.526	1.485	1.661	1.724	1.916	1.871	1.607	11.790
B	Ορυχεία και λατομεία	5.347	4.207	3.725	2.969	1.350	1.103	943	19.644
Γ	Μεταποίηση	8.043	7.711	8.128	8.261	7.854	7.560	6.455	54.012
Δ	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	350	319	399	552	1.508	1.831	1.942	6.901
E	Παροχή νερού· επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων και δραστηριότητες εξυγίανσης	192	210	271	316	369	400	341	2.099
ΣΤ	Κατασκευές	3.308	3.430	3.762	4.133	4.915	4.759	3.998	28.305
Z	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο· επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	15.435	15.411	16.617	16.996	17.400	16.892	14.593	113.344
H	Μεταφορά και αποθήκευση	1.743	1.760	2.544	2.708	2.984	3.070	2.690	17.499
Θ	Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	5.580	5.589	5.849	5.998	6.114	6.008	5.209	40.347
I	Ενημέρωση και επικοινωνία	2.154	2.044	2.285	2.444	2.657	2.553	2.263	16.400
ΙΒ	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	2.458	2.519	2.806	3.147	4.027	3.963	3.359	22.279
ΙΓ	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	3.294	3.330	3.649	3.877	4.604	4.531	4.171	27.456
ΙΔ	Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	1.789	1.747	2.319	2.456	2.872	2.690	2.343	16.216
ΙΕ	Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	162	169	165	172	163	133	115	1.079
ΙΣΤ	Εκπαίδευση	539	558	581	612	629	607	540	4.066
ΙΖ	Δραστηριότητες σχετικές με την	831	811	890	938	1.267	1.260	1.141	7.138

	ανθρωπινή υγεία και την κοινωνική μερίμνα								
ΙΗ	Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	519	536	592	597	682	650	563	4.139
ΙΘ	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	822	799	889	883	912	808	714	5.827
Κ	Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών· μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών, που αφορούν την παράγωγη αγαθών -και υπηρεσιών- για ίδια χρήση	150	152	106	96	55	48	32	639
ΚΑ	Δραστηριότητες εξωχώριων οργανισμών και φορέων	3	4	4	3	2	2	2	20
	Σύνολο	54.245	52.791	57.242	58.882	62.280	60.739	53.021	399.200

Πίνακας 84: Ταξινόμηση ανά κλάδο δραστηριότητας (Δ.Λ.Π./Δ.Π.Χ.Π.)

Τομείς κλάδοι NACE	Περιγραφή δραστηριότητας (Μεταβλητή kad)	Αριθμός επιχειρήσεων							Σύνολο
		2004	2005	2006	2007	2011	2012	2013	
A	Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	0	16	18	22	26	32	28	142
B	Ορυχεία και λατομεία	0	33	30	33	24	20	12	152
Γ	Μεταποίηση	0	179	199	212	232	246	219	1.287
Δ	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	0	14	39	55	150	171	190	619
E	Παροχή νερού· επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση απόβλητων και δραστηριότητες εξυγίανσης	0	3	3	4	11	14	9	44
ΣΤ	Κατασκευές	0	74	97	96	87	94	92	540
Z	Χονδρικό και λιανικό εμπόριο· επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	0	161	184	201	208	239	211	1.204
H	Μεταφορά και αποθήκευση	0	28	51	60	70	94	85	388

Θ	Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης	0	37	74	88	71	87	93	450
I	Ενημέρωση και επικοινωνία	0	68	84	98	119	127	114	610
IB	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0	47	62	77	102	101	91	480
ΙΓ	Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	0	36	54	46	75	71	67	349
ΙΔ	Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	0	21	19	23	33	34	37	167
ΙΕ	Δημόσια διοίκηση και άμυνα· υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	0	1	3	5	7	6	4	26
ΙΣΤ	Εκπαίδευση	0	2	5	4	4	6	5	26
ΙΖ	Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρωπινή υγεία και την κοινωνική μερίμνα	0	16	23	32	37	40	40	188
ΙΗ	Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	0	7	8	10	10	12	12	59
ΙΘ	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	0	3	3	7	5	2	3	23
Κ	Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών· μη διαφοροποιημένες δραστηριότητες νοικοκυριών, που αφορούν την παράγωγη αγαθών -και υπηρεσιών- για ίδια χρήση	0	1	0	1	1	0	0	3
ΚΑ	Δραστηριότητες εξωχώριων οργανισμών και φορέων	0	0	0	0	0	0	0	0
	Σύνολο	0	747	956	1.074	1.272	1.396	1.312	6.757

Πίνακας 85: Πλήθος επιχειρήσεων με λογιστικές διαφορές

Μεταβλητή	Φορολογικό έτος							Σύνολο περιόδου
	2004	2005	2006	2007	2011	2012	2013	
Εμφανίζουν «Μη εκπιπτόμενα έξοδα» (code1>0)	20454	19598	20603	20980	44935	43911	39331	209812
Μηδενικά «Μη εκπιπτόμενα έξοδα» (code1=0)	33791	33193	36639	37902	17345	16828	13690	189388
Εμφανίζουν «Αφορολόγητα έσοδα» (code2>0)	5535	3793	3397	3171	3126	2855	2294	24171
Μηδενικά «Αφορολόγητα έσοδα» (code2=0)	48710	48998	53845	55711	59154	57884	50727	375029

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

1. Αληφαντής Γ., (2003), 'Η λογιστική της αναβαλλόμενης φορολογίας βάσει του Δ.Λ.Π. 12», Περιοδικό Λογιστής, Τεύχη 573 έως 575.
2. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο (2012) 'Σχέδιο δράσης για την ενίσχυση της καταπολέμησης της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής, (COM(2012) 722).
3. Βασαρδάνη Μ., (2011) 'Φοροδιαφυγή στην Ελλάδα: Μια γενική επισκόπηση, Τράπεζα της Ελλάδος, Οικονομικό Δελτίο, Τεύχος 35, σελ 15-25.
4. Δημητρέλης Σ., (2013) 'Παγκόσμιος πόλεμος κατά της φοροδιαφυγής - Η ευρωζώνη αναζητά έσοδα στους φορολογικούς παράδεισους, Άρθρο, Ηλεκτρονικά διαθέσιμο στο: http://www.capital.gr/tax/News_tax.asp?id=1812527&ppg=1
5. Εισηγήση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 22ας Μαΐου 2013 (2013) 'Καταπολέμηση της φορολογικής απάτης και της φοροδιαφυγής,.
6. Εισηγητική έκθεση κρατικού προϋπολογισμού 2018, (2018) Υπουργείο Οικονομικών.
7. Έκθεση απολογισμού Α.Α.Δ.Ε. 2017 και προγραμματισμού δραστηριοτήτων της για το έτος 2018, (2018) Διεύθυνση Στρατηγικού Σχεδιασμού, Α.Α.Δ.Ε.
8. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, (2012) 'Σύσταση της επιτροπής της 6^{ης} Δεκεμβρίου 2012 σχετικά με τον επιθετικό φορολογικό σχεδιασμό (2012/772/ΕΕ).
9. Κανελλόπουλος Κ., (2002) 'Φοροδιαφυγή στις Ανώνυμες Εταιρίες: Εκτιμήσεις από τις Εισαχθείσες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Εργασίες για Συζήτηση Νο. 75.
10. Καραμάνης Κ., (2008) 'Σύγχρονη ελεγκτική: θεωρία και πρακτική συμφωνία με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα, ΟΠΑ (α' έκδοση).
11. Κεραμόντε Α. Γ., (2013) 'Συντελεστές Φορολόγησης, Παρακράτησης Φόρου και προκαταβολής Φόρου με τον νέο Κ.Φ.Ε, Άρθρο στο περιοδικό e-magazine της Epsilon7, Τεύχος 33, σελ 1915-1919.
12. Κόντος Γ., (2015) 'Χρηματοοικονομική λογιστική σύμφωνα με τα Διεθνή και τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα, εκδόσεις Διπλογραφία, ISBN 978-618-81186-8-3.

13. Κορομηλάς Γ., (2012) 'Το νόμιμο, το ηθικό και η ... Φοροαποφυγή, Άρθρο, Ηλεκτρονικά διαθέσιμο στο: www.euro2day.gr/specials/opinions/132/articles/740918/Article.aspx#
14. Κουμανάκος Ε., (2007) 'Χειρισμός των δημοσιευμένων κερδών από τις ελληνικές επιχειρήσεις, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Πανεπιστημίου Πατρών, Διδακτορική Διατριβή.
15. Κοψιάτης Γ. Α., (2011) 'Το φαινόμενο της Παραοικονομίας, Τεύχος 283, Άρθρο στο περιοδικό e-magazine της Epsilon7, σελ 1505-1512.
16. Κοψιάτης Γ. Α., (2011) 'Φοροδιαφυγή, Τεύχος 265, Άρθρο στο περιοδικό e-magazine της Epsilon7, σελ 815-817.
17. Κοψιάτης Γ. Α., (2013) 'Βασικές αρχές σύνταξης των φορολογικών νομοσχεδίων, Άρθρο στο περιοδικό Epsilon7, σελ 1081-1085.
18. Κριαράς Ε., (2014) 'Λογιστική - Κοστολόγηση και Φορολογία εργασιών Τέλους Χρήσεως, εκδόσεις Ε.Ι. Κριαράς, ISBN 978-960-93-4777-8.
19. Μελάς Δ. και Μελάς Κ., (2013) 'Διεθνής φορολογικός σχεδιασμός- Ανάπτυξη και σύγχρονες εξελίξεις, εκδόσεις ΙΜΙΑ, ISBN 978-618-80780-1-7.
20. Μελάς Δ., (2008) 'Η τοποθέτηση Ελληνικών κεφαλαίων σε υπεράκτιες δραστηριότητες, Διδακτορική Διατριβή.
21. Νάστας Ε., (2005) 'Το θεωρητικό πλαίσιο της διάκρισης ανάμεσα στην φοροδιαφυγή και την παραοικονομία, e-Περιοδικό Επιστήμης & Τεχνολογίας, σελ 64-71.
22. Παπαδόπουλος Γ., (2013) 'Διάθεση Κερδών και Φορολογία Ανωνύμων Εταιρειών, Άρθρο στο περιοδικό Epsilon7, σελ 781-787.
23. Παύλου Χ. και Γκούρλιας Ι., (2013) 'Φορολογική Δήλωση 2013 – Πρακτικός Οδηγός Συμπλήρωσης για Νομικά Πρόσωπα, Κωδικός 1-003-36-038.
24. Παύλου Χ. και Γκούρλιας Ι., (2014) 'Φορολογική Δήλωση – Πρακτικός Οδηγός Συμπλήρωσης για Νομικά Πρόσωπα, Κωδικός 1-003-36-041.
25. Υπουργείο Οικονομικών, (2011) 'Εθνικό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα καταπολέμησης της φοροδιαφυγής 2011-2013.

Ξενόγλωσση

1. Alm, J., (2014) ‘Does an uncertain tax system encourage “aggressive tax planning”?’ *Economic Analysis and Policy*, Vol. 44, pp. 30-38.
2. Amiram, D., Bauer, A. M. and Fran, M. M., (2013) ‘Corporate Tax Avoidance and Managerial Incentives Generated by Shareholder Dividend Tax Policy, Darden Business School Working Paper No. 2111467. SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2111467>.
3. Armstrong, C., Blouin, J. and Larcker, D., (2012) ‘The incentives for tax planning, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 53, pp. 391-411.
4. Artavanis, T., Morse, A. and Tsoutsoura, M., (2012) ‘Tax Evasion Across Industries: Soft Credit Evidence from Greece, Chicago Booth Research Paper No. 12-25, Fama-Miller Working Paper. SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2109500>.
5. Atwood, T., Drake, M., Myers, J. and Myers, L., (2012) ‘Home Country Tax System Characteristics and Corporate Tax Avoidance: International Evidence, *The Accounting Review*, Vol. 87, pp. 1831-1860.
6. Ayers, B. C., Call, A. C. and Schwab C., (2013) ‘Do Analysts’ Cash Flow Forecasts Encourage Managers to Enhance Real Cash Flows?, Evidence from Tax Planning, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2199623>
7. Ayers, B. C., Jiang, J. and Laplante, S. K., (2009) ‘Taxable Income as a Performance Measure: The Effects of Tax Planning and Earnings Quality, *Contemporary Accounting Research* 26 (1) pp. 15-54.
8. Ayers, B. C., Laplante, S. K. and Schwab, C., (2011) ‘Does Tax Deferral Enhance Firm Value?, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1976606>.
9. Badertscher, B., Katz, S. and Rego, S., (2013) ‘The separation of ownership and control and corporate tax avoidance, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 56, pp. 228–250.
10. Baik, B., Choi, W., Jung, H. S. and Morton, R., (2013) ‘Pre-tax Income Forecasts and Tax Avoidance, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2224154>
11. Balakrishnan, K., Blouin, J. and Guay, W., (2012) ‘Does Tax Aggressiveness Reduce Corporate Transparency?, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1792783>

12. Bandyopadhyay, S. N., (2012) ‘The Problem with Tax: Planning, Avoidance or Evasion?’, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2102282>
13. Bauer, A., (2016) ‘Tax Avoidance and the Implications of Weak Internal Controls, Contemporary Accounting Research, Vol. 33, pp. 449-486.
14. Bernanke, Ben S., Gertler, M. and Gilchrist, S., (1999) ‘The Financial Accelerator in a Quantitative Business Cycle Framework, In Handbook of Macroeconomics, Vol. 1, edited by J. B. Taylor and M. Woodford. Elsevier, pp. 1341-1393.
15. Blaylock, B. S., Shevlin, T. J. and Wilson, R. J., (2010) ‘Tax Avoidance, Large Positive Book-Tax Differences and Earnings Persistence, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1524298>.
16. Blouin, L., Krull, L. and Robinson, L., (2012) ‘Is U.S. multinational dividend repatriation policy influenced by reporting incentives?, The Accounting Review, Vol. 87(5), pp. 1463-1491.
17. Boone, J., Khurana, I. and Raman, K., (2013) ‘Religiosity and Tax Avoidance, The Journal of the American Taxation Association, Vol. 35, pp. 53-84.
18. Brondolo, J., (2009) ‘Collecting Taxes during an Economic Crisis: Challenges and Policy Options, International Monetary Fund Staff Position Note No. 17, Washington, DC.
19. Brown, J. and Drake, K., (2014) ‘Network Ties Among Low-Tax Firms, The Accounting Review, Vol. 89, pp. 483-510.
20. Brown, J., (2011) ‘The spread of aggressive corporate tax reporting: A detailed examination of corporate-owned life insurance shelter, The Accounting Review, Vol. 86, pp. 23-57.
21. Buehn, A. and Schneider, F., (2012) ‘Shadow economies around the world: novel insights, accepted knowledge, and new estimates, International Tax Public Finance, Vol. 19, pp. 139-171
22. Chan, K. H., Lin, K. Z., and Mo, P. L., (2010) ‘Will a departure from tax-based accounting encourage tax noncompliance? Archival evidence from a transition economy, Journal of Accounting and Economics, vol. 50, issue 1, pp. 58-73
23. Chen, E., Gaviious, I. and Yosef R., (2013) The Relationship Between the Management of Book Income and Taxable Income Under a Moderate Level of Book-Tax Conformity, Journal of Accounting Auditing & Finance, vol. 28(4) pp. 323-347

24. Chen, K. and Chu, C., (2005) 'Internal control versus external manipulation: A model of corporate income tax evasion, *RAND Journal of Economics*, Vol. 36, pp. 151-164.
25. Chen, S., Chen, X., Cheng, Q. and Shevlin, T., (2010) 'Are family firms more tax aggressive than non-family firms?', *Journal of Financial Economics*, Vol. 95, pp. 41-61.
26. Chen, Y., Huang, S., Pereira, R. and Wang, J., (2009) 'Corporate Tax Avoidance and Firm Opacity, SSRN eLibrary.
27. Cheng, C. S., Huang, H., Li, Y. and Stanfield, J., (2012) 'The Effect of Hedge Fund Activism on Corporate Tax Avoidance, *The Accounting Review*, Vol. 87, pp. 1493-1526.
28. Chow, T. and Klassen, K., (2013) 'The Real Effects of International Tax Avoidance Incentives: Evidence from Domestic Acquisitions,.
29. Christensen, D., Dhaliwal, D., Boivie, S. and Graffin, S., (2015) 'Top management conservatism and corporate risk strategies: Evidence from managers' personal political orientation and corporate tax avoidance, *Strategic Management Journal*, Vol. 36, pp. 1918-1938.
30. Chyz, J. (2013) 'Personally tax aggressive executives and corporate tax sheltering, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 56, pp. 311-328.
31. Cobham, A., (2005) 'Tax evasion, tax avoidance and development finance, QEH Working Paper Series No 129.
32. Cook, K. A, Huston, G. R. and Omer, T. C., (2008) 'Earnings Management through Effective Tax Rates: The Effects of Tax-Planning Investment and the Sarbanes-Oxley Act of 2002, *Contemporary Accounting Research* Vol. 25 No. 2, pp. 447-71.
33. Davis, A., Guenther, D., Krull, L. and Williams, B., (2016) 'Do Socially Responsible Firms Pay More Taxes?', *The Accounting Review*, Vol. 91, pp. 47-68.
34. Davis-Friday, P. Y., Eng, L. L., and Liu, C. S., (2006) 'The effects of the Asian crisis, corporate governance and accounting system on the valuation of book value and earnings, *The International Journal of Accounting*, Vol. 41, pp. 22-40.
35. De Simone, L., (2016) 'Does a common set of accounting standards affect tax-motivated income shifting for multinational firms?', *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 61, pp. 145-165.

36. De Simone, L., Ege, M. and Stomberg, B., (2015) 'Internal Control Quality: The Role of Auditor-Provided Tax Services, *The Accounting Review*, Vol. 90, pp. 1469-1496.
37. Desai, M. A. and Dharmapala, D., (2005) 'Corporate Tax Avoidance and Firm Value, *American Law & Economics Association Annual Meetings*, Paper 27.
38. Desai, M. A., and Dharmapala, D., (2007) 'Corporate tax avoidance and high-powered incentives, *Journal of Financial Economics*, Vol 79, No 1, pp. 145-179.
39. Desai, M. A. and Dharmapala, D., (2009) 'Earnings management, corporate tax shelters and book-tax alignment', *National Tax Journal*, Vol. 62, No. 1, pp.169–186.
40. Dhaliwal, S. D., Huang, X. S., Moser, W. and Pereira, R., (2011) 'Corporate Tax Avoidance and the Level and Valuation of Firm Cash Holdings, *SSRN eLibrary*, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1800140>.
41. Doukakis, L., Siougle, G. and Vrentzou, E., (2012) 'Tax management and IFRS financial reporting synergies, *J. Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, Vol. 8, No. 3, pp. 223-248.
42. Dyreng, S., and Lindsey, B., (2009) 'Using Financial Accounting Data to Examine the Effect of Foreign Operations Located in Tax Havens and Other Countries on U.S. Multinational Firms' Tax Rates, *Journal of Accounting Research*, Vol. 47, pp. 1283-1316.
43. Dyreng, S., and Markle K., (2016) 'The Effect of Financial Constraints on Income Shifting by U.S. Multinationals, *The Accounting Review*, Vol. 91, pp. 1601-1627.
44. Dyreng, S., Hanlon M. and Maydew, E., (2009) 'The Effects of Executives on Corporate Tax Avoidance, *SSRN eLibrary*, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1158060>.
45. Dyreng, S., Hanlon, M. and Maydew, E., (2008) 'Long-Run Corporate Tax Avoidance, *The Accounting Review*, Vol. 83, No1, pp. 61-82.
46. Dyreng, S., Hoopes, J. and Wilde, J., (2016) 'Public pressure and corporate tax behavior, *Journal of Accounting Research*, Vol. 54(1), pp. 147-186.
47. Dyreng, S., Lindsey, B., Markle, K. and Shackelford, D., (2015) 'The effect of tax and nontax country characteristics on the global equity supply chains of U.S. multinationals, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 59, pp. 182-202.

48. Dyreng, S., Mayew, W. and Williams, C., (2012) 'Religious Social Norms and Corporate Financial Reporting, *Journal of Business Finance & Accounting*, Vol. 39, pp. 845-875.
49. Edwards, A., Schwab, C. and Shevlin, T., (2013) 'Financial Constraints and the Incentive for Tax Planning, American Taxation Association Midyear Meeting: New Faculty/ Doctoral Student Session. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2216875>
50. Edwards, A., Schwab, C. and Shevlin, T., (2016) 'Financial constraints and cash tax savings, *The Accounting Review*, Vol. 91, pp. 859-881
51. Filip, A. and Raffournier B., (2014) 'Financial crisis and earnings management: the European evidence, *The International Journal of Accounting*, Vol. 49, p. 455-478
52. Foley, C., Hartzell, J., Titman, S. and Twite, G., (2007) 'Why do firms hold so much cash? A tax based explanation, *Journal of Financial Economics*, Vol 86, pp. 579-607.
53. Francis, B., Hasan, I., Wu, Q. and Yan, M., (2014) 'Are Female CFOs Less Tax Aggressive? Evidence from Tax Aggressiveness, *The Journal of the American Taxation Association*, Vol. 36, pp. 171-202.
54. Frank, M. M., Lynch, L. J. and Rego, S. O., (2008) 'Tax Reporting Aggressiveness and Its Relation to Aggressive Financial Reporting, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=647604>
55. Freedman, J., Loomer. G. and Vella, J., (2009) 'Corporate Tax Risk and Tax Avoidance: New Approaches, Legal research paper series, No 13, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1385042>.
56. Fuest, C. and Riedel, N., (2009) 'Tax evasion, tax avoidance and tax expenditures in developing countries: A review of the literature, Report prepared for the UK Department for International Development (DFID).
57. Fuest, C. and Riedel, N., (2010) 'Tax evasion and tax avoidance in developing countries: The role of international profit shifting, Oxford University Centre for Business Taxation.
58. Gaertner, F., (2013) 'CEO After-Tax Compensation Incentives and Corporate Tax Avoidance, *Contemporary Accounting Research*, Forthcoming, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1524390>
59. Gallemore, J., and Labro, E., (2015) 'The importance of the internal information environment for tax avoidance, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 60, pp. 149-167.

60. Gallemore, J., Maydew, E. L. and Thornock, J. R., (2012) 'The Reputational Costs of Tax Avoidance and the Under-Sheltering Puzzle, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1986226>.
61. Giles, D., (1998) 'Modelling the Tax Compliance Profiles of New Zealand Firms: Evidence from Audit Records, University of Victoria, Working Paper.
62. Graetz, M., (2005) 'A fair and balanced tax system for the Twenty-first century,
63. Graham J., Hanlon M., Shevlin, T. and Shroff, N., (2013) 'Incentives for Tax Planning and Avoidance: Evidence from the Field, Accounting Review, Forthcoming; MIT Sloan Research Paper No. 4990-12, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2148407>.
64. Graham J., Raedy J. and Shackelford D., (2012) 'Research in Accounting for Income Taxes, Journal of Accounting and Economics, vol 53, pp 412-434.
65. Graham, J., Hanlon, M. and Shevlin, T., (2011) 'Real effects of accounting rules: evidence from multinational firms' investment location and profit repatriation decisions, Journal of Accounting Research, Vol 49, pp. 137-185.
66. Grantley, T. and Grant, R., (2012) 'International Corporate Tax Avoidance Practices: Evidence from Australian Firms, The International Journal of Accounting, Vol. 47, pp. 469-496.
67. Grassley, S. and Charles, E., (2002) 'US Senator Grassley Calls for Review of Corporate Return Disclosure Requirements, Tax Notes Today, October 11.
68. Gravelle, J. G., (2013) 'Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion, Congressional Research Service.
69. Guenther, D. A., (2014) 'Measuring Corporate Tax Avoidance: Effective Tax Rates and Book-Tax Differences, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2478952>.
70. Guenther, D. A., Matsunaga S. R. and Williams, B. M., (2013) 'Tax Avoidance, Tax Aggressiveness, Tax Risk and Firm Risk, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2153187>
71. Hackbarth, D., Miao, J. and Morellec, E., (2006) 'Capital Structure, Credit Risk and Macroeconomic Conditions, Journal of Financial Economics, Vol. 82, pp. 519-550.

72. Hanlon, M. and Shevlin, T., (2005) 'Book-Tax Conformity for Corporate Income: An Introduction to the Issues, National Bureau of Economic Research, Volume 19, pp. 101-134
73. Hanlon, M. and Slemrod., J., (2009) 'What does tax aggressiveness signal? Evidence from stock price reactions to news about tax shelter involvement, Journal of Public Economics, Vol 93, pp 126-141.
74. Hanlon, M., and Heitzman, S., (2010) 'A review of tax research, Journal of Accounting and Economics, Vol 50, pp 127-178.
75. Hanlon, M., Kelley, S. and Shevlin L.T., (2005) 'Evidence for the Possible Information Loss of Conforming Book Income and Taxable Income, The Journal of Law & Economics, Vol. 48, No. 2, pp. 407-442
76. Hanlon, M., Maydew, E. and Saavedra, D., (2012) 'Understanding Why Firms Hold So Much Cash: A Tax Risk Explanation, 2013 American Taxation Association Midyear Meeting: Uncertain Tax Positions.
77. Hasan, M., Al-Hadi, A., Taylor, G. and Richardson, G., (2017) 'Does a Firm's Life Cycle Explain its Propensity to Engage in Corporate Tax Avoidance?', European Accounting Review
78. Henry, E. and Sansing, R. C., (2014) 'Data Truncation Bias and the Mismeasurement of Corporate Tax Avoidance, American Taxation Association Midyear Meeting, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2329694>.
79. Higgins, D., Omer, T. and Phillips, J., (2012) 'Tax Avoidance versus Aggressiveness: The Influence of a Firm's Business Strategy, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1727592>.
80. Higgins, D., Omer, T. and Phillips, J., (2013) 'The Influence of a Firm's Business Strategy on its Tax Aggressiveness, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1727592>
81. Higgins, D., Omer, T. and Phillips, J., (2015) 'The Influence of a Firm's Business Strategy on its Tax Aggressiveness, Contemporary Accounting Research, Vol. 32, pp. 674-702.
82. Ho, L. C., Liu, C. S., and Sohn, P., (2001) 'The value relevance of accounting information around the 1997 Asian financial crisis: The case of South Korea., Asia Pacific Journal of Accounting & Economics, Vol 8, pp 83-107.

83. Hoi, C., Wu, Q. and Zhang, H., (2013) 'Is Corporate Social Responsibility (CSR) Associated with Tax Avoidance?', Evidence from Irresponsible CSR Activities, *The Accounting Review*, Vol. 88, pp. 2025-2059.
84. Hongbin, C. and Qiao ,L., (2009) 'Competition and corporate tax avoidance: evidence from Chinese industrial firms, *The Economic Journal*, Vol 119, pp. 764–795.
85. Hoopes, J., Mescall, D. and Pittman, J., (2012) 'Do IRS Audits Deter Corporate Tax Avoidance?', *The Accounting Review*, Vol. 87, No. 5, pp. 1603-1639.
86. Hope, O., Ma, M. and Thomas, W. (2013) 'Tax avoidance and geographic earnings disclosure, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 56, pp. 170-189.
87. Hsu Pei-Hui, Moore, J. and Neubaum, D., (2014) 'Tax Avoidance, Financial Experts on the Board, and Business Strategy, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2504845>
88. Huseynov, F. and Klamm, B. K., (2012) 'Tax avoidance, tax management and corporate social responsibility, *Journal of Corporate Finance* 18 pp. 804-827.
89. Inger, K. K., (2013) 'Relative Valuation of Alternative Methods of Tax Avoidance, American Taxation Association Midyear Meeting: JATA Conference. SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2216845>
90. International Tax Review, (2008) 'Tax management in companies, (2nd Edition), Tax Reference Library No 44.
91. Jacobson, T., Kindell, R., Lindé, J. and Roszbach, K., (2013) 'Firm Default and aggregate fluctuations, Vol. 11, pp. 945-972
92. Jenkins, D. S., Kane, G. D. and Velury, U., (2009) 'Earnings conservatism and value relevance across the business cycle, *Journal of Business Finance and Accounting*, Vol 36, pp. 1041-1058
93. Jeong-Bon, Kim, Yinghua, Li and Liandong, Z., (2011) 'Corporate tax avoidance and stock price crash risk: Firm-level analysis, *Journal of Financial Economics* 100, pp. 639-662.
94. Johnson, M. F., (1999) 'Business cycles and the relation between security returns and earnings, *Review of Accounting Studies*, Vol 4, pp. 93-117

95. Karampinis, N. and Hevas, D., (2013) 'Effects of IFRS Adoption on Tax-induced Incentives for Financial Earnings Management: Evidence from Greece, *The International Journal of Accounting*, Vol 48, Issue 2, pp 218-247
96. Kasipillai, J. and Mahenthiran, S., (2013) 'Deferred taxes, earnings management, and corporate governance: Malaysian evidence, *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, vol 9, pp. 1-18.
97. Kawanoy, L. and Slemrodz, J., (2014) 'How do corporate tax bases change when corporate tax rates change? With implications for the tax rate elasticity of corporate tax revenues, *International Tax and Public Finance*.
98. Khan, M., Srinivasan, S. and Tan, L., (2017) 'Institutional Ownership and Corporate Tax Avoidance: New Evidence, *The Accounting Review*, Vol. 92, pp. 101-122.
99. Klassen, K., Lisowsky, P. and Mescall, D., (2016) 'The Role of Auditors, Non-Auditors, and Internal Tax Departments in Corporate Tax Aggressiveness, *The Accounting Review*, Vol. 91, pp. 179-205.
100. Koester, A., Shevlin, T. and Wangerin, D., (2017) 'The Role of Managerial Ability in Corporate Tax Avoidance, *Management Science*, forthcoming.
101. Koumanakos, E., Siriopoulos, C. and Georgopoulos, A., (2005) 'Firm acquisitions and earnings management: evidence from Greece, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 20, pp. 663-678
102. Kourdoumpalou, S. and Karagiorgos, T., (2010) 'Extent of Corporate Tax Evasion when Taxable Earnings and Accounting Earnings Coincide, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1707689>.
103. Kousenidis, D., Ladas, A. and Negakis, C., (2013) 'The effects of the European debt crisis on earnings quality, *International Review of Financial Analysis*, Vol. 30, pp. 351-362
104. Kubata, A., Lietz, G. and Watrin, C., (2013) 'Does Corporate Tax Aggressiveness Reduce Earnings Informativeness?', Working Paper, University of Münster
105. Law, K. and Mills, L., (2015) 'Taxes and Financial Constraints: Evidence from Linguistic Cues, *Journal of Accounting Research*, Vol. 53, pp. 777-819.
106. Law, K. and Mills, L., (2017) 'Military experience and corporate tax avoidance, *Review of Accounting Studies*, Vol. 22, pp. 141-184

107. Lennox, C. S. and Lisowsky P. and Pittman, J., (2012) 'Tax Aggressiveness and Accounting Fraud, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2016166>.
108. Leuz, C., Nanda, D. and Wysocki, P., (2003) 'Earnings management and investor protection: An international comparison, Journal of Financial Economics, Vol. 29, pp. 53-72.
109. Lev, B. and Nissim, D., (2004) 'Taxable income, future earnings and equity values, The Accounting Review, Vol. 29, No. 4, pp.1039-1074.
110. Li, Q., Maydew, E., Willis, R. and Xu, L., (2014) 'Political Uncertainty and Corporate Tax Avoidance: Evidence from National Elections around the World, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2498198>.
111. Lim, Y., (2011) 'Tax avoidance and underleverage puzzle: Korean evidence, Rev Quant Finan Acc, Vol. 39, pp. 333-360.
112. Lim, Y., (2011) 'Tax avoidance, cost of debt and shareholder activism: Evidence from Korea, Journal of Banking & Finance, Vol. 35, pp. 456-470.
113. Lisowsky, P., (2009) 'Inferring U.S. Tax Liability from Financial Statement Information, Journal of the American, Taxation Association, pp. 29-63
114. Lisowsky, P., Robinson, L. and Schmidt, A., (2013) 'Do Publicly Disclosed Tax Reserves Tell Us About Privately Disclosed Tax Shelter Activity?, Journal of Accounting Research, Vol. 51, pp. 583-629.
115. Lutz, Preuss, (2010) 'Tax avoidance and corporate social responsibility: you can't do both, or can you?, Emerald Group Publishing Limited, Vol. 10, No. 4, pp. 365-374.
116. Manzon, G. and Plesko, G., (2002) 'The relation between financial and tax reporting measures of income., Tax Law Review, Vol. 55, pp. 175-214.
117. Markle, K., (2015) 'A comparison of the tax-motivated income shifting of multinationals in territorial and worldwide countries, Contemporary Accounting Research, Vol. 33, pp. 7-43
118. Marquesa, M., Rodrigues, L. L. and Craig, R., (2011) 'Earnings management induced by tax planning: The case of Portuguese private firms, Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, Vol. 20, pp. 83-96.
119. Mayberry, M. A., McGuire, S. T. and Omer, T. C., (2012) 'Smoothing taxable income, tax avoidance, and the information content of taxable income, Mays Business School Texas

A&M University Research Paper No. 81, SSRN eLibrary, Electronic copy available at:
<http://ssrn.com/abstract=2128695>.

120. Maydew, E., (2001) 'Empirical tax research in accounting: a discussion, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 31, pp. 389-403.
121. McClelland, J. and Mills, L., (2007) 'Weighing benefits and risks of taxing book income, *Tax Notes*, Vol. 114, pp. 779-787.
122. McGill, G. and Outslay, E., (2004) 'Lost in translation: Detecting tax shelter activity in financial statement, *National Tax Journal*, Vol. 57, pp. 739-756.
123. McGuire, S., Omer T. and Wang, D., (2012) 'Tax Avoidance: Does Tax-Specific Industry Expertise Make a Difference?', *The Accounting Review*, Vol. 87, pp. 975-1003.
124. McGuire, S., Omer, T. and Wilde, J. (2014) 'Investment Opportunity Sets, Operating Uncertainty, and Capital Market Pressure: Determinants of Investments in Tax Shelter Activities?', *The Journal of the American Taxation Association*, Vol. 36, pp. 1-26.
125. Mills, L. and Newberry, K., (2001) 'The Influence of Tax and Nontax Costs on Book-Tax Reporting Differences: Public and Private Firms, *The Journal of the American Taxation Association*, Vol. 23, pp. 1-19.
126. Mills, L. F., Newberry, K, Trautman, W. B., (2002) 'Trend in book-income and balance sheet differences, *Tax Notes*, pp. 1109-1124
127. Mills, L., (1998) 'Book-tax differences and Internal Revenue Service adjustments, *Journal of Accounting Research*, Vol. 36, pp. 343-356.
128. Mills, L., Nutter, S. and Schwab, C., (2013) 'The Effect of Political Sensitivity and Bargaining Power on Taxes: Evidence from Federal Contractors, *The Accounting Review*, Vol. 88, pp. 977-1005.
129. Minnick, K. and Noga, T., (2010) 'Do corporate governance characteristics influence tax management?', *Journal of Corporate Finance*, Vol. 16, pp. 703-718.
130. Ojala, H. T., Kinnunen, J., Niemi, L., Troberg, P. and Collis, J., (2015) 'What Turns the Taxman On? The Effect of Tax Aggressiveness and Voluntary Audit on Adjustments to the Tax Returns of Private Companies, SSRN eLibrary, Electronic copy available at:
<http://ssrn.com/abstract=2617179>

131. Olsen, K. and Stekelberg, J., (2016) 'CEO Narcissism and Corporate Tax Sheltering, The Journal of the American Taxation Association, Vol. 38, pp. 1-22.
132. Omer, T. C., Weaver C. D. and Wilde J. H., (2012). 'Investments in Tax Planning, Tax Avoidance and the New Economy Business Model, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1959432>.
133. Palepu, K., Healy, P. and Bernard, V., (2000) 'Business Analysis and Valuation: Using Financial Statements, South Western College Publications
134. Papageorgiou, D., Efthimiadis, T. and Konstantakopoulou, I., (2012) 'Effective Tax Rates in Greece, Centre of planning and economic research, discussion papers No. 124.
135. Pappadà, F. and Zylberberg, Y., (2015) 'Austerity Plans and Tax Evasion: Theory and Evidence from Greece, Banque de France Working Paper No. 546, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2593028>
136. Penman, S., (2001) 'Financial Statement Analysis and Equity Valuation, McGraw-Hill, Boston, MA.
137. Phillips, J., Pincus M. and Rego S., (2003) 'Earnings management: New evidence based on deferred tax expense, The Accounting Review, Vol. 78, pp. 491-521.
138. Plesko, G., (2000), 'Book-Tax Differences and the Measurement of Corporate Income, National Tax Association Proceedings, pp. 171-176
139. Plesko, G., (2004) 'Corporate Tax Avoidance and the Properties of Corporate Earnings, National Tax Journal, Vol. 57, pp. 729-737.
140. Plesko, G., (2007) 'Estimates of the Magnitude of Financial and Tax Reporting Conflicts, NBER Working, Paper No. 13295
141. Powers, K., Robinson, J. and Stomberg, B., (2016) 'How do CEO Incentives Effect Corporate Tax Planning and Financial Reporting of Income Taxes, Review of Accounting Studies, Vol. 21, pp. 672-710.
142. Powers, K., Stomberg, B. and Robinson, J., (2013) 'Do CEO Performance Measures Motivate Tax Avoidance?, American Taxation Association Midyear Meeting: Research-In-Process, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2216856>.
143. Rao, R. and Yu, R., (2013). 'Corporate Tax Avoidance and Debt Policy, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2352646>

144. Rego, S. and Wilson, R., (2012) 'Equity risk incentives and corporate tax aggressiveness, *Journal of Accounting Research*, Vol. 50, pp. 775–810.
145. Rego, S., (2003) 'Tax-Avoidance Activities of U.S. Multinational Corporations, *Contemporary Accountin Research* Vol. 20, No. 4, pp. 805-33.
146. Revsine, L., Collins, D. and Johnson, W., (1998) 'In: *Financial Reporting and Analysis*, Prentice-Hall, Upper Saddle River, NJ.
147. Richardson, G., Lanis, R. and Taylor, G., (2015) 'Financial distress, outside directors and corporate tax aggressiveness spanning the global financial crisis: An empirical analysis, *Journal of Banking and Finance*, Vol. 52, pp. 112-129.
148. Sancak, C., Velloso, R. and Xing, J., (2010) 'Tax Revenue Response to the Business Cycle, *International Monetary Fund Working Paper No. 71*, Washington, DC.
149. Scholes, M. and Wolfson, M., (1992) 'Taxes and Business Strategy: a Planning Approach, Prentice-Hall, Inc., Engelwood Cliffs, NJ.
150. Scholes, M., Wilson, P. and Wolfson, M., (1990) 'Tax Planning, Regulatory Capital Planning, and Financial Reporting Strategy for Commercial Banks, *The Review of Financial Studies*, Vol. 3, pp. 625-650.
151. Schön, W., (2005), 'The Odd Couple: A Common Future for Financial and Tax Accounting?', *Tax Law Review*, pp. 111-148.
152. Shackelford, D. A. and Shevlin, T., (2001) 'Empirical tax research in accounting, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 31, No. 1, pp. 321-387.
153. Shaipah, N., Wahab, A. and Holland, K., (2012) 'Tax planning, corporate governance and equity value, *The British Accounting Review*, Vol. 44, pp. 111-124.
154. Shaviro, D., (2009) 'Internationalization of income measures and the U.S. book-tax relationship, *National Tax Journal*, Vol. 62(1), pp. 155-167.
155. Shevlin T., Urcan, O. and Vasvari F. P., (2013) 'Corporate Tax Avoidance and Public Debt Costs, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2228601>
156. Shevlin, T., (2002) 'Corporate Tax Shelters and Book-Tax Differences, *Tax Law Review*, citation, Vol. 55.
157. Shevlin, T., Thornock, J. and Williams, B. (2017) 'An examination of firms' responses to tax forgiveness, *Review of Accounting Studies*, forthcoming.

158. Sikka, P. and Willmott, H., (2013) 'The Tax Avoidance Industry: Accountancy Firms on the Make, Centre for Global Accountability, University of Essex.
159. Simone, L. and Stomberg, B., (2012) 'Do investors differentially value tax avoidance of income mobile firms?', SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2102903>.
160. Simone, L., Nickerson, J., Seidman, J. and Stomberg, B., (2014) 'How Reliably Do Financial Statement Proxies Identify Tax Avoidance?', Rock Center for Corporate Governance at Stanford University, Working Paper No. 200, Stanford University Graduate School of Business, Research Paper No. 15-5, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2534058>
161. Slemrod, J. and Yitzhaki, S., (2002) 'Tax Avoidance, Evasion, and Administration, Handbook of Public Economics, Volume 3, pp. 1425-1470.
162. Sundvik, D., (2017) 'Book-tax conformity and earnings management in response to tax rate cuts, Journal of International Accounting Auditing and Taxation, vol. 28, pp. 31-42
163. Syed, A. and Kalirajan, K., (2000) 'Benchmarking tax compliance efficiency (risk) at the business entity level, Benchmarking: An International Journal, Vol. 7, No 3, pp. 206-222.
164. Tagkalakis, A., (2013) 'Audits and tax offenders: recent evidence from Greece, Economics Letters, Vol. 118, pp. 519-522.
165. Tang, T., (2014) 'Does Book-Tax Conformity Deter Opportunistic Book and Tax Reporting?', An International Analysis, European Accounting Review Forthcoming, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2444609>
166. Tedds, L. M., (2006) 'Tax Non-Compliance and Corporate Governance: A Comparative study, University of Manitoba, Working Paper.
167. Towery, E., (2012) 'How Do Disclosures of Tax Aggressiveness to Tax Authorities Affect Reporting Decisions? Evidence from Schedule UTP, 2013 American Taxation Association Midyear Meeting: Uncertain Tax Positions. SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2216904>.
168. Tzovas, Ch., (2006) 'Factors influencing a firm's accounting policy decisions when tax accounting and financial accounting coincide, Managerial Auditing Journal, Vol. 21, No. 4, pp. 372-386.

169. Wang, T. X., (2010) 'Tax Avoidance, Corporate Transparency, and Firm Value, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=1904046>.
170. Watrin, C., Ebert N. and Thomsen, M., (2012) 'One-Book Versus Two-Book System: Learnings from Europe, American Taxation Association Midyear Meeting, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <https://ssrn.com/abstract=2001714>
171. Watson, L., (2015) 'Corporate Social Responsibility, Tax Avoidance, and Earnings Performance, The Journal of the American Taxation Association, Vol. 37, pp. 1-21.
172. Weisbach, D., (2003) 'Corporate tax avoidance, In: Proceedings of the National Tax Association Ninety Sixth Annual Conference, Vol. 9.
173. Weisman, J., (2002) 'At firms, dual profit pictures: the gap grows between what's earned and what's taxed, The Washington Post, October 10, p. A01.
174. Whitaker, C., (2005) 'Bridging the book-tax accounting gap, The Yale Law Journal, Vol. 115, pp. 680-726.
175. Wilde, J. and Wilson, R., (2017) 'Perspectives on Corporate Tax Avoidance: Observations from the Past Decade, SSRN eLibrary, Electronic copy available at: <https://ssrn.com/abstract=2964053>
176. Wilson, R., (2009) 'An examination of corporate tax shelter participants, The Accounting Review, Vol 84, pp. 969-999.
177. Yin, G., (2001) 'Getting serious about corporate tax shelters: Taking a lesson from history, SMU Law Review, Vol. 54, pp. 209-237.
178. Zinn, B. and Spengel, C., (2012) 'Book-tax conformity: Empirical evidence from Germany, ZEW Discussion Papers, No. 12-051.